

**Βιβλιοθήκη &
Κέντρο Πληροφόρησης**

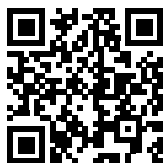
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

**Library &
Information Centre**

ARISTOTLE UNIVERSITY OF THESSALONIKI

Αναγνωριστικό τεκμηρίου / Document ID: **5417_2**

Ηλ. διεύθυνση τεκμηρίου / Document URL: **<http://digital.lib.auth.gr/record/145664>**

Το πρωτότυπο τεκμήριο αποτελεί τμήμα της συλλογής της Βιβλιοθήκης και Κέντρου Πληροφόρησης του ΑΠΘ.
Η παρούσα ψηφιακή αναπαράσταση του πρωτοτύπου διατίθεται χωρίς χρέωση, με άδεια
Creative Commons 'Αναφορά Δημιουργού-Παρόμοια Διανομή 4.0'.

The physical item is part of Aristotle University of Thessaloniki Library Collection.
This digital representation of the original is made available to the public, under the
Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.

©2015 Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
©2015 Library and Information Centre, Aristotle University of Thessaloniki, Greece

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο
Περιφερειακής
Ανάπτυξης

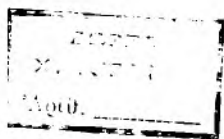

ψηφιακή **εΡΑ**άδα
Όλα είναι δυνατό
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
"Ψηφιακή Σύγκλιση"

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του έργου "Δημιουργία Καινοτόμων Υπηρεσιών Ψηφιακής Βιβλιοθήκης του ΑΠΘ"
που χρηματοδοτήθηκε από το Ε.Π. ΕΣΠΑ 2007-2013 - "Ψηφιακή Σύγκλιση". Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΕΡΓΑΤΑΙ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ *)

Ἡ 1^η ἐπιστολὴ τοῦ Κλήμεντος (ε'. 3) ἐντέλλεται νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν «τοὺς ἀγαθοὺς ἀποστόλους», πληροφορεῖ δὲ ἡμᾶς, ὅτι οἱ ἀπόστολοι ἐξελέγησαν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ὅτι ὁ Χριστὸς προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι οἱ Ἀπόστολοι προέρχονται ἐκ τοῦ Χριστοῦ (μδ'. 1)· ἀνακηρύττει, ὅτι οἱ ἀπόστολοι ἔμαθον παρὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὰς ἐριδας, αἵτινες ἐμελλον νὰ ἐγερωθῶσι περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐπισκοπῆς (μζ'. 4), καὶ διατάσσει ἡμᾶς νὰ ὑπακούωμεν εἰς τοὺς ἀποστόλους καὶ εἰς πάντα ὑπ' αὐτῶν ὑποδεικνυόμενον ἄνθρωπον. Ὁ συγγραφεὺς τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βαρνάβα λέγει (ε'. 9), ὅτι ὁ Θεὸς ἐξελέξατο τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ, ἵνα κηρύξωσι τὸ Εὐαγγέλιον αὐτοῦ (ε'. III. 3), καὶ ὅτι ἔδωκε τὴν δύναμιν εἰς τοὺς δώδεκα νὰ κηρύξωσι τὸ Εὐαγγέλιον. Τὸ κήρυγμα τοῦ Πέτρου θέτει τοὺς ἐξῆς λόγους ἐν τῷ στόματι τοῦ Σωτῆρος: «Ἐξελεξάμην ὑμᾶς δώδεκα μαθητὰς κρίνας ἀξίους ἐμοῦ, καὶ ἀποστόλους πιστοὺς ἡγησάμενος εἶναι, πέμπων ἐπὶ τὸν κόσμον εὐαγγελίσασθαι τοὺς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἀνθρώπους». Τὸ κείμενον τοῦτο ἔχει χαρακτηρὰ ἀόριστον καὶ γενικὸν καὶ οὐδὲν πληροφορεῖ ἡμᾶς περὶ τῶν καθηκόντων τῶν ἀποστόλων. Ὁ *Ποιμὴν τοῦ Ἑρμᾶ* δὲν λέγει, ἂν ἡ λέξις «ἀπόστολος» ἀποδίδηται ἀποκλειστικῶς τοῖς «δώδεκα», ἀναφέρει μόνον ἀπλούστατα, ὅτι «ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ εὐηγγελίσθη ταῖς δώδεκα φυλαῖς ὑπὸ τῶν ἀπο-

*) Ἦε «Νέα Σιών», Τόμος ΙΔ'. Τεύχος Α'.—Β'. σελ. 7—16.

στόλων». Εἰς τὰ 4 χωρία ἡ λέξις «ἀπόστολος» ἀναφέρεται εἰς εὐρύτερον κύκλον ἢ οἱ «δώδεκα». Ἀρκεῖ νὰ ἐξετάσωμεν συλλήβδην τὰ χωρία ταῦτα: (Ὅρασ. III, 5), ἔνθα λέγει, ὅτι «οἱ λευκοὶ τετράγωνοι λίθοι, οἵτινες συμμορφοῦνται πρὸς ἀλλήλους εἰσὶν οἱ ἀπόστολοι, οἱ ἐπίσκοποι, οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ διάκονοι» κ.τ.λ. (αὐτόθ. IX, 15), προστίθῃσιν ὅτι οἱ 40 λίθοι εἶναι οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ διδάσκαλοι τοῦ κηρύγματος τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ (αὐτόθ. 16⁵). ἑπαναλαμβάνων δὲ ὅτι οἱ 40 λίθοι, οἵτινες ἐγείρονται ἐν τῇ ἀβύσσῳ εἶναι οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ διδάσκαλοι, οἵτινες ἐκήρυξαν τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ (αὐτόθ. 25²), ἀναφέρει περὶ τῶν ἀποστόλων καὶ διδασκάλων, οἵτινες ἐκήρυξαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Ἡ **Διδαχὴ** ἐν τῷ τίτλῳ αὐτῆς ταυτίζει τοὺς «ἀποστόλους» μὲ τοὺς «δώδεκα». Τῷ ὄντι τιτλοφορεῖται: «Διδαχὴ Κυρίου διὰ τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῖς Ἑβραίοις», ἀλλ' ἐν τῷ περιεχομένῳ τοῦ κειμένου ἡ ἔννοια τοῦ ἀποστόλου εὐρύνεται (XI, 3—6), δεικνύουσα τὴν ἀρμόζουσαν διαγωγὴν τῶν ἀποστόλων καὶ σαφῶς βλέπομεν, ὅτι δηλοῖ διὰ τούτου ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον σήμερον θὰ ἐλέγομεν «ἱεραποστολοι». Εἰς ἄλλο κεφάλαιον θὰ παρουσιασθῇ ἡμῖν εὐκαιρία νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ προκείμενον. Ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος εἶνε ἡ ἀντίληψις τοῦ Ἰγνατίου Ἀντιοχείας. Κατ' αὐτὸν οἱ ἀπόστολοι εἰσὶν ἴσοι τοῖς «δώδεκα», λέγει τοῖς Ῥωμαίοις (IV, 3): «Δὲν παραγγέλλω ὑμῖν ὡς ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος· οὗτοι ἦσαν ἀπόστολοι καὶ ἐγὼ εἶμαι κατάδικος».

Ὁ Πολύκαρπος ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους αὐτοῦ ἐπιστολῇ εἶνε ἀσαφὴς (στ'. 3): ἀρκεῖται εἰς τὸ νὰ εἴπῃ, ὅτι πρέπει νὰ ὑπηρετῶμεν τῷ Κυρίῳ μετ' εὐλαβείας καὶ φόβου, ὅπως διέταξε καὶ ὅπως διέταξαν αὐτὸν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται, οἵτινες εὐηγγελίσαντο αὐτὸν (θ'. 1): ἐξορκίζει τοὺς Φιλιππησίους νὰ ἔχωσιν ὑπομονήν, ἣν παρατηροῦσιν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Παύλου καὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων. Ὅσον ἀφορᾷ αὐτόν, τὸ μαρτύριον αὐτοῦ ἀποκαλεῖ αὐτόν (στ'. 2) «διδάσκαλον ἀποστολικὸν καὶ προφητικόν».

Οἱ Εὐαγγελισταί.

Λὲν ἔχομεν πολλὰς μαρτυρίας περὶ τῶν Εὐαγγελιστῶν. Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἡ λέξις αὕτη ἀπαντᾷ μόνον τρεῖς φορές. Ὁ συγγραφεὺς τῶν Πράξεων (κα΄. 8) ἱστορεῖ, ὅτι ἐν Καισαρείᾳ εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν Φιλίππου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ. Ἐν τῇ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῇ (δ΄. 11) βλέπομεν, ὅτι ὁ Θεὸς «ἔδωκε τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας» κ.τ.λ. Τέλος ὁ ἀπόστολος Παῦλος παραγγέλλει εἰς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Τιμόθεον (Β΄. πρὸς Τιμ. δ΄. 5) νὰ ποιήσῃ τὸ ἔργον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ. Τὰ τρία ταῦτα χωρία δὲν λέγουσι ποσῶς τί ἐστὶν εὐαγγελιστής. Πᾶν δ' ὅ,τι ἐν συμπεράσματι δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, εἶνε ὅτι εὐαγγελιστής ἐστὶν ἐκεῖνος, ὅστις ἴδιον αὐτοῦ ἔργον ἔχει τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. Ἡ σημασία αὕτη εὐκρινέστερον φαίνεται ἐν τοῖς λοιποῖς χωρίοις, ἐν οἷς οἱ ἀπόστολοι καλοῦσιν ἑαυτοὺς «εὐαγγελιζομένους». Ἀρκεῖ νὰ μνημονεύσωμεν τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴν (α΄. 8), καὶ μεταξὺ τῶν ἀποστολικῶν Πατέρων τὸ χωρίον τοῦ Κλήμεντος: «οἱ ἀπόστολοι ἡμῖν εὐηγγελίσθησαν» (μβ΄. 1): τὸ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βαρνάβα: «οἱ εὐαγγελισάμενοι ἡμῖν» (η΄. 3), καὶ τὸ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Πολυχάρπου: «οἱ εὐαγγελισάμενοι ἡμᾶς ἀπόστολοι καὶ προφῆται (στ΄. 3). Ἵνα ἐπανεύρωμεν τὸν ὅρον «εὐαγγελιστής», δεόν νὰ κατέλθωμεν μέχρι τοῦ Τερτυλλιανοῦ. Ὁ ὅρος οὗτος δις ὑποπίπτει εἰς τὴν γραφίδα τοῦ Ἀφρικανοῦ πολεμιστοῦ. Εἰς τι χωρίον λέγει: «Qui pseudoprophetae sunt, nisi falsi praedicatores? qui pseudoapostoli, nisi adulteri evangelisatores». (De praescript. C. IV, P. L. t. II. col. 16). Εἰς ἕτερον δὲ ἐπίσης μέρος ἐρωτᾷ: «Quis denique patriarches, quis prophetae, quis levites, aut suceados, aut archon, quis vel postea apostolus aut evangelizator, aut episcopus inventitur coronatus»? (De cor., [montaniste] c. IX, P. L. t. II. col. 88).

Αἱ χριστιανικαὶ πηγαὶ δὲν παρέχουσιν ἡμῖν ἑτέρας ἀποδείξεις, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς Εὐαγγελιστάς.

Γ'. Οἱ Ἀπόστολοι, οἱ προφῆται, οἱ διδάσκαλοι.

Ὅπως παρετήρησεν ὁ Harnack, αἱ τρεῖς αὗται τάξεις τῶν ἐργατῶν τοῦ Εὐαγγελίου ἀποτελοῦσιν ἐν τοῖς ἔργοις τῆς ἀρχικῆς φιλολογίας εἰδὸς τι τριάδος. Οὗτοί εἰσιν οἱ συχνότερον ὁμοῦ μνημονευόμενοι. Ἀπομένει ἡμῖν νὰ μελετήσωμεν τὴν ὄψιν ταύτην τοῦ προβλήματος, ἣτις δὲν εἶνε βεβαίως καὶ ὀλιγώτερον ἐνδιαφέρουσα, καὶ ἣτις δύναται νὰ διανοίξῃ ἡμῖν νέους ὁρίζοντας.

Ἡ **Διδαχὴ** φαίνεται χαρακτηρίζουσα τὰς τρεῖς ταύτας τάξεις διὰ τοῦ ἐξῆς προσδιορισμοῦ: «τοῦ λαλοῦντός σοι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ». Τρία ζητήματα δέον ὅπως προσελκύσωσι τὴν προσοχὴν ἡμῶν: α.) Τὰ μέλη τῶν τριῶν τούτων τάξεων δὲν ἔχουσιν ἐκλεγῆ ὑπὸ τῆς κοινότητος. β.) Ἡ διάκρισις τῶν καθηκόντων τούτων εἶνε ἀρχαιοτάτη· καὶ γ.) Ἡ ὑπαρξίς διδασκάλων λαλούντων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἥτοι διδασκάλων καθολικῶν. Ἡ **Διδαχὴ** προσδιορίζει τὴν ἐκλογὴν ταύτην μόνον διὰ τοὺς Ἐπισκόπους καὶ Διακόνους: «Χειροτονήσατε οὖν ἑαυτοῖς ἐπισκόπους καὶ διακόνους ἀξιόους τοῦ Κυρίου» (Διδαχ. τῶν ιβ'. Ἀποστ. κεφ. ιε'. 1. καὶ Ἀποστολ. Διαταγ. βιβλ. ζ'. κεφ. 31). Ὁ Ἀπόστ. Παῦλος εἶπεν ἥδη, ὅτι «ὁ Θεὸς ἔθετο ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις» (Α'. Κορινθ. ιβ'. 28). Ἐκεῖνο, ὅπερ λέγεται ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων (ιγ'. 1): περὶ Βαρνάβα, Συμεῶν, Λουκίου καὶ Μαναῖν, προφητῶν καὶ διδασκάλων, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ συνήθης τρόπος τῆς ἐγκαθιδρύσεως ταύτης. Ἡ καθολικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀποστόλου Ἰακώβου (κεφ. γ'. 1) δηλοῖ ὅτι δὲν ὑπῆρχε πλέον ἐλευθερία δι' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ τοὺς διδασκάλους: «Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε, ἀδελφοί μου, λέγει, εἰδού-

τες, ὅτι μείζον κρῖμα ληψόμεθα». Ὁ *Ποιμὴν τοῦ Ἑρμᾶ* ὁμιλεῖ (θ'. 25²) περὶ ἀποστόλων καὶ διδασκάλων ὡς λαβόντων τὸ ἅγιον Πνεῦμα: «Πορευθέντες ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ καθὼς παρέλαβον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον». Ἐὰν αἱ χριστιανικαὶ κοινότητες δὲν εἶχον τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐκλέγειν, τοῦλάχιστον ἀπειραίνοντο, ὡς μᾶς διδάσκει ἡ Διδαχὴ, περὶ τῆς ἀληθείας τῶν προφητῶν: «Πᾶς δὲ προφήτης δεδοκίμασμένος ἀληθινός» (κεφ. ια'. 14). «Πᾶς δὲ προφήτης ἀληθινός» (ιγ'. 1). Καὶ τῶν διδασκάλων: «Ὡσαύτως διδάσκαλος ἀληθινός ἐστὶν ἄξιος καὶ αὐτός, ὥσπερ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ». Ἐκ τούτων λοιπὸν δύναται τις νὰ συμπεράνῃ, ὅτι ἡ κοινότης δὲν ἐλάμβανε μέρος εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν προφητῶν καὶ τῶν διδασκάλων. (Πρβλ. καὶ Ματθ. ι'. 10. Λουκ. ι'. 17. Α'. Κορινθ. θ'. 13. 14. Α'. Τιμοθ. ε'. 17. 18. Κλημ. Ὁμιλ. γ'. § 71).

Καθὼς ἤδη εἶδομεν, τὰ τρία ταῦτα ὑπουργήματα ὑπῆρχον ἤδη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ συνεστήθησαν παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ πιθανῶς ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ, καθ' ἣν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς οὐδὲν ἕτερον ἐποίησεν, εἰ μὴ ὅτι ἐπεκύρωσεν ἐκεῖνο, ὅπερ ὑπῆρχεν ἤδη παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις (Α'. Κορινθ. ιβ'. 28—29. Ἐφεσ β'. 20) δὲν μνημονεύονται οἱ διδάσκαλοι, ὡς καὶ ἐν τῷ γ'. τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς. Ἐν δὲ τῷ δ'. 11 προστίθησιν ὁ Ἀπ. Παῦλος τοὺς Εὐαγγελιστὰς καὶ ποιμένας. Τὸ ὅπως τῆς **Διδαχῆς** ὑποθέτει σαφῶς, ὅτι ἦσαν γνωστοὶ εἰς πάσας τὰς κοινότητας. Ἐν τῷ ια'. κεφ. στιχ. 3 ἀναφέρονται οἱ ἀπόστολοι καὶ προφῆται: Περὶ δὲ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν κατὰ τὸ δόγμα τοῦ Εὐαγγελίου». Ἐν τῷ στιχ. 4 ἀναφέρονται μόνον οἱ Ἀπόστολοι: «Πᾶς δὲ ἀπόστολος ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς δεχθήτω ὡς Κύριος»· ἐν τῷ στιχ. 7 γίνεταί λόγος μόνον περὶ τῶν προφητῶν: «Καὶ πάντα προφήτην λαλοῦντα ἐν πνεύματι οὐ πειράσετε οὐδὲ διακρινεῖτε...»

Ἐν τῷ ιγ'. κεφαλ. ἀπὸ τοῦ πρώτου στίχου μέχρι τέλους τοῦ δευτέρου ἡ Διδαχὴ ποιεῖται λόγον μόνον περὶ

τῶν προφητῶν καὶ τῶν Διδασκάλων: «Πᾶς δὲ προφήτης ἀληθινός, θέλων καθῆσαι πρὸς ὑμᾶς ἄξιός ἐστι τῆς τροφῆς αὐτοῦ. Ὡσαύτως διδάσκαλος ἀληθινός ἐστιν ἄξιος καὶ αὐτός, ὥσπερ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ· οὐδέποτε δὲ ὁμιλεῖ συγχρόνως, οὐδὲ ἐνώνει τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς διδασκάλους· τοῦθ' ὅπερ δηλοῖ ὅτι οἱ προφητῆται ἄλλοτε μὲν ἦσαν μετὰ τῶν Ἀποστόλων καὶ ἄλλοτε μετὰ τῶν διδασκάλων (ια'. 3). Ἡ **Διδαχὴ** ἀπέδωκε μίαν ἰδιαίτεραν θέσιν εἰς τοὺς ἀποστόλους καὶ εἰς τοὺς προφήτας διὰ τῶν λέξεων: «κατὰ τὸ δόγμα τοῦ Εὐαγγελίου». Ἡ σχέσις δέ, ἣτις ὑπάρχει μετὰ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν διδασκάλων, καὶ ἣτις δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ **Διδαχῇ**, φαίνεται τὸναντίον ἀδιάλυτος ἐν ἄλλοις χωρίοις: ὡς π.χ. ἐν τῇ Α'. Τιμοθ. β'. 7, Β'. Τιμοθ. α'. 11. Ὁ Ποιμὴν τοῦ Ἑρμῆ θ'. 5, 16, 25, καὶ γ'. 5 περιλαμβάνει διαφορὰν τινα· λέγει ὅτι οἱ Ἐπίσκοποι καὶ οἱ Διάκονοι ἡριθμοῦντο μετὰ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν διδασκάλων. Τὰ μέλη δὲ τῶν τριῶν τούτων τάξεων δὲν ἦσαν εἰς σχέσιν στενὴν μετὰ τῶν ἰδιαίτερων κοινοτήτων, ἀλλ' ἦσαν μᾶλλον διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. (Πρβλ. Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστορ. V. 18, καὶ Harnack. σελ. 249). Τὰ ἀνωτέρω ἄγουσιν ἡμᾶς εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐδίδασκον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ «οἱ λαλοῦντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ», ἦσαν οἱ «καθολικοὶ καλούμενοι διδάσκαλοι» (Βλέπε Harnack σελ. 50, 237—242).

Ποία δὲ εἶνε ἡ ἀληθὴς ἀρχὴ τῶν μελῶν τῆς τάξεως ταύτης, εἶνε δύσκολον νὰ ὀρίσῃ τις. Οἱ μὲν ἠθέλησαν νὰ ζητήσωσι ταύτην ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ καὶ νὰ ἀποδώσωσιν εἰς αὐτὸν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη δὲν δύναται νὰ ἀποδειχθῇ ἱστορικῶς. Ἐν τῷ Εὐαγγελιστῇ Ματθαίῳ ἀναγινώσκομεν μάλιστα ὅτι ὁ Σωτὴρ ἀπαγορεύει τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ νὰ ὀνομάζωνται διδάσκαλοι: «Ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε Ραββί· εἰς γὰρ ὑμῶν ἐστὶν ὁ διδάσκαλος, ὁ Χριστός» (Ματθ. κγ'. 8). Ἄλλοι φρονοῦσιν ὅτι εἶνε συνήθεια

Ἰουδαϊκῇ. Ὅπως δὲ πεισθῶμεν περὶ τούτου, δέον νὰ ἐξετάσωμεν μετὰ προσοχῆς τὴν θεωρίαν ταύτην.

Οἱ Ἀπόστολοι. Τὸ ἔργον τοῦ ἀποστόλου¹ ἦτο γνωστὸν καὶ ἐτελεῖτο παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἀπὸ τῆς κατασιροφῆς τοῦ Ναοῦ. Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς ἐπιβεβαιοῖ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Ἱερουσαλήμ ἐξέλεξαν ἄνδρας ἐκλεκτούς, τοὺς ὁποίους ἔστελλον εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην πρὸς διδασκαλίαν. Ὁ Εὐσέβιος ἀναφέρει ὅτι οἱ Ἀπόστολοι τῶν Ἰουδαίων ἔφερον ἐπιστολάς ἐκ παπύρων, καὶ ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ οἱ Ἰουδαῖοι μάλιστα ἐκάλουν «ἀποστόλους» ἐκείνους, οἵτινες ἐλάμβανον παρὰ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν τὰς ἐγκυκλίους ἐπιστολάς². Τοῦθ' ὅπερ ἀφορᾷ τὴν Ἰουδαϊκὴν κίνησιν εἰς τὸν προσηλυτισμόν. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους οἱ Ἰουδαῖοι τῶν Ἱεροσολύμων διέτελλον εἰς σχέσεις μετὰ τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ Ἰουδαίων διὰ τῶν ἀπεσταλμένων. Ἄλλαι μαρτυρίαι ἐπιβεβαιοῦσι τοῦτο. Ὁ κῶδιξ τοῦ Θεοδοσίου XVI, 8¹, καθάπτεται τῶν Ἰουδαίων, διότι ἔστελλον ἀποστόλους, ὅπως ζητήσωσι χρυσίον καὶ ἀργύριον³. Ἐπίσης ὁ Ἰουλιανὸς ἀναφέρει σαφῆ μαρτυρίαν περὶ τοῦ ἔθους τούτου⁴. Ὁ Ἱερώνυμος δηλοῖ ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ οἱ ἀπόστολοι ἀπεστέλλοντο ὑπὸ τῶν πατριαρχῶν τῶν Ἰουδαίων⁵. Ὁ Ἱερὸς Ἐπιφάνιος διηγεῖται περὶ τινος Ἰωσήφ, ὅστις ἦτο ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνθρώπων τῶν μάλλον ἀξίων «εἰσὶ δὲ οὗτοι, λέγει, μετὰ τὸν πατριάρχην ἀπόστολοι καλούμενοι, οἵτινες κάθηνται παρ' αὐτῷ καὶ συχνότατα ὁμιλοῦσι μετ' αὐτοῦ νυκτός τε καὶ ἡμέρας, διότι εἰσὶ

1) Περὶ τῆς λέξεως ἀπόστολος ὅρα Ἱερόδοτ. α. 21, καὶ Ἱσυχ. 28, Ἰουστίν. Διάλ. πρὸς Τρύφων. 18, 75, 108, 117.

2) «Αποστόλους δὲ εἰσέτι καὶ νῦν ἔθος ἐστὶν Ἰουδαίοις ὀνομάζειν τοὺς ἐγκύκλια γράμματα παρὰ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν ἐπιχομιζομένους» (Εὐσεβ. Inscrip. XVIII, 1. Πρβλ. καὶ Ἱερᾶξ. κη'. 21 καὶ Β'. Κορινθ. γ'. 1)

3) «Superstitionis indiquæ est, ut archisynagogi sive presbyteri Judæorum vel quos ipsi *Apostolos* vocant, qui ad exigendum aurum atque argentum a patriarcha certo tempore diriguntur» etc.

4) Ἰουλ. Ἐπιστολ. 25. édit. Hertlein p. 513.

5) «Uque hodie a patriarchis Judæorum apostolos mitti (in Gal. I, 1)

σύμβουλοι αὐτοῦ διὰ πᾶν τὸ ἀφορὸν τὸν νόμον». (Ἐπιφαν. κατὰ Αἰρέσ. XXX, 4. Πατρολ. Migne, Τόμ. XLI, σελ. 409). Ὁ Ἰωσήφ δὲ οὗτος, ὡς ἀναφέρει ὁ αὐτὸς πατήρ (11, σελ. 424), ἀπεστάλη μετ' ἐπιστολῶν εἰς τὴν χώραν τῶν Κηλίκων, διότι ἦτο ἀπόστολος κτλ. Εἶνε δὲ πιθανὸν ὅτι αὐτὸς ὁ Ἀπ. Παῦλος, πρὶν ἢ προσέλθῃ εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο τοῦ *ἀποστόλου*. Αἱ Ἠράξεις δηλοῦσι πράγματι τοῦτο καὶ σαφῶς ἀναφέρουσιν ὅτι ἔφερεν ἐπιστολάς: «Ὡς καὶ ὁ ἀρχιερεὺς μαρτυρεῖ μοι καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον· παρ' ὧν καὶ ἐπιστολάς δεξάμενος πρὸς τοὺς ἀδελφούς, εἰς Λαμασκὸν ἐπορευόμην ἄξων καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας, δεδεμένους εἰς Ἱερουσαλήμ, ἵνα τιμωρηθῶσιν». (Πράξ. κβ'. 5), καὶ ἀλλαχοῦ: «Ὁ καὶ ἐποίησα ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ πολλοὺς τῶν ἁγίων ἐγὼ ἐν φυλακαῖς κατέκλεισα τὴν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν.....» (αὐτόθ. κστ'. 10—12).

Οἱ Προφῆται. Οἱ προφῆται τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κυρίου δὲν εἶχον ἔτι ἐκλείψῃ. Οὕτως ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης παρίσταται ὡς προφήτης ἀληθῆς τοῦ Ἰσραήλ (Ματθ. ια'. 13). Ἐν τῷ Εὐαγγελιστῇ Λουκᾷ (β'. 36), γίνεται λόγος περὶ τῆς προφητείας Ἀννης. Αἱ Πράξεις μνημονεύουσιν ὡσαύτως ψευδοπροφήτου τινὸς καλουμένου Βαρησηοῦς (Πράξ. ιγ'. 6—7). Ὁ δὲ Ἰωσήπος ἐπιβεβαιοῖ ἐξ ἄλλου, ὅτι οἱ Αἰσσηνεῖς κατεῖχον τὸ δῶρον τῆς προφητείας, καὶ προστίθησιν ὅτι Θεοδᾶς τις ἐκαλεῖτο προφήτης (Bibl. Jud. I, 3⁵. 11, 7³, 8¹². Ant. Jud. XIII, 11², XV. 10⁵, XVII, 3³, καὶ XX. 5¹). Περὶ τῶν ψευδοπροφητῶν ἀναγινώσκομεν ἐν τοῖς Εὐαγγέλοις (Ματθ. ζ'. 15): «προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσι λύκοι ἀρπαγες»· καὶ κδ'. 11, 24, πρβλ. καὶ Μάρκ. ιγ'. 22. Β'. Πέτρ. β' 1. Α'. Ἰωάν. δ'. 1. καὶ Ἀποκάλ. ια'. 10.

Οἱ Διδάσκαλοι. Οἱ Ραββῖνοι ἐξήσκουν μεγίστην ἐπιρροὴν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ ἀπήλανον παρὰ τούτων μεγάλης τιμῆς. Διὰ τὸν Ἰουδαῖον ὁ Ραββῖνος ἦτο μία

προσωπικότης πρώτης τάξεως. Τὸν ἤκουον μετὰ προσοχῆς καὶ ἐξεπλήρουν προθυμῶς πᾶσαν αὐτοῦ ἐντολήν.

Αἱ ἱστορικαὶ δὲ διδασκαλίαι, αἱ ὁποῖαι ὑπελείφθησαν ἡμῖν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, εἰσὶν αἱ ἀκόλουθοι: «Οἱ Ραββῖνοι ἀπῆλθον παρὰ τῶν μαθητῶν αὐτῶν ἀπόλυτον σεβασμὸν ὑπερβαίνοντα τὴν τιμὴν, τὴν ὀφειλομένην εἰς τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα»· «κράτει τὴν τιμὴν τοῦ φίλου σου πρὸ τῆς ὑπολήψεως τοῦ διδασκάλου σου, καὶ φύλαττε τὴν ὑπόληψιν τούτου πρὸ τῆς τιμῆς, ἣν ὀφείλεις τῷ Θεῷ»· «ἡ ὀφειλομένη τιμὴ πρὸς τὸν διδάσκαλόν σου ὑπάρχει πρὸ τῆς ὀφειλομένης τιμῆς εἰς τὸν πατέρα, διότι καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ πατήρ ὀφείλουσι τὴν τιμὴν εἰς τὸν διδάσκαλον»· «ἐὰν ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ πατήρ τινος ἀπώλεσάν τι, ἡ ἀπώλεια τοῦ διδασκάλου θεωρεῖται πρώτη, διότι ὁ πατήρ του ἔφερεν αὐτὸν μόνον εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ὁ δὲ διδάσκαλος αὐτοῦ, ὅστις ἐδίδαξεν εἰς αὐτὸν τὴν σοφίαν, ὠδήγησεν αὐτὸν εἰς τὴν ζωὴν μέλλοντος κόσμου. Ἐὰν ὁ πατήρ καὶ ὁ διδάσκαλός τινος ἔχωσιν ἀνάγκην τινά, ὀφείλει ἐν πρώτοις νὰ βοηθήσῃ τὸν διδάσκαλον καὶ εἶτα τὸν πατέρα· ἐὰν ὁ πατήρ καὶ ὁ διδάσκαλος εὐρίσκωνται ἐν φυλακῇ, ὀφείλει κατὰ πρῶτον νὰ ἀπελευθερώσῃ τὸν διδάσκαλον». Τὸ μέγα ἔργον, ὃπερ ἐξεπλήρουν οἱ Ραββῖνοι, εὐρίσκειται ἐκτεθειμένον ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ, καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου δείκνυται ὅτι μεγάλην σημασίαν ἀπέδιδον εἰς ἑαυτούς: «φιλοῦσι δὲ τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων Ραββὶ Ραββὶ» (Ματθ. κγ'. 6—8): «Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις» (Μάρκ. ιβ' 38—39, Λουκ. ια'. 43). Οὐδεμία ἄρα δυσκολία ὑπάρχει, ὥπως παραδεχθῶμεν ὅτι οὗτοι οἱ Διδάσκαλοι, ὡς καὶ αἱ δύο προηγούμεναι τάξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν, εἶνε παρέκτασίς τις τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ἐν τῷ Χριστιανισμῷ.

Δ'.

Μετὰ τὴν σύνθεσιν, ἀνάλυσιν καὶ σύντομον μελέτην τῶν τριῶν τούτων τάξεων τῶν ἀποστόλων, προφητῶν καὶ διδασκάλων ὑπολείπεται ἡμῖν νὰ ἴδωμεν ἐκάστην ἰδίᾳ τάξιν, ὅπως καθορίσωμεν τὰ καθήκοντα καὶ τὰς σχέσεις αὐτῶν. Καθὼς ἤδη εἶδομεν, ὁ διακριτικὸς χαρακτήρ τῶν Ἀποστόλων, ὡς τῶν προφητῶν, συνίσταται, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς **Διδαχῆς τῶν δώδεκα Ἀποστόλων** ια'. 3, εἰς τὸ «κατὰ τὸ δόγμα τοῦ Εὐαγγελίου». Οὐδὲν δὲ ἄλλο δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν διὰ τῆς φράσεως ταύτης, εἰ μὴ τὰς συστάσεις, τὰς ὁποίας ἐποίησεν ὁ Κύριος εἰς τοὺς δώδεκα, ἀποστέλλων αὐτοὺς εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου (Ματθ. ι'. 5—12. Μάρκ. στ'. 7—13). Ἡ προτροπὴ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου εἶνε συντομωτέρα, διότι εἶνε ἀρχαιοτέρα. Πολλὰ τῶν ἐνταλμάτων τούτων παρελήφθησαν ἐν τῇ **Διδαχῇ**, τοῦθ' ὅπερ παρακινεῖ ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν τὴν σχέσιν, ἣτις ὑπάρχει μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν Εὐαγγελίων. Μία τῶν σπουδαιοτάτων ἐντολῶν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἀφορᾷ τὴν πτωχείαν: «Μὴ κτήσησθε χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, μὴ πῆραν εἰς ὁδόν, μηδὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ράβδον» (Ματθ. ι'. 9—10. Μάρκ. στ'. 8—9. Λουκ. θ'. 3, καὶ ι'. 4). Ἐν τῇ **Διδαχῇ** ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς: «Πᾶς δὲ ἀπόστολος ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς δεχθήτω ὡς Κύριος· οὐ μενεῖ δὲ ἡμέραν μίαν· ἐὰν δὲ ᾖ χρεῖα, καὶ τὴν ἄλλην· τρεῖς δὲ ἐὰν μείνῃ, ψευδοπροφήτης ἐστίν· ἔξερχόμενος δὲ ὁ ἀπόστολος μηδὲν λαμβανέτω, εἰ μὴ ἄρτον, ἕως οὗ αὐλισθῇ· ἐὰν δὲ ἀργύριον αἰτῇ, ψευδοπροφήτης ἐστὶ» (Διδαχ. τῶν δώδ. Ἀποστ. κεφ. ια'. 4—6). Οἱ ἀποστολικοὶ οὗτοι ἐργάται, οἵτινες ἦσαν ἱεραπόστολοι περιοδευταί, ἐπειδὴ περιήρχοντο ἀπὸ μιᾶς πόλεως εἰς τὴν ἄλλην, φαίνονται ἐν τῇ Γ'. Ἰωάν. ἐπιστολῇ (α'. 7—8): «Ὑπὲρ γὰρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ἔξῃλθον, μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν· ἡμεῖς οὖν ὀφείλομεν ἀπολαμβάνειν τοὺς τοι-

οὗτους, ἵνα συνεργοὶ γινώμεθα τῇ ἀληθείᾳ· αἱ ἀποδείξεις αὗται δὲν ἀπωλέσθησαν, ἀλλὰ ἀργότερον παρελήφθησαν ὡς λείψανα. Ὁ Ὠριγένης γράφει τὰ ἑξῆς: «Χριστιανούς μὴ ἀμελεῖν τοῦ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐπισπεῖρειν τὸν λόγον· τινὲς οὖν ἔργον πεποίηται ἐκπεριέρχεσθαι οὐ μόνον πόλεις, ἀλλὰ καὶ κώμας, καὶ ἐπαύλεις, ἵνα καὶ ἄλλους εὐσεβεῖς τῷ Θεῷ κατασκευάσωσι. Καὶ οὐκ ἂν πλούτου τις ἔνεκα φήσαι αὐτοὺς τοῦτο πράττειν, ἔσθ' ὅτε μὲν οὐδὲ τὰ πρὸς τροφήν λαμβάνοντας· εἴ ποτε δὲ ἀναγκάζοιντο ὑπὸ τῆς ἀπορίας ταύτης, τῇ χρεῖᾳ μόνῃ ἀρκουμένους, καὶ πλείους αὐτοὺς κοινωνεῖν ἐθέλωσι καὶ μεταδιδόναι τὰ ὑπὲρ τὴν χρεῖαν. Νῦν μὲν οὖν τάχα, ὅτε διὰ τὸ πλῆθος τῶν προσερχομένων τῷ λόγῳ καὶ πλούσιοι, καὶ τινες τῶν ἐν ἀξιώμασι, καὶ γυναῖκα τὰ ἀβρὰ καὶ εὐγενῇ ἀποδέχονται τοὺς ἀπὸ τοῦ λόγου, τολμήσει τις λέγειν διὰ τὸ δοξάριον προΐστασθαι τινὰς τῆς κατὰ χριστιανούς διδασκαλίας· οὐ μὴν κατὰ τὴν ἀρχήν, ὅτε πολλὸς ὁ κίνδυνος μάλιστα τοῖς διδάσκουσιν ἦν, οἶόν τε τὸ τοιοῦτο εὐλόγως ὑπονοεῖν. Καὶ νῦν δὲ πλείων ἐστὶν ἢ παρὰ τοῖς λοιποῖς ἀδοξία τῆς παρὰ τοῖς ὁμοδόξοις νομιζομένης δόξης, καὶ ταύτης οὐ πᾶσι ψεῦδος οὖν αὐτόθεν, ὅτι εἰ ἐθελήσουσι πάντες ἄνθρωποι εἶναι χριστιανοί, οὐκ ἂν ἔτι οἶδε ἐθέλοιεν» (Ὠριγ. Πατρ. Migne XI σελ. 932). Ὁ δὲ Εὐσέβιος γράφει: «Καὶ γὰρ δὴ πλείστοι τῶν τότε μαθητῶν σφοδροτέρῳ φιλοσοφίας ἔρωτι πρὸ τοῦ θείου λόγου τὴν ψυχὴν πληττόμενοι, τὴν σωτήριον πρότερον ἀπεπλήρουν παρακέλευσιν, ἐνδεέσι νέμοντες τὰς οὐσίας. Ἐπειτα δὲ ἀποδημίαις στελλόμενοι, ἔργον ἐπετέλουν εὐαγγελιστῶν, τοῖς ἔτι πάμπαν ἀνηκόοις τοῦ τῆς πίστεως λόγου κυρύττειν τὸν Χριστὸν φιλοτιμούμενοι, καὶ τὴν τῶν θείων Εὐαγγελίων παραδιδόναι γραφήν. Οὗτοι δὲ θεμελίους τῆς πίστεως ἐπὶ ξένοις τισὶ τόποις αὐτὸ μόνον καταβαλλόμενοι, ποιμένας τε καθιστάντες ἐτέρους, τούτους τε αὐτοῖς ἐγγχειρίζοντες τὴν τῶν ἀρτίως εἰσαχθέντων γεωργίαν, ἐτέρας αὐτοὶ πάλιν χώρας τε καὶ ἔθνη μετήρσαν, σὺν τῇ ἐκ Θεοῦ χάριτι

καὶ συνεργία». (Εὐσεβ. Ἑκκλ. Ἱστορ. βιβλ. ΙΙΙ. κεφ. 37)· καὶ ἄλλαχοῦ ὁ αὐτὸς λέγει: «Ἦσαν γὰρ ἦσαν εἰσέτι τότε πλείους εὐαγγελισταὶ τοῦ λόγου, ἔνθεν ζῆλον ἀποστολικοῦ μιμήματος συνεισφέρειν ἐπ' αὐξήσει καὶ οἰκοδομῇ τοῦ θείου λόγου προθυμούμενοι». (αὐτόθ. V, 2. 3.). Αἱ αὗται μαρτυρίαι δεικνύουσιν ἡμῖν, ὅτι μία τῶν ὑποχρεώσεων τῆς θέσεως τοῦ Ἀποστόλου ἦτο, ὅπως ἐργάζεται ἄνευ διακοπῆς· ἐδίδασκε τὸ Εὐαγγέλιον, εἰργάζετο πρὸς διάδοσιν τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ παραδοθείσης διδασκαλίας. Μετέβαινε δὲ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ὅπως σπείρῃ τὸν θεῖον σπόρον καὶ φυτεύσῃ ἐκεῖ τὸ δένδρον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Οὐδὲν ἄλλο λοιπὸν ἐποίει, εἰ μὴ ἐκεῖνο, ὅπερ καὶ οἱ **δώδεκα** καὶ ἑξαπλήρου τὴν ἐντολήν, ἣν ὁ Σωτὴρ ἔδωκεν εἰς τοὺς μαθητάς αὐτοῦ εἰπών: «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη... διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν» (Ματθ. κη'. 19, 20. καὶ Εὐσεβ. Ἑκκλ. Ἱστορ. ΙΙ. 3. ΙΙΙ. 1—4. 7).

Οἱ Προφῆται.

Οἱ ἐργάται οὗτοι δὲν ἦσαν κυρίως εἰπεῖν ἱεραπόστολοι. Τὸ ἔργον αὐτῶν ἦτο νὰ ὁμιλῶσιν ἐν ταῖς συναθροίσεσι τῶν πιστῶν, αἱ δὲ νοουθεσίαι αὐτῶν ἐνεποιοῦν πολλὴν ἐντύπωσιν καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἐθνικοὺς. Ἡ Α'. πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴ περιλαμβάνει ἐν τῷ ιδ'. κεφ. περιγραφὴν ἀρχοῦντως ἀκριβῆ τοῦ ἔργου τῶν προφητῶν, καὶ τὰς λεπτομερείας αὐτῆς δέον νὰ χρησιμοποιήσωμεν. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ἀναγινώσκομεν (στιχ. 22), ὅτι ἡ προφητεία εἶνε σημεῖον οὐχὶ διὰ τοὺς ἀπίστους, ἀλλὰ διὰ τοὺς πιστοὺς. Ἐν τῷ 24 στιχ. βλέπομεν: «ἐὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων»· ἐν δὲ τῷ 25 προστίθῃσι: «καὶ οὕτω τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται· καὶ οὔτω πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον προσκυνήσει τῷ Θεῷ, ἀπαγγέλλων

ὅτι ὁ Θεὸς ὄντως ἐν ὑμῖν ἐστίν»· ἐν τῷ 29 στίχῳ: «προφητὰι δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν, καὶ ἄλλοι διακρινέτωσαν»· ἐν τῷ 31 «δύνασθε γὰρ καθ' ἓνα πάντες (οἱ Κορίνθιοι) προφητεύειν, ἵνα πάντες μαθηθῶσι καὶ πάντες παρακαλῶνται»· ἐν τῷ 32: «καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται»· ἐν τῷ 37: «εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι ἢ πνευματικός, ἐπιγινώσκέτω ἃ γράφω ὑμῖν, ὅτι τοῦ Κυρίου εἰσὶν ἐντολαί»· ἐν τῷ 39: «ὥστε, ἀδελφοί, ζηλοῦτε τὸ προφητεύειν, καὶ τὸ λαλεῖν γλώσσαις μὴ κωλύετε». Καθήμενα τῶν προφητῶν ἦσαν σχεδὸν τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ τῶν Ἀποστόλων. Ὡς οἱ τελευταῖοι, οὕτω καὶ οὗτοι οὐδὲν ὥφειλον, ἵνα ἔχωσι. Παρὰ τῆς κοινότητος ἐλάμβανον τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως αὐτῶν. Ἐν τοιούτῳ δὲ πνεύματι δέον νὰ ἐννοηθῇ ἡ παραγγελία τοῦ Εὐαγ. Ματθαίου (ι'. 41): «Ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν προφήτου λήψεται». Ἐν τῇ **Διδαχῇ** (ια'. 7 — 12) δὲν εὐρίσκομεν εὐρυτάτας πληροφορίας περὶ τούτου. Αὕτη ὑποδείκνυσι τὴν τηρητέαν διαγωγὴν πρὸς αὐτοὺς καὶ καθάπτεται τῶν ψευδοπροφητῶν: «Καὶ πάντα προφήτην λαλοῦντα ἐν πνεύματι οὐ πειράσετε, οὐδὲ διακρινεῖτε· πᾶσα γὰρ ἁμαρτία ἀφεθήσεται, αὕτη δὲ ἡ ἁμαρτία οὐκ ἀφεθήσεται· οὐ πᾶς δὲ ὁ λαλῶν ἐν πνεύματι προφήτης ἐστίν, ἀλλ' ἐὰν ἔχη τοὺς τρόπους Κυρίου. Ἀπὸ οὖν τῶν τρόπων γνωσθήσεται ὁ ψευδοπροφήτης καὶ ὁ προφήτης. Καὶ πᾶς προφήτης ὀρίζων τράπεζαν ἐν πνεύματι, οὐ φάγεται ἀπ' αὐτῆς, εἰ δὲ μή γε ψευδοπροφήτης ἐστί· πᾶς δὲ προφήτης διδάσκων τὴν ἀλήθειαν, εἰ ἂν διδάσκει οὐ ποιεῖ, ψευδοπροφήτης ἐστί. Πᾶς δὲ προφήτης δεδοκιμασμένος, ἀληθινός, ποιῶν εἰς μυστήριον κοσμικὸν ἐκκλησίας, μὴ διδάσκων δὲ ποιεῖν ὅσα αὐτὸς ποιεῖ, οὐ κρινθήσεται ὑφ' ὑμῶν· μετὰ Θεοῦ γὰρ ἔχει τὴν κρίσιν· ὡσαύτως γὰρ ἐποίησαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι προφηταί. Ὅς δ' ἂν εἴπῃ ἐν πνεύματι· δός μοι ἀργύρια, ἢ ἕτερά τινα, οὐκ ἀκούσεσθε αὐτοῦ· ἐὰν δὲ περὶ ἄλλων ὑστερούντων εἴπῃ δοῦναι, μηδεὶς αὐτὸν κρινέτω». (Πρβλ. Ποιμ. Ἑρμ. Ὅρασ. γ'. 5. θ'. 15. 16. 25. Α'. Κορινθ.

ιστ'. 5—9. Ἀποκ. Ἰωάν. β'. 2. Ματθ. ιβ'. 31. Λουκ. ιβ'. 10. Μάρκ. γ'. 28—30. Ἀποστολ. Διαταγ. βιβλ. η'. κεφ. 2. 1 Πράξ. κε'. 9. Α'. Κορινθ. στ'. 1. 6. ιστ'. 1—4).

Οἱ προφηταὶ ἐξηφανίσθησαν προῖαίτατα. Ὁ Ἱερὸς Τερτυλλιανὸς δὲν μνημονεύει αὐτῶν. Ἐν τῇ συγγράμματι αὐτοῦ *de praescript.* c. 3, P. L. t. II. σελ. 14—16, λέγει ὅτι δὲν δύναται νὰ σκανδαλισθῇ, ἐὰν εἰς Ἐπίσκοπος, εἰς Διάκονος, μία χήρα, μία παρθένος, εἰς διδάσκαλος καὶ μάλιστα εἰς μάρτυς πίπτει..... καὶ οὐδεὶς λόγος γίνεται περὶ προφήτου. Φαίνεται δ' ὅτι ὁ Μοντανισμὸς διὰ τῶν παραλογισμῶν αὐτοῦ κατήνεγκε καίριον τραῦμα κατὰ τοῦ θεσμοῦ τούτου. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ παραβλέψωμεν πᾶνθ' ὅσα ἀναγινώσκωμεν παρὰ τῇ Ὠριγένει. Ὁ περίφημος διδάσκαλος τῆς Ἀλεξανδρείας ἀγωνιζόμενος κατὰ τοῦ Κέλσου ἐκφράζεται οὕτω: «Ἀφ' οὗ ὁ Κέλσος ὑπισχνεῖται νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν προφητειῶν, τῶν ἐν Φοινίκῃ καὶ Παλαιστίνῃ γενομένων, ἐξετάσωμεν τοῦτο. Λέγει πρῶτον ὅτι ὑπάρχουσι πολλὰ εἶδη προφητειῶν, ἀλλὰ δὲν ἐρμηνεύει αὐτά. Δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο· ἀλλ' εἶνε ὑπερβολικὸς ἴδομεν τί λέγει περὶ τῆς τελειοτάτης ὑπάρξεως παρὰ τοῖς ἀνθρώποις. Πολλοί, λέγει, μὴ ἔχοντες ὄνομα, πράττουσι τοῦτο εὐχερέστατα ἐν τῇ ἐλαχίστῃ περιστάσει ἐν τοῖς ναοῖς καὶ ἐκτὸς αὐτῶν· οἱ μὲν ὑπεισδύουσιν ἐν ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς στρατοῖς καὶ κινοῦνται ἐν προφητικαῖς κινήσεσι. Συνειθίζουσι νὰ λέγωσι: εἰμὶ Θεὸς ἢ υἱὸς Θεοῦ ἢ θεῖον Πνεῦμα. Ἔρχομαι, διότι ὁ κόσμος εἶνε ἐγγὺς τοῦ τέλους, σεῖς δὲ ὦ ἄνθρωποι θὰ ἀπολεσθῆτε ἕνεκα τῶν ἀνομιῶν ὑμῶν. Ὅσον δ' ἀφορᾷ ἐμὲ θέλω νὰ σᾶς σώσω· θὰ μὲ ἴδητε ἐρχόμενον μετὰ θείας δυνάμεως· μακάριος ὁ λατρεύων με τώρα· τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους θὰ ρίψω εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ, ὡς καὶ τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία. Οἱ ἄνθρωποι, οἱ ἀγνοοῦντες τὰς τιμωρίας αὐτῶν, θὰ μετανοήσωσιν ἀληθῶς καὶ θὰ ἀναστενάξωσι, τοὺς δὲ πιστεύσαντας εἰς ἐμὲ θὰ διασώσω αἰωνίως». Εἶτα δὲ προστίθῃσι: Εἰς ταῦτα προσθέτουσι πράγματα ἄγνω-

στα, φρενητιώδη καὶ ὀλοτελῶς σκοτεινά, ὧν οὐδεὶς σοφὸς δύναται νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν σημασίαν, διότι εἶνε σκοτεινά καὶ οὐδεμίαν ἔχουσι σημασίαν, ἀλλὰ παρέχουσιν εὐκαιρίαν τῷ ἄφρονι ἢ ἀπατεῶνι, ὅπως ἐφαρμόζωσιν αὐτὰ εἰς πάνθ' ὅσα θέλουσι. (Ὡριγ. Πατρ. Migne Τόμ. XI. σελ. 1433). Ὁ Ὡριγένης ἐξακολουθεῖ: «Ὁ σοφὸς κατ' ἀλήθειαν καὶ κατὰ Ἰησοῦν Χριστὸν μόνος δύναται νὰ ἀποκαλύψῃ πᾶν ὅ,τι εἶνε ἐγκεκριμένον ἐν ταῖς προφητείαις, μεταχειριζόμενος γλῶσσαν πνευματικὴν, προκειμένου περὶ πραγμάτων πνευματικῶν καὶ ἐφαρμόζων εἰς τὴν συνήθη γλῶσσαν τῆς Γραφῆς πᾶν ὅ,τι εὐρίσκει. Δὲν πρέπει νὰ πιστεύσῃ τις τὸν Κέλσον λέγοντα, ὅτι ἤκουσε τοιούτους ἀνθρώπους. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κέλσου δὲν ὑπῆρχον προφῆται παρεμφερεῖς πρὸς τοὺς ἀρχαίους, διότι αἱ προφητεῖαι αὐτῶν θὰ ἐγράφοντο ὑπ' ἐκείνων, οἵτινες θὰ ἐλάμβανον αὐτὰς καὶ θὰ ἐθαύμαζον, ὡς ἐγράφησαν αἱ προφητεῖαι τῶν ἀρχαίων προφητῶν. Τὸ ψεῦδος τοῦ Κέλσου μοι φαίνεται ἀρίδην, ὅταν λέγῃ ὅτι οἱ προφῆται, οὓς ἤκουσεν ἐρωτώμενος ὑπ' αὐτοῦ, ὡμολόγησαν αὐτῷ πᾶν ὅ,τι ἔλειπεν αὐτοῖς, καὶ ὅτι πάντα τὰ ἀμφίβολα ἦσαν ἀσταθῆ. Ὡρραῖεν ἵνα ὑποδείξῃ τὰ ὀνόματα ἐκείνων, οὓς λέγει ὅτι ἤκουσεν, ἵνα ἐκ τῶν ὀνομάτων δυνήθῃ τις νὰ κρίνῃ, ἂν ὅ,τι ἔλεγον εἶνε ἀληθεῖς ἢ μὴ» (αὐτόθ. 1436—1437). Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ ὀνομαστοῦ Ἀλεξανδρέως δεικνύουσιν, ὅτι ἡ γενεὰ τῶν ψευδοπροφητῶν δὲν ἔλειψε τελείως κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ. Ὁ Κέλσος ἐβασίζετο ἐπὶ τοῦ κύρους αὐτῶν πρὸς ὑποστήριξιν τῶν θεωριῶν αὐτοῦ. Ὁ Ὡριγένης ἀπορρίπτει παρομοίαν αὐθεντίαν, ἥτις οὐδόλως ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῶν προφητῶν τοῦ ἀρχαίου νόμου. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ταῦτα δύναται τις νὰ εἴπῃ.

Εἶδομεν ἤδη ὅτι ἡ **Διδαχὴ** μνημονεύει τῶν διδασκάλων ἐν τοῖς κεφ. ιγ'. 2: καὶ ιδ'. 1—2: «Ὡσαύτως διδάσκαλος ἀληθινὸς ἐστὶν ἄξιος καὶ αὐτός, ὥσπερ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ· «λειτουργοῦσι.... τὴν λειτουργίαν τῶν προφητῶν καὶ διδασκάλων»· «....μετὰ τῶν προφητῶν καὶ διδα-

σκάλων». Καὶ οὗτοι δὲν εἶνε ἱεραπόστολοι τῆς περιοδείας, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνήκουσιν εἰς τινὰ τρόπον καὶ ἀποτελοῦσιν ἰδιαιτέραν τινὰ τάξιν. Ἡ ἰδιάζουσα δὲ αὕτη κατάστασις φαίνεται σαφῶς ἐν τινι μαρτυρίᾳ τῆς φιλολογικῆς ἀρχαιότητος. Ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἐπιστολῆς τοῦ **Βαρνάβα** δεικνυσιν, ὅτι δὲν θέλει νὰ γράψῃ ὡς διδάσκαλός τις: «οὐχ ὡς διδάσκαλος, ἀλλ' ὡς εἰς ἐξ ὑμῶν»· καί: «πολλὰ δὲ θέλων γράφειν, οὐχ ὡς διδάσκαλος, ἀλλ' ὡς πρέπει ἀγαπῶντι»· «οἶδεν ὁ τὴν ἔμφυτον δωρεὰν τῆς διδαχῆς αὐτοῦ θέμενος ἐν ἡμῖν» (ἀ'. 8. δ'. 9. θ'. 9). Τοῦναντίον δὲ ὁ ἱερός Ἰγνάτιος ἀνατρέπων τὰς ἐνεργείας γράφει πρὸς τοὺς Ἐφεσίους: «προσλαῶ ὑμῖν ὡς συνδιδασκαλίταις μου» (Ἰγνατ. Ἐφεσ. γ'. 1). Ἐκ τῶν μαρτυριῶν τούτων τῆς μετριοφροσύνης καὶ τῆς ταπεινώσεως δύνатаί τις νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι τὸ καθῆκον τοῦτο ἦτο περιζήτητον. Ὁ Ἀδελφόθεος Ἰάκωβος γράφει: «Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε, ἀδελφοί μου» (Ἰακ. γ'. 1. Πρβλ. καὶ Ποιμ. Ἐρμ. θ'. 25). Οἱ Διδάσκαλοι ἀνεπλήρουν τοὺς ἱεραποστόλους οὐ μόνον διδάσκοντες τοὺς πιστοὺς, ἀλλὰ μεγίστην ἐξασκοῦντες ἐπιρροὴν καὶ ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν. Εἰργάζοντο, ὅπως ἐπιστρέψωσιν αὐτοὺς εἰς τὸν Χριστιανισμόν (Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστορία. VI. 3², VI. 21).

Ἀρχιμ. **ΙΑΚΩΒΟΣ ΑΡΧΑΤΖΙΚΑΚΗΣ**

Η ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ
ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ *)

35. Καὶ πῶς, θὰ ἐρωτήσης, δὲν ἀνεγνώρισαν αὐτὸν ἐν τῇ ὁδῷ, ἔὰν εἶχε τὸ αὐτὸ σῶμα, ὅπερ καὶ πρότερον εἶχεν. Ἄκουε τῆς Γραφῆς λεγούσης: «Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτὸν» (Λουκ. κδ'. 16)· καὶ πάλιν: «διηνοίχθησαν δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν» (Λουκ. κδ'. 31). Μὴ ἄρα ἄλλος ὑπῆρξεν, ὅταν δὲν ἀνεγνώριζετο, καὶ ἄλλος ὅταν ἀνεγνωρίσθη; Βεβαίως εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ὑπῆρξεν. Τὸ ἀναγνωρίζειν καὶ μὴ, ἦτο τῶν ὀφθαλμῶν, ὅχι αὐτοῦ, ὅστις ἦτο ὁρατός, καίτοι καὶ αὐτοῦ ὑπῆρξεν. Ἐπειδὴ ἐκράτει τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, ἵνα μὴ αὐτὸν ἀναγνωρίσωσιν. Καὶ τέλος, ἵνα γνωρίξῃς τὴν πλάνην, ἣτις ὑπάρχει ἐν τῷ μέσῳ, αὕτη δὲν προήρχετο ἐκ τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου, ἀλλ' ἐκ τῶν κεκλεισμένων ὀφθαλμῶν· «διηνοίχθησαν δὲ οἱ ὀφθαλμοί, λέγει, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν». Ἐντεῦθεν καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἐφ' ὅσον δὲν ἀνεγνώριζε τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐξήτει τὸν ζῶντα ἐν νεκροῖς, ἐθεώρει αὐτὸν ὡς κηποιρὸν. Μετὰ ταῦτα ἀναγνωρίζει καὶ καλεῖ αὐτὸν Κύριον. Μετὰ τὴν ἀνάστασιν ὁ Κύριος ἵστατο παρὰ τὴν παραλίαν καὶ οἱ μαθηταὶ ἦσαν ἐν τῷ πλοίῳ. Ἐνῷ οἱ λοιποὶ δὲν ἀνεγνώρισαν αὐτόν, ὁ μαθητὴς ὢν ἡγάπα ὁ Ἰησοῦς λέγει τῷ Πέτρῳ· «ὁ Κύριός ἐστιν» (Ἰωάν. κα'. 7). Ἐπειδὴ πρώτη ἡ παρθενία ἀναγνωρίζει τὸ παρθενικὸν σῶμα. Τὸ αὐτὸ ἦτο, ἀλλὰ δὲν ἐφαίνετο τὸ αὐτὸ τοῖς πᾶσιν. Καὶ παρενθὺς ἐπάγεται: «Οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι αὐτόν, Σὺ τίς εἶ, εἰδότες ὅτι ὁ Κύριός ἐστιν». Οὐδεὶς ἐτόλμα, ἐπειδὴ ἐγνώριζον τὸν Θεόν. Ἐδειπνον μετ' αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἐβλεπον ἄνθρωπον καὶ σάρκα καὶ ὄχι ὅτι ἦτο ἕτερον πρόσωπον ὡς Θεὸς καὶ ἕτερον ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' εἰς καὶ ὁ αὐτὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀνεγνώριζετο ὡς ἄνθρωπος καὶ ἐλατρεύετο ὡς Θεός. Νῦν δὲ πρέπει νὰ φιλοσοφήσω, ὅτι αἱ ἡμέτεραι αἰσθήσεις εἶναι ἀβέβαιαι καὶ μά-

*) Ἴδε «Νέα Σιών» Τόμ. ΙΑ'. Ἰανουάριος—Φεβρουάριος σελ. 60.

λιστα ἢ ὄρασις. Καρνεάδης¹ τις πρέπει νὰ ἐγερθῇ ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν. Ἡ κόπη ἐν τῷ ὕδατι φαίνεται ὡς τεθλασμένη· αἱ στοαὶ μακρόθεν φαίνονται μεγαλοπρεπέστεραι, αἱ γωνίαι τῶν πύργων μακρόθεν φαίνονται στρογγύλαι, τὰ ἄκρα τῶν περιστερῶν εἰς ἐκάστην στροφὴν φαίνονται, ὅτι μεταβάλλουσι χρῶμα. Ὅταν ἡ Ροδὴ² ἀνήγγειλε περὶ τοῦ Πέτρου καὶ εἶπε τοῦτο εἰς τοὺς Ἀποστόλους, δὲν πιστεύουσιν, ὅτι διέφυγεν, ἔνεκα τοῦ μεγέθους τοῦ κινδύνου καὶ θεωροῦσιν αὐτὸ ὡς φάντασμα. Ἐπὶ πλέον εἰσηλθε κεκλεισμένων τῶν θυρῶν μετὰ τῆς αὐτῆς δυνάμεως, μετ' ἧς καὶ ἐξηφανίσθη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. Ὁ Λυγκεὺς³ (καθὼς οἱ μῦθοι διηγοῦνται) ἔβλεπε διὰ μέσου τῶν τοίχων. Ὁ δὲ Κύριος κεκλεισμένων τῶν θυρῶν δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ, ἐκτὸς ἐὰν ἦτο φάντασμα τι; Οἱ ἄετοὶ καὶ οἱ γῦπες αἰσθάνονται τὰ πέραν τῶν θαλασσῶν πτώματα. Ὁ δὲ Κύριος δὲν θὰ ἔβλεπε τοὺς Ἀποστόλους του, ἐὰν μὴ ἦνοιγε τὰς θύρας; Εἶπέ μοι, ἐμπειρότατε συζητητά, τί εἶνε μεγαλύτερον, τοσοῦτον μέγεθος τῆς γῆς νὰ ἔξαριτῶ ἐκ τοῦ μηδενὸς καὶ νὰ ἰσορροπῇ αὐτὴν ὑπεράνω τῶν ἀβεβαίων ὑδάτων, ἢ ὅτι ὁ Θεὸς διῆλθε διὰ τῆς κεκλεισμένης πύλης καὶ τὸ δημιουργημα ὑπεχώρησε τῷ Δημιουργῷ; ἄνομολογεῖς ὅτι εἶναι μεγαλύτερον, καὶ συκοφαντεῖς ὅτι εἶναι μικρότερον. Ὁ Πέτρος περιεπάτει ἐπὶ τοῦ ὕδατος μετὰ τοῦ βαρέως καὶ σιτρεοῦ αὐτοῦ σώματος. Τὸ μαλακὸν ὕδωρ δὲν ὑποχωρεῖ, ἐπὶ μικρὸν δὲ ἡ πίστις δυναστεῖ καὶ παρενθὺς τὸ σῶμα κατανοεῖ τὴν φύσιν του, ἵνα γνωρίζωμεν, ὅτι ἡ πίστις καὶ ὄχι τὸ σῶμα περιεπάτησεν ἐπὶ τῶν ὑδάτων.

36. Ἡ συζήτησις τοῦ Μαρκιωνίτου.

Παρακαλῶ σε, ὅστις μεταχειρίζεσαι τοιαύτας ἀποδείξεις κατὰ τῆς ἀναστάσεως, ἵνα μετ' ἐμοῦ διαλεχθῇς ἀπλῶς. Πιστεύεις ἢ ὄχι, ὅτι ὁ Κύριος ἀληθῶς ἀνέστη ἐν τῷ αὐτῷ σώματι, ἐν ᾧ ἀπέθανε καὶ ἰτάφη; Ἐὰν πιστεύης, διατί προβάλλεις ταῦτα, δι' ὧν ἡ ἀνάστασις ἀποκρούεται; Ἐὰν δὲν πιστεύης, σί, ὅστις οὕτω τὰς ψυχὰς τῶν ἀμαθῶν φενακίζεις καὶ τὴν ἀνάστασιν ἐν κενοῖς ῥήμασι διακινεῖς, ἄκουε. Νεωστὶ μαθητῆς τις τοῦ Μαρκιωνος εἶπεν· «Οὐαὶ αὐτῷ, ὅστις θὰ ἐγερθῇ ἐν

1) Ἐγεννήθη ἐν Κυρήνῃ περὶ τὸ 213 π. Χ. Ὑπεστήριξεν, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ εἴμεθα βέβαιοι περὶ τινος οὔτε διὰ τῶν αἰσθήσεων, οὔτε δι' ἀντιλήψεως.

2) Πράξ. ιβ'.

3) Εἰς ἐκ τῶν Ἀργοναυτῶν.

ταύτῃ τῇ σαρκὶ καὶ ἐν τούτοις τοῖς ὁστέοις! Χαίρουσα ἡ ψυχὴ πάρε-
 αυτα ἀπήντησε, συνετάφημεν, ἵνα καὶ συναναπαύωμεν διὰ τοῦ βαπτί-
 σματος (Ρωμ. στ'. 4). Ἐννοεῖς ἐνταῦθα τῆς ψυχῆς ἢ καὶ τῆς σαρκὸς
 τὴν ἀνάστασιν; ἀπάντησον, οὐχὶ μόνῃς τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς σαρ-
 κός, ἵτις μετὰ τῆς ψυχῆς ἀναγεννᾶται ἐν τῷ λουτρῷ. Καὶ πῶς θ' ἀ-
 πολεσθῇ, ὅτι ἀναγεννήθῃ ἐν Χριστῷ; ἐπειδὴ γέγραπται, λέγει «σὰρξ
 καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύνανται». Πρόσεχε, παρα-
 καλῶ σε, ὅτι καὶ λέγεται «σὰρξ καὶ αἷμα βιαιεῖαν Θεοῦ κληρονο-
 μῆσαι οὐ δύνανται». Μὴ δὲν θὰ ἀναστῶσιν; ἅπαγε, ἀλλὰ λέγει μόνον,
 δὲν θὰ κληρονομήσωσιν. Διατί δὲν θὰ κληρονομήσωσιν; Ἐπειδὴ, ἐπ-
 άγεται, οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν θὰ κληρονομήσῃ. Ἐφ' ὅσον
 λοιπὸν ἦθελον διαμένῃ σὰρξ καὶ αἷμα, ἐπὶ τοσοῦτον δὲν θὰ κληρο-
 νομήσωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδυ-
 θῇ ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν ἀθανασίαν καὶ ὁ πηλὸς τῆς σαρκὸς χω-
 νευθῇ ἐν ὀστέῳ, ὅστις πρότερον ἕνεκα τοῦ πολλοῦ βάρους κατεπι-
 ἔζετο πρὸς τὴν γῆν, περιβληθεὶς τὰ περὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀ-
 μεταβλησίας, οὐχὶ δὲ τῆς καταστροφῆς μετὰ νέας δόξης, θὰ ἀναπετάξῃ
 εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ τότε θὰ πληρωθῇ τὸ γεγραμμένον: «Κατεπόθῃ
 ὁ θάνατος εἰς νίκος. Ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον; ποῦ σου ἔδη τὸ
 νίκος; (Ὡσηέ ιγ'. 14. Α'. Κορ. ιε'. ὅδ).

**37. Ἡ Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωάννου πρὸς τὸν Θεόφιλον. Ἡ Και-
 σάρεια Μητροπολις τῆς Παλαιστίνης, ἡ δὲ Ἀντιόχεια πάσης τῆς
 Ἀνατολῆς. Ἰσίδωρος ὁ πρεσβύτερος.**

Κατὰ πρωθύστερον τάξιν ἀπηντήσαμεν εἰς τὸ περὶ καταστάσεως
 τῶν ψυχῶν καὶ ἀναστάσεως τῆς σαρκός· παραλιπόντες δὲ τὰ κύρια
 σημεῖα τῆς ἐπιστολῆς, πᾶσαν τὴν ἀναίρεσιν ἐστρέψαμεν κατὰ τῆς
 ἐξόχου αὐτοῦ πραγματείας. Ἐπειδὴ προὔτιμίσσαμεν νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ
 τῶν πραγμάτων τοῦ Θεοῦ, ἢ περὶ τῶν ἡμετέρων ἀδικημάτων· «Ἐάν
 ἁμαρτάνων ἁμάρτη ἀνὴρ εἰς ἄνδρα, καὶ προσεῖξονται ὑπὲρ αὐτοῦ
 πρὸς Κύριον. Καὶ ἐὰν τῷ Κυρίῳ ἁμάρτη, τίς προσεῖξεται ὑπὲρ αὐτοῦ;»
 (Α'. Βασιλ. β'. 25). Νῦν δ' ἐκ τοῦναντίου ὑπὲρ πάντα καταδιώκομεν
 τοὺς ἡμετέρους ὑπεναντίους μετ' ἀδιαλλάκτου μίσους, εἰς δὲ τοὺς βλα-
 σφημοῦντας τὸν Θεόν, διατιθέμεθα εὐνοϊκῶς. Γράφει πρὸς τὸν Ἐπί-
 σκοπον Θεόφιλον ἀποστολικὴ χάρις, ἡς ἡ ἀρχή: «Σὺ δὲ ὡς ἄνθρωπος τοῦ
 Θεοῦ κεκοσμημένος ἀποστολικῇ χάριτι, διακατέχεις τὴν ἐπιμέλειαν πα-
 σῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, μάλιστα δὲ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις, καίτοι σὺ αὐτὸς
 περισπᾶσαι ὑπὸ πλείστων φροντίδων περὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ,
 ἵτις ὑπὸ Σὲ ὑπάρχει». Ἐπαινεῖ κατὰ πρόσωπον καὶ ὑποκρίνεται τὸ

πρόσωπον τῶν ἡγεμόνων¹. Σὺ, ὅστις ἐρωτᾷς περὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κανόνων καὶ περὶ τῶν τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου², καὶ ξένους κληρικούς³ διατρίβοντας μετὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν, ἀποπειρᾷσαι νὰ οἰκαιοποιηθῇς, ἀπάντησόν μοι, τί κοινὸν μεταξὺ Παλαιστίνης καὶ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Ἐπισκόπου⁴; Ἐὰν μὴ ἀπατῶμαι, ἔχει ἀποφασισθῇ ὑπὸ τῶν Κανόνων τούτων, ἵνα ἡ Καισάρεια εἶναι Μητρόπολις τῆς Παλαιστίνης, ἡ δὲ Ἀντιόχεια πάσης τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ ἔδει λοιπὸν ν' ἀπειθυνοῖς πρὸς τὸν Καισαρείας, μεθ' οὗ γνωρίζεις, ὅτι ἡμεῖς ἐπικοινωνοῦμεν, καὶ ἀπαξιόϋμεν νὰ κοινωνήσωμεν μετὰ σοῦ, ἥ ἂν ἔδει κρίσις νὰ ληφθῇ πόρρωθεν, αἱ ἐπιστολαὶ σου ἔπρεπε νὰ διευθυνωθῶσιν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν. Ἀλλὰ γνωρίζω, διατὶ δὲν ἠθέλησας ν' ἀποστείλῃς εἰς Καισάρειαν, ἢ εἰς Ἀντιόχειαν. Ἐγνώριζες εἰς τί νὰ καταφύγῃς καὶ τί ν' ἀποφύγῃς. Προϋτίμησας νὰ ὑποβάλῃς τὰ παράπονα εἰς ὧτα προαπησχολημένα ἢ ν' ἀποδώσῃς τὴν προσήκουσαν τιμὴν εἰς τὸν Μητροπολίτην σου. Καὶ δὲν λέγω τοῦτο, ἵνα ψέξῃς τι ἐν τῇ πρεσβείᾳ, ἐκτὸς φιλιῶν τινων, αἵτινες παρήγαγον ὑποψίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔπρεπε σὺ νὰ καθαρίσῃς σαυτὸν μᾶλλον πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἐρωτῶντας καὶ παρόντας ἐνταῦθα. («Λέγεις») ἔπεμψας τὸν εὐλαβέστατον δοῦλον τοῦ Θεοῦ Ἰσίδωρον τὸν πρεσβύτερον, ἄνδρα πολλὰ δυνάμενον οὐ μόνον ἐξ αὐτῆς τῆς ἀξιοπρεπείας τῆς ἐσθῆτος καὶ τοῦ βαδίσματος, ἀλλὰ καὶ ἐκ θείας ἀντιλήψεως, ἵνα θεραπεύσῃ αὐτούς, οἵτινες σφόδρα ἀσθενοῦσι τὴν ψυχὴν. Ἐὰν ἠδύναντο νὰ ἔχωσι συναίσθησιν τοῦ οἴκειόν αὐτῶν μαρασμοῦ. Ἀνὴρ ὁ Θεοῦ πέμπει ἄνδρα τοῦ Θεοῦ». Οὐδεμία διαφορὰ παρουσιάζεται μεταξὺ πρεσβυτέρου καὶ ἐπισκόπου, καὶ ἡ αὐτὴ ἀξιοπρέπεια τοῦ πέμποντος καὶ πεμπομένου. Τοῦτο ἀρκούντως χωλόν. Ἐν τῷ λιμένι, καθὼς λέγεται, ναυαγοῦμεν. Αὐτὸς ὁ Ἰσίδωρος, ὅστις διὰ τῶν ἐπαίνων σου αἴρεται εἰς τὰ οὐρά-

1) Τὸ κείμενον ἔχει: *Laudat faciem, ad personam principum trahit*: ἐπαινεῖ τὸ πρόσωπον (τοῦ Θεοφίλου) καὶ ἄγει αὐτὸν νὰ παίξῃ τὸ πρόσωπον κατὰλληλον μόνον διὰ τοὺς ἡγεμόνας.

2) Ὑπονοεῖ τὸν 6 καὶ 7 κανόνα τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου.

3) Ἀναφέρεται εἰς τὸν Παυλιανὸν χειροτονηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανίου καὶ ζῶντα νῦν μετ' αὐτοῦ ἐν Κύπρῳ.

4) Ὁ Ἱερώνυμος ἐνταῦθα δὲν ἔχει ὑπ' ὄψιν τὴν σχέσιν τῶν Ἱεροσολύμων πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν: «καὶ ὁ τῆς Λιβύης, ὁ Ἀλεξανδρείας, ὅς ἐστι καὶ ἡ Παλαιστίνη πᾶσα, ἐν ᾗ τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἡ Παλαιστίνη γὰρ Λιβύη ἐστίν.... Ἐτέλουν οὖν καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ὑπὸ τὴν Λιβύην». (Πατρολ. Migne 132, 1085. Νεῖλου Δοξαπατρίου, Τάξις τῶν Πατριαρχικῶν Θρόνων). «Ὁ Ἀλεξανδρείας κατεῖχε... καὶ αὐτὴν τὴν Παλαιστίνην, ἐνθα τὰ Ἱεροσόλυμα». (αὐτόθι 1089). «Ἐῖχε δὲ καὶ Ἀλεξάνδρεια καὶ ἄλλους θρόνους πολλοὺς.... ὥσπερ εἶχε καὶ τὴν

νια, ὁ αὐτὸς δυσφημεῖται¹ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καθὼς σὺ ἐν Ἱερουσαλήμ, ὅθεν φαίνεται, ὅτι προσῆλθεν ὅχι ὡς ἀπεσταλμένος, ἀλλ' ὡς σύμμαχος. Ἐπὶ πλέον καὶ αἱ ἐπιστολαὶ αἱ ὑπὸ τῆς χειρὸς αὐτοῦ γραφεῖσαι, αἵτινες τρεῖς μῆνας πρὸ τῆς πρεσβείας πρὸς ἡμᾶς διηυθύνθησαν ἐκ σφάλματος², ἀπεδόθησαν εἰς τὸν πρεσβύτερον Βικέντιον, καὶ ὑπ' αὐτοῦ μέχρι σήμερον κρατοῦνται, ἐν αἷς προτρέπει τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, ἵνα ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς πίστεως ἐμμένῃ σταθερῶ τῷ ποδὶ καὶ μὴ θορυβῇται ἐκ τῶν ἡμετέρων Ἱερεμιάδων. Ὑπὸσχναίται, ὅτι θὰ ἔλθῃ εἰς Ἱερουσαλήμ, πρὶν ὑπάρξῃ ὑποψία τις περὶ τῆς ἀποστολῆς ταύτης, καὶ ὅτι ἐπὶ τῇ ἀφίξει αὐτοῦ ἐκεῖ αἱ τάξεις τῶν ἀντιπάλων παρευθὺς θὰ συντριβῶσι καὶ μεταξὺ τῶν λοιπῶν μεταχειρίζεται τοὺς ἐξῆς λόγους: «Καθὼς ὁ καπνὸς διαλύεται ἐν τῷ ἄερι καὶ ὁ κηρὸς τήκεται πλησίον τοῦ πυρός, οὕτω διασκεδασθήσονται οἱ ἀντιστάμενοι πάντοτε εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν πίστιν καὶ οἵτινες νῦν δι' ἀπλοϊκῶν ἀνθρώπων ἐπιχειροῦσιν, ἵνα διαταράττωσιν αὐτὴν τὴν πίστιν».

38. Παρακαλῶ σε, ὦ ἀναγνώστα, τίς σοῦ φαίνεται, ὅτι εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις γράφει τοῦτο πρὶν φθῆναι, ἀντίπαλος ἢ ἀπεσταλμένος; Οὗτος εἶναι, ὃν ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ καλῶμεν εὐσεβέστατον εἴτε εὐλαβέστατον, καὶ ἵνα ἐκφράζωμεν λέξιν κατὰ λέξιν θεοσεβέστατον. Οὗτος εἶναι ὁ ἄνθρωπος τῆς θείας ἀντιλήψεως, ὁ τοσοῦτον δυνάμενος καὶ μετὰ τοσαύτης ἀξιοπρεπείας τοῦ βαδίσματος καὶ ἐνδυμασίας, ὥστε ὡς πνευματικὸς Ἱπποκράτης τὸν μαρασμὸν τῶν ἡμετέρων ψυχῶν θὰ δυνηθῇ ν' ἀνακουφίσῃ διὰ τῆς παρουσίας του, ἐὰν μόνον θελήσωμεν ν' ἀναγνωρίσωμεν τὰ φάρμακα αὐτοῦ. Ἐὰν ἔχῃ τοιαύτην ἱατρικὴν, ἧς θεραπεύσῃ τὸν ἑαυτὸν του, ὅστις συνηθίζει νὰ θεραπεύῃ ἄλλους. Ἡμῖν ἡ θεία ἐκείνη ἀντίληψις εἶναι μωρία διὰ τὸν Χριστόν. Διαμένομεν ἄσμένως ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἀπλότητι, ἵνα μὴ διὰ τοῦ ὑμετέρου κολληρίου φανῶμεν, ὅτι μανθάνομεν ἄσεβῶς (περαιτέρω δὲ λέγει): Περὶ δὲ τῆς ὑμετέρας ἀγιότητος ὑπὲρ τῆς ἀρίστης θελήσεως, ὡς ἔαν ἤδη ἐπραγματοποιήθῃ, καθικετεύομεν τὸν Κύριον ἐν τοῖς Ἁγίοις Τόποις ἡμέραν καὶ νύκτα, ἵν' αὐτῇ ἀποδώσῃ τέλειον μισθὸν καὶ δωρήσῃ τὸν

διακράτησιν πᾶσαν Ἱεροσολύμων, καὶ αὐτὰ τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ πάντας τοὺς θρόνους τοὺς νῦν τελούντας ὑπὸ τὴν ἐνορίαν τοῦ θρόνου Ἱεροσολύμων». (αὐτόθι 1092).

1) Ὁ Θεόφιλος αἵφνης μεταβαλὼν φρόνημα ἐστράφη πικρῶς κατὰ τοῦ Ἰσιδώρου, ἐνῶ πρότερον ἦτο φίλος του καὶ κατηγορεῖ αὐτὸν ἐπ' Ὠριγενισμῷ· ὅτε δὲ κατέφυγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν παρὰ τῷ Χρυσοστόμῳ καὶ ἐκεῖ ἐχθρικῶς κατεδίωξεν ἀμφοτέρους.

2) Τὸ Λατινικὸν κείμενον ἔχει «portantes errorem» καὶ ἑτέρω ἦν δεχόμεθα «ἐκ σφάλματος τοῦ κομμοῦ».

στέφανον τῆς ζωῆς». Ὁρῶν εὐχαριστεῖς, ἐπειδή, ἐὰν μὴ ἤρχετο ὁ Ἰσίδωρος, σὺ ἐν πάσῃ τῇ Παλαιστίνῃ δὲν θὰ εὗρισκες τόσον πιστὸν σύμμαχον. Ἐὰν μὴ ἐκεῖνος προσέφερε τὴν ὑποσχεθεῖσαν ἐπικουρίαν, θὰ προσεκollᾶσο εἰς τὸ πλῆθος τῶν ἀμαθῶν, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ κατανοήσωσι τὴν σοφίαν σου. Αὕτῃ αὕτῃ ἡ ἀπολογία, περὶ ἧς νῦν πρόκειται, ὑπηγορεύθη παρόντος τοῦ Ἰσιδώρου, ὅστις πολὺ εἰργάσθη δι' αὐτήν, ὥστε ὁ αὐτὸς ἦτο καὶ ὁ ὑπαγορεύσας καὶ ὁ κομιστὴς τῶν ἐπιστολῶν.

39. "Ερχεται ὁ Ἀρχέλαος. Ἡ σύνεσις τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου.

«Ὅτε¹ δὲ ἔφθασεν ἐνταῦθα καὶ προσῆλθεν εἰς ἡμᾶς τρεῖς καὶ προσέφερε τόσον τῆς θείας σοφίας, ὅσον καὶ τῆς οἰκείας εὐφυνίας τοῖς λαματικοῖς λόγους, οὔτε ὠφέλησέ τινα, οὔτε τις ὠφέλησεν αὐτόν». Οὗτος, ὅστις λέγεται, ὅτι τρεῖς ἦλθε πρὸς ἡμᾶς, ὥστε ἐν τῇ ἐλεύσει του ἠδύνατο νὰ διατηρήσῃ τὸν μυστικὸν ἀριθμὸν, ὅστις περὶ τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοφίλου ὠμίλησεν εἰς ἡμᾶς, ἐπιστολὰς ὑπ' αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς σταλείσας δὲν ἠθέλησε νὰ παραδώσῃ. Καὶ ὅτε εἴπομεν, ἐὰν εἶσαι ἀπεσταλμένος, ἀπόδος τὰς ἐπιστολὰς τῆς πρεσβείας, ἐὰν δὲ δὲν ἔχῃς ἐπιστολὰς, πῶς θ' ἀποδείξῃς τὸν ἑαυτὸν σου πρεσβευτὴν; Τότε αὐτὸς ὁπῆντησεν, ὅτι ἔχει ἐπιστολὰς πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ' εἶχεν ἐξορκισθῆ ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου τῶν Ἱεροσολύμων, ἵνα μὴ ἡμῖν ἀποδώσῃ ταύτας. Ἰδοὺ ἡ σταθερότης τοῦ πρεσβευτοῦ, ὅστις, ἵνα ποιήσῃ εἰρήνην καὶ ἄρῃ τὴν ὑποψίαν, ὅτι εὐνοεῖ μερίδα τινά, ἐξ ἴσου φέρεται πρὸς ἀμφοτέρας. Καὶ ἐπειδὴ ἦλθεν ἄνευ ἐμπλάσματος καὶ δὲν εἶχε τὴν πανοπλίαν τῶν ἱατρῶν, διὰ τοῦτο ἡ ἱατρικὴ αὐτοῦ δὲν ὑπῆρξεν ὠφέλιμος. «Ὁ Ἱερώνυμος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ», ἑξακολουθεῖς, «μυστικῶς καὶ ἐνώπιον πάντων συγχότατα καὶ ἐνόρκως ἱκανοποίησαν αὐτόν, ὅτι οὐδέποτε ἔσχον ὑποψίαν τινά περὶ ἡμῶν, ὡς πρὸς τὴν πίστιν λέγοντες, καθὼς κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ὅτε ἐπεκοινωνοῦμεν αὐτῷ, διεισιθέμεθα πρὸς αὐτόν, ὁμοίως καὶ νῦν ἔχομεν τὸ αὐτὸ αἴσθημα, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πίστιν». Βλέπετε τί ἡ δογματικὴ συμφωνία δύναται νὰ κατορθώσῃ; Ὁ Ἰσίδωρος, ἵνα τοιαῦτα σημειώσῃ, ἦτο σύμμαχος αὐτοῦ, δοῦλος τοῦ Θεοῦ καὶ πρεσβύτερος θεοσεβέστατος, ἀνὴρ δυνατὸς ἁγίου καὶ σεβαστοῦ βεδίσματος καὶ θείας ἀντιλήψεως καὶ καλεῖται Ἰπποκράτης τῶν Χριστιανῶν. Ἐγὼ δὲ ὁ ταλαίπωρος ἐφ' ὅσον ἐν τῇ ἐρημίᾳ κρύπτομαι ὑπὸ τοιούτου ποντίφικος, αἴρνης ἀποκοπεί, ἀπώλεσα τὸ ὄνομα τοῦ πρεσβυτέρου. Καὶ ἐν τούτοις αὐτὸς ὁ Ἱερώνυμος

1) Συνέχεια τῆς ἐπιστολῆς.

μετὰ τοῦ ρακενδύτου ὄχλου καὶ τοῦ ρυπαροῦ πλήθους τί ἐτόλμησε ν' ἀπαντήσῃ Ἰσιδώρῳ ἐκείνῳ τῷ δεινοτάτῳ; Ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἐκεῖνος (ὁ ἀπεσταλμένος) δὲν θὰ ὑπεχώρει καὶ θὰ κατεπείξεν αὐτοὺς διὰ τῆς παρουσίας καὶ τοῦ ὄγκου τοῦ σώματος αὐτοῦ¹, οὐχὶ ἅπαξ, οὐχὶ τρίς, ἀλλ' ἐπανειλημμένως ὠρκίσθησαν², ὅτι αὐτός, περὶ οὗ συνεζητεῖτο, ἦτο ὀρθόδοξος, καὶ ὅτι οὐδέποτε ὑπώπτευσαν αὐτὸν ὡς αἵρετικόν. Ὡς φανερόν καὶ ἀναιδὲς ψεῦδος! ὡ μαρτυρία ὑπὲρ ἑαυτοῦ λαμβανομένη καὶ οὐδ' αὐτῷ τῷ Κάτῳ πιστευτή! ἵνα «ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα» (Δευτερ. κζ'. 6. Ματθ. ιη'. 16, Β'. Κορ. ΙΣΤ'. 1). Τίνι δὲν ἐλέγχθη, ἢ δὲν ἀνηγγέλθη εἰς σέ, ὅτι ἄνευ τῆς ἱκανοποιήσεως τῆς πίστεως, δὲν θὰ ἠνειχόμεθα τὴν μετὰ σοῦ κοινωνίαν; Ὅταν δὲ διὰ τοῦ λογιωτάτου καὶ χριστιανικωτάτου κόμητος Ἀρχελάου, ὅστις μεσίτης ἦτο τῆς εἰρήνης, ὠρίσθη ὁ τόπος τῆς συνθηκολογίας, μὴ ἐν πρώτοις δὲν ἀπητήθη τοῦτο, ἵνα τεθῶσι τὰ θεμέλια τῆς μελλούσης συμφωνίας τῆς πίστεως; Ὑπεσχέθη, ὅτι εἰ ἔλθῃ ἐπικειμένης δὲ τῆς ἡμέρας τοῦ Πάσχα, πολλοὶ μοναχοὶ συνήρχοντο καὶ περιεμένεσσο ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ· τί δὲ νὰ κάμῃς ἠγνόεις. Αἰφνης εἰδοποιήσας, ὅτι ἀσθενεῖ τις καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν δὲν ἠδύνασο νὰ ἐλθῇς.

Ὑποκριτὴς θεάτρον ἢ Ἐπίσκοπος ὁμιλεῖ ταῦτα; ὑπόθες, ὅτι ἀληθεῖς εἰλέγεις· διὰ τὴν ἡδονὴν ἑνὸς γυναικαρίου, ἵνα μὴ, σοῦ ἀπουσιάζοντος, πονοκεφαλῇ ἢ στομαχοπονῇ, δικαιῶσαι νὰ παραμελῇς τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἐκκλησίας; Καὶ περιφρονεῖς τὴν παρουσίαν τοσούτων ἀνδρῶν, χριστιανῶν καὶ μοναχῶν³; Δὲν ἠθελήσαμεν νὰ δώσωμεν εὐκαιρίαν⁴, ἐπειδὴ ἐβλέπομεν τὴν πανουργίαν τῆς ἀναβολῆς σου καὶ διὰ τῆς ὑπομονῆς ἐνίκησαμεν τὴν ἀδικίαν. Γράφει ἐκ δευτέρου ὁ Ἀρχελάος, παραινεῖ, ὅτι θὰ διαμείνῃ δευτέραν καὶ τρίτην ἡμέραν, ἐὰν ἤθελς νὰ ἔλθῃ. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἦτο ἀπασχολημένος· ἐπειδὴ τὸ γυναικάρion δὲν ἔπαινε νὰ ἐμῇ καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ναυτίασις δὲν παρήρχετο, δὲν ἠδύνατο νὰ σκεφθῇ περὶ ἡμῶν. Μετὰ 2 μῆνας ὁ τοσοῦτον περιμενόμενος Ἰσιδώρος ἦλθεν, ὅστις δὲν ἤκουσεν, ὡς σὺ πλάττεις, μαρτυρίαν ὑπὲρ σοῦ, ἀλλὰ τὸ ζήτημα, διατὶ ἀπηρετεῖτο ἱκανοποίησις παρὰ σοῦ. Ὅταν δὲ ἐνιστάμενος ἔλεγε, διατὶ ἐκοινωνήσατε αὐτῷ, ἐὰν ἦτο αἵρετικὸς; ἤκουσε παρὰ πάντων, ἐκοινωνήσαμεν οὐδὲν ὑποπτεύοντες περὶ αἱρέσεως. Κατόπιν ὁμῶς, ὅταν προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ μακαρίου Πατρὸς Ἐπιφανίου

1) Ὁ Ἰσιδώρος συνεδέετο μετὰ τῶν Μακρῶν ἀδελφῶν.

2) Αὕτη εἶναι ἡ ἔκθεσις τοῦ Ἰσιδώρου ἐμπεριληφθεῖσα πιθανῶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Ἰωάννου.

3) Ἀρχαία ἔκδοσις ἔχει: *et monachorum patientiam tentas*

4) Ὑπονοεῖται, εἰς διάρρηξιν τῶν διαπραγματεύσεων.

τόσον διὰ τοῦ λόγου, ὅσον καὶ δι' ἐπιστολῶν ν' ἀπαντήσῃ, περιεφρόνησεν· εἰς ἅπαντας δὲ τοὺς μοναχοὺς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἐπιφρανίου ἐγράφησαν ἐπιστολαί, ὥστε μέχρι τῆς ἱκανοποιήσεως τῆς πίστεως, οὐδεὶς ἀπερισκέπτως θὰ ἐπεκοινώνει αὐτῷ. Παρ' ἡμῖν σώζονται αἱ ἐπιστολαί, ἵνα μὴ ἀμφιβολία τις ὑπάρξῃ περὶ τοῦ ζητήματος. Ταῦτα δὲ τότε ὁ χορὸς τῶν πατέρων ἀπήντησεν, ὅχι ὥς σὺ ἀποδεικνύεις, ὅτι δὲν ἦσο αἰρετικός, ἐπειδὴ δὲν ἐλέγθῃ ποτέ, ὅτι ὑπῆρξας. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν συλλογισμόν δὲν θὰ πρέπη νὰ ἀσθενῇ, ὅστις πρὸ τῆς ἀσθενείας ὑπῆρξεν ὑγιής.

40. *Ἡ χειροτονία τοῦ Παυλινιανοῦ.*

«Ὅταν δὲ ἤρχισε νὰ ἀνασεύῃ τὴν χειροτονίαν τοῦ Παυλινιανοῦ καὶ τῶν ἄλλων, οἵτινες ἦσαν μετ' αὐτοῦ, ἅμα κατείδον, ὅτι ἦσαν μεμπτοί, μετὰ τῆς προσηκούσης καλωσύνης καὶ ὁμονοίας ἐγένετο πᾶσα παραχώρησις αὐτοῖς. Τοῦτο δὲ μόνον ἀπητεῖτο, ὥστε καίτοι εἶχον χειροτονιῇ ὑπ' ἄλλων ἐναντίον τῶν κανόνων, ἐν τούτοις θὰ ὑπέκειντο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἵνα μὴ σχίσωσιν αὐτήν, καὶ ἰδίαν αὐτοῖς ἡγεμονίαν ἀναδείξωσιν. Ἐν τούτῳ μὴ συμφωνοῦντες ἤρχισαν νὰ προβάλλωσι ζητήματα πίστεως καὶ τοῖς πᾶσι κατέστησαν γνωστόν, ὅτι, ἐὰν οἱ μετὰ Ἱερωνύμου τοῦ πρεσβυτέρου δὲν κατηγοροῦντο, οὐδεμίαν ἐνοχλήν εὕρισκον ἐν ἡμῖν. Ὅτε δὲ κατηγοροῦντο ἐπὶ πλάνῃ καὶ ἐνοχῇ, οὐδόλως ἠδύναντο ν' ἀπαντήσωσιν εἰς ζητήματα τοιοῦτου εἴδους, καὶ μὴ ἐφευρίσκοντες ἱκανοποιήσιν τοῦ ἰδίου αὐτῶν παραπτώματος, κατέφυγον εἰς ταῦτα, ὅχι διότι ἠλπιζον, ὅτι δύνανται ἡμᾶς νὰ ἐξελέγξωσιν· ἀλλ' ἐπεδίωκον νὰ βλάψωσι τὴν ἡμετέραν φήμην».

41. *Ὁ πρεσβύτερος Παυλινιανὸς ἐν Κύπρῳ ἀνεστρέφεται.*

Ὁ Ἱερώνυμος χειροτονηθεὶς ὑπὸ τοῦ Παυλίνου.

Μὴ νομίσῃ τις, ὅτι ἡ περιπλοκὴ τοῦ λόγου ὀφείλεται εἰς ἡμαρτημένην μετάφρασιν, ἐπειδὴ τοιοῦτο εἶναι καὶ τὸ Ἰλληνικὸν κείμενον. Ἐν τούτοις δὲ χαίρω, διότι ἐνῶμιζον, ὅτι εἶχόν ἀποκεφαλίσθῃ, βλέπω ὅτι ἡ κεφαλὴ ἐμοῦ τοῦ πρεσβυτέρου ἀναπαύεται ἐπὶ τῆς θέσεώς της. Λέγει, ὅτι ἡμεῖς οὐδόλως ἠδυνήθημεν νὰ ἐξελέγξωμεν αὐτὸν καὶ ἐν τούτοις φρίττει νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν μάχην. Ἐὰν ἡ διχόνοια δὲν προέρχεται ἐκ διαφωνίας περὶ τὴν πίστιν, ἀλλ' ἐκ τῆς χειροτονίας τοῦ Παυλινιανοῦ, καθὼς λέγεις, τίς ἢ τοιαύτη μωρία νὰ παρέχῃς ἀφορμὴν εἰς τοὺς θέλοντας μὴ θέλων νὰ ἀπαντᾷς; Ὁμολόγησον τὴν

πίστιν, ἀλλ' ἀπάντησον εἰς ὅτι ἔρωτᾷσαι, ἵνα τοῖς πᾶσι γίνη κατά-
δηλον, ὅτι ὁ ἀγὼν δὲν εἶναι περὶ τῆς πίστεως, ἀλλὰ περὶ χειροτονίας.
Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ἐρωτῶμενος περὶ τῆς πίστεως σιωπᾷς, ὁ ἀντίπαλός
σου δύναται νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ ὑπόθεσις δὲν εἶναι περὶ χειροτονίας, ἀλ-
λὰ περὶ πίστεως. Ἐὰν εἶναι περὶ χειροτονίας, τότε εἶσαι μωρὸς ἐρω-
τῶμενος περὶ τῆς πίστεως νὰ σιωπᾷς. Ἐὰν δὲ περὶ πίστεως, μωρὸς
ἀξιότις περὶ χειροτονίας. Ἐτι δὲ δὲν κατανοῶ ἀρκούντως, περὶ τίνων
ὁμιλεῖς, ὅταν λέγῃς, ὅτι ἔδει νὰ ὑπόκεινται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ
Θεοῦ, καὶ νὰ μὴ διασχίσωσιν αὐτήν, μηδὲ νὰ δημιουργήσωσιν ἰδίαν ἡ-
γεμονίαν. Ἐὰν περὶ ἐμοῦ καὶ τοῦ πρεσβυτέρου Βικεντίου, ἱκανῶς ἐ-
πὶ πολὺν χρόνον ἐκοιμήθης ὁμιλῶν περὶ τούτων, ἐξεγερθεὶς νῦν μετὰ
13 ἔτη¹. Ἐπειδὴ διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἐκεῖνος τὴν
Κωνσταντινούπολιν² πόλεις ἐνδοξοτάτας ἐγκατελείπομεν, ὅχι ἵνα σὲ
ἐπαινῶμεν κηρύττοντα μεταξὺ τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἵνα εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ
ἐν τῇ ἐρημίᾳ θρηνησώμεν τὰς ἁμαρτίας τῆς νεότητος καὶ κάμψωμεν
τὴν εἰσπλαγχνίαν τοῦ Χριστοῦ. Ἐὰν δὲ ὁμιλῇς περὶ τοῦ Παυλινιανοῦ,
βλέπεις, ὅτι αὐτὸς ὑπόκειται εἰς τὸν Ἐπίσκοπόν του³, ἀναστρέφεται
ἐν Κύπρῳ καὶ ἐνίστε ἔρχεται πρὸς ἐπίσκεψίν μου ὅχι ὡς ἰδικός σου,
ἀλλ' ὡς ξένος⁴, δηλ. αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐχειροτονήθη. Ἐὰν ὅμως
θὰ ἐπεθίμει νὰ διαμείνῃ ἐνταῦθα καὶ νὰ ζῇ ἡσύχως ἐν τῇ ἐρημίᾳ
μετέχων τῆς ἐμῆς ἐξορίας, τί ὀφείλει εἰς σέ, ἐκτὸς τῆς τιμῆς, ἣν ὀφεί-
λομεν εἰς πάντας τοὺς Ἐπισκόπους; Ὑπόθες ὅτι ἐχειροτονήθη ὑπὸ
σοῦ, τὸ αὐτὸ θὰ ἤκουες παρ' αὐτοῦ, ὅτι καὶ ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ μνή-
μῃ Ἐπίσκοπος Παλίνος ἤκουσε παρ' ἐμοῦ τοῦ ταλαιπώρου. «Μὴ
σὲ παρεκάλεσα νὰ χειροτονηθῶ ὑπὸ σοῦ; ἐὰν οὕτω ἀπονέμης τὸ ἀξι-
ωμα τοῦ πρεσβυτέρου, ὥστε νὰ μὴ ἀφαιρῇς ἀφ' ἡμῶν τὸ τοῦ Μονα-
χοῦ, οὐ θὰ βλέπεις κατὰ τὴν κρίσιν σου. Ἐὰν δ' ὅμως ὑπὸ τὸ ὄνομα
τοῦ πρεσβυτέρου αἴρῃς ἐξ ἐμοῦ, ἐκεῖνο οὐ ἔνεκα ἐγκατέλιπον τὸν κό-

1) Ἰσως χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἱερωνύμου εἰς τὴν Παλαι-
στίνην.

2) Ὁ Ἱερώνυμος ἐχειροτονήθη ἐν Ἀντιοχείᾳ, ὁ δὲ Βικέντιος ἐν Κων-
σταντινουπόλει. Ἀμφοτέρω ἐκ ταπεινοφροσύνης ἀπέφυγον νὰ λειτουργῶσιν.
Ὁ Παυλινιανὸς δὲ πάλιν, ὅστις ἦτο ἄξιος νὰ χειροτονηθῇ Ἱερεὺς, ἐθεόρκει ἐ-
αυτὸν ἀνάξιον καὶ ἀπέφυγε νὰ συναντήσῃ ἐπίσκοπον. ἕως ὅτου ὁ Ἐπιφάνιος
ἐχειροτόνησεν αὐτὸν καὶ παρέλαβεν εἰς Κύπρον ἐν ἡλικίᾳ περίπου 30 ἐτῶν.
(Histoire du Christianisme par L' Abbé Fleury, Tom. B'. Paris 1836 σελ.
81, 85).

3) Ἐννοεῖ τὸν Ἐπιφάνιον.

4) Ἐννοητέον ζηλιζήτης.

σμον, ἐγὼ ἔχω ὅτι πάντοτε εἶχον καὶ οὐδεμίαν δαπάνην ὑπέστης διὰ τῆς χειροτονίας.

42. *Οἱ ἀρμόδιοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὁ Ἱερώνυμος
κωλύεται ἐκ τοῦ σπηλαίου τῆς Γεννήσεως.*

«Ἵνα μὴ σχίσωσι, λέγει, αὐτήν, μηδὲ δημιουργήσωσιν ἰδίαν ἡγεμονίαν». Τίς σχίζει τὴν Ἐκκλησίαν; Ἡμεῖς, ὧν ἅπας ὁ οἶκος ἐν Βηθλεὲμ κοινωνεῖ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ; ἢ σὺ, ὅστις εἶτε ὀρθῶς πιστεύεις καὶ ὑπερηφάνως σιωπᾷς περὶ τῆς πίστεως, εἶτε στρεβλῶς καὶ ἀληθῶς σχίζεις τὴν Ἐκκλησίαν; Σχίζομεν ἡμεῖς τὴν Ἐκκλησίαν, οἵτινες πρὸ ὀλίγων μηνῶν περὶ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ὅτε τοῦ ἡλίου σκοτισθέντος καὶ πᾶς ὁ κόσμος ἐφοβεῖτο τὴν ἄμεσον ἔλευσιν τοῦ Κριτοῦ, προσεφέρομεν 40 διαφόρου ἡλικίας καὶ γένους εἰς τοὺς πρεσβυτέρους σου, ἵνα βαπτισθῶσιν; Καὶ βεβαίως ὁ πρεσβύτεροι ὑπῆρχον ἐν τῷ Μοναστηρίῳ, οἵτινες οἰκίῳ δικαίῳ ἠδύναντο νὰ βαπτίσωσιν, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησαν νὰ πράξωσιν τι ἐναντίον τοῦ στομάχου σου¹, καὶ ἵνα μὴ ταῦτα δώσωσιν εἰς σὲ εὐκαιρίαν νὰ σιωπᾷς περὶ τῆς πίστεως. Μὴ δὲν σχίξης σὺ μᾶλλον τὴν Ἐκκλησίαν, ὅστις διέταξας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ πρεσβυτέρους σου, ἵνα μὴ βαπτίσωσι τοὺς ἡμετέρους ὑποψηφίους κατὰ τὸ Πάσχα, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς τότε εἰς τὴν Διόσπολιν (Λύδδαν) πρὸς τὸν ὁμολογητὴν καὶ Ἐπίσκοπον Διονύσιον ἐστεύλαμεν, ἵνα βαπτισθῶσιν; Λέγεται, ὅτι ἡμεῖς σχίζομεν τὴν Ἐκκλησίαν, οἵτινες ἐκτὸς τῶν ἡμετέρων κελλίων δὲν ἔχομεν τόπον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ; Μὴ σὺ δὲν σχίξης τὴν Ἐκκλησίαν, ὅστις διατάττεις τοὺς κληρικούς σου, ὥστε, ἐάν τις εἴπῃ, ὅτι ὁ Παυλινιανὸς ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Ἐπιφανίου, νὰ κωλύηται ἀπὸ τῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἰσόδου. Ἐξ ἐκείνου δὲ τοῦ χρόνου μέχρι τῆς παρούσης ἡμέρας μόνον βλέπομεν τὸ σπήλαιον τοῦ Κυρίου, καὶ ἐνῶ αἱρετικοὶ εἰσέρχονται, ἡμεῖς μακρὰν ἰστάμενοι ἀναστενάζομεν.

43. Εἴμεθα ὕψος γε ἡμεῖς οἱ σχίζοντες τὴν Ἐκκλησίαν ἢ ἐκεῖνος, ὅστις ἀρνεῖται κατοικίαν εἰς τοὺς ζῶντας, ταφήν εἰς τοὺς θνητούς καὶ ἀπαιτεῖ τὴν ἐξορίαν τῶν ἀδελφῶν; Τίς τὸ ἰσχυρότατον ἐκεῖνο θηρίον², τὸ ἐπαπειλῆσαν τοὺς λαίμους πάσης τῆς οἰκουμένης, ἐξήγειρεν ἰδίᾳ κατὰ τῶν ἡμετέρων αὐχένων; Τίς ἐπιτρέπει, ἵνα τὰ ὅσα τῶν ἁγίων καὶ αἱ ἀβλαβεῖς αὐτῶν τέφραι πλήσσωνται ὑπὸ τῶν βροχῶν;

1) Ἡ ἔννοια εἶναι, ὅτι δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐξεγείρωσι τὴν ἀγανάκτησίν σου.

2) Πρβλ. ἐπιστολὴν 82, 10 ὑπαινίσσεται τὸν Ρουφῖνον.

Διὰ τούτων τῶν ἀρεσκειμάτων ὁ ἀγαθὸς ποιμὴν προσκαλεῖ ἡμᾶς εἰς εἰρήνην καὶ κατηγορεῖ, ὅτι θέλομεν νὰ δημιουργήσωμεν ἰδίαν ἡγεμονίαν, οἷνες μεθ' ὧν τῶν Ἐπισκόπων, ἐφ' ὅσον ὀρθῶς πιστεύομεν, συνδεόμεθα μετὰ κοινωνίας καὶ ἀγάπης. Ἡ, μὴ οὐ μόνος ἀποτελεῖς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ὅστις παῖσει εἰς σέ, ἀποκλείεται ἐκ τοῦ Χριστοῦ; Ἐὰν ὑπερασπίζωμεν τὸ οἰκεῖον κῆρος (ἡγεμονίαν), δεῖξον, ὅτι ἡμεῖς ἐν τῇ παροικίᾳ σου ἔχομεν ἐπίσκοπον. Ὅτι δὲν ἐκοινωνήσαμεν μετὰ σοῦ, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν πίστιν ἀπάντησον εἰς τοῦτο, καὶ τότε θὰ πρόκειται μόνον περὶ χειροτονίας.

44. «Ἐπίσης ἐπωφελοῦνται ἄλλων ἐπιστολῶν, ὡς λέγουσιν, ὅτι ὁ Ἐπιφάνιος ἔγραψε πρὸς αὐτούς· καίτοι ἐκεῖνος διὰ δώση λόγον ὑπὲρ πάντων τῶν πραγμάτων πρὸ τοῦ δικαστηρίου τοῦ Χριστοῦ, ὅπου μέγας καὶ μικρὸς ἄνεν προσωποληψίας διὰ κριτῆ. Ἐν τούτοις, πῶς δύνανται νὰ στηρίζωνται ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνου, ἣν ἔγραψεν, ἐπειδὴ ἠλέγχθη ὑφ' ἡμῶν, ἔνεκα τῆς μὴ κανονικῆς χειροτονίας τοῦ Παυλινιανοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, καθὼς αὐτὴ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιστολῆς του δηλοῖ». Παρακαλῶ τίς ἢ τοιαύτη τύφλωσις, ἐμβεβυσμένη, καθὼς λέγουσιν, εἰς Κιμμέρια σκότι; Λέγει, ὅτι ἡμεῖς πλάττομεν ἀφορμὴν, καὶ δὲν ἔχομεν ἐπιστολὰς τοῦ Ἐπιφανίου κατ' αὐτοῦ καὶ παρευθὺς ἐπάγει: «πῶς δύνανται νὰ στηρίζωνται ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης, ἣν ἔγραψεν, ἐπειδὴ ἠλέγχθη ὑφ' ἡμῶν ἔνεκα τῆς μὴ κανονικῆς χειροτονίας τοῦ Παυλινιανοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, καθὼς αὐτὴ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιστολῆς του δηλοῖ». Δὲν ἔχομεν ἐπιστολὴν. Καὶ τίς εἶναι ἐκείνη ἡ ἐπιστολή, ἣτις ἐν τῇ ἀρχῇ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Παυλινιανοῦ; Ὑπάρχει τι μετὰ τὴν ἀρχήν, οὐ φοβεῖσαι ὅτι μνημονεύσης; Ὑπὸ σοῦ κατηγορεῖται ἔνεκα τῆς ἡλικίας, ἐν ἣ ὁ Παυλινιανὸς ἦτο. Σὺ χειροτονεῖς πρεσβύτερον καὶ πέμπεις αὐτὸν ὡς ἀντιπρόσωπον καὶ σύμμαχον καὶ τοσαύτην ἔχεις πεποίθησιν, ὥστε τὸν Παυλινιανὸν μνημονεύεις ὡς παῖδα, ἐκεῖνον δὲ τὸν παῖδα οὐ πέμπεις ὡς πρεσβύτερον. Τὸν Θεοσεβῆ¹ τὸν διάκονον τῆς Θιρίας ἐκκλησίας χειροτονεῖς πρεσβύτερον καὶ ὀπλίζεις ἐναντίον ἡμῶν καὶ καταγρᾶσαι τῆς εὐφραδείας αὐτοῦ ἐναντίον ἡμῶν. Σοὶ μόνῳ ἐπιτρέπεται νὰ καταπατῇς τὰ δίκαια τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅτι δήποτε πράξης, τοῦτο εἶναι τὸ μέτρον τῆς διδασκαλίας, καὶ δὲν ἐρυθριᾶς νὰ προκληῇ τὸν Ἐπιφάνιον νὰ κριθῇ μετὰ σοῦ πρὸ τοῦ δικαστηρίου τοῦ Χριστοῦ. Τὰ μετὰ τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀκολουθοῦντα εἶναι: Ὅτι τῆς τραπέζης αὐτοῦ καὶ τοῦ οἴκου μέτοχον θεωρεῖ τὸν Ἐ-

1) Theosebani καὶ Theosebium.

2) Πρβλ. ἐπιστολὴν τοῦ Ἱερωνύμ. 51, ἣτις ἀρχίζει, ὡς ὁ Ἰωάννης λέγει, καίτοι ὁ Ἱερώνυμος ἀρνεῖται τοῦτο.

πιφάνιον, καὶ γράφει, ὅτι οὐδέποτε διελέχθη μετ' αὐτοῦ περὶ τῶν δογμάτων τοῦ Ὁριγένους καὶ ἐνόρκως ἐδήλωσε λέγων· «ὅτι οὐδεμίαν ὑποψίαν ἔδειξε, καθὼς ὁ Θεὸς εἶναι μάρτυς, ὅτι ἡ ἡμετέρα πίστις ἦτο διεστραμμένη». Δὲν θίλω ν' ἀπαντήσω καὶ ν' ἀποδεικνύω δριμύτως, ἵνα μὴ φανῶ, ὅτι ἐξελέγχω ἐπίσκοπον ἐπὶ ψευδορκίᾳ. Κατέχω πολλὰς ἐπιστολάς τοῦ Ἐπιφανίου, μίαν πρὸς αὐτόν, καὶ ἄλλας πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Παλαιστίνης καὶ νεωστὶ ἑτέραν πρὸς τὸν Ποντίφρηκα τῆς Ρωμαϊκῆς πόλεως, ἐν αἷς λέγει, ὅτι αὐτὸς ἐνώπιον πολλῶν ξρωτῶμενος περὶ τῶν δογμάτων δὲν ἐθεώρησεν ἄξιον ν' ἀπαντήσῃ καὶ ὅλον τὸ μοναστήριον εἶναι μάρτυς τῆς ἡμετέρας ταπεινότητος¹.

Τ. Π. ΘΕΜΕΛΗΣ

¹) Δηλ. τὸ ὅλον μοναστήριον μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ ἡμετέρα ἀναξιότης διαβεβαιοῖ.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΣΑΒΑ

ΥΠΟ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΤΟΥ ΕΚΥΘΟΠΟΛΙΤΟΥ *)

Σιναϊτικὸς μεμβράνινος Κώδιξ ὑπ' ἀριθμ. 494, αἰῶνος Θ'.

Φύλ. 1^α — 135β.

ΑΣΤ'. Ὁ δὲ ἡγιασμένος πατὴρ ἡμῶν Σάβας τὰ γράμματα τοῦ πατριάρχου λαβὼν, κατήλθεν εἰς τὴν ἐαυτοῦ Λαύραν καὶ τῶν γραμμάτων ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγνωσθέντων, ἀγανακτῆσαντες οἱ γεννάδαι ἐκείνοι καὶ ὑπὸ τῆς αὐτῶν τυφλωθέντες κακίας, σύστρεμμα ποιήσαντες ἐμεθυμαδὸν οἱ ἐξήκοντα κατὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν, ὥς εἰς πόλεμον παρατασσόμενοι, οἱ μὲν αὐτῶν ἡτοιμάζον τῶν ὅλων τὰ ἱμάτια, οἱ δὲ λοιποὶ λαβόντες πέλυκας, ἄμμις τε καὶ ὀρυκτῆρας καὶ μοχλοὺς, ἀνέρχονται εἰς τὸν πύργον αὐτοῦ⁽¹⁾ καὶ καταστρέφουσιν αὐτὸν ἕως ἐδάφους μετὰ πλείστης μανίας, καὶ ρίπτουσι τὰ τε ξύλα καὶ τοὺς λίθους εἰς τὴν χεῖμαρρον, καὶ ἀναχωροῦσι μετὰ τῆς ἀποσκευῆς αὐτῶν, καὶ ἔρχονται εἰς τὴν Λαύραν τοῦ Σουκᾶ⁽²⁾ καὶ παρεκάλουν μεῖναι· ἐκεῖ, καὶ μαθὼν ὁ ἐν ἀγίοις Ἀκυλῖνος, ὁ τηνικαῦτα τὴν τοῦ Σουκᾶ ἡγουμενίαν ἐγχεχειρισμένος τὰ κατ' αὐτούς, ἀπω-

*) Ἰδε «Νέα Σιών» Τόμος ΙΔ'. Τεῦχος Α'. — Β'. σελ. 76—89.

1) Ἦτοι τὸ κελλίον τοῦ ἁγίου Σάβα, ὅπερ ὁ Κύριλλος καλεῖ ἐνταῦθα «πύργον», ἀλλαχρὺ δὲ «πυργίον».

2) «Ἐνιοὶ μὲν τῇ σὺν γλώττῃ Σουκῆν ὀνομάζουσιν, ἄλλοι δὲ κατὰ τὴν Ἑλλάδα φωνὴν παλαιὰν λαύραν ἀποκαλοῦσιν» (Βίος ἁγίου Χαρίτωνος Πατρολογ. τόμ. 115 σ. 913).

σάμενος οὐκ ἐδέξατο αὐτούς. Αὐτοὶ δὲ μὴ δεχθέντες ἀνεχώρησαν εἰς τὸν κατὰ νότον Θεκῶων χείμαρρον, εἰς ὃν ἔμειναν εὐρηκάτες ὕδωρ καὶ ἔχνη κελλίων ὑπὸ τῶν Ἀποσχιστῶν⁽¹⁾ πάλαι οἰκοδομηθέντων, καὶ κτίσαντες ἑαυτοῖς κελλία Νέαν Λαύραν τὴν τοποθεσίαν ὠνόμασαν. Τούτων δὲ οὕτως ἀναχωρησάντων ἐκ τῆς τοῦ πρεσβύτου Λαύρας, οἱ λοιποὶ ἐκαρποφόρουν τῷ Θεῷ τὴν τῆς καρδίας καθαρότητα ἀνεμποδίστως, ὥσπερ οἶτος αὐξανόμενος, τῶν ζιζανίων ἐκριζωθέντων. Ὀλίγου δὲ τινος χρόνου διελθόντος, γνοὺς ὁ ἐν ἁγίοις Σάβας τοῦ καταμένουσιν οἱ λειποτακτήσαντες μαθηταὶ αὐτοῦ, τὰ τε τῆς Λαύρας καὶ τοῦ Καστελλίου ἄλογα ἀναλωμάτων πεφορτωμένα λαβὼν, ἄπεισι πρὸς αὐτούς· τινὲς δὲ αὐτῶν τοῦτον ἐρχόμενον θεωρήσαντες, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους· Ἴδου καὶ ἐνταῦθα ὁ στραβὸς ἐκεῖνος ἔχει. Ὁ δὲ ἅγιος πρεσβύτερος κατανόησας αὐτοὺς ἐν πολλῇ ὄντας στενοχωρία, ἐκ τοῦ μήτε ἐκκλησίαν ἔχειν μήτε κεφαλὴν, ἀλλ' εἰς τὸ προφητεῖον τὸ ἐν Θεκῶσις τοῦ ἁγίου Ἀμῶς⁽²⁾ κατὰ Κυριακὴν κοινωνοῦντάς, καὶ τῇ ἀταξίᾳ τῆς ἀναρχίας κεχρημένους, καὶ πρὸς ἀλλήλους λοιπὸν διαμαχομένους καὶ στασιάζοντας· σπληγχνισθεὶς εἰς αὐτούς, ἀναφέρει τὰ κατ' αὐτοὺς ἐπὶ τὸν πατριάρχην, καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν συγκροτῆσαι αὐτούς. Ὅστις πατριάρχης δοὺς αὐτῷ ἀπὸ χειρὸς χρυσοῦ λίτραν μίαν⁽³⁾, παρέδωκεν αὐτῷ καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ τόπου ἐκείνου, καὶ τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῷ, ὡς τῆς συνοδίας αὐτοῦ ὄντων. Ὁ μὲν οὖν θεῖος πρεσβύτερος κατήλθε πρὸς αὐτούς, ἔχων τεχνίτας καὶ τὰ ἐπιτήδεια πάντα καὶ ποιήσας μύνας πέντε παρ' αὐτοῖς ἡκοδό-

1) Ἦτοι ὑπὸ τῶν Μονοφυσιτῶν κτισθέντα μετὰ τὸ 451. Τὰ κελλία ταῦτα οἰκούμενα ὑπὸ Μονοφυσιτῶν, ὅπως καὶ τὸ ἐν καλλὰδι τῆς Θεκῶς μοναστήριον τοῦ Ρωμανοῦ, ἵσως κατεστράφησαν ἔμωδ (484), καὶ τὰ ὅποια μέχρι τῆς τῶν στασιастῶν Σαβιτιῶν ἐλευσίως (508) ἦσαν ἐγκαταλελειμμένα.

2) Ὁ Βιλλιβάρδος ἐπισκεφθεὶς τοὺς ἁγίους Τόπους περὶ τὸ 754 λέγει· «Ἐνταῦθα (Θεκῶς) εἶναι τὰ νῦν ἐκκλησία καὶ ἐνταῦθα ἀναπαύεται εἰς τῶν προφητῶν» (Ἀμῶς). Ὁ δὲ Φετέλλος περὶ τὸ 1130· «Τέσσαρα μύλια ἀπὸ Βηθλεὲμ εἶναι ἡ Θεκῶς, ἐξ ἧς ἦν ὁ προφήτης Ἀμῶς, οὗτινος τὸ σῶμα κεῖται ἐνταῦθα ἐν τάφῳ» (Ὁδοιπορικὰ σελ. 225, 369).

3) Ἀντὶ «χρυσοῦ λίτρας μίαν», παρὰ τῷ Μεταφραστῇ φέρεται· «δύο πρὸς τοῖς ἑβδομήκοντα χρυσοῖς».

μῆσεν αὐτοῖς ἀρτοσκοπεῖον καὶ ἐκκλησίαν, ἣν τινα διακοσμήσας ἐνεκαίνισε τῷ ἐξηκοστῷ ἐνάτῳ τῆς ἑαυτοῦ ἡλικίας χρόνῳ⁽¹⁾. Καὶ μεταπεμφάμενος τῆς ἑαυτοῦ Λαύρας τὸν ἀνωτέρω⁽²⁾ μνημονευθέντα ἀναχωρητὴν Ἰωάννην, Ἑλλαδικὸν μὲν ὄντα τῷ γενεῖ, προφητικὸν δὲ χάρισμα κεκτημένον, καθίστησιν αὐτὸν τῆς Νέας Λαύρας ἡγούμενον, ὅστις ἀναχωρητῆς Ἰωάννης θεοφορούμενος προσφίτευσεν τὰ τῇ αὐτῇ Νέᾳ Λαύρᾳ συμβάντα ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις. Μέλλων γὰρ ἐν Χριστῷ τελειοῦσθαι, καὶ τῶν ἀρχηγῶν τῆς συνοδίας πρὸς αὐτὸν καθεζομένων, σύνδακρυς γεγονῶς εἶπεν Ἰδοὺ ἡμέραι ἐλεύσονται, καὶ ὑψωθήσονται σφόδρα οἱ τοῦ τόπου τούτου οἰκήτορες, καὶ τῆς ὁρθῆς ἀποστήσονται πίστεως, καὶ ταπεινωθήσεται τὸ ὕψος αὐτῶν, καὶ ἐν τῷ θράσει αὐτῶν διωχθήσονται. Καὶ ταῦτα εἰπὼν εἰς τὸν τῆς καταπαύσεως λιμέναν κατήντησεν, ἐπὶ ἑπτὰ χρόνους⁽³⁾ τὴν αὐτὴν Λαύραν θεαρέστως κυβερνήσας, καὶ σημειοφόρος ἀναδειχθεὶς. Οἱ δὲ ἐκαῖσε πατέρες τῇ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Σάβα χρησάμενοι συμβουλίᾳ προβάλλονταί τινα Ρωμαιοὶ ἀπλούστατον καὶ ἀκτήμονα, Παῦλον ὀνομαζόμενον, ταῖς κατὰ Θεὸν ἀρεταῖς ἀπαστρέποντα. Καὶ ὁ μὲν Ἀβδᾶ Παῦλος ἐπὶ ἑξ μῆνας τῆς Λαύρας ἀκουσίως κρατήσας, φυγὰς ὄχητο ἐπὶ τὴν Ἀραβίαν, καὶ μετέπειτα ἐλλοῶν ἐπὶ Καπαρθαριχᾶ, ἐτελειώθη πρὸς τὸν ἀνωτέρω μνημονευθέντα Σεβηριανόν⁽⁴⁾, κοινόνδιον αὐτόθι οἰκοδομοῦντα. Οἱ δὲ τῆς Νέας Λαύρας πατέρες ἐμήνυσαν τῷ θεῷ προσβύτη τὴν τοῦ Ἀβδᾶ Παύλου φυγὴν, καὶ πολλὰ παρακαλέσσαντες, ἔλαβον ἡγούμενον τὸν ἀνωτέρω μνημονευθέντα Ἀγαπητὸν⁽⁵⁾ τὸν αὐτοῦ μαθητὴν ὅστις Ἀγαπητὸς τὴν ἡγουμένην διαδεξάμενος, ἡῦρε τέσσαρας μοναχοὺς ἐν τῇ συνοδίᾳ ὑπὸ τοῦ ἀπλούστατου Παύλου εἰσδε-

1) Ἐν εἰσι 508.

2) Ὅρα κεφ. ιστ'.

3) Ἀπὸ τοῦ 508 - 515.

4) Περὶ αὐτοῦ βρ. κεφ. ιστ'. Ἵσως τὸ ἐπόμενον ἀνέκδοτον ἀπόφθεγμα ἀνήκει αὐτῷ· «Εἶπεν ὁ ἅγιος Σεβηριανός· ἄνθρωπος θλιβόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δαιμόνων καὶ τῶν παθῶν, καὶ κλαίων καὶ ὀδυρόμενος ποθεινὸς τῷ Θεῷ· δύναται γὰρ στεναγμὸς λύσαι ἁμαρτίαν, ἰσχύει δάκρυον ἀποπλῦναι ἀσέβειαν» (Ἱεροσολυμιτ. κώδιξ ὑπ' ἀριθ. 113 φῶλ. 2α τῆς Πατριαρχ. συλλογῆς).

5) Περὶ Ἀγαπητοῦ βρ. κεφ. κγ'. κδ'.

χθέντας αὐτόθι, τὰ κατ' αὐτοὺς μὴ ἐπισταμένους, ψιθυρίζοντας ἐν κρυπτῇ τὰ Ὁριγένους δόγματα, ὧν πρῶτος ὑπῆρχεν ἀνὴρ τις Παλαιστίνος, Νόννος⁽¹⁾ καλούμενος, ὅστις χριστιανίζειν προσποιούμενος καὶ εὐλάβειαν ὑποκρινόμενος, τὰ τῶν ἀθέων Ἑλλήνων καὶ Ἰουδαίων καὶ Μανιχαίων δόγματα ἐφρόνει, τὰ ὑπὸ Ὁριγένους καὶ Εὐαγρίου καὶ Διδύμου περὶ προϋπάξεως μεμυθολογημένα. Καὶ δεδιὼς ὁ μακαρίτης Ἀγαπητὸς μήπως διανεμηθῇ εἰς ἐτέρους ἢ τῆς αἵρέσεως λύμη, γνώμης γενόμενος τοῦ ἐν ἀγίοις ἀρχιεπισκόπου Ἡλίου, καὶ ἐπιτραπείς, τούτους τῆς Λαύρας ἐξέωσε· οἵτινες ἐξεωχθέντες ἀπῆλθον εἰς τὴν πεδιάδα⁽²⁾, αὐτόθι τὰ πονηρὰ ζιζάνια κατασπεύραντες. Χρόνου δὲ διαδραμόντος καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἡλίου κατασκευασθέντος, ὡς μικρὸν ὕστερον ρηθῇσεται, ἐλθόντες ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει οἱ περὶ Νόννον, παρεκάλουν τὸν τὴν πατριαρχεῖαν διαδεξάμενον, ἐπιτρέψαι μέναι αὐτοὺς εἰς τὴν Νέαν Λαύραν· ὅστις συνέσει θεῖα κοσμούμενος, τὸν τε ἐν ἀγίοις Σάβαν καὶ τὸν μακαρίτην Ἀγαπητὸν μεταστειλάμενος, ἡρώτα εἰ δυνατόν δεχθῆναι αὐτούς. Τοῦ δὲ Ἀγαπητοῦ εἰπόντος, ὅτι ἐπὶ λύμῃ τῆς συνοδίας τὰ Ὁριγένεια ἀνακινουσι δόγματα, καὶ αἰροῦμαι μᾶλλον ἔξω τοῦ τόπου γενέσθαι, ἢ περὶ τῇ ἐμῇ ἐγχειρισθείσῃ συνοδίᾳ τούτους ἐγκαταμίξαι· εἶπεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος· ἀγαθὰ καὶ θεάρεστα ἐβουλεύσω. Γινόντες οὖν ἐκεῖνοι ὅτι οὐ προσίεται αὐτοὺς ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ἀπῆλθον πάλιν εἰς τὴν πεδιάδα. Τοῦ δὲ μακαρίου Ἀγαπητοῦ

1) Περὶ Νόννου ὅρ. κεφ. οβ', πγ', πδ', πε', πατ', πθ' καὶ ἐν βίῳ Κυριακοῦ κεφ. 11, 13, 15. (Βίος Παλαιστινίων ἀγίων σελ. 37, 38, 39).

2) Ἐν τῇ Πεδιάδι ἀπαντῶνται δύο μοναί· μία ἡ τοῦ Σεργίου ἀναφερομένη ἐν τοῖς κεφαλαίοις τοῦ Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ (σ. 18. ἐκδ. Αὐγουστίνου μοναχοῦ, Ἱερσόλυμα 1913), καὶ καλουμένη κατὰ τὸν Μόσχον (κεφ. 218) τοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου, ἣτις ἀντιπροσωπευθεῖσα ἐν τῇ ἐπὶ Μητᾶ συνόδῳ διὰ τοῦ διακόνου Θεοδώρου, ὑπέγραψε: «**Θεόδωρος ἐλέω Θεοῦ διάκονος καὶ μοναχὸς μονῆς τοῦ μακαρίου Σεργίου τῆς ἐν τῇ Πεδιάδι καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν μοναχῶν δεηθεὶς ὑπέγραψα**», καὶ ἐτέρα ἀνώνυμος, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐπομένης ὑπογραφῆς· «**Ἰωάννης πρεσβύτερος ἰδίας μονῆς ἐν τῇ Πεδιάδι**» (Δαφνιλεστάτη συλλογ. ἱερῶν κανόνων τόμ. β'. σ. 287). Πλὴν τῶν μονῶν τούτων ἀναφέρονται ἐν τῇ βίῳ Πέτρου τοῦ Ἰβήρος μονοψύχῃ· μοναχοὶ κατοικοῦντες ἐνταῦθα, οὓς καὶ ἐπισκέπτετο ὁ Πέτρος. (Νέα Σιών, Τόμ. ΙΑ'. σ. 82).

ἐπὶ πέντε χρόνους⁽¹⁾ καλῶς διοικήσαντος καὶ τελευτήσαντος, προβάλλονται οἱ Νεολαυρίται Μάμαν τινὰ ἡγούμενον. Τότε οἱ περὶ Νόννον ἀκούσαντες τὴν τοῦ μακαρίου Ἀγαπητοῦ τελευτήν, καὶ τὴν τοῦ Μάμαντος πρεβολήν, ἤλθον καὶ ὑπὸ τοῦ Μάμα λανθανόντως ἐδέχθησαν εἰς τὴν συνοδίαν τῆς Νέας Λαύρας, ἔχοντες μὲν ἐν τῇ ψυχῇ τὸ πονηρὸν ἐμμελέτημα, ἀνέκφορον δὲ παντελῶς εἰς μοναχῶν ἀκοήν, φέβω τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Σάβα· αὐτοῦ γὰρ περιόντος, μία τῆς πίστεως ἐμολογία ὑπῆρχεν ἐν πᾶσι τοῖς κατὰ τὴν ἔρημον μοναχοῖς. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν Νεολαυριτῶν τέως εἰρήσθω· ἐγὼ δὲ ἐπὶ τὴν ἀκόλουθον ἐξήγησιν τῶν τοῦ Θεοῦ πρεσβύτου κατορθωμάτων ἐπανέρχομαι.

ΔΖ'. Λαμπρὰ τοῦ πεφωτισμένου πατρὸς ἡμῶν Σάβα τὰ θεῖα χαρίσματα· ἡ μὲν γὰρ πολιτεία ἐνδοξος, ὁ δὲ βίος ἐνάρετος, καὶ ἡ πίστις ὀρθόδοξος. Καὶ τοῦτο μὲν ἐκ μέρους διὰ τῶν εἰρημένων ἀπεδείχθη· ἐντελέστερον δὲ διὰ τῶν ρηθησομένων ἀποδειχθήσεται, εὐσεβούντος τοῦ Θεοῦ Λόγου τὸν λόγον. Οὗτος τοίνυν ὁ ἡγιασμένος Σάβας ἤδη τροπαιοφόρος ἀναδειχθεὶς ἐν τῇ Καστελλίῳ κατὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, ἕτερον εὐσεβείας καταγώγιον τῇ συνεργίᾳ τοῦ ἐν αὐτῷ ἁγίου Πνεύματος ἀναδείκνυσι, πολίσαι τὴν ἔρημον ἐπειγόμενος. Μετὰ γὰρ τὴν τῶν γεννάδων ἐκείνων ἀναχώρησιν καὶ τὴν τῆς Νέας Λαύρας σύστασιν, τοῦ διαδόλου παγιδεῦσαι θελήσαντος τοὺς τοῦ Σάβα μαθητὰς καὶ ὑπὸ τοῦ Σάβα παγιδευθέντος, ἕτερον πάλιν ὁ Σάβας κατ' αὐτοῦ ἀνίστησι τρέπαιον. Ἐπανελθὼν γὰρ ἐκ τῆς Νέας Λαύρας⁽²⁾, καὶ ὀλίγας ἡμέρας ἡσυχάσας, περὶ τὸν τῆς νηστείας καιρὸν, λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ Παῦλόν τινα γέροντα, πλείστοις κατορθώμασι διαπρέψαντα, ἔρχεται εἰς τινα χεῖμαρρον τῆς μεγίστης Λαύρας ἀπέχοντα σταδίους δεκαπέντε⁽³⁾, πλησίον τοῦ Καστελλίου κατὰ δυσμάς· καὶ εὐρὼν ἐν τῷ βορεινῷ κρη-

1) Ἀπὸ τοῦ 516—521.

2) «Τὴν Νέαν συστησάμενος Λαύραν καὶ εἰς τὴν τοῦ Σπηλαίου οἰκοδομὴν ἐλθὼν, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ εἴρηται λόγῳ» (Βίος Ἰωάν. Πουχατοῦ κεφ. 16).

3) «Τριάκοντα» φέρεται ἐν τῇ βίῳ Ἰωάν. τοῦ Πουχατοῦ (κεφ. 10). ἐκ σφάλματος ἴσως τῶν ἀντιγραφέων.

μνῷ σπύλαιον⁽¹⁾ μέγα τε καὶ ἀνεπηρέαστον, ὤκησαν εἰς αὐτὸ μετὰ τοῦ Παύλου ἕως τῆς τῶν Βαΐων ἐορτῆς. Μετὰ δὲ τὸ Πάσχα, λαβὼν Θεόδουλον καὶ Γελάσιον καὶ αὐτὸν Παῦλον, καὶ ἑτέρους τινὰς οὖν αὐτῷ, ἔρχεται εἰς τὸν τόπον, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, τοῦ Θεοῦ συνεργήσαντος, τὸ μὲν σπύλαιον ἐκκλησίαν πεποιήκε, κατὰ δὲ πρόσθεσιν κοινόθιον αὐτόθι περιφανὲς συνεστήσατο, τοῦ Σπηλαίου⁽²⁾ αὐτὸ ἐπονιμάσας. Καὶ τὸν μὲν μακαρίτην Παῦλον διοικητὴν τοῦ τόπου κατέστησε παρασχὼν αὐτῷ ἐκ τῆς Λαύρας τρεῖς ἀδελφούς, Γεώργιον καὶ Κήρυκον καὶ Εὐστάθιον· καὶ τοῦ Θεοῦ εὐδοκήσαντος ἠδξήθη ὁ τόπος καὶ ἐπλατύνθη σφόδρα. Καὶ τί τὰ πολλὰ λέγω; πρόκειται γὰρ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν τὸ τοῦ Σπηλαίου κοινόθιον, ὅπερ μετὰ μυρίων ἰδρώτων ὑπὸ τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Σάββα συνέστη. Τοῦ δὲ μακαρίου Παύλου ἐν Χριστῷ τελειωθέντος, διεδέξαντο κατὰ καιροὺς τὴν ἡγουμενίαν Κήρυκος καὶ Εὐστάθιος, καὶ μετὰ τὴν τούτων ἀποβίωσιν Σέργιος⁽³⁾ τὴν ἡγουμενίαν διεδέξατο· ὁ γὰρ

1) «Ὁ δὲ μακαρίτης Σάββας λυπηθεὶς κατὰ διάνοιαν ἀνεχώρησεν ὡς ἀπὸ τριάκοντα σταδίων τῆς μεγίστης λαύρας ἐκ δυσμῶν τοῦ Καστελλίου εἰς σπήλαιον, ἔνθα μετὰ ταῦτα κοινόθιον συνεστήσατο, καὶ οὖρας ἑαυτὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἔλεγε μετὰ δακρύων. "Ἰνα τί, Κύριε, τοσοῦτόν με ὑπερεΐδες, ὥστε ἀτατηθῆναι καὶ νομίσαι ἄξιον ἱερωσύνης τὸν Ἰωάννην; καὶ νῦν Δέσποτα φανέρωσόν μοι τὰ κατ' αὐτόν, ὅτι περίλυπος γέγονεν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου· εἰς τὸ σκεῦος τὸ ὑπ' ἐμοῦ νομισθὲν ἡγιασμένον καὶ εὐχρηστον καὶ τῆς τοῦ θεοῦ μύρου ἀποδοχῆς ἄξιον, ἄχρηστον ἐνώπιον τῆς Σῆς Μεγαλωσύνης καθέστηκεν. Ἐν τούτοις καὶ τοῖς τοιοῦτοις δακρύων λόγοις διανυκτερεύοντι τῷ Ἀββᾷ Σάββα, ἀγγελικὴ τις ὀπτασία φαίνεται λέγουσα· οὐκ ἄχρηστον, ἀλλ' ἐκλογῆς σκεῦος Ἰωάννης ἐστίν. Ἐπίσκοπος δὲ ἤδη χειροτονηθεὶς, πρεσβύτερος νῦν γενέσθαι οὐ δύναται» (Βίος Ἰωάν. Ἡουχατοῦ κεφ. 10).

2) Τὸ κοινόθιον τοῦ Σπηλαίου συνεστήθη «ἐπὶ τῆς ἑκτῆς ἰνδικτιῶνος». (Βίος Ἰωάν. Ἡουχατοῦ κεφ. 9), ἐν ἔτει 498. Ὁ Μόσχος ἐπισκεφθεὶς τὸ κοινόθιον ὁμιλεῖ περὶ ἡουχατοῦ τινος Ἰλίου (κεφ. 52) καὶ περὶ τοῦ ἡγουμένου Εὐσταθίου (κεφ. 186). Ἀγνωστον πότε κατεστράφη, ἴσως ἐπὶ τῆς εἰσβολῆς τῶν Περσῶν (614). Σήμερον ἡ τοποθεσία καλεῖται Καττάρ· πλὴν μιᾶς στέρας ἀνωθεν τοῦ Σπηλαίου κειμένης, ἐξ ἧς διωχετεύετο τὸ ὁμίριον ὕδωρ εἰς τὰς τοῦ κοινοθίου, ἐξ ὧν σώζονται 4, καὶ λείψανα κλημακὸς καταθαινούσης εἰς τὸν χεῖμαρρον, οὐδὲν ἕτερον ἄξιον λόγου εἰδόμεν, ἐπισκεψθέντες τὸν τόπον μετὰ Σαβαΐτων τινων πατέρων. (ἐρ. περὶ τοῦ κοινοθίου τούτου κεφ. μυστ. γζ'. γθ'. ξστ'. οθ', π', καὶ βίον Ἰωάν. Ἡουχατοῦ κεφ. 16, 24).

3) Τὸν Σέργιον διεδέξατο ἕτερος Εὐστάθιος (Βίος Ἰωάν. Ἡουχατοῦ κεφ. 24), περὶ οὗ ὁμιλεῖ ὁ Μόσχος (κεφ. 186).

Γεώργιος ἀποσταλείς εἰς Ἀλεξάνδρειαν, καὶ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Ζωΐλφ⁽¹⁾ συντυχῶν, ἐπίσκοπος τοῦ Πηλουσίου ἐχειροτονήθη. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς μονῆς τῆς τοῦ Σπηλαίου τὴν ἐπωνυμίαν δεξαμένης. Μαρκιανὸς δὲ τις πρεσβύτερος τῆς ἀγίας Ἀναστάσεως καὶ ἡγούμενος τῆς ἀγίας Σιών⁽²⁾, πυκνότερον παρέβαλλεν τῷ ἐν ἀγίοις πατρὶ ἡμῶν Σάββ, πολλὰ τε προσφέρων αὐτῷ, καὶ οἰκείαις χερσί, πίστει φερόμενος μετὰ τῶν παιδίων αὐτοῦ Ἀντωνίου καὶ Ἰωάννου κάμνων καὶ βοηθῶν τοῖς κοπιῶσιν ἐν ταῖς τῶν εἰρημένων εὐαγῶν τόπων οἰκοδομαῖς· τοσαύτη ἦν ἡ τοῦ ἀνδρὸς πίστις. Ὅντινα ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἠλίας ἀγαπήσας, ἐπίσκοπον ἐχειροτόνησε Σεβαστῆς καὶ τῆς τῶν Ἀσκαλωνιτῶν ἐκκλησίας τὸν Ἀντώνιον⁽³⁾, τὸν δὲ Ἰωάννην⁽⁴⁾ διάκονον τῆς ἀγίας πεποίηκεν Ἀναστάσεως⁽⁵⁾. Ἄλλ' ἐπὶ τὴν ἐξήγησιν τῶν τοῦ θείου πρεσβύτου κατορθωμάτων ἐπανιτέεν.

ΑΗ'. Τὸν ἐν τῷ ὑψηλοτέρῳ πάσης τῆς ἀνατολικῆς ἐρήμου βουνῷ οἰκοδομηθέντα πύργον ὑπὸ τῆς μακαρίας Εὐδοκίας, ὡς ἤδη μοι εἴρηται ἐν τῇ περὶ τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου συγγραφῇ⁽⁶⁾, διεδέξαντο μὲν τινες μοναχοὶ τῆς Διοσκόρου καὶ Εὐτυχοῦς μανίας ὑπασπισταί· καὶ τούτων ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐνώσει μετὰ Γεροντίου καὶ Ρωμανοῦ⁽⁷⁾ διωχθέντων, ἕτεροι δύο μοναχοὶ τῆς Νεστορίου

1) Ὁ Ζωΐλος προέστη τοῦ θρόνου Ἀλεξανδρείας ἀπὸ 538-551.

2) Ἐν τῇ τῆς ἀγίας Σιών ὑπερφῶ ἐκτίσθῃ ὑπὸ τῆς ἀγίας Ἐλένης βασιλικῇ, ἣτις ἀναφέρεται (385) ὑπὸ τῆς Συλβίας (κεφ. 43), ὑπὸ Θεοδοσίου δὲ (530) καὶ ἄλλων, ὅτι ἦτο μεγάλη. Ἡ τοῦ Εὐχερίου ἐπιτομὴ (περὶ τὸ 540) λέγει, ὅτι τὸ ἐπίπεδον μέρος τοῦ ὄρους ἐκαλύπτετο ἐκ τῶν κελλίων τῶν μοναχῶν, οἵτινες ἴσως ἐξηρτῶντο ἀπὸ ἡγουμένου τῆς ἀγίας Σιών καλουμένου. Ὁ Μίσχος (κεφ. 131) ὁμιλεῖ περὶ Ἀβδᾶ τινος Ζαχαρίου διαμένοντος ἐνταῦθα. Ἐπὶ τῆς Σιών σήμερον εὐρίσκονται τὰ κοιμητήρια τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις χριστιανικῶν ἐθνῶν, κατὰ δὲ τὴν δυτικὴν ἄκρην αὐτῆς, πρὸ τινῶν ἐτῶν ἀνηγέρθη περικαλλὲς μοναστήριον ὑπὸ τοῦ παρασκευοφύλακος Ἀρχιμ. Γερασίμου.

3) Ὁ Ἀντώνιος οὗτος ἀναφέρεται ἐν τῇ ὑπὸ Μηνᾶ συγγραφομένῃ συνόδῳ ἐν πράξει 5η. Ὁρ. καὶ κεφ. 58. σγ'.

4) Ὁ Ἰωάννης διεδέχθη τὸν Ἠλίαν ἐν τῇ τοῦ Ἀδελφοθέου θρόνῳ ἀπὸ 1 Σεπτεμβρίου 517 μέχρι 20 Ἀπριλίου 521. Ὁρ. κεφ. νστ'. ε'. 53'. 5η'.

5) Ἐνταῦθα ἄρχεται τὸ ΑΗ'. κεφ. ἐν τῇ καμμένῳ τοῦ Κοτελερίου.

6) Ὁρ. Βίον ἀγίου Εὐθυμίου κεφ. λγ'. σ. 53. «Τὸν πάλαι οἰκοδομηθέντα πύργον ὑπὸ τῆς μακαρίας Εὐδοκίας, ὡς ἤδη εἴρηται ἐν τοῖς περὶ Εὐθυμίου καὶ Σάββ δυοὶ λόγοις» (Βίος Ἀρραμίου Κρατείας κεφ. 6).

7) Ὁρ. Βίον ἀγ. Εὐθυμίου κεφ. μγ'. σ. 77.

τοῦ δυσσεβοῦς αἰρέσεως ὑπέρμαχοι, τὴν τοῦ αὐτοῦ πύργου οἴκη-
σιν διεδέξαντο, μὴ ὁμολογοῦντες κυρίως καὶ ἀληθῶς καὶ κατὰ
ἀλγίθειαν Θεοτόκον τὴν Μαρίαν· ἀλλ' οὐδὲ ἓνα εἶναι τῆς ἁγίας
καὶ ὁμοουσίου Τριάδος ἐπρέσβευον Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεόν.
Τούτους τοιγαροῦν ἔχων ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν Σάββας κατὰ κο-
ρυφῆς τῶν τριῶν αὐτοῦ μοναστηρίων⁽¹⁾, ἐλυπεῖτο καὶ ἐδυσφόρει
σφόδρα περὶ αὐτῶν· συνέβη γὰρ αὐτὸν αὐταῖς ταῖς ἡμέραις ὄ-
ραμα τοιοῦτον θεάσασθαι. Ἐώρα ἑαυτὸν ἐν τῇ ἁγίᾳ Ἀναστά-
σει, συνάξεως ἐπιτελουμένης, καὶ τούτους αὐτοὺς ὑπὸ τινων
ραβδοφόρων ἐκβαλλομένους μετὰ πλείστης ἀπειλῆς· ἑαυτὸν δὲ
παρκαλοῦντα τοὺς ραβδοφόρους συγχωρῆσαι αὐτοῖς κοινωνῆ-
σαι. Πρὸς ὃν αὐστηρεῖ τῇ φωνῇ ἀπεκρίναντο λέγοντες· Οὐκ
ἐξὸν αὐτοῖς κοινωνῆσαι, Ἰουδαῖοι γάρ εἰσιν, μὴ ὁμολογοῦντες
Θεὸν ἀληθινὸν εἶναι τὸν Χριστόν, καὶ Θεοτόκον, τὴν ἁγίαν
παρθένον Μαρίαν. Ἀπὸ τότε οὖν συμπαθήσας ὁ πρεσβύτερος αὐ-
τοῖς, ἐδέετο τοῦ Θεοῦ ἐκτενῶς ὑπὲρ αὐτῶν, πρὸς τὸ λαβεῖν
αὐτοὺς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀνανῆψαι ἐκ τῆς Νεστορίου
αἰρέσεως· καὶ ἔμεινεν ἐπὶ χρόνον πυκνάζων αὐτοῖς, παρακαλῶν,
νουθετῶν, τὰ τῆς εὐσεβείας δόγματα διεξερχόμενος. Καὶ οὕτως
ὁ πατὴρ ἡμῶν Σάββας πολλὰ μὲν ἐν ταῖς εὐχαῖς, πολλὰ δὲ ταῖς
νουθεσίαις κοπιάσας, συνεργήσαντος τοῦ Θεοῦ, παρεσκεύασεν
αὐτούς, τὰ μὲν Νεστορίου δόγματα ἀναθεματίσαι, τῇ δὲ καθο-
λικῇ Ἐκκλησίᾳ κοινωνῆσαι· καὶ οὕτω λαβὼν αὐτούς, τῷ μα-
καρίτῃ παρέθετο Θεοδοσίῳ. Τινὰ δὲ τῶν μαθητῶν ἑαυτοῦ ἀξιο-
θαύμαστον, Βυζάντιον μὲν τῷ γενεῖ, Ἰωάννην δὲ τῇ κλήσει,
ἀπὸ τῆς πρώτης σχολῆς τῶν Σχολαρίων⁽²⁾ εἰς τὸν μοναδικὸν
μεταστάντα εἶναι, καὶ ἐν τῇ μεγίστῃ Λαύρᾳ τὴν μοναχικὴν κα-
τορθώσαντα πολιτείαν, διοικητὴν καὶ ἡγούμενον τοῦ πύργου ἐ-
κείνου κατέστησεν, ὥς φρονήσει θείᾳ κεκοσμημένον, καὶ τοῦ
τόπου ἀντιλαθῆσθαι ἱκανώτατον, παρασχῶν αὐτῷ ἀδελφοὺς ἐκ
τῆς Λαύρας, καὶ τὰ ἐπιτίθαι πάντα ἀνερχόμενός δὲ αὐτὸς

1) Ἦτοι τοῦ Σπηλαίου, τῶν Καστελλίων καὶ τῆς μεγίστης Λαύρας.

2) «Ἐτεροι σφρατίζονται..... ἐπὶ φυλακῇ τοῦ παλατίου κατέστησαν», οὕτως
Σχολαρίους καλοῦσι» (Προκοπ. ἀνέκδ. ἱστορία).

ἐκεῖσε καὶ κοπιῶν, καὶ φροντίδα ποιούμενος οὐ διελίμπανεν, ἕως οὗ συνεργίᾳ Θεοῦ, Κοινόθειον⁽¹⁾ τὸν πύργον πεποιήκεν· ἐν ᾧ Κοινοθείῳ πολλὴν συνοδίαν ὁ Σχολάριος περιεποιήσατο, ἐξ-ἧς ἐστὶν ὁ τίμιος Ἀβραάμιος ὁ Κρατείας ἐπίσκοπος⁽²⁾. Καὶ ὁ μὲν Σχολάριος τριάκοντα πέντε χρόνους ἐν αὐτῷ τῷ μοναστηρίῳ διατελέσας, ἐν μοναχικοῖς τε κατορθώμασι καὶ ὀρθοδόξοις δόγμασι διαπρέφας ἐτελειώθη⁽³⁾. Ὁ δὲ πατὴρ ἡμῶν Σάββας πολλὰ ἐν τῇ οἰκοδομῇ καὶ συστάσει τοῦ αὐτοῦ Κοινοθείου κεκοπίακε, καὶ μέχρι τελευτῆς ἐπισκεπτόμενος καὶ εὐεργετῶν τὸν τόπον οὐ διελίμπανεν.

ΛΘ'. Μοναχὸς τις ἐκ τῆς μεγίστης Λαύρας, Ἱεροσολυμίτης μὲν τῷ γένει, Ἰάκωβος δὲ τῷ ὀνόματι, αὐθαδεῖα χρησάμενος, ἅμα τῷ ἐξελθεῖν τὸν μέγαν ἐπὶ τὴν πανέρημον, λαβὼν τινὰς τῆς Λαύρας, ἀρχὴν ἐποιήσατο παρὰ τὸν ἀνωτέρω μνημονευθέντα Ἐπτάστομον λάκκον⁽⁴⁾ κτίζειν εὐκτήριον μικρὸν καὶ καλλιὰ, Λαύραν προσδοκῶν αὐτόθι συστήσασθαι. Τῶν δὲ πατέρων τῆς Λαύρας ἀγανακτούντων, καὶ κωλύόντων τὸ ἔργον, ἐψεύσατο λέγων, τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν εἶναι τὴν ἀκέλευσιν· οἱ πατέρες τοῦτο ἀκούσαντες ἐλυπήθησαν μὲν, τὸ δὲ ἔργον οὐκέτι ἐκώλυσαν. Ὁ δὲ μέγας Πατὴρ ἡμῶν ἐλθὼν περὶ τὴν ἐορτήν, τό τε ἔργον θεασάμενος, καὶ τὸν Ἰάκωβον μεταπέμψάμενος λέγει· οὐκ ἔστι τὸ ἔργον σου, τέκνον, θεάρεστον, τὸ ἐτέραν Λαύραν συστήσασθαι ἐν τοῖς τῆς Λαύρας τόποις, μάλιστα τῶν πα-

1) Τὸ κοινόθειον τοῦτο συνεστήθη τῷ 512. Ὁ Μόσχας (κεφ. 178) ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἐν αὐτῷ πρεσβυτέρου Γεωργίου. Ἀγνωστον πότε κατεστράφη, ἕως κατὰ τὴν εισβολὴν τῶν Περσῶν. Σήμερον καλεῖται τῆς ἐλ ἐλ Μωντάρ· πλὴν μιᾶς στέρνας καὶ ἐρειπίων τινῶν οὐδὲν ἕτερον ἄξιον λόγου εἶδομεν ἐπισκεψθέντες τὸν τόπον μετὰ Σαβαΐτων τινῶν πατέρων. Περὶ τοῦ κοινοθείου τούτου ὁρ. κεφ. νζ'. καὶ Βίον Ἀβραμίου Κρατείας κεφ. 7, 14).

2) Τὸν βίον αὐτοῦ ὁρ. ἐν τοῖς βίοις τῶν Παλαιστινῶν ἁγίων (σ. 1-7 ἐκδ. Ἱεροσολύμων 1907).

3) Ἰωάννης ὁ Σχολάριος ἐτελεύτησε τὸν Ἰανουάριον 547 διάδοχον καταλείψας τὸν Κυριακόν. Ὅρ. περὶ αὐτοῦ Βίον Ἀβραμίου Κρατείας κεφ. 6, 7, 10, 11, 13. Πλὴν τούτου ἀναφέρεται καὶ ἕτερος Ἰωάννης ἀπὸ Σχολαρίων (ὁρ. κεφ. 4') ὅτινα ὁ πατριάρχης Εὐστόχιος ἐχειροτόνησεν ἡγούμενον τῆς Νέας Λαύρας (554) μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν ἐν αὐτῇ Ὀριγενιστῶν μοναχῶν.

4) ὁρ. κεφ. ιε'.

τέρων τῆς Λαύρας· μὴ συνενδοκούντων, ἀλλὰ καὶ διαταρασσομένων, διὰ τὸ κατὰ τὴν ὁδὸν εἶναι, καὶ παρὰ τὸν ἡμέτερον λάκκον· εἰ δὲ καὶ λέγει τις ὑπὸ τὴν Λαύραν μέλλειν ἔσσεσθαι τὸ οἰκοδόμημα, ἀλλ' οὐ τοσοῦτον βούλομαι ἐκτείνειν τὴν Λαύραν. Πλὴν ἄκουε τί ὁ Προφήτης συμβουλεύει τοῖς δι' ἀπειρίαν ἢ ἀπόνοιαν ἐγχειροῦσι τοῖς ὑπὲρ ἀξίαν ἢ δύναμιν, λέγων· «Συγκόψατε τὰ ἄροτρα ὑμῶν εἰς ρομφαίας, καὶ τὰ δρέπανα ὑμῶν εἰς σειρομάστας» (Ἰωήλ γ'. 10)· τί γὰρ ὄφελος γεωργίας, πολέμου τὴν γῆν κατέχοντος; Καὶ αὐτὸς τοίνυν μήπω τὰ σαρκικὰ καὶ τὰ ψυχικὰ πάθη νικήσας, πῶς ἐτέρους παιδεύσεις, ἔτι ὑπὸ ἡδονῆς καὶ κενῆς ἐδόξης κρατούμενος; Τοῦ δὲ Ἰακώβου τούτοις ἀντιλέγοντος καὶ μὴ ἀνεχομένου, λέγει ὁ Γέρων πρὸς αὐτόν· Ἐγὼ μὲν, ὦ τέκνον⁽¹⁾, ὅπερ νομίζω συμφέρειν σοι συμβουλεύω. Ἐπειδὴ δὲ ἐπιμένεις τῇ ἀπειθείᾳ, ἥδη διὰ πείρας μαθήσει, ὅτι ἀληθῶς ἡ Γραφή λέγει· «Ἀντιλογίας ἐγείρει πᾶς κακός, ὁ δὲ Κύριος ἄγγελον ἀνελεήμονα ἐπιπέμπει αὐτῷ» (Παροιμ. ιζ'. 11). Καὶ ταῦτα τοῦ ἁγίου εἰρηκότος καὶ ἐπὶ τὸ πυργίον αὐτοῦ ἀναχωρήσαντος, παραχρῆμα φρίκη καὶ πυρετῷ δεινοτάτῳ συσχεθεὶς ὁ Ἰάκωβος, καὶ ἐπὶ ἑπτὰ μῆνας ὑπὸ τῆς νόσου βασανισθεὶς, ἀπεγνώσθη περὶ τὸν Νοέμβριον μῆνα· καὶ παρακαλέσας τοὺς πατέρας βασταχθῆναι αὐτόν καὶ ἀπενεχθῆναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Λαύρας, καὶ τεθῆναι παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἁγίου Πατρός, πρὸς τὸ συγχωρήσεως ἀξιωθῆναι πρὶν ἀποθανεῖν αὐτόν. Καὶ τούτου γεγονότος, λέγει πρὸς αὐτόν ὁ ἅγιος· Ἐγὼς τίς ὁ τῆς αὐθαδείας καὶ ἀντιλογίας μισθός; ἐπικιδεύθης ἐκ τῆς ἀλαζονείας σου. Τοῦ δὲ μόλις δυνηθέντος ἀνοίξαι τὸ στόμα καὶ εἰπεῖν, συγχώρησόν μοι, τίμιε Πάτερ, λέγει αὐτῷ· ὁ Θεὸς συγχωρήσει σε. Καὶ δοὺς αὐτῷ χεῖρα, ἀνέστησεν αὐτόν, καὶ ἐπέτρεψεν αὐτῷ τῶν ἀχράντων μεταλαβεῖν μυστηρίων. Ὁ δὲ τούτων μεταλαβὼν, παραυτίκα καὶ τροφῆς μετέλαβε, καὶ ἐνισχυθεὶς, ὥστε θαυμάζειν πάντας τὴν ἀθρόαν ἵασιν. Ἀπὸ τότε

1) «Ἡμεῖς μὲν, ὦ τέκνον, (ἔλεγε καὶ ὁ ἅγιος Εὐθύμιος πρὸς τὸν Αὐξέντιον), ὅπερ ἐνομιζομεν συμφέρον σοι συνεβουλεύσαμεν, σὺ δὲ ἐπιμένων τῇ ἀπειθείᾳ, ἥδη ἔτοιμος ὁ τῆς παρακοῆς μισθός» (Βίος ἁγίου Εὐθυμίου κεφ. ιθ'. σ. 29).

οὖν οὐκέτι εἰς τὴν οἰκοδομὴν ὑπέστρεψεν ὁ Ἰάκωβος. Καὶ ὁ μὲν ἀρχιεπίσκοπος Ἡλίας ταῦτα μαθὼν, ἀπέστειλέ τινας καὶ τὴν οἰκοδομὴν Ἰακώβου κατέστρεψεν. Ὁ δὲ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν Σάβας, λαθὼν τινας τῆς Λαύρας ἐπιτηδεύουσ, ὡς ἀπὸ πέντε σταδίων πρὸς βορρᾶν τῆς καταστραφείσης οἰκοδομῆς, κτίζει εὐκτήριον καὶ κελλία κύκλῳ καὶ καταστήσας τινὰς τῆς μεγίστης Λαύρας ἐκείσε διοικητάς, Παῦλον καὶ Ἀνδρέαν προσαγορευομένους, Ἑλλαδικοὺς ὄντας τῷ γένει, καὶ ἀδελφοὺς ὄντας κατὰ σάρκα, καὶ ἄλλους αὐτόθι φυτεύσας, Λαύραν τὸν τόπον συνεστήσατο, Ἑπτάστεμον⁽¹⁾ ταύτην ἐπωνομάσας. Τὴν μέντοι τοποθεσίαν ταύτην εἴληψε παρὰ τινος Ζαχάρωνος κληυμένου, ἀπὸ Βηταβουδιῶν⁽²⁾ τῆς κώμης ἐρμωμένου καὶ ἐφρόντιζε τοῦ τόπου δεόντως. Καὶ ὅτε ἐγίνετο εἰς τὴν μεγίστην Λαύραν ἀγάπη, ἔπεμπε καὶ τοῖς αὐτόθι τὰς εὐλογίας, πολλὴν ποιούμενος τοῦ τόπου φροντίδα.

Μ'. Χρόνου δὲ τινὸς παριππεύσαντος, ὁ μνημονευθεὶς Ἰάκωβος, τὴν τοῦ ξενοδοχείου τῆς μεγίστης Λαύρας διακονίαν λαθὼν, ἠναγκάζετο μαγειρεῦν τοῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ συλλογῆς μακνουσίῳν ἕνεκεν ἐξερχομένοις. Αὐτοῦ δὲ ποτε ἐψήσαντος φάβα εἰς πλῆθος, τὸ παρ' ἡμῶν πισάριν⁽³⁾ λεγόμενον, καὶ περισσεύσαντος ἐπὶ μίαν καὶ δευτέραν ἡμέραν, καὶ ὕστερον ἀπὸ τῆς θυρίδος ἐπὶ τὸν χεῖμαρρον ρίψαντος τὸ περισσευθέν, κατανοήσας ὁ Γέρων ἐκ τοῦ ἰδίου πύργου καὶ κατελθὼν λαθραίως, καὶ καθορίως ἐπισυνάξας τὸ ρηθὲν πισάριν ἔλαβε⁽⁴⁾, καὶ τοῦτο ἀπλώσας

1) Ἐκλήθη ἡ ἐνταῦθα λαύρα οὕτως. ἴσως ἐκ τοῦ παρακειμένου ἑπταστόμου λάκκου, ὅθεν ὁ ἅγιος Σάβας κατ' ἀρχὰς ἐπορίζετο τὸ ὕδωρ, ἐγκατασταθεὶς ἐν τῷ χεῖμαρρῳ (ἔρ. κεφ. ιε'). "Ἐν τινι διηγῆσαι περὶ τῆς ἀλώσεως τῶν Ἱεροσολύμων, σωζομένη ἐν τοῖς Συναϊτικοῖς κώδ. ὑπ' ἀρ. 432, 418, ἀναφέρεται περὶ Ἰωάννου τινὸς ἀναχωρητοῦ διαμένοντος ἐνταῦθα, ὅτι προσέπε τῷ μαθητῇ αὐτοῦ τὴν ὑπὸ τῶν Περσῶν γενομένην ἀλωσιν (614), (ἔρ. Νέα Σιών Τόμ. 0'. σ. 88). Μόνον ἐρείπει τινα (νὺν χίρμπετ Τζίνζις) μετὰ μιᾶς δεξαμενῆς σώζονται σήμερον ἐκ τῆς Λαύρας ταύτης. (ἔρ. κεφ. νζ').

2) Βηταβουδιῶν νῦν Ἀμπονδῖς.

3) Πισάριν, πισάριον, πίσος, τὸ μπαξέλιον.

4) Ὁ Κασσιανὸς διηγούμενος ὁμοίον τι περίπου γεγονὸς, λέγει: «Ἐν τῇ ἑβδομάδι τινὸς ἀδελφοῦ παριῶν ὁ οἰκονόμος, ὀλίγους κόκκους φακῆς κατὰ γῆν

ἐξήρανε. Τοῦ δὲ χρόνου προκόψαντος, προτρέπεται μονώτατον εἰς ἐστίαν. τὸν Ἰάκωβον, ἤδη πληρώσαντα τὴν διακονίαν, κτερίνῃ τὸ ξηρανθὲν πισάριν μαγειρεύσας καὶ καλῶς ἀρτύσας παρέθηκεν. Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, εἶπεν ὁ Γέρων· Σύγγνωθί μοι, ἀδελφέ, ὅτι οὐκ οἶδα ἀρτύειν καλῶς, καὶ ἴσως οὐκ ἐθεραπεύθης ἐπὶ τῷ φαγίῳ. Τοῦ δὲ εἰρηκότος, ὅτι λίαν ἐθεραπεύθην, τίμιε Πάτερ, καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου τοιοῦτον ἡδύτατον οὐ μετέσχον φαγίον, ἀπεκρίθη ὁ Γέρων ὁ πρεσβύτερος· Πίστευέ μοι, τέκνον, ὅτι ἐκεῖνό ἐστι τὸ ριφὲν ὑπὸ σοῦ πισάριν ἀπὸ τοῦ ξενοδοχείου εἰς τὸν χεῖμαρρον. Γίνωσκε δὲ τοῦτο, ὅτι ὁ μὴ δυνάμενος χαλκὴν ὀσπρίου οἰκονομῆσαι εἰς τὸ τὴν χρεῖαν τῶν ὑπ' αὐτὸν ποιῆσαι, καὶ τί ποτε τοῦ ὀσπρίου μὴ ἀπολέσῃ, συνοδίαν κυβερνῆσαι οὐ δύναται· καθὼς καὶ Ἀπόστολος λέγει· «Εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς Ἐκκλησίας Θεοῦ ἐπιμελήσεται;» (Α΄. Τιμόθ. γ'. 5). Καὶ ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἰάκωβος, καὶ πολλὰ ὠφεληθεὶς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ.

ΜΑ'. Οὗτος ὁ Ἰάκωβος ἐν τῷ ἰδίῳ κελλίῳ ἡσυχάζων ἐπειράσθη πάνυ δεινῶς ὑπὸ τοῦ δαίμονος τῆς πορνείας, καὶ ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον ἀγωνισάμενος, καὶ πρὸς τὸν ἀγῶνα ἀκηδιάσας, τῆς ἐκ τοῦ δαίμονος πυρώσεως ἐπὶ πλεῖον ἐκταθείσης, εἴτε ἄγνοιαν ἔχων, εἴτε λήθην λαβὼν τῶν εἰρημένων τῶν θείων καὶ ἐκκλησιαστικῶν κανόνων⁽¹⁾, λαβὼν μάχαιραν ἐξέτεμεν ἀφειδῶς τοὺς ἐαυτοῦ διδύμους· καὶ μὴ ἐνέγκας τὴν τοῦ αἵματος ρύσιν καὶ τὰς ἀλγυδόντας, ἔβαλε κρᾶζειν καὶ προσκαλεῖσθαι τοὺς γείτονας. Οὔτινες ἀνελθόντες, τό τε πάθος θεασάμενοι, καὶ ἱατρόν τινα τῆς Λαύρας προσκαλεσάμενοι ἐπεμελήσαντο αὐτοῦ· ὅπερ γινούς ὁ πατήρ ἡμῶν Σάββας, ὑγιασθέντα τὸν Ἰάκωβον, ὥς αὐτοφονευτὴν γεγονότα, τῆς Λαύρας ἐδίδωξεν· ἕντινα εἰς τὴν

ἐρριμμένους ἐδέασατο, καὶ οὐ κατεργόνησεν ὡς οἰκτροῦ καὶ μηδαμινοῦ πρόγματος, ἀλλὰ πολλὰ ἐγκαλέσας τῷ τὴν ἑβδομάδα πεπιστευμένῳ ἀδελφῷ. δέδωκεν αὐτῷ ἐπιτιμίαν ὡς ἀμελοῦντι τῶν τῷ Θεῷ ἀνατιθεμένων καὶ καταπατοῦντι τὴν ἰδίαν συνειδήσιν» (Περὶ διακονίας κοινῶν § 8. Πατρολογ. τόμ. 28).

1) «Ὁ ἀκρωτηριάσας ἐαυτόν... αὐτοφονεῦτης... ἐστὶν ἐαυτοῦ καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δημογραφίας ἐχθρὸς» (Αποστολικὸς καν. κδ'. βρ. καὶ κδ').

μονὴν ὁ μέγας Θεοδόσιος δεξάμενος, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἐρευνήσας καὶ ἀνακρίνας, κατήγαγεν εἰς τὴν Λαύραν, καὶ παρεκάλεσε τὸν Γέροντα δέξασθαι αὐτὸν μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιτιμίας. Ὁ δὲ ἡγιασμένος Σάβας ἔδωκεν αὐτῷ ἐντολὰς ἡσυχάζειν τε ἐν τῷ ἰδίῳ κελλίῳ, καὶ μηδαμοῦ προϊέναι, μήτε μὴν τινα δέξασθαι, ἢ συντυχίας ποιεῖσθαι, παρεκτὸς μόνου τοῦ ὑπηρετοῦντος αὐτῷ. Ὁ δὲ Ἰακώβος τὴν τοῦ Γέροντος δεξάμενος ἐντολήν, ἐδέετο τοῦ Θεοῦ μετὰ δακρύων ἐπὶ χρόνον συχνόν· ἀπεκαλύφθη δὲ τῷ ἡγιασμένῳ Πατρί, ὅτι ὁ Θεὸς τὴν μετάνοιαν Ἰακώβου ἐδέξατο. Ἐώρα γὰρ ἄνδρα τινὰ φωτοφόρον δαεικνύοντα αὐτῷ νεκρὸν τινα κείμενον ἔμπροσθεν Ἰακώβου εἰς εὐχὴν ἱσταμένου· οὗτινος ἀκούσαντος, ὅτι εἰσηκούσθη σου ἡ προσευχὴ Ἰακώβε, ἀλλ' ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου, καὶ ἀνάστησον τὸν κείμενον, καὶ αὐτοῦ ἀναστήσαντος τὸν νεκρὸν, λέγει ὁ φωτοφόρος τῷ Γέροντι· Ἴδού ὁ νεκρὸς ἀνέστη, λύσον καὶ αὐτὸς τὸν ἐπικείμενον τῷ ἀναστήσαντι δεσμόν. Ὁ δὲ Γέρον εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν καὶ διακρίνας τὴν ὀπτασίαν, ἐπέτρεψε προσελθεῖν τὸν Ἰακώβον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· ὅστις ἐλθὼν, ἡσπάσατο αὐτὸν τε καὶ τοὺς πατέρας· ἀνελθὼν δὲ καὶ πρὸς τὸν μακαρίτην Θεοδόσιον, καὶ τοῦτον ἀσπασάμενος, τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν ὀπτασίαν ἐτελειώθη ἐν χαρᾷ.

ΜΒ'. Δύο ἀδελφοὶ κατὰ σάρκα ἦσαν ἐν τῇ μεγίστῃ Λαύρᾳ, κατὰ Θεὸν ἀδελφὰ φρονούντες, ἐκ τῶν περὶ τὴν Χερβῶν ὁρμώμενοι τόπων, Ζάνος καὶ Βενιαμὴν προσαγορευόμενοι, καὶ ταῖς κατὰ Θεὸν ἀρεταῖς κομῶντες. Οὗτοι συμφώνως παρεκάλεσαν τὸν ἡγιασμένον Σάβαν δοῦναι αὐτοῖς κελλίον ἀναχωρητικόν, ὅπερ ἦν αὐτὸς ἑαυτῷ οἰκοδομήσας, ὡς ἀπὸ δεκαπέντε σταδίων τῆς Λαύρας διακείμενον πρὸς λίβα. Ὁ δὲ πρεσβύτερος γινώσκων αὐτοὺς ἐργάτας ὄντας τοῦ Θεοῦ, εἶξε τῇ αἰτήσει, καὶ δέδωκεν αὐτοῖς τὸ κελλίον, καὶ ἔμειναν κατέχοντες αὐτό τε τὸ ἀναχωρητικὸν κελλίον, καὶ τὸ ἐν τῇ Λαύρᾳ ἴδιον αὐτῶν. Αὐτοὶ μὲν οὖν εἰς τὸ ἀναχωρητικὸν κοπιάσαντες κελλίον καὶ μοχθήσαντες, κοινόβιον αὐτὸ συνεστήσαντο, τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Σάβα συμβοηθοῦντος αὐτοῖς, καὶ τὰ ἀναλώματα, καὶ τὴν

καὶ κηρῶν εἰς τὸ κελλίον τοῦ γέροντος, καὶ οὐδένα ἡῦρεν, εἰ μὴ αὐτὸν μόνον τελειωθέντα, καὶ ἐθαύμασαν ἅπαντες οἱ μετ' αὐτοῦ ἐλθόντες ἐκαῖσε· καὶ κηδεύσαντες τὸ τίμιον σῶμα, ἤγαγον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ πληρώσαντες ἐπ' αὐτὸ τὸν συνήθη κανόνα, κατέθεντο ἐν θήκαις ἁγίαις, δοξάζοντες τὸν Θεὸν τὸν δοξάζοντα τοὺς ἁγίους αὐτοῦ.

ΜΔ'. Ἀδελφός τις ἐκ τῆς τοῦ μακαρίου Θεοδοσίου μονῆς, τῷ μὲν γένει Ἀσιανός, τῇ δὲ προσηγορίᾳ Ἀφροδίσιος⁽¹⁾, τὴν τῶν βουρδονίων διακονίαν ἐγκεχειρισμένος, τὸν τοῦ βουρδονίου γόμον, τουτέστι δώδεκα μοδίους σίτου, ἐκ τῆς γῆς μόνος κουφίζων, τοῖς ἑαυτοῦ ἐπετίθει ὥμοις· τῷ γὰρ μεγέθει τοῦ σώματος πάντας τοὺς τοῦ κοινοβίου ὑπερέβαλλεν. Συνέβη δὲ τοῦτόν ποτε κατὰ τὴν ἐδὲν ὀργισθέντα τύψαι τῇ χειρὶ τὸν βούρδονα κατὰ τῆς ὄψεως, καὶ συντρίψαι αὐτήν· οὕτινος παραυτίκα πεσόντος καὶ ἀποθανόντος, ὁ Ἀφροδίσιος τὸν τε τοῦ βούρδονος γόμον καὶ τὸ σάγμα ἐπὶ τῶν ὤμων ἄρας ἤλθεν εἰς τὴν μονήν· καὶ ὑπὸ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου διωχθεὶς ἀπὸ τοῦ Κοινοβίου διὰ τὸν τοῦ ἀλόγου φόνον, κατέρχεται εἰς τὸν Ἰορδάνην, καὶ τὸ σφάλμα ἑαυτοῦ ἀνατίθῃσι τῷ ἐν ἁγίοις Ἰωάννῃ τῷ Αἰγυπτίῳ, ἐν τῷ Χουζιβᾷ⁽²⁾, τὸ τηνικαῦτα ταῖς ἀρεταῖς ἀπαστράπτουσι. Καὶ ἀκούσας παρ' αὐτοῦ, εἰ θέλεις σωθῆναι, ἄπελθε εἰς τὸν Ἀββᾶν ἡμῶν Σάβαν, καὶ ὃ λέγει σοι ποιήσον, ἔρχεται μετὰ σπουδῆς πρὸς αὐτόν, ὁμολογῶν τὸ σφάλμα ἑαυτοῦ, καὶ παρακαλῶν λόγον σωτηρίας ἀκοῦσαι παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἅγιος πατήρ ἡμῶν Σάβας διέβωσιν αὐτῷ κελλίον, λέγων· Στοιχήσον τῷ κελλίῳ σου, καὶ ἄλλῳ κελλίῳ μὴ παραβάλλῃς, μηδὲ τῆς Λαύρας ἐξέλθῃς, καὶ ἐγκρατὴς γενοῦ γλώσσης καὶ κοιλίας, καὶ σώζει. Ταύτην τὴν ἐντολὴν δεξάμενος ὁ Ἀφροδίσιος καὶ ἐν μηδενὶ αὐτὴν ἀλογήσας, ἐπὶ τριάκοντα ἔτη οὔτε τῆς Λαύρας ἐξῆλθεν, οὔτε εἰς κελλίον παρέβαλεν, οὐκ ἐκτήσατο χύτραν ποτέ, οὔδὲ μαγειρεῖον,

1) «Τὴν τῶν βουρδονίων διακονίαν ἐγκεχειρισμένος» ἐλλείπουσιν ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ Κοτελερίου.

2) «Συνήχμαξε τῷ Ζωσιμῷ ἀνήρ. Ἰωάννης τοῦνομα, ταῖς ἀρεταῖς παραπλήσιος ἐν Χουζιβᾷ τῇ Λαύρᾳ» (Εὐαγγέλιον ἐκκλ. Ιστορ. 2'. 7.)

οὐδὲ χαράδριον, οὐ μετέλαβεν οἴνου ἢ εὐκρατος, οὐκ ἐκτίσασα δύο χιτῶνας· ἀλλ' ἐν στοιβάδι μὲν ἐκάθευδεν ἐπὶ ψιαθίου καὶ κεντωνίου. Λαμβάνων δὲ βαῖν παρὰ τοῦ οἰκονόμου, ἐνενήκοντα μαλάκια⁽¹⁾ πεπληρωμένα καθ' ἕκαστον μῆνα παρεῖχεν τῷ ξενοδόχῳ· τὰ δὲ περισσεύοντα ἐφητά, εἴτε λάχανον, εἴτε ὄσπριον ἢ ψευδοτρόφιον, ταῦτα λαμβάνων, ἀπετίθετο μεμιγμένα εἰς μίαν λεκάνην, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς λεκάνης ἐλάμβανε καθ' ἡμέραν μικρόν, καὶ αὐτῷ ἤρκεϊτο· καὶ εἰ ὥζεσεν ἐν τῇ λεκάνῃ, ἢ σκόληκας ἐποίησεν, οὐκ ἔρριπτεν αὐτό, ἀλλὰ μόνον προσετίθει τὰ περισσευόμενα ἐφητά, ὃ δὲ πάννυχος αὐτοῦ κλαυθμὸς οὐκ ἤφιε τοὺς γείτονας ἀνεθῆναι. Ἐν ταύτῃ οὖν τῇ πολιτείᾳ, ὡς εἴρηται, τριάκοντα χρόνους πληρώσας, μηδέποτε ἀσθενήσας, μηδὲ ἀκηδιάσας, ἢ βλαβεῖς τὸν στόμαχον, διορατικοῦ χαρίσματος ἡξιώθη, καὶ τὴν ἡμέραν προέγνω τῆς ἑαυτοῦ τελευτῆς πρὸ ἑβδομάδος· καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, παρεκάλει τὸν ἅγιον πατέρα ἡμῶν Σάβαν ἀπολυθῆναι πρὸς μίαν ἡμέραν ἐπὶ τὴν μονὴν τοῦ μακαρίου Θεοδοσίου. Ὁ δὲ Γέρων γινὼς ὅτι ἤγγισεν αὐτοῦ ἡ τελευτή, ἀποστέλλει Θεόδουλον τὸν Γελασίου ἀδελφὸν πρεσβύτερον ὄντα μετ' αὐτοῦ, δηλώσας τῷ μακαρίῳ Θεοδοσίῳ· Ἰδοὺ ἄνθρωπον ὄντα τὸν Ἀφροδίσιον δεξιόμενος, νῦν χάριτι Χριστοῦ ἀπέστειλά σοι αὐτὸν ἄγγελον. Ὁ μὲν οὖν μακαρίτης Θεοδόσιος τοῦτον μετὰ χαρᾶς δεξιόμενος ἡσπάσατο, εἰς συνεστίαςιν προτρεψάμενος, ἀπέλυσεν ἐν εἰρήνῃ. Ὁ δὲ Ἀφροδίσιος ἐλθὼν εἰς τὴν Λαύραν, καὶ μικρόν τι νοσήσας, ἐτελεύτησεν ἐν χαρᾷ⁽²⁾, ὃν τινα οἱ πατέρες κηδεύσαντες ἔθαψαν μετὰ τῶν πρεσβυτέρων. Ὁ μέντοι ἅγιος πατὴρ ἡμῶν Σάβας παρὰ μέρος ἐκέλευσε τεθῆναι τὸ τίμιον αὐτοῦ λείψανον, πρὸς τὸ γνωρίζεσθαι ἐπὶ χρόνον, καὶ προσκυνεῖσθαι ὑπὸ τῶν κατερχομένων ἐν αὐτῇ τῇ θήκῃ τῶν πατέρων⁽³⁾.

1) «Ἄλλος πλέκων σπυριδίας τὰς μεγάλας, ἄλλος τὰ λεγόμενα μαλάκια τὰ σπυριδάλια τὰ μικρά» (Λαυσαϊκὴ ἱστορ. κειμ. λδ'. σελ. 101 εκδ. Αὐγουστίνου Μοναχοῦ Ἱεροσολύμου 1914).

2) Τῇ 24 Δεκεμβρίου ἐορτάζεται ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τοιαύτης Ἀφροδισίου, ἄγνωστον ἔμως ἐάν πρόκειται περὶ τοῦ ἐνταῦθα.

3) Ὁ Ρῶσσος Δανιὴλ ἐπισκεψθεὶς τὴν Λαύραν τῷ 1106—1107 εἶδε μεταξὺ τῶν ἄλλων ἁγίων λειψάνων καὶ τὸ τοῦ Ἀφροδισίου, περὶ ὧν λέγει, ὅτι διετηροῦντο καλῶς καὶ ἀπέπνεον εὐωδίαν ἀνέκφραστον (Ὁδοιπορικὰ ἀγ. Γῆς. σ. 309).

ΜΕ'. Μηδαθα⁽¹⁾ πόλις ἐστὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου κατ' ἀνατολάς, ὑπὸ τὴν Ἀραβίαν τελούσα, ἧς οἱ οἰκήτορες ἤρχοντο πρὸς τὸν ἐν ἀγίοις πατέρα ἡμῶν Σάβαν, πλείστας ψυχικὰς εὐεργεσίας ἀρϋόμενοι, καὶ καρποφοροῦντες τοῖς τε Κοινοβίοις αὐτοῦ καὶ Λαύραις σίτον καὶ ὄσπριον· ἐξ ὧν ἦν τις γέρων καλούμενος Γερόντιος, ὅστις σωματικὴν ἀσθένειαν περικεείμενος, καὶ διὰ ταύτην εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν χρονίσας, ἐπεθύμησεν εὐξασθαι εἰς τὴν ἀγίαν Ἀνάληψιν· καὶ ζῶντι ἐπικαθήσας ἀπήγει [ἔχων] τοὺς πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν. Περὶ δὲ τὴν τοῦ ὄρους ἀνάβασιν, τοῦ ἀλόγου ἐκ τινος συμβάντος σκιασθέντος, ἔπεσε, καὶ οὕτως ἐκλάσθη, ὥστε ἐλθόντα τὸν κηρωματίτην⁽²⁾ ἀπογνῶναι τῆς θεραπείας αὐτοῦ. Πορφύριος δὲ τις τούτου μικρότερος ἀδελφός, μηδενὶ μηδὲν εἰρηκώς, κατέρχεται εἰς τὴν Λαύραν, παρακαλῶν τὸν ἐν ἀγίοις Σάβαν ἀνελθεῖν καὶ ἐπισκέψασθαι τὸν Γερόντιον· ὅστις πρεσβύτης, τὴν ἐπελθοῦσάν τῷ Γεροντίῳ συμφορὰν ἀκούσας, καὶ σφόδρα λυπηθείς, παρὰ χρεῖμα εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν ἀνῆλθε. Καὶ ἐλθὼν πρὸς τὸν Γερόντιον, καὶ εὐχὴν ἐκτενῆ ὑπὲρ αὐτοῦ ποιήσας, καὶ ἐλαΐφ τοῦ τιμίου σταυροῦ ἀλείψας αὐτόν, ὑγιῇ ἀποκατέστησεν, ὥστε τοὺς πάντας θαυμάζειν ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ μεταβολῇ τῆς ἰάσεως.

ΜΣΤ'. Χρόνου δὲ πολλοῦ διαδραμόντος, ὁ τοῦ Γεροντίου τούτου υἱὸς Θωμᾶς καλούμενος, παραβαλὼν τῷ ἐν Ἱεριχὼ τῆς μεγίστης Λαύρας ξενοδοχεῖν⁽³⁾, ὁψίας βραδείας οὔσης, ἐν τῷ τῆς λιμοῦ καίρῳ⁽⁴⁾, ἠῦρεν αὐτόθι τὸν τε ἅγιον Σάβαν, καὶ Θεόδωρον⁽⁵⁾ καὶ Παῦλον⁽⁶⁾, τοὺς τοῦ Καστελλίου καὶ τοῦ Σπηλαίου διοικητάς. Ὁ μὲν οὖν μακάριος πατήρ ἡμῶν Σάβας, τοῦτον τὸν

1) Ἡ Μηδαθα (νῦν Μάδαθα) ἐπισκοπὴ οὖσα ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην Βόστρων, κατέστη ἐπίσημος ἐσχάτως διὰ τὸν ἐν αὐτῇ ἀνακαλυφθέντα μωσαϊκὸν χάρτην, περὶ οὗ ἔρα Νέα Σιών τόμ. α'. σ. 49.

2) Κηρωματίτης, ἱατρός ἢ χειρουργός συνειθίζων, ἵνα θέτῃ κηρωτὰ (τσίροτο) ἐπὶ τῶν πληγῶν.

3) Περὶ τοῦ ἐν Ἱεριχὼ ξενοδοχεῖν ὁρ. κεφ. κε'.

4) Ὁ λιμός οὗτος ἤρχισεν ἀπὸ τῆς ἐξορίας Ἡλίας τοῦ πατριάρχου, 1 Σεπτεμβρίου 517, καὶ διήρκεσε πάντε ἔτη (ὁρ. κεφ. νζ').

5) Περὶ Θεοδώρου ὁρ. κεφ. κζ'.

6) Περὶ Παύλου ὁρ. λζ'.

Θωμᾶν ἰδὼν καὶ περιχαρῆς γεγονώς, λέγει τῷ ξενοδόχῳ ποιήσον ἡμῖν δεῖπνον. Αὐτῶν δὲ δειπνούντων, ἐρωτηθεὶς ὁ ξενοδόχος, εἰ ἔχει οἶνον, ἀπεκρίθη μηδόλως ἔχειν· κολοκύνθιν δὲ ὄξους ἔχειν ἐπὶ τὸ ἀρτῦειν τὸ ὕσπριον ἐξ αὐτοῦ. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος· Φέρε μοι ἐνταῦθα τὸ κολοκύνθιν, καὶ εὐλογητὸς Κύριος, ὅτι ἔχομεν εὐφρανθῆναι ἐξ αὐτοῦ. Ὁ γὰρ τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον μεταβαλὼν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν (Ἰωάν. 6'. 9), αὐτὸς καὶ τὸ ὄξος εἰς οἶνον μεταβαλεῖν δύναται. Ταῦτα τοῦ ἀγίου εἰρηκότος, καὶ τοῦ κολοκυνθίου ἐνεχθέντος, εὐρέθη τὸ ὄξος εἰς οἶνον κάλλιστον μεταβληθέν, καὶ ἐξέστη ὁ Θωμᾶς ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τοῦ θαύματος. Τότε λέγει ὁ ἅγιος πατὴρ ἡμῶν Σάββας τῷ ξενοδόχῳ· Φέρε λαμπράν¹⁾ ταχύ, καὶ βάλε θυμίαμα, ἐπισκοπὴ γὰρ θεία γέγονεν ἡμῖν κατὰ τὴν ὥραν ταύτην· ἡὐλογήθη δὲ ὁ τοῦ κολοκυνθίου οἶνος τοσοῦτον, ὥστε ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας πλουσίως πάντας πίνειν ἐξ αὐτοῦ. Ὁ δὲ Θωμᾶς ἀγασθεὶς ἐπὶ τῇ θαυματουργίᾳ, παρεκάλεσε τὸν Γέροντα λαβεῖν τὸ κολοκύνθιν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· τοῦ δὲ ἀγίου Γέροντος δεδωκότος, λαβὼν ὁ Θωμᾶς ἀπῆλθεν, ἔχων τὸ κολοκύνθιν, καὶ ἔμεινεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ περισσευθέντος οἴνου πίνων αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἕως Μηδάβων. Ταῦτα δὲ μοι διηγήσατο ὁ Ἀββᾶς Γερόντιος, ὁ νυνὶ τὴν μονὴν τοῦ ἐν ἀγίοις Εὐθυμίου διοικῆσαι λαχὼν²⁾, τοῦ μὲν προειρημένου Θωμᾶ υἱὸς ὑπάρχων, τοῦ δὲ Γεροντίου ἑγγονος· προστεθεικὼς καὶ τοῦτο τῇ διηγῆσει λέγων, ὅτι ἔσχομεν τοῦτο τὸ κολοκύνθιν εἰς τὸν οἶκον ἡμῶν ἐπὶ ἔτη πολλά. Καὶ ὅταν τις ἴσθῃ, ἐγέμιζον αὐτὸ ὕδατος οἱ τοῦ οἴκου, καὶ τὸν ἀσθενοῦντα ἐρράντιζον, καὶ αὐτὸς ὁ ραντισμὸς ἐκούφιζε τὸν κάμνοντα τῆς σωματικῆς νόσου.

ΜΖ'. Οὗτος ὁ τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστῆς Σάββας ἔδεύων ποτὲ μετὰ τινος μαθητοῦ αὐτοῦ ἀπὸ Ἰεριχῶ ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην, συνηγνῆθη κοσμικοῖς τισιν, ἐν οἷς νεᾶνις ὑπῆρχε πειθανή. Ἐκείνων δὲ παρελθόντων, θέλων ὁ Γέρων δοκιμάσαι τὸν μαθητὴν,

1) Ἦτοι πῦρ.

2) Ὁ Γερόντιος διεδέχθη τὸν Λεόντιον ἐν τῇ ἡγουμενείᾳ. Ὁ Μόσχος μυσιὰν αὐτοῦ ποιεῖται ἐν τῇ 21 κεφ.

λέγει· Ποταπή καλὴ ἢ παρελθοῦσα κόρη; καὶ ἔστι μονόφθαλμος. Καὶ λέγει ὁ μαθητής· Οὐχί, τίμια Πάτερ, τοὺς δύο ὀφθαλμοὺς ἔχει. Ὁ δὲ Γέρων φησὶν· Ἰππατίθης, τέκνον, μονόφθαλμος γάρ ἐστι. Ὁ δὲ ἀδελφὸς διεβεβαιούτο μετὰ ἀκριθείας εἰδέναι, μὴ εἶναι μονόφθαλμον, ἀλλὰ καὶ λίαν εὐόμικτον. Καὶ λέγει ὁ Γέρων· Πόθεν σοι τὸ σαφὲς εἰδέναι; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐγώ, Πάτερ, ἐπιμελῶς προσέσχον, καὶ ἔγνων, ὅτι ἀμφοτέρους ἔχει τοὺς ὀφθαλμοὺς. Τότε λέγει ὁ Γέρων· Καὶ ποῦ τέθεται παρὰ σοὶ τὸ παράγγελμα τὸ λέγον· Μὴ στήσῃς ὄμμα πρὸς αὐτήν, μηδὲ συναρπασθῇς σοὶς βλεφάροις (Παροιμ. στί. 25. κγ'. 5), φλέγων τὸ πάθος ἐκ περιέργου θέας; καὶ πέπεισο ἀπὸ τοῦ νῦν, οὐ μένεις μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ κελλίῳ, διὰ τὸ μὴ τηρεῖν σε τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὥς πρέπει. Καὶ ἀποστέλλει αὐτὸν εἰς τὸ Καστέλλιν καὶ ποιήσαντα ἐκείσε χρόνον τινά, καὶ ἱκανῶς παιδευθέντα πάση φυλακῇ τηρεῖν τοὺς τε ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν διάνοιαν, ἐδέξατο αὐτὸν κελλιώτην εἰς τὴν Λαύραν.

ΜΗ'. Ὁ μάγειρος ἔφησέ ποτε κολοκύνθια εἰς λόγον τεχνιτῶν, καὶ τῇ ὥρᾳ τοῦ φαγεῖν γευσάμενος, ἠῦρεν αὐτὰ πικρά· καὶ στενοχωρηθεὶς, μὴ ἔχων ἄλλο τίποτε παραθεῖναι αὐτοῖς, δρομαίως ἐλθὼν προσέπεισε τῷ Γέροντι, τὸ συμβᾶν ἀπαγγείλας. Ὁ δὲ ἅγιος ἐλθὼν, καὶ σφραγίσας τὸ χαλκίον τῷ σημείῳ τοῦ τιμίου σταυροῦ, λέγει τῷ μαγείρῳ· Πορεύου, εὐλογητὸς Κύριος, παράβες εἰς τὰ τραπέζια. Καὶ παραχρῆμα ἐγλυκάνθησαν τὰ κολοκύνθια, καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεόν.

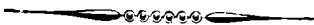
ΜΘ'. Τούτῳ τῷ ἀγίῳ πρεσβύτῃ πορευομένῳ ἀπὸ τοῦ Ρουβᾶ ἐπὶ τὸν καλλαμῶνα τοῦ Ἰορδάνου, συνηντήθη λέων παμμεγεθέστατος χωλαίνων, καὶ προσπεσὼν ἐδείκνυσεν αὐτῷ τὸν πόδα, νεύματι παρακαλῶν ἐπιμελείας τυχεῖν. Ὁ δὲ ἅγιος πατήρ ἡμῶν Σάβας κατανοήσας τὴν τοῦ λέοντος ὀδύνην, καθίσας, καὶ τοῦ ποδὸς αὐτοῦ ἐπιλαθόμενος, ἐμπεπαρμένον ἐξήγαγεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ κουφισθεὶς τῆς ὀδύνης ὁ λέων, ἀναστὰς ᾤχετο· καὶ ἀπὸ τότε τὰς τῆς Τεσσαρακοστῆς ἡμέρας ἠκολούθει τῷ Γέροντι, εὐνοϊκὴν δουλείαν ἀποπληρῶν. Ἐῖχε δὲ τότε ὁ ἡγιασμένος πρεσβύτης μα-

θητὴν τινα Σύρον Φλάϊν καλούμενον, κάτω εἰς τὸν Ρουβὰν ἔχοντα ὄνον εἰς ὑπηρεσίαν, καὶ ὅτε ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς ἀπόκρισιν, ἐπέτρεπε τῷ λέοντι φυλάττειν αὐτοῦ τὸν ὄνον. Ὁ μὲν οὖν λέων κατὰ πρῶτ' τοῦ ὄνου τὴν φορβαίαν τῷ στόματι λαμβάνων ἀπῆρχετο, καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν ἔβοσκε, καὶ περὶ τὴν ὥφίαν ποτίζων ἤρχετο ἔχων αὐτόν. Ἡμερῶν δέ τινων διελθουσῶν, καὶ τοῦ λέοντος τὴν τοιαύτην διακονίαν ἀποπληροῦντος, ἀποσταλὴς εἰς ἀπόκρισιν ὁ Φλάϊς, καὶ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας ἀμελήσας, ἣ τάχα ἐπάρσει τινὶ περιπεσῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἐγκαταλειφθεὶς, ἔπεσεν εἰς πορνείαν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ὁ λέων τὸν ὄνον συντρίψας, βρῶμα ἑαυτοῦ πεποιήκε. Καὶ τοῦτο γνοὺς ὁ Φλάϊς, ἐπέγνω τὴν ἑαυτοῦ ἀμαρτίαν αἰτίαν οὖσαν τοῦ βρωθῆναι τὸν ὄνον· καὶ μηκέτι τολμήσας φανῆναι τῷ Γέροντι, ἀπέγνω ἑαυτοῦ κακῶς γε ποιῶν, καὶ ἀπελθὼν ἔμεινεν εἰς τὸ ἴδιον χωρίον, τὴν ἑαυτοῦ ἀμαρτίαν πενθῶν. Πλὴν, ὅτι ὁ θεὸς πρεσβύτης τὴν Δεσποτικὴν φιλανθρωπίαν μιμούμενος, οὐ περιεφρόνησεν αὐτοῦ, ἀλλὰ πολλὰ ζητήσας αὐτόν, καὶ εὐρὼν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, νουθετήσας αὐτόν, καὶ παρακαλέσας, καὶ τοῦ πτώματος ἀναστήσας, ἔσωσεν αὐτόν, καὶ μετανόησαντα ἐκ ψυχῆς, καὶ εὐχρεστήσαντα τῷ Θεῷ μεγάλως.

(ἀκολουθεῖ)

ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ ΜΟΝΑΧΟΣ

Ιορδανίτης

ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΜΟΣΧΟΣ
ΚΑΙ ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ Ο ΣΟΦΙΣΤΗΣ
Ο ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ *)

*Β'. Σωφρόνιος ὁ Σοφιστής,
ὁ καὶ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων.*

Ὁ ἅγιος Σωφρόνιος ἐγεννήθη ἐν Λαμασκῇ τῆς Συρίας περὶ τὸ 550 μ. Χ. Ἡ ἀρχαιοτάτη καὶ ὀνομαστικὴ αὕτη πόλις κεῖται ἐν μέσῳ πεδιάδος εὐρείας τῆς Συρίας, ἣτις ἐκτείνεται πρὸς βορρᾶν μέχρι τῶν διακλαδώσεων τοῦ Ἀντιλιβάνου, καὶ ἦν ὁ διασχίζων ποταμὸς Χρυσορροάς, ὁ Ἀβανά τῆς Γραφῆς¹ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς **Νάχε Μπάραντα** (ψηχρὸς ποταμός), εἰς πολλοὺς διαιρούμενος βραχίονας, καθίστησι μίαν τῶν γονιμωτάτων καὶ τερπνοτάτων τῆς ἐφηλίου χωρῶν. Ἡ θέσις τῆς πόλεως ταύτης μεταξὺ Ἑλλάσποντος Ἀσίας καὶ τῆς ἐνδοτέρας ἐκ παλαιτάτων προσεπόρισεν αὐτῇ χρόνων μεγάλην σπουδαιότητα, ἐμπορικὴν ἅμα καὶ πολιτικὴν. Δικαίως δὲ ὁ πολὺς Σωφρόνιος σεμνύνεται, διότι ἐν αὐτῇ εἶδε τὸ πρῶτον τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου. «Αὕτη, λέγει, τῆς Κοίτης Συρίας μητρόπολις, τῆς ὅλης ἐφ' ἧς ἀρχηγὸς ἐβασίλευε, Νῆνον ἑαυτῇ βασιλεύοντα, καὶ Σεμίραμιν τὴν περίφημον ἔχουσα. Ἀμφω γὰρ ἐκεῖ βασιλεύσαντες, καὶ τήνδε τὴν πόλιν κυκλώσαντες, ἀπ' αὐτῆς τὰς ἀποικίας ἐξήγαγον, εἰς τε τὴν Ἀσίαν καὶ Ἀραβίαν τὴν λεγομένην Εὐδαίμονα. Ἐμείνε δὲ Λαμασκὸς βασιλεύουσα ἕως ὁ Μακεδὼν Ἀλέξανδρος Λαρεῖον ἀνελών, τοὺς αὐτοῦ θησαυροὺς ἐκ ταύτης ἀφείλατο, καθελὼν σὺν αὐτῇ τὴν βασιλείαν. Καὶ ταῦτα μὲν ἔξωθεν περὶ Λαμασκοῦ μεμαθήκαμεν· οὐ μὴν ἄλλὰ καὶ πολλῶν βασιλέων ἐν αὐτῇ θεασάμενοι μνήματα. Ἀπὸ δὲ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς πάλιν αὐτὴν βασιλεύουσαν ἐγνώμεν, τὸν υἱὸν Ἀδὲρ, τὸν Φούλα, τὸν

*) Ἰβ. «Νέε Σιών» Τόμος ΙΔ'. Τεῦχος Α'.—Β'. σελ. 90—97.

1) Δ'. Βασιλ. σ'. 12.

Θεγλαφελλασάρ, τὸν Ἀζαήλ, τὸν Ραασσῶν βασιλεύοντας ἔχονσα ὧν πλέον πάντων Κύρου καὶ Ἰωάννου δωρεῶν ἀπολαύσασα, καὶ ταῖς ἐπὶ Παύλῳ μεγαλουργίαις ταύτας συνάψασα τοῖς σκιρτήμασιν ἐναβρύνεται. Δαμασκηνὸς ἦν καὶ τῶν ἐν τέλει λαμπρῶν Διονύσιος, ἐκ γένους βλαστήσας ἀεὶ διαλάμπαντος. Οὐπερ ἀρχὴ καὶ ρίζα Νικόλαος ἦν ὁ φιλόσοφος, ὁ Ἰερῶδου παιδευτής, καὶ παίδων τῶν Ἀντωνίου καὶ Κλεοπάτρας διδάσκαλος, ἀρ' οὐ καὶ Νικόλαοι δώδεκα κατὰ διαδοχὴν ἐξανθήσαντες, φιλοσοφίᾳ γαιρούμενοι, τὸ γένος ἐφαίδρυναν καὶ εἰς μέγα δόξης καὶ λαμπρότητος ἤγαγον»¹.

Ὁ Σωφρόνιος ὁμιλεῖ περὶ ἑαυτοῦ ἐν τέλει τοῦ « Ἐγκωμίου εἰς τοὺς ἁγίους Κύρον καὶ Ἰωάννην τοὺς μάρτυρας»² οὕτω:

Τοῦ συγγράφοντος.

Τίς τάδ' ἔγραψεν; Σωφρόνιος. Πόθεν; ἐκ Φοινίκης.

Φοινίκης ποίης; τῆς Λιβανοστεφάνου.

Ἄστυ δὲ ποῖον; Ἐν αἷς Δαμιασκός. Ζῶσι τοκῆες;

Οὐ θάνον ἀμφότεροι. Οὐνομα δ' εἰπέ δύο.

Μήτηρ μὲν τε Μυρώ, γενέτης κυκλίσκετο Πλύνθας.

Εἶχε γάμον γλυκερόν, καὶ τοκέων ἀγέλην;

Οὐ γάμον οὐ παῖδας σκέθε πώποτε, ἄζυγος ἦεν.

Πῇ γῆς μονάσας, καὶ τίνος ἐν μελάθρῳ;

Ἐν χθονὶ θειοδόχῳ, καὶ ἐν οὔρεσι Ἱεροσολύμων,

Ἐν μάνδρῳ μεγάλῃ Θεοδοσίου μεγάλου.

Καὶ τίσι τὸν δ' ἐτέλεσεν καὶ ἔνθετο θέσκελῶν ὕμνον;

Κύρῳ Ἰωάννῃ μάρτυσι θειονόοις.

Τίπτε δὲ τόσον ἔτευξε νόου πόνον; Οὐνεκα καὶ τοῖ

Ὅμιμασι νουσαλέοις δῶκαν ἀκεστορήν.

Τὰ αὐτὰ δὲ περίπου λέγει καὶ ἐν τῇ «Διηγῆσει θαυμάτιων τῶν ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν σοφῶν Ἀναργύρων» ἐν τῷ ἑβδομηκοστῷ αὐτῶν, ἐπιγραφομένῳ «Περὶ Σωφρονίου μοναχοῦ τοῦ συγγράψαντος, παθόντος τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπιχύσεως»³.

Ὁ ἴδιος λοιπὸν λέγει, ὅτι εἶλκε τὴν καταγωγὴν ἐκ τῆς Λιβανοστεφάνου Φοινίκης καὶ ἐκ Δαμιασκοῦ πόλεως, ἐκ γονέων Ἑλλήνων, ὧν ἡ μὲν μήτηρ ἑκαλεῖτο Μυρώ, ὁ δὲ πατήρ Πλύνθας, ὅτι δὲν ἦλθεν εἰς γάμου κοινωνίαν καὶ δὲν ἔσχε τέκνα, ὅτι ἐμίονασεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἀββᾶ Θεοδοσίου καὶ ὅτι ἐξύμνησε τοὺς μάρτυρας Κύρον καὶ

1) Migne, P. G. Τόμ. 87, σελ. 3621.

2) Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 3421.

3) Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 3664.

Ἰωάννην, διότι ἐθεράπευσαν αὐτὸν ἐκ τῆς ὀφθαλμίας, ὑφ' ἧς προσεβλήθη.

Ὁ Σωφρόνιος, γεννηθεὶς ἐν πόλει, ἥτις ἦν ἐστία τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων, ἔτυχε λαμπρᾶς πνευματικῆς ἐκπαιδεύσεως, τὰ δὲ λαμπρὰ συγγράμματα, ἅπερ κατέλιπε, μαρτυροῦντα, ὅτι ἦν φιλόσοφος, ποιητὴς καὶ ρήτωρ. δεικνῦσιν, ὅτι *ὑπερφυῶς ἐπιστημῶν ἀπασῶν τὸ κράτος ἀνεδῆσατο*. Φαίνεται δ' ὅτι τὰς διατριβὰς ἐν τῇ πατρίδι ποιούμενος ἡσχολήθη περὶ τὴν ρητορικὴν, ἐντεῖθεν δὲ ἡ ἀποδοῖεῖσα αὐτῷ ἔπωνυμία τοῦ σοφιστοῦ. Εἶχε δὲ ἀδελφόν, οὗτινος τὸ ὄνομα δὲν φέρεται, ὅστις ἀσθενήσας βαρέως ἐπὶ ἑξ κατέκειτο κλινῆρης μῆνας. Ἐν Δαμασκῷ ἐτιμᾶτο τὰ μάλιστα ὁ ἀπόστολος Θωμᾶς, εἰς ὃν ἀπεδίδοντο πολλὰ θαύματα. Εἶτε δὲ διότι ὁ νοσῶν προσέδραμεν εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ ἀποστόλου, εἶτε δὲ διὰ τῶν προσευχῶν καὶ δειξέων τῶν γονέων αὐτοῦ ἔτυχε θεραπείας, ὁ Θωμᾶς ἐθεωρήθη ὡς σώσας αὐτόν. Ἀπελθὼν ἐκ Δαμασκοῦ πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν Ἀγίων Τόπων, φέρων ἐνέκλεισεν ἑαυτὸν ἐν τῷ Κοινοβίῳ τοῦ ἀββᾶ Θεοδοσίου, οὗτινος ἡγούμενος ἦν τότε ὁ ἀββᾶς Γεώργιος, ἐν ᾧ εὗρεν ἤδη τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ, ὅστις ἐκαλεῖτο ἐπ' ἰσῆς Σωφρόνιος καὶ ἡσκέτο ἤδη περὶ τὰ τοῦ μοναχικοῦ βίου, περὶ οὗ ὁμιλεῖ ἐν τῇ δεκάτῃ ἐνάτῃ ᾠδῇ «Εἰς τὴν Ἀνάληψιν καὶ εἰς ἑαυτόν»¹.

Πραπίδων ἑμῶν τὸ χίρμα
Τεκέων ἑμῶν τὸ κάλλος,
Σοφίης ἄγαλμα, ποῦ σε,
Σωφρόνιε σῶφρον, εὔρω;
Σωφρονίου γεραρὴν ὕψιν ἰδοίμην,
Ὅν ποθέω γοόων ἥματα πάντα.
Ρόος ὀμμάτων ἑμοῦ
Λακρίων ἀποδακρῦει νῦν,
Ὅταν ἐς λογισμὸν ἔλθω
Ταχέως ἐκὰς στενάζων.
Σὲ γὰρ ὁ φίλος τέκος τε
Πατέρα, σκέσει τε θεία,
Ἐθέμην παρηγορεῖν με,
Διέπειν βίῳ τε γῆρας.
Τίττε λάθου, γλυκερὸν τέκνον, ἑμοῦ
Ἐν μοναχοῖς, ὃν ἔθου παιῖδα κομίζειν,
Τὸ πολὺπλοκον δὲ πληθὺς

1) Ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 3816.

Ὅτε συμφορῶν συνέσχεν,
 Τότε σου, φίλ', ἐτερίσθην
 Πολιὴν ἔχων ἀνιγρὴν.
 Ὑλικὸν βίον λιπὼν γὰρ
 Ἄμα σοι βιοῦν τε θνήσκειν
 Ἐφάμην· τρόπῳ δὲ ποίω,
 Θεὸς οἶδεν, ᾧ διέστιν.
 Φρονέων πάλαι γὰρ ὄντως
 Ἐνὶ φιλιότητι γε_λαύρῃ
 Μέχρι τέρματος διάξιεν

Δυστυχῶς ἐνταῦθα ἐλλείπουσι στίχοι τινὲς ἐν τῷ κειμένῳ. Περαιτέρω δέ:

Ψαμάθου_πλέον γὰρ εὖροις
 Κραδίης ἐμῆς ἀνίας,
 Ἐδαφος διάβροχόν τε
 Ἔτι δακρυοῖς ἐμοῖσι.
 Τό γε μὲν ἄεισμα τοῦτο
 Ἀνέθηκε σοι ποιοῦντι,
 Καθ' ὅλην φυλὴν Συρῆς
 Ἐμέθεν πόνους αἰεῖδεν.

Ὡς παρατηροῦμεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω στίχοις Σωφρονίος, ὁ Σοφιστὴς εἶχε συγγενὴ ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἀββᾶ Θεοδοσίου, οὗτινος ἦν πρεσβύτερος τὴν ἡλικίαν, διότι καλεῖ αὐτὸν *γλυκερὸν τέκνον*, ἥλπιζε δέ, ὅτι θὰ *παρηγορῇ αὐτὸν καὶ διέπη βίῳ τε γῆρας*. Ὁ δὲ νεώτερος πρὸ τοῦ πρεσβυτέρου ἐλθὼν Σωφρονίου κατόκησεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἀββᾶ Θεοδοσίου, τούτου δ' ἔνεκα *ὕλικὸν βίον λιπὼν* ἀπεφάσισεν, ἵνα σιζήσῃ οὐτῷ καὶ ἀποθάνῃ, καλεῖ δ' αὐτὸν πατέρα, διότι προηγηθεὶς αὐτοῦ ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ ἦν πνευματικῶς πρεσβύτερος αὐτοῦ, κατήρτισε δὲ πάντως καὶ παρεσκευάσεν εἰς τὰ τοῦ μοναχικοῦ βίου. Ἀλλὰ_πλὴν τοῦ συγγενοῦς τούτου τοῦ Σωφρονίου ὑπῆρχε, καὶ ἕτερος ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ, ὀνομαζόμενος *Βασίλειος*, περὶ οὗ ἀναγινώσκουμεν τὰ ἑξῆς ἐν τῇ αὐτῇ ᾠδῇ:

ὦ Βασίλειε πάτερ, λῶστέ νοήμων,
 Αἶθε τὴν κορυφὴν ἅρτι φιλοίην.

Ὅς ἐμοῦ γένους ὑπάρχει
 Ἄγιον φέριστον ἔρνος,
 Βασίλειος ὁ πραΐφρων,
 Ὁ λίαν σεβάσμιός μοι.

Ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁββᾶ Θεοδοσίου ἐγνώρισεν, ὥς εἶδομεν, τὸν Ἰωάννην Μόσχον, πρεσβύτερον αὐτοῦ κατὰ τρεῖς ἔτων δεκάδας, μεθ' οὗ συνεδέθη στενώτατα, ἀπερχόμενον δ' αὐτὸν εἰς Αἴγυπτον συνώδευσεν «ὥς ἱερὸν καὶ πιστὸν τέκνον» καὶ μετ' αὐτοῦ ἐπεσκέψατο διάφορα ἱερὰ καταγώγια καὶ διαφόρους ἤκουσε παρὰ τῶν πατέρων διηγήσεις. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁ Σωφρόνιος, πρὶν ἢ ἀποτάξῃται τῷ κόσμῳ, εἶδε μετὰ τοῦ Μόσχου τὸν ἁββᾶν **Παλλάδιον**, ἄνδρα θεοφιλῆ καὶ δοῦλον Θεοῦ, ὅστις εἶχε μοναστήριον εἰς τὸν **Λιθαζόμενον** καὶ διηγήσατο αὐτοῖς λόγους λίαν οἰκοδομητικούς. Ἴπν δὲ ἐκ Θεσσαλονίκης, διηγήσατο δὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ Μεσοποταμικοῦ Δαβίδ, ὅστις ἦν λίαν ἐνάρετος, ἐλεήμων καὶ ἐγκρατής, διετέλεσε δ' ἔγκλειστος ἔξω τοῦ τείχους τῆς πόλεως ἐπὶ ἑβδομήκοντα ἔτη¹, τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀδολᾶ ἐτέρου μοναχοῦ ἐκ Μεσοποταμίας, ἐγκλεισθέντος ἐν πυθμένι πλατάνου καὶ διὰ μικρᾶς θυρίδος συγκοινωνοῦντος μετὰ τῶν εἰς αὐτὸν προσερχομένων², περὶ τοῦ μέλλοντος, ἵνα φρονεθῇ ἐν Ἀρσενότῃ τῆς Θηβαίδος ἕνεκα διαπραχθέντος φόνου, ὅστις ἔδωκεν ἀγαθὴν συμβουλὴν εἰς τὸν ἐκ περιεργίας ἀκολουθοῦντα μοναχόν³, περὶ τοῦ στρατιώτου Ἰωάννου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὅστις κιλίκιον φέρων ἔπλεκε μαλάκια σιωπῶν καὶ μηδενὶ λαλῶν, ἐπαναλαμβάνων δὲ ἐπτάκις τῆς ἡμέρας τὸ **Κύριε, ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με**⁴, περὶ φιλοχρίστου τινὸς ἀνδρός, λίαν εὐλαβοῦς καὶ ἐλεήμονος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὅστις ἀπερχόμενος ξηρασίας ἕνεκα εἰς Κωνσταντινουπόλιν, κατέλιπε τὴν γυναῖκα καὶ τὸ θυγάτριον αὐτοῦ εἰς τὴν προστασίαν τῆς Θεοτόκου, ἣτις ἔσωσεν αὐτὰς ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ δούλου μέλλοντος, ἵνα φρονεύσῃ αὐτάς⁵.

Ἐν τῇ Λαύρᾳ τοῦ δεκάτου ὀγδόου μιλίου ἕγγυς Ἀλεξανδρείας ἐλθὼν μετὰ τοῦ Μόσχου ἠρώτησε γέροντα Αἰγύπτιον πῶς ὀφείλουσι μετ' ἀλλήλων καθίσαι· τοῦτο δὲ πρὶν ἢ ἀποτάξῃται. Ὁ δὲ γέρον εἶπεν, ὅτι καλῶς ποιεῖ ἀποτασσόμενος καὶ σώζων τὴν ψυχὴν, ὅτι δύνανται, ἵνα καθήσωσιν ὅπου θέλουσιν ἐν κελίῳ ἐν νηφαλιότητι μόνον καὶ ἡσυχίᾳ καὶ προσειχόμενοι ἀπαύστως, ἐλπίζει δὲ ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἀποστέλλει αὐτοῖς σοφίαν πρὸς φωτισμὸν τῆς διανοίας αὐτῶν, ὅτι ἐὰν θέλωσιν, ἵνα σωθῶσιν, ὀφείλουσιν, ὅπως ἀποφεύγωσι τοὺς ἀνθρώπους, διότι οἱ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀνθρώποι δὲν παύουσι κρούον-

1) Κεφ. 69, σελ. 2920.

2) Κεφ. 70, σελ. 2924.

3) Κεφ. 71.

4) Κεφ. 73, σελ. 2925.

5) Κεφ. 75, σελ. 2928.

τες πάντα πνλῶνα καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν περιερχόμενοι, ἐάν που δυνηθῶσιν, ἵνα ἀγοράσωσι φιλαργυρίας ἢ κενοδοξίας ὀψώνια καὶ πληρώσωσι τὰς ψυχὰς ματαιότητος¹. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δείκνυται ὅτι ὁ Σωφρόνιος ἐπιθυμεί, ἵνα ἀποτάξῃται τῷ κόσμῳ καὶ ἐνδυθῇ τὸ μοναχικὸν τριβώνιον, καὶ ὅτι καταρτισθεὶς ἤδη καταλλήλως, ἦν ἔτοιμος, ὅπως ἀσπασθῇ τὸ μοναχικὸν στάδιον. Ὅτε δὲ ἔμελλεν, ἵνα ἀποτάξῃται τῷ κόσμῳ, ὁ Μόσχος, ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης ὁ Σχολαστικός, ὁ ἀββᾶς Κήρυκος καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν πατέρων παρίσταντο ἐν τῷ κοινοβίῳ τοῦ ἀββᾶ Θεοδοσίου ἐπὶ ἡγουμένου Γεωργίου, ὁ δὲ Σωφρόνιος εἶπεν αὐτοῖς. «Εἰς ὁδὸν ἀπὴν, καὶ ἔμπροσθέν μου νεάνιδες χορὸν ποιήσασαι ἐχόρευον λέγοντες. Καλῶς ἦλθεν Σωφρόνιος, ἔστεφανώθη Σωφρόνιος»².

Ὁ Μόσχος ἀναφέρει τὰς οἰκοδομητικὰς διηγήσεις τοῦ ἡγουμένου τῆς μονῆς τοῦ ἀββᾶ Θεοδοσίου Γεωργίου πρὸς τὸν Σωφρόνιον καὶ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ. Δηγήσατο, ὅτι ὑπῆρχεν ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ ἀδελφὸς Γεώργιος ὀνόματι ἐκ Καππαδοκίας, ἔχων διακονίαν ἐν Φασιλαίδι. Ἡμέραν τινά, ἀναφθέντος τοῦ ἱεροῦ πρὸς παρασκευὴν ἄρτου, ὁ Γεώργιος οὗτος δὲν εὔρε τὰ ἀναγκαῖα, ὅπως σπογγίσῃ αὐτόν, διότι ἔκρυψαν αὐτὰ οἱ ἀδελφοὶ θέλοντες, ἵνα πειράσωσιν αὐτόν. Οὗτος τότε εἰσελθὼν ἐσπόγγισεν αὐτόν διὰ τῶν ἱματίων αὐτοῦ καὶ ἐξηλθεν ἀβλαβής. Ὁ δὲ ἡγούμενος Θεοδοσίῳ Γεώργιος μαθὼν τοῦτο, ἐπετίμησεν αὐτούς. Δηγήσατο αὐτοῖς ἐπ' ἴσης περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀδελφοῦ Γεωργίου, ὅτι ἡμέραν τινά, ἐν ᾗ ἔβοσκε χοίρους ἐν Φασιλαίδι, ἐφάνησαν δύο λέοντες, ἵνα ἀρπάσωσι χοῖρον, ὅτι οὗτος λαβὼν ράβδον ἐδίωξεν αὐτοὺς μέχρις Ἰορδάνου. Δηγήσατο αὐτοῖς ἐπ' ἴσης, ὅτι ὀρύξαντος αὐτοῦ τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Κηρύκου ἐν Φασιλαίδι, ὃν ἔμελλεν, ἵνα οἰκοδομήσῃ, ἐφάνη αὐτῷ καθ' ὕπνους ἀσκητής, φέρον κολόβιον καὶ μικρὸν ἐπιριπτάριον ἐκ ψιάθου ἐπὶ τῶν ὤμων, ὅστις εἶπεν αὐτῷ. «Εἰπέ, κῆρι ἀββᾶ Γεώργιε, ἀπλῶς ἔδοξέν σοι μετὰ τοσούτους κόπους καὶ τοσαύτην ἄσκησιν ἔξω με ἔασαι οὐ κτίζεις ναοῖ;». Οὗτος δέ, αἰδεσθεὶς τὸ ἱεροπρεπὲς τοῦ γέροντος, εἶπεν. «Ὅπως γὰρ σὶ, κύριε, αὐτὸς τίς ὑπάρχεις;» Οὗτος δὲ ἀπήντησεν. «Ἐγὼ εἰμι Πέτρος ὁ βοσκὸς τοῦ ἁγίου Ἰορδάνου». Ἀναστὰς δὲ τὴν πρωτὴν ἤρξατο ὀρύσσων περὶ τὸν ναόν, εὔρε δὲ τὸ σῶμα αὐτοῦ κείμενον, ὡς εἶδεν καθ' ὕπνους. Οἰκοδομήσας δὲ εὐκτήριον, κατεσκεύασε μνημεῖον κάλλιστον δεξιᾷ τοῦ ναοῦ καὶ κατέθετο αὐτὸ ἐν αὐτῷ³.

1) Κεφ. 110, σελ. 2973.

2) Κεφ. 102, σελ. 2960.

3) Κεφ. 92, σελ. 2949.

Διηγῆσατο αὐτοῖς ἐπ' ἴσης, ὅτι, ἡμέραν τινὰ ἀπῆλθε πρὸς ἐπίσκειψιν τοῦ ἀναχωρητοῦ ἄββᾶ Σισσινίου, ὅστις καταλιπὼν χάριν τοῦ Θεοῦ τὴν ἰδίαν ἐπισκοπὴν, ἦλθεν ἐγγὺς κώμης καλουμένης Βεταναβάρεως (Βηθαβαρᾶ), ἀπεχούσης ἕξ μίλια ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου, ἵνα ἡσυχάσῃ. Ἐλθὼν δὲ πρὸς αὐτὸν καὶ κρούσας τὴν θύραν, ἠναγκάσθη ὥπως περιμείνῃ ἐπὶ πολὺ τὴν ἄφιξιν τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ. Ἀνοίξας δὲ εἶπεν, ὅτι ὁ γέρων ἡσθένησε μέχρι θανάτου, ἠύξατο δέ, ὥπως μὴ ἀποθάνῃ πρὶν ἢ ἀκούσῃ τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Μετέβη δὲ οὗτος εἰς Κωνσταντινούπολιν παρὰ τῷ αὐτοκράτορι Τιβερίῳ χάριν ἀναγκῶν τοῦ κοινοβίου. Ὁ μαθητὴς ἐλθὼν πρὸς τὸν γέροντα ἀνήγγειλε τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ. Μετὰ μίαν δὲ ὥραν ἐλθὼν προσεκάλεσεν αὐτόν, ἵνα ἀναβῇ. Ἀνελθὼν δὲ εὗρε τὸν γέροντα ἀποθανόντα, ἔμαθε δέ, ὅτι ἀπέθανεν οὗτος, ἀναγγεῖλαντος τοῦ μαθητοῦ τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ. Ἐν ᾧ δὲ ἡσπάζετο αὐτὸν ἤκουσε τὸν τεθνεῶτα λέγοντα προέως. «Καλῶς ἦλθεν ὁ ἄββᾶς μου» καὶ πάλιν ἐκοιμήθη. Ἐν ᾧ δὲ ὠρύσσετο ὁ τάφος αὐτοῦ, ὁ μαθητὴς εἶπε τοῖς τὸν τάφον ὀρύσσουσι. «Ποίησατε ἀγάπην καὶ μικρὸν πλατύτερον ὀρύξατε, ἵνα τοὺς δύο χωρήσῃ». Ἐν ᾧ δὲ ὠρυσσον κατακλιθεῖς ἐπὶ τῆς ψιάθου ἀνεπαύθη¹.

Διηγῆσατο αὐτοῖς ἐπ' ἴσης, ὅτι, τοῦ ἄββᾶ Ἰουλιανοῦ ἀπελθόντος ἐκ τοῦ κοινοβίου καὶ γενομένου Βύστρων ἐπισκόπου, τῶν κατοίκων τινὲς τῆς πόλεως ταύτης ἠθέλησαν, ἵνα δηλητηριάσωσιν αὐτόν, ὄντες μισόχριστοι. Ἐπεισαν δὲ πρὸς τοῦτο τὸν ὑπηρέτην αὐτοῦ διὰ χρημάτων. Ὁ Ἰουλιανὸς θεόθεν γνοὺς τὴν ἐπιβουλὴν, λαβὼν τὸ ποτήριον, ὅπερ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ ὑπηρέτης, ἔθηκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ μηδὲν ὕλως εἰπὼν τῷ ὑπηρέτῃ καὶ μετεπέμψατο πάντας τῆς πόλεως τοὺς προὔχοντας, ἐν οἷς ἦσαν καὶ οἱ τὴν ἐπιβουλὴν χαλκεύσαντες. Ὁ θεῖος Ἰουλιανός, μὴ θέλων, ἵνα παραδειγματίσῃ τοὺς ἐνόχους, εἶπε προέως. «Ἐὰν νομίζετε τὸν ταπεινὸν Ἰουλιανὸν διὰ φαρμακείας φρονεῦσαι, ἰδοὺ ἔμπροσθεν ὑμῶν αὐτὸ πίνω». Σφραγίσας δὲ τὸ τρίτον τὸ ποτήριον διὰ τοῦ δακτύλου καὶ εἰπὼν, «ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος πίνω τὸ ποτήριον τοῦτο», ἔπιεν αὐτὸ καὶ ἔμεινεν ἀβλαβής. Οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἰδόντες τοῦτο προσέπεσον καὶ ἠτήσαντο συγγνώμην².

Ἐν τῷ περὶ Μόσχου ἄρθρῳ ὠμιλῆσαμεν περὶ πάντων τῶν τόπων, οὓς ἐπεσκέψατο ὁ Σωφρόνιος μετὰ τοῦ Μόσχου. Κατὰ τὰ τε-

1) Κεφ. 93, σελ. 2952.

2) Κεφ. 94

λευταῖα τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Εὐλογίου ἔτη εὐρίσκετο ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁ Σωφρόνιος. Ἐγραψε δὲ τοὺς ἐπομένους στίχους προκειμένου περὶ ξενῶνος, ὃν ᾠκοδομήσατο ὁ Ἰὺλόγιος.

Εἰς τόπον ἐπιξενουμένων.

Ὁ πρὶν ἀλωόμενος, καὶ ἀνέστιον ἕχνος ἐλαύνων,
 Ἐἴτ' ἀφ' ὁδοιπορίας, εἴτ' ἀπὸ ναυτιλίας,
 Ἐνθάδε νῦν προσιών, στήσον, ξένε, σὸν πόδα. δεῦρο
 Ναιετάειν ἐθέλων, οἶκον ἔτοιμον ἔχεις.
 Εἰ δ' ἐμὲ καὶ τίς ἔτευξεν ἀνακρινέοις, πολυήτης
 Εὐλόγιος, Φαρίης ἀρχιερεὺς ἀγαθός¹.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην ὁ οἰκονόμος τοῦ Ἐνάτου Ἀλεξανδρείας Μηνᾶς, ὅστις εἶνε πάντως ὁ κοινοβιάρχης Μηνᾶς τοῦ κοινοβίου Τουγαρά ἐν τῷ ἐνάτῳ, συκοφαντηθεὶς ἀδίκως παρὰ τινος πνευματικοῦ υἱοῦ, ὑποβουθούσης κακίστης τινὸς ἐταιρίδος, ὅτι ὑπεδέξατο τὸν πρωτότοκον υἱὸν τοῦ ὑπὸ τοῦ Φωκᾶ φρονευθέντος αὐτοκράτορος Μαυρικίου Θεοδοσίον, ἐρρίφθη ἐν τῇ εἰρκτῇ σιδηροδέσμιος, ἐσώθη δὲ διότι ὁ παρὰ τοῦ Φωκᾶ ἀποσταλεὶς «ὁ κλυτὸς τὰ πάντα Κοσμάς» ἐξετάσας λεπτομερῶς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἀνεκάλυψε τὴν κατ' αὐτοῦ ὑφανθεῖσαν ἐπιβουλὴν καὶ ἐκήρυξεν αὐτὸν ἀθῶον. Ὁ Σωφρόνιος ἔγραψεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν εἰκοστὴν πρώτην αὐτοῦ ἀνακρεόντειον ᾠδὴν ἐπιγραφομένην. «Εἰς τὸν πάππον Μηνᾶν τοῦ Ἐνάτου Ἀλεξανδρείας συκοφάντηθέντα ἐπὶ Φωκᾶ, ὅτι Θεοδοσίον τὸν υἱὸν Μαυρικίου ἐδέξατο²». Περὶ τῆς ᾠδῆς ταύτης ὁ πατὴρ Vailhé³ ἐκφράζεται οὕτω. «Ἀπασα ἡ ᾠδὴ αὕτη, ἀληθὲς ἐπινίκιον ἄσμα, ἀποπνέει ἀγνωστάτην χάριν καὶ ἀγάπην παρεμφερῇ υἱοῦ πρὸς πατέρα καὶ λίαν εὐπαθεῖ. Οὐδέποτε υἱὸς ὠμίλησε περὶ τοῦ πατρὸς διὰ λέξεων παινητικωτέρων, οὐδέποτε δ' ἐπεδείξατο μείζονα δείγματα ἀγάπης. Διαλογίζεται τις μήπως ὁ Σωφρόνιος ἐξελέξατο τὸ μοναστήριον τοῦ Μηνᾶ ὡς τόπον συνήθους κατοικίας καὶ μήπως μέχρις οὗ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν μονήν

1) Αὐτ. σελ. 4009.

2) Αὐτ. σελ. 3824. Ὁ Θεοφύλακτος Σιμοκάττης ὁμιλῶν περὶ τοῦ φόνου τοῦ Μαυρικίου καὶ τῆς μυστηριώδους ἐξαφανίσεως τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Θεοδοσίου, λέγει. «Κατὰ ταύτας τοίνυν ἡμέρας εἰς τὴν οἰκουμένην πλάνη εἰσέρρησε, καὶ Θεοδοσίον οἱ Ῥωμαῖοι μὴ τεθνηκέναι ἐδόξαζον καὶ γίνεται τοῦτο καίριον μεγίστων κακῶν, καὶ φόνον εὐθηνίαν ἢ ψευδῆς αὕτη ὑπόθεσις παραγρατεύεται» Θεοφύλακτου Σιμοκάττου ἀπὸ ἐπάρχων καὶ ἀντιγραφῆως ἱστοριῶν βιβλία II'. ἔκδ. Ἐνετίας, 1729, Κεφ. 15, βιβλ. 8, σελ. 290. Ἴδε τὸ Ἐννατον ὑπὸ τοῦ Δομνικανοῦ Πατρὸς Abel ἐν ἀνατυπώσει ἐκ τοῦ περιοδικοῦ Oriens Christianus.

3) Sophrone le Sophiste et Sophrone le Patriarche, ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Revue de l' Orient Chrétien, 1902, σελ. 16.

τοῦ Ἀββᾶ Θεοδοσίου ἐθεώρει ἐαυτὸν ὡς μαθητὴν καὶ μοναχὸν τοῦ Μηνᾶ». Ἀληθῶς δὲ τὸ μέγα ἐνδιαφέρον, ὅπερ δείκνυσιν ὁ Σωφρόνιος ἐν τῇ ᾠδῇ ταύτῃ ὑπὲρ τοῦ Μηνᾶ καὶ αἱ θαλπεραὶ ἐν αὐτῇ ἐκφράσεις δεικνύουσιν, ὅτι μεγάλη μεταξὺ τῶν δύο ὑπῆρχεν οἰκειότης.

Ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Εὐλογίου Θεοδοσίου (607—609), ἡ κατὰ τὰ πρῶτα τῆς Πατριαρχίας Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος ἔτη (610 ἢ 611), προσεβλήθη ὑπὸ ὀξυτάτης ὀφθαλμίας, παρ' ὀλίγον δὲ ἐστερεῖτο τῆς ὁράσεως. Ὁ ἴδιος δὲ περιγράφει τὴν νόσον καὶ τὴν θεραπείαν αὐτῆς. Ἡ ὀφθαλμία δὲ αὕτη, ἐξ ἧς προσεβλήθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, διήρκεσε πολλοὺς μῆνας. Μὴ φέρων δὲ τῶν ἀλγηδόνων τὸ πέλγος συνεβουλεύθη τοὺς ἀρίστους τῶν ἱατρῶν, «τοὺς μάλιστα περιττόν τι τῶν ἄλλων ἔχειν νομίζοντας ἐν τε λόγοις καὶ σχήμασιν». Οὗτοι δὲ συνεχῶς πρὸς τὸν ἄερα τὸν πάσχοντα ἔλκοντες καὶ τὰς κόρας πρὸς τὰς ἡλιακὰς στρέφοντες ἀκτῖνας, ἔλεγον τὸ πρῶτον, ὅτι αἴτιον τοῦ νοσήματος εἶνε ἡ τοῦ ἀέρος ἀλλαγὴ, διότι μόλις ἐλθὼν ὑπέστη αὐτό. Ἐπειδὴ δὲ τὸ νόσημα ἐπεδεινοῦτο καὶ ἤρξατο σχηματιζομένη ξηροφθαλμία, οἱ ἱατροὶ ἀπέδιδον τοῦτο εἰς τοῦ σώματος δυσκρασίαν καὶ τὰ ἀπαιτούμενα ἔδιδον φάρμακα, ἅπερ πάντα οὐδὲν ἀπέφερον ἀποτέλεσμα, εἰ καὶ ὁ Σωφρόνιος εὐπειθῶς ὑπῆκουεν εἰς τὰ τῶν ἱατρῶν παραγγέλματα. Ἦδη δὲ ἔλεγον, ὅτι ἀνίατος ἐπῆλθεν ἐπίχυσις καὶ πλατυκορία. Οἱ μὲν τοῦτο, οἱ δὲ ἐκεῖνο ἐθεώρουν τοῦ νοσήματος αἴτιον. Ἐνῶ δὲ πρότερον σύμφωνοι πρὸς ἀλλήλους διετέλουν περὶ τῆς ὀνομασίας τοῦ νοσήματος, ἤρξαντο καὶ ἐν τούτῳ διίστάμενοι, κατὰ τοῦτο δὲ τελευτῶντες συνεφώνησαν, πάσης ἄλλης ἀποκλειομένης γνώμης, ὅτι ἡ νόσος δὲν εἶνε θεραπείας ἐπιδεκτική.

Ἀναγινώσκων τις ταῦτα ἄκων ἀναμνησκέται τοῦ L' amour médecin τοῦ Μολιέριου, ἐν ᾧ οἱ ἱατροὶ συμβούλιον ποιησάμενοι ἀπεφώνησαν ὁ μὲν, ὅτι ἡ ἀσθενοῦσα ταχείας ἔχει ἀφαιμάξεως ἀνάγκην, ὁ δὲ ἐμεικτοῦ, μετὰ τῆς διαφορᾶς, ὅτι οἱ τοῦ Σωφρονίου ἱατροὶ δὲν κατηγοροῦσιν ἄλλους, ὅτι προΐαψαν αἰδὶ πελάτας αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς δυσχεροῦς θέσεως, ἐν ἣ εὐρέθη ὁ πατὴρ Sganarelle ἀκούων ταῦτα, ὅστις ἀνακράζει. A qui croire des deux, et quelle resolution prendre sur des avis si opposés? (ὁπότερον τούτων ὀφείλει τις, ἵνα πιστεύσῃ καὶ ποίαν, ἵνα λάβῃ ἀπόφασιν, προκειμένου περὶ γνώμων τοσοούτων ἀντιθέτων).

Ταῦτα ἀκούων ὁ Σωφρόνιος, πεισθεὶς δέ, ὅτι οὐδὲν ὀφείλει, ἵνα ἐλπίζῃ παρ' ἀνθρώπων καὶ ὅτι δὲν θὰ ἀνασιτήσωσιν αὐτόν, ὡς προεφήτευσεν περὶ αὐτῶν ὁ Ἰησαῖας, ἀκούων δὲ τὰς πολλαπλαζ, ἃς ἐπετέλουν ἰάσεις οἱ ἄγιοι μάρτυρες Κῦρος καὶ Ἰωάννης, προσέφηγε

μετὰ πίστεως πρὸς αὐτούς, μεθ' ἧς οἱ προσερχόμενοι πᾶν ὅ,τι ποιοῦσι κομίζονται. Οἱ ἄγιοι μάρτυρες τὴν πίστιν τοῦ Σωφρονίου βλέποντες ἔκριναν αὐτὸν τῆς οἰκείας ἄξιον ἰάσεως, ἀπάσας δὲ τῶν ἱατρῶν ἀνατρέψαντες τὰς ἀποφάσεις, ἔπεισαν αὐτόν, ὅτι οὐδὲν τῶν τελευταίων παρὰ τῶν ἱατρῶν λεχθέντων θὰ συμβῇ καὶ ὅτι θὰ παρὰσχώσιν αὐτῷ τὴν ὑγείαν, ἣν ἐκεῖνοι δὲν ἠδυνήθησαν, καθ' ὕπνους δ' αὐτῷ ἐν θείῳ ὀνείρῳ ἐμφανισθέντες ὑπέσχοντο, ὅτι θὰ θεραπεύσωσιν αὐτόν. Ἀπὸ τριῶν δὲ ἡδὴ ἡμερῶν ὁ Σωφρόνιος ἐδέετο ἐν μεγάλῃ κατανύξει ἐν τῷ ἐπὶ τῆς χειρσονήσου τοῦ Κανώπου ἱερῷ αὐτῶν. Κάνωπος δὲ ἦν ἀρχαία τῆς Κάτω Αἰγύπτου πόλις, ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τοῦ δέλτα τοῦ Νείλου βροχίονος, ἧς τὰ ἐρείπια σώζονται ἐγγύτατα τοῦ **Ἀπουκίρ**, ὡς λέγεται τὰ ἑνὶν ἐκ τοῦ ὀνόματος ἐνὸς τῶν ἁγίων τούτων, τοῦ Κύρου. Ἐνταῦθα δὲ συνέβησαν, λήγοντος τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, δύο ἀξιωμακτικὰ γεγονότα, ναυμαχία μετὰ τῶν Γάλλων καὶ Ἀγγλων, καθ' ἣν ἠττήθησαν οἱ πρῶτοι (1798), τῶν Ἀγγλων διστελούντων ὑπὸ τὸν ναύαρχον Νέλσωνα, οὕτω δὲ πᾶσα διεκόπη τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ συγκοινωνία μετὰ τῆς Γαλλίας, καὶ νίκη τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ κατὰ τοῦ τουρκικοῦ, ὃν ἀπεβίβασεν ὁ ἀγγλικὸς στόλος (1799), καθ' ἣν ὁ στρατηγὸς Κλέβερ εἶπε τῷ Ναπολέοντι. «Στρατηγέ, εἶσθε μέγας ὡς ὁ κόσμος».

Ὁ μὲν πρῶτος τῶν μαρτύρων σχῆμα ἔφερε μοναστοῦ καὶ ἦν παρεμφερὲς πρὸς τὸν πνευματικὸν πατέρα καὶ διδάσκαλον τοῦ νοσοῦντος, Ἰωάννην τὸν Μύσχον, ὅστις ἐδέετο ἐπ' ἵσης ὑπὲρ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, ὁ δὲ δεύτερος εἰκόνιζε τὸν Ἀλεξανδρέα Πέτρον, ἑπαρχον τοῦ πραιτωρίου, ὅστις γλαυῦδα φέρων ἀπαστράπτουσαν προσήγγισε τῷ Κύρῳ, εἰκονίζοντι τὸν διδάσκαλον τοῦ νοσοῦντος, καὶ εἶπεν. «Ἐχεις μαθητὴν λεγόμενον Ὀμηρον»; Γινώσκουσι δὲ «καὶ οἱ πρόθυρα μόνον κοσμικῆς παιδείας πατήσαντες», ὅτι τυφλὸς ὑπῆρχεν ὁ Ὀμηρος κατὰ τὸ γῆρας· τοῦτο δὲ ἐδήλου ἡ τοῦ μάρτυρος ἐρώτησις. Ὁ δὲ Κύρος μεθ' ὅρκου ἐβεβαίωσεν, ὅτι ἔχει μὲν μαθητὴν, ἀλλ' οὗτος δὲν καλεῖται Ὀμηρος, προσέθετο δέ, ὅτι οὐδὲ στίχου ἴψατο ὁμηρικοῦ δηλῶν οὕτως, ὅτι οὐδόλως τῆς ὁμηρικῆς μετέσχεν ἀχλύς. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀπήντησεν. «Ἰμεῖς τούτῳ πειθόμενοι, πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ συνεδράμομεν. Εἰ δὲ λέγεται Ὀμηρος, ὡς ἠκούσαμεν, Θεὸν τὸν ἐπὶ πάντων δοξάσωμεν, τὸν πάθους τοιοῦτου καὶ προσηγορίας αὐτὸν λυτρωσάμενον». Εἶτα δὲ ἐξηφανίσθησαν.

Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἐμφανισθέντες καὶ αὐθις ἐν μοναστῶν στολαῖς ἐκέλευσαν, ἵνα προστρίψῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ κηροῦ ἀναλυμένου ἐν τῷ ἐλαίῳ τῆς ἐπὶ τοῦ ἱερέως αὐτῶν λυχνίας. Ὁ δὲ Σω-

φρόνιος, πληρώσας τὴν κέλευσιν, μερικῆς ἔτιχε θεραπείας. Θέλοντες ὁμῶς, ἵνα τελείως αὐτὸν θεραπεύσωσιν ἐνεφανίσθησαν αὐτῷ καὶ αὐθις. Ἦν δὲ νύξ, ὁ δὲ Σωφρόνιος ἐκοιμᾶτο. Κοιμώμενος δὲ ἐνόμισεν ὅτι ἔβλεπεν Ἰωάννην τὸν διδάσκαλον ἐστιῶντα πάντας τοὺς ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Κανώπου νοσοῦντας. Μία δὲ τράπεζα κυκλοτερὴς ὑπὲρ πάντων τῶν συνδαιτυμόνων ἐξετείνετο κατὰ μήκος τῆς στοᾶς. Ἐν ἀρχῇ τῆς τραπέζης ἀνέκειτο Θεόδωρος ὁ μάρτυς, ὃν τὰ μάλα ἐτίμα ὁ νοσῶν, μετ' αὐτὸν δὲ ὁ Κῦρος, Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν ἔχων δεξιᾷ καὶ οὕτως εὐρισκόμενος μετὰ τῶν δύο τῆς εὐσεβείας ἀθλητῶν Θεοδώρου καὶ Ἰωάννου, μετ' αὐτοὺς δὲ ὁ λοιπὸς τῶν νοσοῦντων ἀδελφῶν ὁμιλος. Μόνος δὲ πάντας διηκόνει ὁ Σωφρόνιος, ὁ δὲ διδάσκαλος αὐτοῦ Ἰωάννης παρεσκεύαζε τὰ φραγῆτὰ ἐν γειτονικῇ κέλλῃ.

Τῆς ἐστιάσεως πέρας λαβούσης, οἱ τρεῖς ἅγιοι ἠγέρθησαν, ὁ δὲ Θεόδωρος εἶπε τῷ Σωφρονίῳ. «Ἀπελθὼν κάλει σου τὸν διδάσκαλον, ἵν' ἀποδῇ Κῦρος ὁ ἅγιος ὅ,τι δ' ἂν αὐτῷ ἐποφείλεται». Ἐλθόντος δὲ τοῦ διδασκάλου Ἰωάννου, ὁ Θεόδωρος εἶπεν αὐτῷ. «Τί σοι χρεωστεῖ Κῦρος ὁ ἅγιος, ἵνα παραχοῇμα τὸ χρέος ἐκτίσειεν». Οὗτος δὲ πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον εἶπεν, ὅτι οὐδὲν αὐτῷ ὀφείλει ὁ μάρτυς. Ὁ Θεόδωρος ἀπήντησε. «Πάντως ἔρεῖς». Ὁ δὲ Ἰωάννης τὴν αὐτὴν ἐποιήσατο ἀπάντησιν. Τοῦτο δὲ διήρκεσεν ἐπὶ πολύ. Ἐπειδὴ ὁμῶς ὁ Θεόδωρος ἐπέμενε βιάζων τὸν Ἰωάννην, ἵνα εἴλῃ τὸ ὀφειλόμενον, οὗτος εἶπεν. «Ἐμοὶ μὲν οὐδὲν χρεωστεῖ. Τοῦτο δὲ λιτανεύω καὶ δέομαι, καὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς αἰτοῦμαι τὸν μάρτυρα, εἰς τὴν κέλλαν ἡμῶν τὴν ταπεινὴν παραγενέσθαι, κάκεισε συχνῶς ἡμᾶς ἐπισκέπτεσθαι, καὶ εὐλογεῖν μὲν ἡγιαίνοντας, ἰᾶσθαι δὲ συνεχομένους νοσήμασιν». Ἀκούσας ταῦτα ὁ ἅγιος Κῦρος εὐθέως ἀπήντησε τρεῖς. «Ὡντως ἔρχομαι», ὅπερ ἀληθῶς ἐπετέλεσεν. Ὁ δὲ Σωφρόνιος βλέπων, ὅτι οἱ τρεῖς ἅγιοι ἦσαν ἱεροὶ καὶ ἐξηκολούθουν παραμένοντες ἐν τῇ τραπέζῃ, προσελθὼν τῷ μάρτυρι Θεοδώρῳ παρεκάλει, χαίμαί κείμενος καὶ γόνατα κλίνας καὶ τράχηλον, ἵνα πρεσβεύσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς Κῦρον τὸν ἅγιον. Οὗτος δὲ τὴν ἱκεσίαν δεξάμενος ἐπρεσβεύσατο εὐθὺς πρὸς Κῦρον, ὅστις κελεύσας, ἵνα ἐγερθῇ ὁ νοσῶν, τρεῖς περὶ αὐτὸν ἐποίησε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ διὰ τοῦ λιχανοῦ δακτύλου τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ἐκάστην δὲ φอรὰν λέγων τὸ «Εὐλογητὸς Κύριος». Ταῦτα δ' ἦσαν σημεῖον προσεγγιζούσης ἰάσεως.

Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας οἱ μάρτυρες ἐνεφανίσθησαν καὶ πάλιν τῷ Σωφρονίῳ κοιμώμενῳ, ἵνα ἐκτελέσωσι τὰ ὑπεσχημένα. Ὁ Σωφρόνιος ἐκοιμᾶτο, ὅτε εἶδεν ἑαυτὸν εἰσερχόμενον ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τῶν μαρτύρων, κατὰ τὸ πρῶθυρον δὲ τῆς θύρας εἶδε Θωμᾶν τὸν ἀπόστολον

καὶ μάρτυρα. Γνωρίσας δ' αὐτὸν ἐκ τῆς στολῆς καὶ μόρφῃς, ἐδέετο, ἵνα θεραπεύσῃ, διότι πολλὰ οὗτος ἐτέλει ἐν Δαμασκῷ θαύματα, ἐθεράπευσε δ' ἄλλοτε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐκ μακροῦ νοσήματος. Ἀμέτρητον δ' ἔχων εἰς αὐτὸν πίστιν καὶ πόθον, περὶ τῶν ὁμμάτων ἰκέτευεν, εἴτε δὲ ὁ Κῦρος γινώσκων τὸν πόθον αὐτοῦ μετεσχηματίσθῃ εἰς τὸν ἀπόστολον Θωμᾶν, εἴτε δὲ ὁ ἀπόστολος οὗτος συνώδευσε τὸν Κῦρον μετὰ πολλῶν ἄλλων μαρτύρων καὶ μοναστῶν ἀπαστράπτοντα φερόντων ἐνδύματα. Ὁ ἀπόστολος Θωμᾶς, τὴν δεξιὰν ἐκτείνας χεῖρα καὶ ἀψάμενος διὰ τοῦ λιχανοῦ τῶν βλεφάρων τοῦ ἀριστεροῦ ὀφθαλμοῦ, τρίτον αὐτὸν ἐσφράγισε διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ. Δεομένου δ' αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ, ὁ ἀπόστολος ἐξηφανίσθῃ εἰπών, ὅτι οὐδὲν ἔχει οὗτος δεινόν. Ἀφυπνισθεὶς δὲ χαρὰν ἅμα καὶ λύπην ἡσθάνετο ἀφόρητον, χαρὰν μὲν, ὅτι τῆς τῶν ἁγίων ἔτυχεν ἐπισκέψεως, λύπην δέ, ὅτι ὁ ἅγιος ἀπῆλθε μὴ σφραγίσας τὸν ἄλλον ὀφθαλμόν. Οὕτω δὲ λυπούμενος ἐκοιμήθῃ καὶ πάλιν, εἶδε δὲ τὸν Κύρου συνόμιλον Ἰωάννην προσεγγίζοντα, παρηγοροῦντα καὶ βεβαιοῦντα, ὅτι ὁ μὴ σφραγισθεὶς ὀφθαλμὸς ἐθεραπεύθῃ ὥς καὶ ὁ ἄλλος. Εἶτα δὲ ὁ μάρτυς κατεφύλησε τοὺς τὸν μὴ σφραγισθέντα ὀφθαλμόν, ὁ δὲ Σωφρόνιος ἡγέρθη ἐντελῶς θεραπευθεὶς, Κρότωνος ὑγιέστερος καὶ πλήρης ἀφάτου χαρᾶς¹.

Τοιαύτῃ λοιπὸν εἶνε ἡ διήγησις τῆς νόσου καὶ τῆς θαυμαστῆς θεραπείας, ἣν κατέλειπεν ὁ Σωφρόνιος. Βαθέως δ' εὐγνωμονῶν πρὸς τοὺς ἁγίους Κῦρον καὶ Ἰωάννην ἐπὶ τῇ θεραπείᾳ, ἧς ἔτιχε παρ' αὐτῶν, ἤρξατο ἐρευνᾶν τὰ περὶ τῆς ἀθλήσεως καὶ τῶν θαυμάτων αὐτῶν ἔργα, δὲν εὔρε δὲ εἰ μὴ δύο μόνas μικρὰς ὁμιλίας Κιριλλου, «τοῦ μεγάλου τῆς ἀληθείας προμάχου καὶ κήρυκος», ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ὅπως ἐν ἐκτάσει περὶ αὐτῶν γράψῃ. Τὸ σύγγραμμα δὲ τοῦτο ἔγραψεν, ὥς εἶδομεν, ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, ὡς ὁ ἴδιος λέγει. «Ἐφ' οὗ καὶ τὰ τοῖς μάρτυσι δρώμενα γράφεται τέρατα καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς παραπέμπεται, εὐφημίας τῆς εἰς τοὺς δρασάντας ἕνεκα, καὶ Χριστιανικοῦ χάριν φρονήματος»².

Εἶδομεν προηγουμένως μετὰ πόσου εἰργάσθῃ ὁ Σωφρόνιος ζήλου μετὰ τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, ὅπως ἐκχιρῶσῃ τὴν τῶν ὁπαδῶν τοῦ Σενήρου αἵρεσιν, ἣτις βαθείας ἔρριπεν ἐν τῇ χώρᾳ ρίζας, πολλαὶ δὲ πόλεις, κῶμαι, ἐκκλησίαι καὶ μοναστήρια εἰς τοὺς κόλπους ἐπανῆλθον τῆς ὁρθοδοξίας.

Ἐπὶ τοῦ Σωφρονίου συνέβησαν δύο σπουδαιότατα γεγονότα

1) Ἀντ. σελ. 3665—3673.

2) Σελ. 3437.

ἱστορικά, ἡ βαρβαρική καὶ ληστρική παρὰ τῶν Περσῶν ἄλωσις τῆς Ἱερουσαλήμ τῷ 614 καὶ ἡ μετὰ 24 ἔτη παρὰ τῶν Ἀράβων, ἦτοι τῷ 638. Κατὰ τὴν περσικὴν ἐπιδρομὴν ὁ Σωφρόνιος εὗρεσκετο ἐν Αἰγύπτῳ. Ὁ περσικὸς στρατὸς ἐρχόμενος ἐκ Συρίας διήλθε διὰ τῶν παραλίων πόλεων Καισαρείας καὶ Ἀπολλωνίας, τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀρσούφ, καὶ ἀφίκετο εἰς Διόσπολιν, τὴν καθ' ἡμᾶς Λύδδαν, ὡς ἀναγινώσκομεν ἐν «Βίῳ καὶ πολιτείᾳ τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Γεωργίου τοῦ Κυνπρίου τοῦ ἐν Χωζιβᾶ», ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Ἀντωνίου¹. Ὁρμητήριον δ' αὐτῶν ἦν ἡ Δαμασκός, ἣν κατέλαβον ἐν ἔτος πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὁ μοναχὸς Ἀντίοχος τῆς Λαύρας τοῦ ἀγίου Σάβα συνέγραψε πραγματείαν περὶ τῆς ἁλώσεως ταύτης, ἥς δυστυχῶς περιεσώθησαν μέρη τινά. Τὸ ἔργον τοῦτο μετεφράσθη εἰς τὴν ἀραβικὴν μεταξὺ τοῦ ὀγδόου καὶ ἐνάτου αἰῶνος παρὰ τοῦ ἱερέως Ἰωάννου, τὸ δὲ κείμενον μετὰ μεταφράσεως εἰς τὴν γαλλικὴν ἐδημοσιεύθη παρὰ τοῦ Alphonse Couret μετὰ δύο ῥόδων ἀνακαλινφθεισῶν τοῦ Σαφρονίου⁴. Κατὰ δὲ τὸν I'. αἰῶνα ἐγένετο μετάφρασις αὐτοῦ εἰς τὴν γεωργιανὴν ἐκ τῆς ἀραβικῆς, ἣν εὗρων ὁ Μάρρ, Καθηγιστὴς τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Πιερουπόλεως ἐδημοσίευσεν, ἐκ δὲ τῆς ρωσικῆς μετέφρασεν ἐν τῇ ἑλληνικῇ ὁ ἐλλογιμώτατος ἀρχιεπισκοπὸς Κάλλιστος ἐν τῷ περιοδικῷ Νέα Σιών καὶ ἐν ἀνατυπώσει ἐξ οὗτης⁵.

Ἡ ἁλώσις τῆς Ἱερουσαλήμ ἐγένετο κατὰ Ἰούνιον μῆνα, ὡς λέγει τὸ Πασχάλιον Χρονικόν⁴, ἡ δὲ πολιορκία ἤρξατο τὴν 13 Μαΐου, τὴν 15 δὲ Ἀπριλίου κατὰ τὴν γεωργιανὴν μετάφρασιν, τὸ τέταρτον τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος Ἡρακλείου ἔτος. Ἡ χρονολογία ὅμως αὕτη τοῦ γεωργιανοῦ κειμένου φαίνεται πῶς ἀντιστρατευομένη πρὸς τὴν χρονολογίαν τῆς μνήμης τῶν ἐν τῇ λαύρᾳ τοῦ ἀγίου Σάβα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην φονευθέντων παρὰ ἀραβικῆς τινος φυλῆς μίαν ἑβδομάδα πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῶν Περσῶν, ὡς λέγει ὁ ἐν αὐτῇ μονάσας μοναχὸς Ἀντίοχος³, ἡτις τελεῖται τὴν 15 Μαΐου. Ἐὰν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψει ὡς βύσιν τὴν ἐν τῷ Πασχάλιῳ Χρονικῷ χρονο-

1) *Analecta Bollandiana*, 1888. Τόμ. 7. σελ. 97 καὶ 133.

2) *La prise de Jérusalem par les Perses en 614, trois documents nouveaux*, καὶ *Revue de l'Orient Chrétien*, supplément trimestriel, 1897, σελ. 125—161.

3) Ἀντίοχος Στρατήγιος, ἁλώσις τῆς Ἱερουσαλήμ ὑπὸ τῶν Περσῶν τῷ 614, Ἱερουσαλήμ 1910.

4) Ἐκδ. Βόννης, 1832, σελ. 704.

5) *Migne*, P. G. Τόμ. 89. σελ. 1421.

λογίαν τῆς ἀλώσεως τῆς Ἱερουσαλήμ, τότε ἡ πολιορκία ἤρξατο κατὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἡμίσεως τοῦ Μαΐου καὶ ἔληξεν ἐν ἀρχῇ τοῦ πρώτου ἡμίσεως τοῦ Ἰουνίου, ὁπότε ἐγένετο ἡ ἄλωσις αὐτῆς.

Αἱ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην παρὰ τῶν Περσῶν γενόμεναι καταστροφαὶ ἦσαν φρικταὶ καὶ ἀνυπολόγιστοι. Αἱ διάφοροι τῆς Παλαιστίνης μοναὶ τὰ πάντα ὑπέστησαν, πλεῖσται δὲ ἔσασι κατεστράφησαν ὑπὸ τὸν βαρὺν τῶν βαρβάρων ἐπιδρομέων πέλεκυν ἐξαφανισθεῖσαι ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς Παλαιστίνης, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Ἱερουσαλήμ ἐσφάγησαν. Τὸ δὴ πάντων θλιβερώτατον καὶ δακέθυμον διὰ πᾶσαν Χριστιανικὴν καρδίαν, ὁ Ναὸς τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἐπυρπολήθη, καπνίζοντα δὲ μόνα περιεσώθησαν αὐτοῦ ἑρεΐπια, τοῦ παγκοσμίου τούτου τοῦ Χριστιανισμοῦ μνημείου, ὅπερ, ὡς λέγει Κύριλλος ὁ Σκυθοπολίτης ἐν Βίῳ τοῦ ἁγίου Σάβα¹ ἦν **Καταφύγιον καὶ φυγαδευτήριον πάντων τῶν ἀδικουμένων ἐκ παντὸς τοῦ κόσμου καὶ σωτηρίας ἐπιδεομένων**. Τὸ θησαυροφυλάκιον τοῦ Ναοῦ ἐληστεύθη, ἐν ᾧ ἀπὸ τριακοσίων καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν ἐπεσωρεύοντο αἱ προσφοραὶ τῶν Χριστιανῶν. Τὰ δῶρα τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ τῆς ἁγίας Ἑλένης, τῆς αὐτοκρατορίας Εὐδοκίας, τοῦ Μανρικίου, ὁ ἀδαμάντινος σταυρὸς τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου Β'. ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ, ὁ ἐκ μαργαριτῶν σταυρὸς τῆς Θεοδώρας, τὸ ἐξ ὄνυχος ποτήριον, δι' οὗ ἐλέγετο, ὅτι ὁ Κύριος ἐτέλεσε τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον, τὸ ἐκ πολυτιμῶν λίθων στέμμα, ὅπερ ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς τῆς Λιβυοῦσας Ἑλισβάν, τὰ χρυσὰ τοῦ Σολομῶντος σκεύη, πάντα ἀνηρπάγησαν ὑπὸ τῶν βεβήλων καὶ μαζῶν τῶν Περσῶν χειρῶν.

Ἡ καταστροφή αὕτη κατέπληξε καὶ συνετέλεσεν ἅπασαν τὴν Ἀνατολήν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν φονευθέντων ἀνῆλθεν εἰς 60 χιλ. καὶ ἐπέκεινα καὶ 90 χιλ. κατὰ Θεοφάνη. Τῆς σφαγῆς ταύτης μετέσχε καὶ ὁ περιούσιος τῶν Ἰουδαίων λαός, δείξας ἔκτακτον πρὸς τοῦτο προθυμίαν. Ἀλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ ἔθλιψε τὰ μάλιστα τὴν καρδίαν παντὸς Χριστιανοῦ, εἶνε ὅτι, μεταξὺ τῶν λαφύρων τῆς βαρβαρικῆς ταύτης ἀλώσεως ἦν καὶ ὁ τίμιος τοῦ Κυρίου ἡμῶν σταυρὸς, ὁ δὲ τότε Πατριάρχης Ζαχαρίας ἀπῆλθεν εἰς αἰχμαλωσίαν. Ὁ δεύτερος διάδοχος μετὰ Ζαχαρίαν τοῦ ἀδελφοθεικοῦ θρόνου Σωφρόνιος συνέταξεν ᾧδὺς δύο εὐρισκόμενος ἐν Αἰγύπτῳ ἐν ἀνακρεοντείσι στίχοις, ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ὁποίων γίνεται εὐφημος τῆς ἁγίας πόλεως μεία, λέγεται, ὅτι ἡ Ἱερουσαλήμ ἐκέκμητο κοσμοπολιτικὸν χαρακτῆρα, ὅτι πάντες ἐκ φόβου τῶν Περσῶν κατέφυγον ἐν αὐτῇ, ὅτι ἡ πόλις ἀντέστη γενναϊότατα καὶ

1) Κερ. 57,

ὅτι εὐλόω ἅπαξ ὑπὸ τῶν Περσῶν, ὅλως τοῦναντίον τῶν ψευδῶν πληροφοριῶν τοῦ Ἀρμενίου χρονογράφου *Σεπεός*, ὅστις πλάσας ἐκ τῆς ἐπὶ πηγάσων βαίνουσης φαντασίας αὐτοῦ, ἔγραψεν ὅτι οἱ Πέρσαι εἰσελθόντες ἐν Ἱερουσαλὴμ διὰ συνθηκολογίας, ἀπῆλθον ἀφήσαντες ἐν αὐτῇ μικρὰν φρουρὰν καὶ ὅτι οἱ κάτοικοι, ἀπελθόντων αὐτῶν, ἐξηγέρθησαν, ὕψωσαν ἐν τῇ πόλει τὴν ἐλληνικὴν σημαίαν καὶ ἀπέκτειναν τὴν περσικὴν φρουρὰν. Οἱ δὲ Πέρσαι μαθόντες τὸ συμβὰν τοῦτο ἐπανῆλθον, πολιορκήσαντες δὲ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐκνέριευσαν αὐτὴν, ἐλεηλάτησαν καὶ ἐπιρρόλησαν.

Ἡ ἀφήγησις αὕτη δὲν ἔχεται ἀληθείας. Ἄλλως τε οἱ Ἀρμένιοι χρονογράφοι διακρίνονται ἐπὶ στρεβλώσει τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, ἐπὶ ἀνακριβεῖα καὶ ἀνυπάρκτοις ἱστορικαῖς διηγήσεσι. Τῶν Περσῶν ἡ διάθεσις πρὸς λεηλασίαν τῆς ἁγίας πόλεως καταφαίνεται ἀριδιηλότατα ἐκ τῶν ἐπομένων τοῦ Χρονογράφου Θεοφάνους, ἦν ἐματαίωσεν ὁ στρατηγὸς Βελισάριος. «Τούτοις (τοῖς Σαμαρείταις) θαρρῆσας Χοσρόης, οὐ προεβίετο τὴν εἰρήνην βουλόμενος καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ δι' αὐτῶν παραλῆβειν *ἔχουσαν χρυσοῦ ἀναρίθμητα κεντηνάρια καὶ λιθεῖαν πολλήν*. Ἀφορμὴν δὲ ἔβαλε περὶ τῶν χρυσορυχίων τῶν ἐν τοῖς ὕρσεσι Ἀρμενίας, ὥς πρώην ἀνὰ τάλαντα τελούντων Ρωμαίοις τε καὶ Πέρσαις, νῦν δὲ Ρωμαίοις μόνοις τελούντων. Καὶ ἄλλα τινὰ κερφάλαια προσφασίζόμενος ἔγραψε τῷ βασιλεῖ. Γνωσθέντος δὲ τοῦ δράματος τῶν Σαμαρειτῶν, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς ἐκ τῶν Περσῶν, ἐκρατήθησαν εἰς τὸ Ἀμμίδιος ἦσαν δὲ Σαμαρεῖται ὀνομαστοὶ πέντε ἐκ τῶν εὐπόρων αὐτῶν καὶ παρεδόθησαν τῷ στρατηλάτῃ Βελισαρίῳ, καὶ ἐξετασθέντες ὡμολόγησαν πάντα»¹. Οἱ Μάγοι δὲ δὲν ἔπαυον ὑποδαινίζοντες τὰς λησιτρικὰς διαθέσεις ταύτας τῶν Περσῶν, διότι, ὥς λέγει ὁ μονοφυσίτης πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Εὐτύχιος², ἔλεγον, ὅτι, καταστρεφομένης τῆς Ἱερουσαλὴμ, θὰ συγκαταστραφῇ καὶ ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία.

Ἰδοὺ αἱ ᾠδαὶ αὗται.

Τοῦ ἁγίου Σωφρονίου πατριάρχου Ἱεροσολύμων στίχοι ἀνακρεόντιοι εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ κατὰ ἀλφάβητον.

Ἀγία πόλις Θεοῦ	κραδίης ἐμῆς ὁ θρῆνος,
Ἱερουσαλὴμ μεγίστη,	Γουερὸν ὅμως βοήσῃ,
Βλεφάρων ἐμῶν τὸ χεῦμα,	ἁγίων ἔδος κράτιστον,

1) Migne P. G. Τόμ. 108, σελ. 412.

2) Migne P. G. Τόμ. 111, σελ. 1082.

τίνα σοι γόνον προσοίσω;
 βραχὺ πρὸς τόσῃν ἀνίην,
 μέτριος τόσον πρὸς ἄλλοις
 ἐπὶ σοῖς τόνοις ὑφαίνων
 ὅτι κύρμα τοῖον εὗρες,
 Δολερὸς προσῆλθε μῆδος,
 πολεμῶν πόλεις πολίτας,
 Ἐπὶ δὲ χθόνα προβαίνων,
 ἵνα καὶ πόλιν Θεοῖο,
 Ζακότῳ ὥρτο δαίμων,
 ζαθέους πόλεις πολίχνας,
 Θεράποντες ἔνθα Χριστοῦ,
 μόνον ὥς ἴδον μολοῦντα,
 Ἰερὸς γὰρ ἔσχε δῆμος,
 ἰδίας πόλεις λιπόντες,
 Χρατερὸς γὰρ αὐτῶν οἴστρος,
 ἀπὸ πατρίδος τροχάζειν,
 Λεπαδνὸν αὐτῷ πότμον,
 ἱκρῷ παγεῖς ἐν ἥλοις,
 Μετὰ συμβόλων γε νίκης
 θανάτου κράτος πατήσας,
 Νόμον ἔνθα δι' λοιπόντες,
 πόλιν ὥς πόλον κατάρκουν,
 Ξένος, ἄστεός πολίτης,
 ποθέων πόλιν Θεοῖο,
 Ὅθιεν ὥς παρόντα πάριον,
 ἴδον εὐθέως δραμόντες
 Παλάμας δὲ τὰς πανάγνους
 προμαχεῖν ἄνακτα Χριστόν,
 Ράχεως ὑπερθεῖν τείχους
 ὅπόσοι ἀγώνων συνεύων
 δακρύων φροῶν καλύπτον.
 ἀπὸ περσίδος κακίστης,
 πολεμῶν ἄνακτα Ρώμης.
 ἀγίην κάκιστος ἦλθεν,
 Ἱερουσαλήμ ὀλέση,
 μανίῃ φθόνῳ μαχαίρῃ,
 φοινικοῖς ξίφεσι πέρσας.
 ἀπὸ παντὸς ὄντες ἔθνους,

πόλεως φῦγον ἔνδον.
 διὰ Χριστὸν ἔνθα ναίων,
 ἰδίους δόμους ἀφέντες,
 ἐκάλει γόνου Θεοῖο,
 Ἱερουσαλήμ ἐς ἄστν,
 μερόπων οἷς ὑπέστη,
 ἵν' ὅλον γένος σαώσῃ.
 μεγάλης τάρφων ἀνέστη,
 θανάτου βροτοὺς ἀπάρας.
 γαμικόν, νέοι, γυναῖκες,
 χθονὸς ἄγγελοι φανέντες
 φιλίαν Θεοῦ διώκων,
 παθέων ἀνευθεν ναίων,
 ἅμα τοῖς φίλοις ἐβραίοις
 πόλεως πόλεις συνῆψαν.
 ὁμαδὸν πρὸς ὕψος ἦραν,
 πόλεως ἑῆς καλοῦντες.
 ναετῆς Ὀλυμπός ἐστιν.
 λάχον εὐτελεῖς μερίμνας,
 Σταθερὸν νόον κρατοῦντες
 βελέων λίθων χαλάζαις
 Τότε δὴ φρεσὶ μανείσαις
 μετὰ μυρίους ἀγῶνας
 Ὑποθεῖς δὲ πάντα τείχη
 κρατερὸν κατεῖλεν ἔρκος
 Φοινικὸν ξίφος κορύσσων
 ἱερῶν ἀγνῶν πολιτῶν
 Χαλεπῶς δὲ πάντα ρέζων
 ἁγίους τόπους τε Χριστόν
 Ψόγον εἰς Θεὸν βοήσας
 ἁγία σκύλα σκυλεύσας
 ἀπὸ τειχέων κρατίστων
 πελάοντα μῆδον εἰργοί
 ἅτε βάρβαρος πέρσης
 ἐπὶ μηχανὰς μετῆλθεν.
 φλόγα, μίγγαντα, στράτευμα
 πόλεως δ' ἔσω κατέστη.
 μερόπων ἔτεμνε δήμους.
 πολιῶν, νέων, γυναίων.

ἱερὸν πύλης ἐν ἄστν
φλογερῷ πυρὶ φλογίζει.

τὸν ἐκεῖ πάλαι παθόντα
ἅμα τοῖς σκύλοις πορεύθη.

Ὡς παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης, ἡ σειρὰ τῶν γραμμῶν δὲν εἶνε πλήρης, διότι ἔλλείπονται δύο στοιχεῖα, τὸ Π καὶ Ω. Ἡ ᾠδὴ αὕτη σύγκειται ἕξ ὀγδοήκοντα ὀκτὼ στίχων, εἶνε δὲ γεγραμμένη εἰς δύο στήλας, ἀλλ' αἱ γραμμαὶ διαδέχονται ἀλλήλας ὀριζοντίως ἀπὸ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ. Ἡ ἀντιγραφὴ δ' αὐτῆς ἐγένετο πιθανῶς κατὰ τὸν δέκατον ὀγδοὸν αἰῶνα παρ' ἀντιγραφέως ἀμαθεστάτου, ἄγνωστον ἐκ τίνος χειρογράφου, παραλείψαντος στίχους, διαστρέψαντος ἄλλους καὶ πολλαχῶς παραβλάψαντος τὸ κείμενον. Ἡ ᾠδὴ αὕτη ἀνευρέθη παρὰ τοῦ κόμητος Riant ἐν τῇ ἐθνικῇ τῶν Παρισίων Βιβλιοθήκῃ.

Ἡ δευτέρα δὲ ᾠδὴ σύγκειται ἐκ δώδεκα στίχων καὶ ἔχει οὕτω:

Ἔτεροι τοῦ αὐτοῦ.

Χριστιανῶν μακάρων ἔλθετε παῖδες,
εἰς γόνον ὑψηλόφων Ἱεροσολύμων
Χριστιανῶν ἁγίων, κλαύσατε φῦλα,
πορθοῦμένων ἁγίων Ἱεροσολύμων.
Χριστὲ μάκαρ μεδέων χόρεο μήδοις,
ὅτι τεδὸν γλυκερὸν ἄστν καθεῖλον.
Εὖχος ἐπιχθονίων ὦλετο πάντων,
ἄστεος οὐρανίου λυγρὰ παθόντες
Περσίδος αἰνοτάκου δύσμορρα τέκνα,
Χριστιανῶν παλάμαις Χριστὲ δαιμίσις
Περσίδα καιομένην θᾶπτον ιδέσθαι,
ἀντὶ τόπων ἁγίων Χριστὲ παράσχου.

(Ἐκλογαὶ)

ΙΩΑΝΝΗΣ ΦΩΚΥΛΙΔΗΣ

ΑΡΧΑΙΟΝ ΤΥΠΙΚΟΝ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΤΟΥ 2'. ΑΙΩΝΟΣ *)

20. *Μνήμη τοῦ Ἀγίου Εὐθυμίου.*— Πάντα ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῶν δικαίων.

21. *Ἐν τῷ Ἀγίῳ Πέτρῳ¹ ἐγκαίνια.*— Πάντα τῶν ἐγκαίνιων.

*) *Idem «Νέα Σιών» Τόμος ΙΔ'. Τεύχος Α'.—Β'. σελ. 55--59.

1) Ἐνταῦθα ἐννοεῖται ἀναμφιβόλως ναὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγ. Ἀποστόλου Πέτρου. Ἐν τῷ ἡμετέρῳ μνημείῳ ἀναφέρονται δύο ναοὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ρηθέντος Ἀποστόλου, ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν, ἀναφερόμενος εἰς τὴν Μ. Παρασκευήν, εὐρίσκεται ἐκεῖ, «ἐνθα ἦν ὁ οἶκος τοῦ Καϊάφα». Ἐν τῇ ἐξεταζομένη περιστάσει 21 Ἰανουαρίου λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν κυρίως ὁ ναὸς οὗτος, ὁ εὐρισκόμενος ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς ἀρνήσεως τοῦ Πέτρου. Κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἡ ἀρνήσις ἐγένετο οὐχὶ ἐν αὐτῷ τῷ οἴκῳ τοῦ Καϊάφα, ἀλλὰ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ οἴκου τοῦ ἀρχιερέως· οὐχ ἦσαν οἱ ἐκ τῆς Δύσεως προσκυνηταὶ τὸν ναὸν τοῦ Πέτρου τιθέασιν ἐπὶ τοῦ τόπου αὐτοῦ τοῦ οἴκου τοῦ Καϊάφα. Οὕτω εἰς τὸ Breviarium (530), «Ἐπιτομὴ περὶ Ἱεροσολύμων», ἀναφέρεται: «Ἐνταῦθεν πορεύεσθαι εἰς τὸν οἶκον τοῦ Καϊάφα, ὅπου ἤρνησατο τὸν Κύριον ὁ ἅγιος Πέτρος· ἐνθα ὑπάρχει μεγάλη βασιλικὴ τοῦ ἁγίου Πέτρου». Ὁ Θεοδόσιος λέγει: «Ἀπὸ τῆς Ἀγίας Σιών μέχρι τοῦ οἴκου τοῦ Καϊάφα, ὅστις νῦν ἐστὶν ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀγίου Πέτρου, εἰσὶ περίπου τὸν ἀριθμὸν βήματα 50 («Ἀρχαῖα Ὀδοπορικὰ τῆς Ἀγίας Γῆς Μ. Ἀρχιεπισκόπου Κλεόπα καὶ Ι. Φωκυλίδου σελ. 97, 100). Τὸ ἡμέτερον μνημεῖον ἐν τῇ παρούσῃ περιστάσει ἐπιβεβαίωσι τὰς μαρτυρίας τῶν ἐπισκεπτῶν τῶν ἁγ. Τόπων τοῦ ΣΤ'. αἰῶνος.

Ὁ ἡγούμενος Δανιὴλ ἀναφέρει, ὅτι οὐ μακρὰν, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τοῦ ὁρίου Σιών, εὐρίσκεται σπηλαίον βαθύ· ἐνταῦθα ὁ Πέτρος ἔκλυσσε πικρῶς τὴν ἀρνήσιν. Ὑπεράνω δὲ τοῦ σπηλαίου τούτου ἐγείρεται ἐκκλησίᾳ ἐπ'

22. Ἐν τῷ Ἀγίῳ Στεφάνῳ¹, μνήμη πάντων τῶν μαρτύρων, οἵτινες ἐμαρτύρησαν ἀπὸ τοῦ χρόνου τοῦ Στεφάνου μέχρι τῆς παρούσης ἡμέρας.

Προκείμενον ἦχος α΄. «Τίμιος ἐναντίον Κυρίου». Στιχ. «Ἐπίστευσα διὸ ἐλάλησα». Ἀνάγνωσμα τῶν Παροιμιῶν. «Ἐγκωμιαζομένου δικαίου εὐφρανθήσονται λαοί, ἀρχόντων δὲ ἀσεβῶν στένουσιν ἄνδρες» (29, 2) (ἐλλ.πέξ).

ὀνόματι τοῦ Ἀγίου Ἀποστόλου Πέτρου (Ἀρχαῖα Ὀδοιπορικὰ τῆς Ἀγίας Γῆς, σελ. 311). Τὴν τοποθεσίαν τοῦ Οἴκου τοῦ Κατάρφα νῦν δεκνύουσιν παρὰ τοῦ Ἀρμενικοῦ Μοναστηρίου. Ἐνταῦθα δὲ ὑποτίθεται ἡ ἀρνησις τοῦ Πέτρου καὶ ἡ αὐλή, ἐν ᾗ ἀλέκτωρ ἐφώνησεν.

1) Ἐγνωεῖται ἡ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Πρωτομάρτυρος καὶ Ἀρχιεπισκόπου Στεφάνου Βασιλική, ὑπερέχουσα κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Τάφου. Ἀλλαχόθεν τοῦ ἡμετέρου μνημείου τῇ 27 Ἰουνίου ἀναφέρεται καὶ πρόναος ἢ παρεκκλησίον τοῦ ἁγίου Στεφάνου. Ἡ πρώτη παράδοσις ὠριζε πρὸς βορρᾶν τῆς νῦν Πύλης τῆς Δαμασκῆς τὸν τόπον τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Στεφάνου. Τῷ 420 ἀφίκετο εἰς Ἱεροσολήμην ἡ Αὐτοκρατορία Εὐδοκία, σύζυγος τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ, ἥτις ἱδρύσεν ἐκτὸς τῆς Πύλης, οὐ μακρὰν τῆς πύλης τῆς Δαμασκῆς, μεγαλοπρεπεστάτην Βασιλικὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγ. Στεφάνου, συμπληρωθεῖσαν δι' οἰκοδομῆς μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς, ἐπισυμβάντα τῷ 460. Περὶ τῆς οἰκοδομῆς τῆς Βασιλικῆς ταύτης ὑπὸ τῆς Αὐτοκρατορίας Εὐδοκίας διεσωθήσαν μαρτυρίαι παρὰ τοῖς ἐπισκέπταις τοῦ ΣΤ' αἰῶνος. Οὕτω ὁ Θεοδόσιος περὶ τῷ 530 ἀναφέρει: «Ὁ ἄγιος Στέφανος ἔξω τῆς πύλης τῆς Γαλιλαίας ἐκδοξολογήθη. Ἐνταῦθα καὶ ἡ ἐκκλησία αὐτοῦ ὑπάρχει, ἣν οἰκοδόμησεν ἡ Εὐδοκία, σύζυγος Θεοδοσίου τοῦ Αὐτοκράτορος» (Ὀδοιπορικὰ σελ. 100). Ὁ δὲ Ἀντωνῖνος ὁ Μάρτυς (570) εἶπεν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος τὴν Βασιλικὴν καὶ τὸν Τάφον τοῦ Ἀγίου Στεφάνου ἔξω τῆς πύλης, ἥτις καλεῖται ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. (ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 133). Ἡ Βασιλικὴ αὕτη ἦτο τόσον εὐρύχωρος, ὥστε ἐν αὐτῇ συνηθροῦσθησαν δέκα χιλιάδες μοναχοὶ συνελθόντες, ἵνα ἀναθεματίσωσι τὴν ἀίρεσιν τοῦ Νεστορίου, Εὐτυχίου, Σεβήριου καὶ πάντων τῶν πωλεσιμίων τῆς ἐν Χαλικεδόνι Συνόδου (Βίος τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Σάβα τοῦ Ἡγασμένου, Ἐκθ. Ἠομολόγησις Παλαιστίνης Πατερικῶν σελ. 85). Ἀνακαινισθεῖσα μετὰ τὴν καταστροφὴν τῷ 614 ἡ Βασιλικὴ αὕτη, ταχέως πάλιν κατεστράφη, ὥστε περὶ αὐτῆς οὐδὲν ἀναφέρουσιν οὔτε ὁ Ἀρζούλφος, οὔτε ὁ Βεδδας, οὔτε ὁ Βιλιβάλδος. Αεπιτομερεῖς πληροφορίας περὶ τῆς Βασιλικῆς ἴδε παρὰ Κωντακῶφ Χριστ. Ὁρθ. Ἐγκ. τόμ. 6 σελ. 487—558.

25. *Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἐπισκόπου Ναζιαν-
ζοῦ.*—Πάντα ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῶν Ἱεραρχῶν.

27. *Ἐν τῇ Ἀναστάσει¹, τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ
Χρυσοστόμου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως.*—
Πάντα τῶν Ἱεραρχῶν.

28. *Μνήμη πάντων τῶν ἐρημιτῶν Πατέρων.*—Προ-
κείμενον ἡχος ζ'. «Ὅτι Κύριος ἀγαπᾷ κηρίσιν».

30. *Ἰγνατίου Ἀρχιεπισκόπου Ἀντιοχείας.*— Πάντα
τῶν Ἱεραρχῶν.

31. *Τοῦ μακαρίου Ζαχαρίου Ἀρχιεπισκόπου Ἱερο-
σολύμων, ὅστις ἡχμαλωτίσθη ὑπὸ τοῦ Χοσρόου βασι-
λέως τῶν Περσῶν καὶ ἐκεῖ ἐτελεύτησε².*

Προκείμενον ἡχος β'. «Πολλαὶ αἱ θλίψεις τῶν δι-
καίων». Στιγ. «Φυλάσσει Κύριος τὰς ψυχὰς τῶν δούλων

1) Ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀνάστασις τυχάνει γνωστὴ ἡ ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτο-
ρος Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου οἰκοδομηθεῖσα μεγαλοπρεπὴς Βασιλικὴ ἐπὶ τοῦ
Τάφῳ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Αεποτομερεστάτην καὶ ἀκριβεστάτην
μελέτην περὶ Ἀναστάσεως ἔγραψεν ὁ Κοντακῶφ (ἔνθ' ἀνωτέρω). Ὡς τό-
πος πανηγυρικῶν συνάξεων ἡ Ἀνάστασις ἐν τῷ ἐκδιδομένῳ μνημείῳ ἀναφέ-
ρεται συχνότατα, ἥτις τῇ 1ῃ Μαρτίου, 17 Μαΐου, 11 καὶ 30 Ιουλίου. Κα-
τὰ τὴν Μ. Τεσσαρακοστὴν τῇ Δευτέρᾳ τῆς πρώτης, δευτέρας καὶ τρίτης
Ἑβδομάδος κτλ. τῷ Μ. Σαββάτῳ καὶ τῇ πρώτῃ μετὰ τὸ Πάσχα Δευτέρᾳ.

2) Ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Ζαχαρίας αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τοῦ
βασιλέως τῆς Περσίας Χοσρόου μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ τῷ
614, ἀναφέρεται ἐν τῷ μνημείῳ τούτῳ ἔτι τῇ 28ῃ Ὀκτωβρίου. Κατὰ τὰς
ἱστορικὰς μαρτυρίας, μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης μετὰ τῶν Περσῶν,
οὗτος μετ' ἄλλων αἰχμαλώτων ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς Περσίας τὸ 628 καὶ, πα-
τριαρχεύσας ἔτι πέντε ἔτη, ἐτελεύτησε τῷ 633 (Κοντακῶφ, ἔνθ' ἀνωτέρω
σελ. 491—492). Ἐν τούτοις, κατὰ τὸ ἐκδιδομένον μνημεῖον, οὗτος «ἐτελεύ-
τησεν ἐκεῖ» (ἐν Περσίᾳ). Τὴν πληροφορίαν ταύτην ἐπιβεβαιῶν καὶ τὸ ὑπὸ
τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Ν. Μάρρ ἐκδοθὲν Γεωργιανὸν κείμενον «Ἀλωσις τῆς Ἱε-
ρουσαλὴμ ὑπὸ τῶν Περσῶν τῷ 614», ἐνθα ἀναφέρονται τὰ ἐπόμενα: «τότε
ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος βλέπων τὸ ἐνδοξὸν ἔργον, τὴν ἀναγκάσιν τῶν
Ἀγίων Τόπων ὑπὸ τοῦ μακαρίου Μοδέστου, ἐχάρη λίαν καὶ διέταξε νὰ χει-

αὐτοῦ ». Ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Τιμόθεον: « Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ » (Β'. Τιμ. 4. 1).— Εὐρήσεις εἰς τὴν 28ην Δεκεμβρίου ἐν ἀρχῇ. Ἀλληλούϊα ἤχος β'. « Σωτηρία δὲ τῶν δικαίων παρὰ Κυρίου ». Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου: « Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός ».— Εὐρήσεις εἰς τὴν Παρασκευὴν τῶν Βαΐων.

Μὴν Φεβρουάριος.

2. *Ἡ ὑπαπαντὴ (τοῦ Κυρίου ἡμῶν), ἡ ὑποδοχὴ ὑπὸ τοῦ Συμεὼν εἰς τὰς χεῖρας*!. Ἐν τῇ λειτουργίᾳ τροπάριον ἤχος η'. « Συμεὼν ὠμοιώθη ». Προκείμενον ἤχος δ'.

ροτονήσωσιν αὐτὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων, ἐπειδὴ ὁ μακάριος Ζαχαρίας ἐτελεύτησεν ἐν Περσίᾳ καὶ ἡ ἐκκλησία ἐχέλευεν». (Ἰδε σελ. 50, ἡμετέραν μετάφρασιν τοῦ ἔργου τούτου). Ἀναμφιβόλως ὁ ἡμέτερος ἐφορτάρχης καὶ ὁ συγγραφεὺς « Τῆς ἀλώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ » ἀποσταθμίτης μοναχὸς Ἀντίοχος Στρατήγους ἠνέγκησαν ἐκ τινος κοινῆς πηγῆς μέχρις ἡμῶν μὴ διασωθείσης.

1) Ἡ ἐορτὴ τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου τεγγάνει ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐορτῶν τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Κατ' ἀρχὰς ἐορτάζετο οὐχί τῇ 2α Φεβρουαρίου, ἀλλὰ τῇ 14ῃ, ὡς τοῦτο συμβαίνει παρὰ τοῖς Ἀρμενίοις ἔτι καὶ νῦν, διότι ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἡ Γέννησις τοῦ Χριστοῦ ἐορτάζετο τῇ 6ῃ Ἰανουαρίου μετὰ τῶν Θεοφανείων ἐπομένως ἡ τεσσαρακοστὴ ἡμέρα μετὰ τὴν 6ην Ἰανουαρίου συμπίπτει τῇ 14ῃ Φεβρουαρίου. Οὕτω παριστᾷ τὸ πρᾶγμα ἡ Σιελβία τῆς Ἀκυτανίας. « Ἡ Τεσσαρακοστὴ ἡμέρα ἀπὸ τῶν Θεοφανείων, λέγει αὕτη, ἐορτάζεται ἐνταῦθα μετὰ μεγάλης μεγαλοπρεπειας. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἡ τελετὴ γίνεται ἐν τῇ Ἀναστάσει καὶ πάντες λιτανεύουσι καὶ πάντα τελοῦνται κατὰ τάξιν μετὰ μεγάλης χαρμοσύνης, ὡς κατὰ τὸ Πάσχα. πάντες δὲ οἱ πρεσβύτεροι κηρύττουσι, πρὸς δὲ καὶ ὁ ἐπίσκοπος, ἐρημησίων πάντοτε τὸ χωρίον ἐκεῖνον τοῦ Εὐαγγελίου, ἐν ᾧ τὴν 40ὴν ἡμέραν ὁ Ἰωσήφ καὶ ἡ Μαρία προσήνεγκον τὸν Κύριον εἰς τὸν Ναὸν καὶ εἶδον αὐτὸν ὁ Συμεὼν καὶ Ἄννα ἡ προφῆτις » (Ὁδοιπ. σ. 59). Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἱεροσολύμων τοιοῦτο ἔθος κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς Ὑπαπαντῆς ἐπεκράτει καὶ κατὰ τὸν 6ον αἰῶνα. Κατὰ τὸ ἐκδιδόμενον λειτουργικὸν μνημεῖον, ἡ Ὑπαπαντὴ ἐορτάζεται ἤδη τὴν 2αν Φεβρουαρίου ἐν τῇ τελετῇ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐκ τῆς νῦν Ἀκολουθίας ἀπαντῶμεν μίαν μόνον προφητείαν (Ἠσαίας 19, 1—4), καὶ τὸ

«Εἶδοσαν πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς». Στιχ. «Ψάλλατε τῷ Κυρίῳ ᾠσμα καινόν». Ἀνάγνωσμα τῶν Παροιμιῶν: «Ἀγαπᾷ Κύριος ὁσίας καρδίας..». Ἀνάγνωσμα τοῦ προφήτου Ἡσαΐου: «Ἴδου Κύριος κάθηται ἐπὶ νεφέλης κούφης..... καὶ βασιλεῖς σκληροὶ κυριεύσουσιν αὐτῶν» (19, 1-4). Ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Γαλάτας: «Ὡστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν» (3, 24). — Εὐρῆσεις τῇ 15 Αὐγούστου. Ἀλληλουῖα ἡχος β'. «Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα, κατὰ τὸ ρῆμά σου». Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ: «Καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν. ... παρὰ Θεοῦ καὶ ἀνθρώποις» (2, 22-52).

(Τὰ περαιτέρω φύλλα τοῦ χειρογράφου ἐν μέρει ἀπωλέσθησαν, ἐν μέρει δ' ἐφθάρησαν).

18. *Μνήμη τοῦ Ἀγίου Τιμοθέου μαθητοῦ τοῦ ἀποστόλου Παύλου.* Προκείμενον ἡχος β'. «Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν». Στιχ. «Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται». Ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Τιμόθεον: «Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ (Β'. Τιμοθ. 4, 1).—Εὐρῆσεις τῇ 28ῃ Δεκεμβρ. Ἀλληλουῖα ἡχος β'. «Μακάριος ὁ συνιών ἐπὶ πτωχὸν καὶ πένητα». Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου: «Εγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός».—Εὐρῆσεις εἰς τὴν Παρασκευὴν τῶν Βαΐων.

Εὐαγγέλιον τῆς λειτουργίας (Λουκᾶς 2, 22--40). Ἐν τῷ βίῳ τοῦ ὁσίου Θεοδοσίου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως διηγεῖται, ὅτι ἡ μακαρία Ἰκελία, διελθούσα ὅλον τὸν βίον αὐτῆς ἐν εὐσεβείᾳ, ὑπέδειξε μετὰ τῶν πρώτων, ὅτι ἡ Ὑπαπαντὴ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ ἐτελείτο μετὰ λαμπάδων (Παλαιστ. Πατερικόν στιχ. 8 σελ. 84). Καὶ πράγματι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ, ὡς μαρτυροῦσιν ὁ Πάπας Γελάσιος ὁ Α', Κόρυλλος ὁ Ἀλεξανδρείας καὶ ὁ ἄγιος Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων, κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐτελοῦντο μεγάλοπρεπεῖς λιτανεῖαι μετὰ ἀντημμένων λαμπάδων. Συνεπεία ὅλων τῶν λεχθέντων οὐδόλως ἄφρον, ὅτι ἡ ἐορτὴ τῆς Ὑπαπαντῆς ὀνομάζεται ἐορτὴ τῶν φώτων. Ταύτην ὀνομασίαν φέρει αὕτη καὶ ἐν τῇ Δυτικῇ ἐκκλησίᾳ «Festum candelarum sive luminum». Ἀρχιεπισκόπου Σερβίου «Πλήρεις μεγαλοσύνης τῆς Ἀνατολῆς», Τόμ. Β'. τεύχ. 2. σελ. 51.

20. *Ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς Ραχήλ*.—*Κατάθεσις [αὐτῆς]*².—Πάντα ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῶν Ἀγίων.

1) Ὁ Τάφος τῆς Ραχήλ, κατὰ τὸ Ὀδοπορικὸν τῶν Βουρδигаλλων, εὐρίσκειται εἰς ἀπόστασιν δύο μιλίων ἀπὸ τῆς Βηθλεέμ. Κατὰ δὲ τὸν Ἀντωνίνον τὸν Μάρτυρα, τρία μίλια ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλήμ (Ὀδοπορ. σελ. 134). Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ ὁ Μοναχὸς Ἐπιφάνιος ὁρίζουσι τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ μέχρι Βηθλεέμ 6 μίλια (αὐτόθι σελ. 163—4, 431).

2) Ἐν τῷ ἐκδομένῳ μνημείῳ ἔχομεν 15 μνήμας τῶν καταθέσεων τῶν Ἀγίων, ἧτοι τῇ 20 Φεβρουαρίου, τῇ 29ῃ Ἀπριλίου, τῇ 9ῃ Μαΐου, τῇ 27ῃ Ἰουνίου, τῇ 8ῃ καὶ 25ῃ Αὐγούστου, τῇ 11ῃ, 22ῃ, 23ῃ 24ῃ 28ῃ Σεπτεμβρίου, τῇ 13ῃ, 18ῃ, 20ῃ καὶ 27ῃ Ὀκτωβρίου. Ἐν ταῖς μνήμαις ταύταις πρόκειται περὶ «καταθέσεως» τάφου ἢ σοφοῦ μετὰ λειψάνων τῶν Ἀγίων. Ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν δέον νὰ ἐννοήσωμεν, πρῶτον τὴν ἀνακομιδὴν τῶν λειψάνων τῶν Ἀγίων εἰς ἑνὸς μέρους εἰς ἕτερον. Ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὑπὸ τὸ ἱερόν βῆμα κατεσκευάζοντο κοιμητήρια, ἐν οἷς ἐτίθεντο οἱ τάφοι ἢ αἱ σοφοὶ τῶν μαρτύρων. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος περὶ τοῦ Πατριάρχου Ἀντιوخίας Φλαβιανοῦ, μετενεργόντος εἰς Ρωμανέζιον τὰ λείψανα τῶν Ἀγίων, λέγει, ὅτι οὗτος «τάς καθαρὰς πηγὰς τῶν μαρτύρων κατέθηκεν εἰς καθαρὸν τόπον». (Συγγράμματα Τόμ. Β'. βιβλ. Α'. σελ. 485). Δεύτερον τὴν κατάθεσιν τῶν ἁγίων λειψάνων ὑπὸ τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν κατὰ τὰ ἐγκαίνια αὐτῆς. Τοῦτο φαίνεται ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἀγίου Εὐθυμίου τοῦ Μεγάλου, ἐν ᾧ διηγεῖται περὶ τῶν ἐγκαινίων, τοῦ ὑπὸ τοῦ Φεῖδου ἰεροδέντος κοινοῦ καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Ὁσίου Εὐθυμίου ἐν τῇ Λαύρᾳ τοῦ τελευταίου τούτου. «Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μαρτύριος μετὰ μεγάλης πομπῆς ἀφίκετο διὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ Μοναστηρίου καὶ ἐτελέσθη ἀγρυπνία μετὰ πολλῶν λαμπάδων, καὶ τελέσαντες ἀγρυπνίαν κατέθεσαν ὑπὸ τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν τὰ λείψανα τῶν Ἀγίων καὶ καλλιπικίων Μαρτύρων Ταράχου, Προδίου καὶ Ἀνδρονίκου—τῇ 7ῃ τοῦ μηνὸς Μαΐου, τὸ 20 ἔτος μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Εὐθυμίου» (Παλαιστίνων Πατερικόν, σελ. 77). Ἀξιοσημεῖον, ὅτι περὶ τοιαύτης «καταθέσεως» τοῦ Ταράχου, Προδίου καὶ Ἀνδρονίκου, ἀναφέρεται καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ μνημείῳ δις, τῇ 27ῃ Ἰουνίου ἐν τῷ προνόμῳ τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, καὶ 28ῃ Σεπτεμβρίου ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ Ἀγίου Ἀλεξάνδρου. Ἐν τῇ 29ῃ Ἀπριλίου, 24ῃ Σεπτεμβρίου καὶ 20ῃ Ὀκτωβρίου δὲν ὑποδεικνύεται εἰς πῶλον μέρος γίνεσθαι ἢ κατάθεσις αὐτῆς, προφανῶς ἢ λέξις αὕτη ἐνταῦθα ἔχει ἄλλαν σημασίαν. Ἐν τῷ μνημολογίῳ τοῦ Φιλοκάλλου, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ι' αἰῶνος, ἀναφέρεται: Depositio episcoporum, καὶ depositio martyrum. Τῇ 20ῃ Φεβρουαρίου τὸ ἡμέτερον μνημεῖον ἔχει ὑπ' ὄψει τὴν ἐορτὴν «τῆς καταθέσεως» αὐτῆς τῆς Ραχήλ, ἐορταζομένην ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτῆς.

21. *Ἀνδρέου καὶ Ἀνατολίου*¹.—Πάντα τῶν Ἀγίων.
 22. *Μνήμη Πολυκάρπου ἐπισκόπου*.—Πάντα τῶν Ἱεραρχῶν.
 23. *Τοῦ Ἀγίου ἐπισκόπου Πορφυρίου*.—Πάντα τῶν Ἱεραρχῶν.
 27. *Τοῦ Μακαρίου Γεροντίου*.—Πάντα τῶν δικαίων καὶ μακαρίων.

Μὴν Μάρτιος.

1. *Ἐν τῇ Ἀναστάσει, τοῦ Ἀγίου Πατριάρχου Σιλβέστρου*.—Πάντα εὐρήσεις εἰς τὴν 1ην Ἰανουαρίου.
 4. *Τῶν Ἀγίων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ*.—Πάντα εὐρήσεις εἰς τὴν 17 Ὀκτωβρίου.
 5. *Μνήμη τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου*.—Πάντα τῶν Ἀποστόλων.
 6. *Τῶν Ἀγίων Ἀγαπίου καὶ Ἀνδρέου*.—Πάντα τῶν Ἀγίων.
 9. *Τῶν Ἀγίων Τεσσαράκοντα*.—Εὐρήσεις πάντα εἰς τὸ Σάββατον τῆς Δ'. Ἑβδομάδος τῆς Τεσσαρακοστῆς.
 10. *Τοῦ Ἀγίου Θεοδώρου*².—Πάντα τοῦ Ἀγίου.

1) Οἱ ἄγιοι Ἀνδρέας καὶ Ἀνατόλιος ἀναφέρονται καὶ τῇ 26ῃ Ἀπριλίου καὶ 7ῃ Ἰουνίου. Οὗτοι ἦσαν ἐκ τῶν πρώτων μαθητῶν τοῦ Ἀγίου Εὐθυμίου τοῦ Μεγάλου. Ὁ Ἀνδρέας κατήγετο ἐκ Μιτωλήνης καὶ ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ Σιδωνίου ἐκείνου, τοῦ διαπαιδαγωγήσαντος τὸν Μέγαν Εὐθύμιον. Ὁ Ἀνατόλιος κατήγετο ἐκ Ραϊδοῦς. Οὗτοι ἐνεφανίσθησαν εἰς τὸν Ἅγιον Εὐθύμιον σχεδὸν ταυτοχρόνως, ὁ μὲν Ἀνδρέας μετὰ τῶν δύο αὐτοῦ ἀδελφῶν Στεφάνου καὶ Γαϊανῶ, ὁ δὲ Ἀνατόλιος μετὰ τοῦ Ἰωάννου πρεσβυτέρου καὶ Θαλασπίου (Βίος τοῦ ἐν Ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Εὐθυμίου τοῦ Μεγάλου, ἐκδόσις Ποιμολόφου, Παλαιστινίου Πατερικῶν σελ. 27).

2) Ἀναμφιβόλως ἐνταῦθα νοεῖται ὁ ἄγιος μάρτυς Θεόδωρος ὁ Τόρου ἐξ Ἀμασείας, μαρτυρήσας ἐπὶ Μαξιμιανῶς καὶ Μαξιμίνου. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τῇ οὗτος ἀπέκλυσεν ἐν Ἀνατολῇ μεγάλην τιμὴν καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἱεροσολύμων. Ἐν τῷ ἡμετέρῳ μνημείῳ ὁ Ἅγ. Θεόδωρος ἀναφέρεται πεν-

11. *Ἐν τῷ Ἀποστολείῳ¹, Σοφονίου (;) Ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων.*—Πάντα τῶν Ἱεραρχῶν.

25. *Ἐν τῇ προβατικῇ Κολυμβήθρᾳ². Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ὑπὸ τοῦ Ἀρχαγγέλου*

τάκης, τῇ 10ῃ Μαρτίου, 2ῃ Ἰουνίου, 2ῃ Ἰουλίου, 8ῃ Αὐγούστου καὶ κατὰ τὸ Σάββατον τῆς πρώτης Ἑβδομάδος τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Ἐκτὸς τούτου πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐκεῖ ναὸς ἢ μοναστήριον, καλούμενον «ἐδικτήριον» τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξάνδρειας Ἰωάννου τοῦ Ἐκλεήμονος (3 Ἰουλίου καὶ 23 Σεπτεμβρίου), ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῆς ἀνακαινίσεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου τούτου. Ὅτι δὲ ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπῆρχε ναὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου τούτου, τοῦτο μαρτυροῦμεν ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ὁσίου Σάββα τοῦ Ἡγιασμένου (Παλαιστίν. Πατερικόν τεύχ. Α', σελ. 124).

1) Ἡ λέξις αὕτη σημαίνει ἐδικτήριον ὄχιον πρὸς τιμὴν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐν Ἱεροσολύμοις. Εἰς τοιαῦτα Ἀποστολεῖα ἐτελεῖτο ἡ μνήμη τῶν ἐπισκόπων τῆς Ἱερουσαλὴμ ὡς π. χ. τῇ 11 Μαρτίῳ τοῦ Ἁγίου Σοφρονίου, τῇ 1 Ἰουλίου τοῦ Ἰουδευαλίου καὶ Ἀναστασίου, καὶ τοῦτο, διότι οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐνεταφιάζοντο ἐν τοῖς Ἀποστολεῖαις τούτοις. Τοιοῦτον Ἀποστολεῖον τοῦ Ἀδελφοθέου Ἰακώβου ὑπῆρχεν ἐν τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ Κων/πόλεως ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου, ἐν ᾧ ἐτελεῖτο ἡ Σύναξις τοῦ Ἁγίου Σωμῶν τοῦ Θεοδόχου καὶ τῆς προσφύτιδος Ἀννης τῇ 3ῃ Φεβρουαρίου.

Ἐν τῷ ἀνακαλυφθέντι Γεωργιανῷ μνημείῳ «Ἀλωσις τῆς Ἱερουσαλὴμ τῷ 614 ὑπὸ τῶν Περσῶν, Ἀντιόχου Στρατηγίου» ἀναφέρεται, ὅτι «τὸ τίμιον σῶμα τοῦ Πατριάρχου Μοδέστου, μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, κατετέθη παρὰ τοῖς Ἁγίοις Πατριάρχεις ἐν τῷ Μαρτυρίῳ». (Ἴδε ἡμετ. μετὰφρασιν τοῦ μνημείου τούτου σελ. 51).

2) Ἡ τελετὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ὀρίζετο παρὰ τῇ Προβατικῇ Κολυμβήθρᾳ, ἕνεκα τῆς ἀνέκαθεν ἐπικρατούσης χριστιανικῆς παραστάσεως περὶ τοῦ συνδρασμοῦ τῆς προβατικῆς Κολυμβήθρας πρὸς τὸν τόπον τῆς γεννήσεως τῆς Θεοτόκου. Οἱ ἐκ τῆς Δύσεως προσκυνηταί, ἀπὸ τοῦ ἑκτοῦ αἰῶνος, δεικνύουσι παρὰ τῇ Προβατικῇ Κολυμβήθρᾳ τὸν ὄχιον τοῦ Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἀννης, ἐνθα ἐγεννήθη ἡ Θεοτόκος, καὶ ἐκκλησίαν ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς. Ἀπὸ τοῦ 7ου αἰῶνος περὶ τῆς ἐκκλησίας ταύτης οὐδὲν ἀναφέρεται, διὰ τοῦτο δόγμαται τίς νὰ εἰκάσῃ, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰῶνος αὕτη ἦτο κατεστραμμένη ἢ εὐρίσκατο εἰς τὴν κατοχὴν τῶν μουσουλμάνων. (Πληροφορίας περὶ τῆς Προβατικῆς Κολυμβήθρας εὐρίσκει τίς παρὰ τῷ Βασιλεῦσιν (Ὁρθ. Παλ. συλλ. τόμ. Δ', Τεύχ. Β', σελ. 81-85).

Ἐκτὸς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἡ Προβατικὴ Κολυμβήθρα ἐν τῷ ἐκδιδομένῳ

Γαβριήλ. Τροπάριον ἡχος β΄. «Ὅτε ἡ εἰκὼν τῆς κιβωτοῦ τοῦ Μωϋσέως». Προκείμενον ἡχος γ΄. «Καταβήσεται ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον». Στίχ. «Ὁ Θεὸς τὸ κρῖμά σου τῷ βασιλεῖ δός». Ἀνάγνωσμα τῶν Παροιμιῶν: «Ἐκ καρποῦ δικαιοσύνης φύεται δένδρον ζωῆς.... γυνὴ ἀνδρεία στέφανος τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς» (11, 30—31. 12, 1—4). Δεύτερον ἀνάγνωσμα τοῦ προφήτου Ζαχαρίου: «Τέρπου καὶ εὐφραίνου θυγάτερ Σιών, διότι ἰδοὺ ἐγὼ ἔρχομαι καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ σου... ὅτι ἐξεγήγερται ἐκ νεφελῶν ἁγίων αὐτοῦ» (2, 10—13). Τρίτον ἀνάγνωσμα Μαλαχίου: «Ἴδου ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου... ἢ καὶ τίς ὑπομενεῖ ἡμέραν εἰσόδου αὐτοῦ» (3, 1—2). Τέταρτον ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου. «Πάρειμι ὡς ὥρα ἐπὶ τῶν ὁρέων, ὡς πόδες εὐαγγελιζομένου ἀκοὴν εἰρήνης..... τὴν σωτηρίαν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν» (52, 7—10). Πέμπτον ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Φιλιππησίους: «Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε... καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν» (4, 4—9). Ἀλληλουῖα ἡχος η΄. «Ἄκουσον, θυγάτερ, καὶ ἴδε καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου». Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ: «Τῷ ἕκτῳ μηνὶ ἀπεστάλη... καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος» (1, 26—38). Εἰς τὴν νύκτιν τῶν χειρῶν: «Παράδοξος ἦν ὁ ἀσπασμός», τῶν Ἀγίων Δώρων: «Φοβερόν καὶ ἔνδοξον».

29. *Ἰωάννου καὶ Μοδέστου Ἀρχιεπισκόπων*.—Πάντα εὐρήσεις εἰς τὴν Παρασκευὴν τῶν Βαΐων.

μνημεῖον ἀναφέρεται ἔτι τρεῖς φορές, ἥτοι τῇ Κοριακῇ τῶν Βαΐων, τῇ 30ῇ Μαΐου, καὶ τῇ 9ῇ Ἰουνίου, ὅτε ἐτελοῦντο τὰ ἐγκαίρια αὐτῆς.

1) Ἐν τῷ ἐκδοθμένῳ μνημεῖῳ δις (τῇ 29ῃ Μαρτίου καὶ τῇ Παρασκευῇ τῶν Βαΐων) μετὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων Μοδέστου τελεῖται ἡ μνήμη ἐτέρου Ἀρχιεπισκόπου, — Ἰωάννου. Εἰς τὴν Παρασκευὴν τῶν Βαΐων τὸ χειρόγραφον Κάλσχος σημειοῖ: «Τελεῖται ἡ μνήμη τῶν Ἀγίων ἱεραρχῶν Ἰωάννου καὶ Μοδέστου, τῶν ἀνοικοδομησάντων τὴν Ἱερουσαλήμ». Ἡ ἔκφρασις «τῶν ἀνοικοδομησάντων τὴν Ἱερουσαλήμ» οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἐγκαταλείπει ἐν τούτῳ, ὅτι ὑπὸ τὸν Ἰωάννην ἐννοεῖται ὁ σύγχρονος τῆς ἐπι-

*
* ***Τῇ Κυριακῇ τῆς Ἀπόκρεω.**

Προκείμενον ἦχος ε΄. « Πληρωθῆτω τὸ στόμα μου αἰνέσεως ». Στιχ. « Ἐπὶ σοί, Κύριε, ἠλπισα, μὴ καταισχυνηθῆν εἰς τὸν αἰῶνα ». Ἀνάγνωσμα τοῦ προφήτου Ἱερεμίου: « Οὕτως εἶπε Κύριος· ἔτι ἐροῦσι τὸν λόγον τοῦτον ἐν γῇ Ἰούδα... καὶ καταφυτεύειν, φησὶ Κύριος » (38, 23-28). Δεύτερον ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Ρωμαίους: « Οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν Κυρίῳ Ἰησοῦ... » (14, 14-21). Ἀλληλούϊα ἦχος β΄. « Ἀλαλάξατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ ». Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου: « Μὴ οὖν μεριμνήσητε διὰ τὴν αὔριον· ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς » (6, 34),—(ἐλλιπές).

Εἰς τὴν νίψιν τῶν χειρῶν [τῇ Κυριακῇ τῆς Τυρινῆς], ἦχος γ΄. « Ἀρξώμεθα λαοὶ τῆς ἀμώμου νηστείας ». Τῶν Ἀγίων Δώρων: « Οἱ τὰ χειροβίμ μυστικῶς εἰκονίζοντες ». **Τῇ Κυριακῇ ἐσπέρας**.— Προκείμενον ἦχος γ΄. « Καιρὸς εὐδοκίας, ὁ Θεός· ἐν τῷ πλήθει τοῦ ἐλέους σου

δορυλῆς τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν ἁγίαν Γῆν Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Ἰωάννης ὁ Ἐλεῆμων (609—620). λαθὼν ἐνεργότατον μέρος ἐν τῇ ἀνοικοδομήσει τῶν καταστραφέντων Προσκυνημάτων. Οὗτος ἀπέστειλε τῷ Πατριάρχῃ Μοδέστῳ καὶ μετὰ καὶ ἐργάτας καὶ ἐλάσματα σιδήρου πρὸς στερέωσιν τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ χιλιάδας μέτρων σίτου (Κοντακίον Χριστοῦ ἐκ τῆς Ἱεροουσαλήμ. Ὁρθ. Θεολ. Ἐγκυκλοπαίδ. τμήμ. Δ΄, σελ. 491—492). Ὁ «Μακάριος Ἰωάννης», λέγεται ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ, ἀπέστειλε πλοῖα μετὰ χρυσίου καὶ σίτου πρὸς ἐξ-αγοράν τῶν αἰχμαλώτων καὶ πρὸς βοήθειαν τῶν δυστυχούντων. Τὸ ἡμέτερον μνημεῖον ἀποδίδει τῷ Ἰωάννῃ καὶ τῇ οἰκοδομῇ νέον Προσκυνημάτων, ἐάν ὑπὲρ τῆς «οἰκοδομῆς» δὲν νοῆται ἀπλῶς ἀνακαίνισις, διότι τὰ ἀναφερόμενα ἐν αὐτῷ «οἰκοδομήματα» τοῦ Ἰωάννου ἢ τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου εἰς οὐδένα ἄλλον δέον νὰ ἀποδοθῶσιν ἢ τῷ Πατριάρχῃ Ἰωάννῃ τῷ Ἐλεῆμονι. Τοιαῦτα οἰκοδομήματά εἰσι τρία: α΄.) Ὁ ἅγιος Θεόδωρος (τῇ 3ῃ Ἰουλίου καὶ 23ῃ Σεπτεμβρίου). β΄.) Ἡ ἁγία Εὐθρομία (8ῃ Ἀγούστου) καὶ γ΄.) «Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής ἐν τῷ ἄκρῳ τῆς πόλεως» (29ῃ Ἀγούστ. καὶ 26ῃ Ὀκτωβρίου). Μαρτυρίας περὶ τῶν ἐκκλησιῶν τούτων ἐν τοῖς Ὁδοπηρικαῖς δὲν ἀπαντῶμεν.

ἐπάκουσόν μου». Στιγ. «Ἐπάκουσόν μου, Κύριε, ὅτι χρηστὸν τὸ ἔλεός σου».

Τῇ πρώτῃ Δευτέρᾳ¹ ἐσπέρας, σύναξις ἐν τῇ Ἀναστάσει.

Τροπάριον ἥχος ε΄. «Τὰ πνευματικά, ἀδελφοί, δεξώμεθα». Ἀνάγνωσμά τῆς Ἑξόδου: «Καὶ ὥφθη Κύριος τῷ Ἀβραάμ καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός σου, εὐαρέσκει ἐνώπιον ἐμοῦ καὶ γίνου ἄμεμπτος» (17, 1), — (ἐλλιπές)².

Τῇ πρώτῃ Τρίτῃ ἐσπέρας. Τροπάριον ἥχος γ΄. «Τὴν πνευματικὴν νηστείαν τηρήσαντες». Ἀνάγνωσμα τῆς Γενέσεως: «Ἐγένετο δὲ μετὰ τὸ ἀποθανεῖν Ἀβραάμ ηὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὸν Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ» (25, 11), — (ἐλλιπές).

Τῇ πρώτῃ Τετάρτῃ ἐσπέρας. Τροπάριον: «Σοὶ πρέπει ὕμνος». Τοῦτο λέγε κατὰ τὰς Τετάρτας καὶ τὰς Παρασκευ-

1) Κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα παρατηροῦνται δύο διάφοροι ἀριθμήσεις τῆς Τεσσαρακοστῆς περιλαμβανομένης καὶ τῆς Ἑβδομάδος τῶν Παθῶν. Ἡ τῆς Παλαιστίνης ἐξ 8 ἑβδομάδων, μαρτυρουμένη καὶ ὑπὸ τῆς Συλδίας τῆς Ἀκκυτανίας, καὶ ἡ τῆς Ἀντιοχείας ἐξ 7 ἑβδομάδων. Ἡ τελευταία ἐπεκράτησεν ἐν τῇ Χριστῇ Ἐκκλησίᾳ, ὥστε ἐν Ἱεροσολύμοις, κατὰ τὸν 6 αἰῶνα, ὁ Πατριάρχης Πέτρος (524—544) ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ κατὰ τὸ Πάσχα ἀριθμοῦσι τὴν Τεσσαρακοστὴν κατὰ τὸν Ἀντιοχείαν τρόπον (Καραθίνωφ Τριψίδιον σελ. 13—16). Τὸ ἡμέτερον μνημεῖον ὑπὸ τὴν ἔσφιν ταύτην τηρεῖ τὴν Ἀντιοχείαν ἀριθμῆσιν. Κατ' αὐτὸ ἡ Τεσσαρακοστὴ ἀποτελεῖται ἐξ ἑπτὰ ἑβδομάδων, ἐφ' ᾗ ἡ ἐδόμη ἐβδομάς εἶνε ἡ πρὸ τοῦ Πάσχα, ἡ τῶν Παθῶν. Ἡ ἀριθμῆσις τῶν ἑβδομάδων ἄρχεται ἀπὸ τῆς Κυριακῆς, οὐχὶ δ' ἀπὸ τῆς Δευτέρας ὡς νῦν ὥστε ἡ νῦν πρώτη Κυριακὴ ἡμέρα τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἐν αὐτῇ ταγχάνει Δευτέρα, ἡ δευτέρα Τρίτη, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Τοιαύτη δ' ἀριθμῆσις παρατηρεῖται νῦν καὶ ἐν τῇ πράξει τῆς ἀρμενικῆς ἐκκλησίας.

2) Ἐν τῷ ἐκδιδομένῳ μνημείῳ ἀναφέρεται ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῶν ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης ἀναγνωσμάτων ὡςάκις ὅμως ἐν τῷ Γεωργιανῷ χειμένῳ ἐλλείπει τὸ τέλος τῆς περικυπῆς, ἣ ὑπάρχει χάσμα, ὃ ἐκδότης τοῦ «Κανοναρίου» σημειοῖ τὴν λέξιν defectum—ἐλλιπές.

ἀς. Ἀνάγνωσμα τῆς Ἐξόδου: «Ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ τῶν εἰσπορευομένων εἰς Αἴγυπτον» (1, 1).—(ἐλλιπές).

Τῇ Πέμπτῃ ἑσπέρας. Τροπάριον ἤχος στ'. «Τηρήσωμεν τὴν νησιεῖαν ἐν καθαρότητι». Ἀνάγνωσμα τῆς Γενέσεως: «Καὶ ἐξηλθεν Ἰακώβ ἀπὸ τοῦ φρέατος τοῦ ὄρκου καὶ ἐπορεύθη εἰς Χαράν» (28, 10).—(ἐλλιπές).

Τῇ πρώτῃ Παρασκευῇ ἑσπέρας, σύναξις ἐν τῇ Σιών¹. Ἀνάγνωσμα τοῦ Δευτερονομίου: «Ἄκουε, Ἰσραὴλ. Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, Κύριος εἷς ἐστίν» (6, 4).—(ἐλλιπές).

Τῷ πρώτῳ Σαββάτῳ.—Μνήμη τοῦ Ἀγίου Θεοδώρου. Τὰ ἀναγνώσματα ἐκ τῶν Παροιμιῶν καὶ τοῦ Ἡσαΐου.—Εὐρήσεις εἰς τὴν 22αν Ἰανουαρίου πάντα τὰ λοιπὰ τοῦ Ἀγίου.

Τῇ δευτέρᾳ Κυριακῇ, σύναξις ἐν τῇ Σιών. Προκείμενον: «Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλός». Στιχ. «Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ». Ἀνάγνωσμα τοῦ προφήτου Ἡσαΐου: «Οὐκ ἔστιν ὅμοιος Σοί, Κύριε μέγας εἰ Σὺ καὶ μέγα τὸ ὄνομά σου ἐν ἰσχύϊ...»—(ἐλλείπει ἡ παρὰ πομπή). Ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Ῥωμαίους: «Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ... ὁ δὲ καθ' εἰς ἀλλήλων μέλη» (12, 1-5). Ἀλληλουῖα ἤχος β'. «Ὁ ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ πρὸς ἄρχας». Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ: «Ἦσαν

1) Ἐν τῇ Βασιλικῇ τῆς Σιών αἱ τελετουργικαὶ «σύναξεις» ἐτελοῦντο, κατὰ τὸ ἐκδιδόμενον μνημεῖον, κατὰ τὴν Μεγάλαν Τεσσαρακοστήν: Τῇ πρώτῃ Παρασκευῇ, τῇ δευτέρᾳ Κυριακῇ, δευτέρᾳ Παρασκευῇ, τρίτῃ Τετάρτῃ καὶ Πέμπτῃ, τῇ τετάρτῃ Δευτέρᾳ, τρίτῃ Τετάρτῃ καὶ Παρασκευῇ, τῇ πέμπτῃ Δευτέρᾳ καὶ Παρασκευῇ. Τὸ Πάσχα, τῇ πρώτῃ Τρίτῃ καὶ Τετάρτῃ μετὰ τὸ Πάσχα, τὴν Πεντηκοστήν ὡς καὶ κατὰ τὴν τρίτην καὶ πέμπτην ἡμέραν μετ' αὐτήν. Λεπτομερεῖς πληροφορίας περὶ τῆς Βασιλικῆς ταύτης εὐρίσκει τις παρὰ τοῦ Βασιλεῦσκη—Ὁρθ. Παλαιστ. συλλ. τόμ. Δ', σελ. 92—105, παρὰ τοῦ Κωνσταντῆ Χριστ. καὶ Ἱεροσολήμ. Ὁρθ. Θεολ. Ἐγκυκλ. τόμος γ', σελ. 561—564, καὶ παρὰ τοῦ Διμητριεύσκη—«Τελεταὶ τῆς Ἐβδომάδος τῶν Παθῶν καὶ τοῦ Πάσχα».

δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ.... ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι» (15, 1-10). Νήπις τῶν χειρῶν ἡχὸς β'. «Τὰς ἁμαρτίας μου ἐξάλειψον». Τῶν Ἀγίων Δώρων: «Οἱ τὰ γερουβίμ».

Τῇ Κυριακῇ ἐσπέρας. Προκείμενον ἡχὸς ς'. «Ἐπίβλεψον ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν ταπεινῶν». Στιχ. «Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου καὶ ἡ κραυγὴ μου πρὸς σὲ ἐλθέτω».

Τῇ δευτέρᾳ Δευτέρᾳ ἐσπέρας, σύναξις ἐν τῇ Ἀναστάσει. Τροπάριον ἡχὸς ς'. «Ἠμάρτησα Κύριε». Ἀνάγνωσμα τοῦ πρώτου κεφαλαίου τῶν Βασιλειῶν: «Ἀνθρωπος ἦν ἐξ Ἀρμαθαΐμ Σιφὰ» (Α'. Βασιλειῶν 1, 1),—(ἐλλιπές).

Τῇ δευτέρᾳ Παρασκευῇ ἐσπέρας, σύναξις ἐν τῇ Σιῶνι. Ἀνάγνωσμα τοῦ Δευτερονομίου: «Καὶ νῦν Ἰσραὴλ, ἄκουε τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν κριμάτων, ὅσα ἐγὼ διδάσκω ὑμᾶς σήμερον ποιεῖν» (4, 1),—(ἐλλιπές).

Τῷ δευτέρῳ Σαββάτῳ. Εἰς τὴν λειτουργίαν Προκείμενον ἡχὸς η'. «Θαυμαστὸς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ». Στιχ. «Ἀναστήτω ὁ Θεὸς καὶ διασκορπισθήτωσαν». Ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Ρωμαίους: «Εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ δὲ σῶμα νεκρὸν δι' ἁμαρτίαν..... ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν» (8, 10—17). Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου: «Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον..... πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς» (10, 24—31).

Τῇ τρίτῃ Κυριακῇ, σύναξις ἐν τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ψαλμὸς 54, ἡχὸς δ'. «Ἐνώτισαι ὁ Θεὸς τὴν

1) Τῇ τρίτῃ Τετάρτῃ καὶ πέμπτῃ Κυριακῇ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ὡς καὶ τῇ μεγάλῃ Πέμπτῃ καὶ κατὰ τὸ Πάσχα, κατὰ τὸ ἐκδιόμενον μοναχεῖον, αἱ πανηγυρικαὶ «συνάξεις» ὁρίζονται ἐν τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐν τῇ Βασιλικῇ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἄλλως καλωμένῃ Μαρτύρει. Ἡ Βασιλικὴ αὕτη τοῦ Μ. Κωνσταντίνου κατὰ τὴν ἐπιθρομὴν τοῦ Χριστοῦ κατεστράφη, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Μοδέστου ἀνεκαταστάθη

προσευχήν μου». Στιχ. «Ἐγὼ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκέκραξα καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσέ μου». Ἀνάγνωσμα τοῦ προφήτου Ἡσαΐου: «Τάδε λέγει Κύριος, ἐπιστρέφητε ἐπ' ἐμὲ καὶ σωθήσεσθε... πᾶν τὸ σπέρμα τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ» (45, 22—25). Ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Ρωμαίους: «Ἔχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν... μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συνεπαγόμενοι» (ΙΒ'. 6—16). Ἀλληλουϊα ἡχος α'. «Μακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη». Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ: «Ἄνθρωπός τις εἶχε δύο υἱοὺς... καὶ εὐρέθη» (15, 11—32). Εἰς τὴν νύκτιν τῶν χειρῶν: «Μετεμελήθην ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ μου». Τῶν Ἀγίων Δώρων: «Οἱ, τὰ χειρουβὶμ μυστικῶς». *Εἰς τὸν ἐσπερινὸν τῆς Κυριακῆς* Προκείμενον ἡχος ζ'. «Ἐταπείνωσα ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχὴν μου». Στιχ. «Δίκασον, Κύριε, τοὺς ἀδικοῦντάς με».

Τῇ τρίτῃ Δευτέρᾳ τὸ ἐσπέρας, σύναξις ἐν τῇ Ἀναστάσει. Τροπάριον ἡχος ε'. «Πολλὰ εἰσι τὰ ἔλεή σου». Ἀνάγνωσμα τῆς Γενέσεως: «Ἰωσήφ δὲ δέκα καὶ ἑπτὰ ἐτῶν ἦν, ποιμαίνων τὰ πρόβατα τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ» (37, 1), — (ἐλλιπές).

Τῇ τρίτῃ Τρίτῃ ἐσπέρας, σύναξις ἐν τῇ Ἀναστάσει. Τροπάριον ἡχος ε'. «Τὸν ἀμαρτωλὸν με καθάρισον, Σῶτερ». Ἀνάγνωσμα τοῦ Α'. κεφαλαίου τῶν Βασιλειῶν, «Καὶ τὸ παιδάριον ἦν λειτουργῶν τῷ προσώπῳ Κυρίου ἐνώπιον Ἡλὶ τοῦ ἱερέως» (Α'. Βασιλ. 2, 11), — (ἐλλιπές).

καὶ ὀνομάσθη ναὸς τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου. Κατὰ τὴν ἐπιθρομὴν τοῦ Χαλῆρου Χάριμ (1009—1010) ὁ ναὸς αὗτος κατεστράφη τελείως. Λεπτομερεῖς ἱστορικὰς ἀρχαιολογικὰς πληροφορίας περὶ τῆς Βασιλικῆς τοῦ Μ. Κωνσταντίνου εὑρίσκει τις παρὰ τῷ Ν. Κοντακίῳ («Ἡ Χριστιανικὴ Ἱερουσαλήμ», Ὁρθοδ. Θεολογ. Ἐγκυκλιον. Τόμ. ΣΤ'. σελ. 599—558), καὶ Β. Βασιλεῦσκη (Θεολογ. Παλαιστίν. συλλ. τόμ. Δ', σελ. 40—49), Πορταλίτσκη (αὐτόθι, τόμ. Ζ', σελ. 242—244), καὶ Α. Δημητριάδου (Αἱ τελευταὶ τῆς ἐβδომάδος τῶν Παθῶν καὶ τοῦ Πάσχα, σελ. 220—221), καὶ παρὰ τῷ Γάλλῳ Ch. Clermont Ganeau (La Basilique de Constantin et la Mosquée d' Omar à Jérusalem, ἐν τῷ Recueil d' Archéologie Oriental, T. II, page 362).

Τῇ τρίτῃ Τετάρτῃ ἑσπέρας, σύναξις ἐν τῇ Σιών. Ἀνάγνωσμα τῆς Ἑξόδου: «Μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας τὰς πολλὰς ἐκείνας, ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου· εἶπεν δὲ Κύριος πρὸς Μωϋσῆν ἐν γῇ Μαδιὰμ» (4, 18—19),—(ἐλλιπές).

Τῇ τρίτῃ Πέμπτῃ ἑσπέρας, σύναξις ἐν τῇ Σιών. Τροπάριον ἡχος β'. «Λύτρωσόν με, Κύριε, ὁ Θεός μου». Ἀνάγνωσμα τῆς Ἑξόδου,—(ἀπωλέσθη).

Τῇ Παρασκευῇ, σύναξις ἐν τῇ Ἀναστάσει. Ἀνάγνωσμα τοῦ Δευτερονομίου,—(ἀπωλέσθη).

Τῷ τρίτῳ Σαββάτῳ, μνήμη τῶν Ἀγ. Ἀποστόλων. Ψαλμὸς 18, ἡχος β'. «Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν». Στιχ. «Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν». Ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Κορινθίους: «Καὶ εἴτε πάσχει ἐν μέλος... ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι» (Α'. Κορ. 12, 26—31), Ἀλληλουῖα ἡχος β'. «Πάντα τὰ ἔθνη». Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ: «Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου... ἃ δεῖ εἰπεῖν» (12, 5—12).

Τῇ τετάρτῃ Κυριακῇ τῆς Ἀγίας Τεσσαρακοστῆς, σύναξις ἐν τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Εἰς τὴν λειτουργίαν Προκείμενον ἡχος ε'. «Εἰσάκουσόν μου, Κύριε, ὅτι χρηστὸν τὸ ἔλεός σου». Στιχ. «Ὅτι θλίβομαι ταχὺ ἐπάκουσόν μου». Ἀνάγνωσμα Ἰεζεκιήλ: «Διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος, Κύριος, νῦν ἀποστρέψω... λέγει Κύριος, Κύριος» (40, 25—29). Ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Ρωμαίους: «Μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς· μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες» (12, 16), — (ἸΙ συνέχεια ἀπωλέσθη). Ἀλληλουῖα ἡχος β'. «Ἐπὶ σοί, Κύριε, ἠλπισα, μὴ κατασχυνθεῖν». Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ: «Ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖ πάντοτε προσεύχεσθαι... ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται». (18, 1, 14). Εἰς τὴν νίψιν τῶν χειρῶν, ἡχος β'. «Παντοκράτωρ Ὑψιστε, Σὺ οἶδας».

Τῇ τετάρτῃ Δευτέρᾳ ἑσπέρας, σύναξις ἐν τῇ Σιών. Τροπᾶριον ἡχος ς'. «Τίς ὁ ἁμαρτάνων καὶ...». Ἀνάγνωσμα τῆς Γενέσεως: «Ἐγένετο δὲ μετὰ τὸ γηράσαι τὸν Ἰσαάκ... καὶ ἐκλύσης τὸν ζυγὸν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ τραχήλου σου» (27, 1—40). Ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ἰεζεκιήλ: «Καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς με λέγων· υἱὲ ἀνθρώπου, τί ὑμῖν ἡ παραβολὴ αὕτη ἐν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ» (18, 1—2),— (ἐλλιπές).

Τῇ τετάρτῃ Τρίτῃ ἑσπέρας, σύναξις ἐν τῇ Σιών. Τροπᾶριον ἡχος ς'. «Ἐγὼ ἡμάρτησα». Ἀνάγνωσμα τῆς Γενέσεως: «Καὶ ἐνεκότει Ἰσαὺ τῷ Ἰακώβ.... καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν Μεσοποταμίαν» (27, 41—46. 28, 1—5). Ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου: «Τάδε λέγει Κύριος· φυλάσσεσθε κρίσιν καὶ ποιήσατε δικαιοσύνην» (56, 1),—(Τὸ ἐπιλείπον ἀπωλέσθη).

Τῇ τετάρτῃ Τετάρτῃ ἑσπέρας, σύναξις ἐν τῇ Σιών. Ἀνάγνωσμα τῆς Ἐξόδου: «Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν λέγων, ἐγὼ Κύριος· λάλησον πρὸς Φαραὼ βασιλέα Αἰγύπτου ὅσα ἐγὼ λέγω πρὸς σε» (6, 29),— (ἐλλιπές).

Τῇ τετάρτῃ Πέμπτῃ ἑσπέρας, σύναξις ἐν τῇ Ἀναστάσει. Τροπᾶριον ἡχος η'. «Σοὶ δέσποτα, Κύριε, ἄγγελος»,— (ἐλλιπές).

Τῇ τετάρτῃ Παρασκευῇ ἑσπέρας, σύναξις ἐν τῇ Σιών. Ἀνάγνωσμα τοῦ Λευτερονομίου: «Καὶ νῦν Ἰσραὴλ, τί Κύριος ὁ Θεός σου αἰτεῖται παρὰ σοῦ» (10, 12),— (ἐλλιπές).

Τῷ τετάρτῳ Σαββάτῳ, μνήμη τῶν Ἀγ. Τεσσαράκοντα. Εἰς τὴν λειτουργίαν, τροπᾶριον ἡχος η'. «Ὁ μόνος ἐν Ἀγίοις». Προκείμενον ἡχος στ'. «Εὐλογητὸς Κύριος, ὃς οὐκ ἀφῆκε τὴν προσευχὴν μου». Στιχ. «Ἡ βοήθεια ἡμῶν». Ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου: «Διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος».— Εὐρήσεις εἰς τὴν 22 Ἰανουαρίου.

Ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Ἑβραίους: «Πίστει.....».—Ταῦτα πάντα εὐρήσεις εἰς τὴν Παρασκευὴν τῆς πέμπτης ἑβδομάδος ἐν τοῖς ἀναγνώσμασιν ἐπὶ τῶν κατηχουμένων. Ἀλληλουῖα ἤχος α΄. «Πάντα ταῦτα ἦλθον ἐφ’ ἡμᾶς καὶ οὐκ ἐπελαθόμεθά σου». Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου: «Μνημονεύετε τοῦ λόγου, οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν».—Εὐρήσεις εἰς τὴν *Διαθήκην*¹. Εἰς τὴν νίψιν τῶν χειρῶν: «Προσφορὰς πνευματικὰς». Τῶν Ἀγίων Δώρων: «Σοὶ θυσίαν προσφέρομεν».

Τῇ πέμπτῃ Κυριακῇ, σύναξις ἐν τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Προκείμενον ἤχος β΄. «Τὰ διαβήματά μου κατεύθυνον». Στιχ. «Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου». Ἀνάγνωσμα τοῦ προφήτου Ἰερεμίου: «Κύριε Θεέ, Σὺ ἐποίησας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν τῇ ἰσχύϊ σου» (32, 17),—(ἐλλιπές). Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ: «Καὶ ἰδοὺ νομικός τις ἀνέστη... πορεύου καὶ σὺ ποιεῖς ὁμοίως καὶ σωθήσῃ» (10, 25—37). Εἰς τὴν νίψιν τῶν χειρῶν ἤχος ζ΄. «Ὡς τὸν παραπесόντα εἰς τοὺς ληστὰς». Εἰς τὸν *ἑσπερινόν*, προκείμενον ἤχος ς΄. «Ἐπίβλεψον, εἰσάκουσόν μου». Στιχ. «Ἄσατε τῷ Κυρίῳ».

Τῇ πέμπτῃ Δευτέρᾳ πρὸ τῆς λειτουργίας², ἐν τῇ

1) Ὑπὸ τὴν λέξιν ταύτην ἐν τοῖς λειτουργικοῖς μνημείοις ἐννοεῖται τὸ πρῶτον Εὐαγγέλιον τῶν Ἀγίων Παθῶν (Ἰωάννης 13, 31—18, 1). Τὴν λέξιν ταύτην ἀπαντῶμεν ἐν τῷ Τυπικῷ τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἐκ χειρογράφου τῆς ἐν Δρέσδῃ βασιλικῆς Βιβλιοθήκης ἀριθ. 140 ὑπὸ τὴν ἑννοίαν ταύτην: «Καὶ ἀναγνώσκει ὁ Πατριάρχης τὴν Διαθήκην». (Πρωθ. Αὐσίπτιν, Τὸ ἀρχικὸν Σλαβωρικὸν Τυπικὸν σελ. 47). "Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰς γερμανικὰς πηγὰς, ἐκτὸς τοῦ ἐκδομένου μνημείου, ἡ λέξις αὕτη ἀπαντᾷται καὶ ἐν ἄλλοις. Οὕτω εὐρίσκομεν αὐτὴν ἐν τῷ «Μεγάλῳ Συναξαρίῳ» τοῦ Ἀγίου Γεωργίου Μτατσμιντέλλη (Κ. Κεκελιτζε, Λειτουργ. Γερμανὰ μνημεία, σελ. 282). Ἡ ὀνομασία «Διαθήκη» πληρέστατα ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν χαρακτῆρα τοῦ πρώτου Εὐαγγελίου τῶν Παθῶν, ἐν ᾧ περιλαμβάνονται οἱ τελευταῖοι λόγοι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ.

2) Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ τῶν Ἱεροσολύμων, κατὰ τὴν Μ. Τεσσαρακοστήν, ἡ λειτουργία τῶν Προφητασμένων ἐτελείτο οὐ μόνον τὴν Τετάρ-

ἀκολουθία τῆς τρίτης ὥρας ἀναγινώσκονται ἐπὶ τῶν Κατηχουμένων κατηχητικὰ ἀναγνώσματα ἀπὸ τῆς πέμπτης ἐβδομάδος ἄρχονται νὰ ἀναγινώσκωσι παρὰ τῇ ἔξω πύλῃ τῆς ἐκκλησίας¹.

Πρῶτον ἀνάγνωσμα ἐπὶ τῶν Κατηχουμένων, τοῦ προφήτου Ἡσαΐου: «Λούσασθε καὶ καθαροὶ γίνεσθε». — Εὐρήσεις εἰς τὰ Θεοφάνεια. Δεύτερον ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Ρωμαίους: «Ἐφ' ὅσον μὲν εἰμι ἐγὼ ἐθνῶν ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάζω» (11, 13), — (ἐλλιπές).

Τῇ πέμπτῃ Δευτέρα ἐσπέρας, σύναξις ἐν τῇ Σιών. Τροπάριον ἦχος η'. «Εἰς χεῖρας τῶν ληστῶν». Ἀνάγνωσμα τῆς Γενέσεως: «Ἐπληθύνθησαν δὲ αἱ ἡμέραι καὶ ἀπέθανε Σαυά, ἡ γυνὴ Ἰούδα» (38, 12), — (ἐλλιπές).

Τῇ πέμπτῃ Τρίτῃ, ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τῆς τρίτης ὥρας, ἐπὶ τῶν Κατηχουμένων. Ἀνάγνωσμα Ἰεζεκιήλ: «Δικαιοσύνη δικαίου μετ' αὐτοῦ ἔσται» (18, 27), — (ἐλλιπές). Ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Κορινθίους: «Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον» (Α'. Κορ. 15, 1). — Εὐρήσεις εἰς τὸ Μ. Σάββατον.

τὴν καὶ Παρασκευήν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος, ὡς καὶ νῦν, ἐκτὸς τοῦ Σαββάτου καὶ τῆς Κυριακῆς, συνοῦν τῷ 49 κανόνι τῆς ἐν Λαοδικεῖᾳ Συνόδου (364), διαγορεύοντι «ὅτι οὐ δεῖ ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ ἄρτον προσφέρειν εἰ μὴ ἐν Σαββάτῳ καὶ Κυριακῇ μόνον», ὡς καὶ τῷ 52 κανόνι τῆς ἐν Τροβίλλῃ Οἰκ. Συνόδου: «Ἐν πάσαις ταῖς τῆς Ἀγ. Τεσσαρακοστῆς τῶν νηστειῶν ἡμέραις, παρεκτός Σαββάτου καὶ Κυριακῆς, καὶ τῆς Ἀγίας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἡμέρας, γινέσθω ἡ τῶν Προηγιασμένων ἱερὰ λειτουργία. Τοιοῦτοτρόπως ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐτελεῖτο καὶ κατὰ τὴν Δευτέραν καὶ κατὰ τὴν Τρίτην καὶ Πέμπτην τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς. Ὡς τοῦτο καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ἐκδομένου μηνυ-
μείου.

1) Ἐν τῇ ἀρχαιότητι, κατὰ τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστήν, ἐρίνετο κατ' ἡμέρας τῶν εἰς τὸ βάπτισμα προσερχομένων, λεπτομερῶς περιγραφομένη ὑπὸ τῆς Σύλλογος τῆς Ἀκυστανίας. Κατὰ τοὺς λόγους τῆς προσκυνητρίας ταύτης, ἐν ἀρχῇ τῆς Τεσσαρακοστῆς κατεγράφετο τὰ ὄνόματα τῶν πρὸς τὴν

Τῇ Τρίτῃ ἑσπέρας, σύναξις ἐν τῇ Σιών. Τροπάριον ἦχος η΄. «Ἀπὸ τῶν διανοημάτων μου». Ἀνάγνωσμα τῶν Βασιλειῶν: «Καὶ συνάγουσιν ἀλλόφυλοι τὰς παρεμβολὰς αὐτῶν εἰς πόλεμον καὶ συνάγονται εἰς Σωκὼθ τῆς Ἰουδαίας» (Α΄ Βασιλ. 17, 1).

Τῇ πέμπτῃ Τετάρτῃ, ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τῆς τρίτης ὥρας ἐπὶ τῶν Κατηχουμένων. Ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ἰεζεκιήλ: «Καὶ ραντιῶ».—Εὐρήσεις εἰς τὰ Θεοφάνεια. Δεύτερον ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Ρωμαίους: «Εἰ ἀγνοεῖτε, ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν» (6, 3).—Εὐρήσεις εἰς τὴν τρίτην ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τῶν Θεοφανείων.

Τῇ Τετάρτῃ ἑσπέρας,..... (ἐλλιπές).

Τῇ Πέμπτῃ, ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τῆς τρίτης ὥρας ἐπὶ τῶν Κατηχουμένων. Ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου: «Καὶ προσέειπε Κύριος λαλήσαι τῷ Ἀχαζ» (7, 10).—Εὐρήσεις εἰς τὴν νύκτα τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ. Δεύτερον ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Κορινθίους: «Ὁρᾶτε».—Εὐρήσεις εἰς τὴν ἕκτην ἡμέραν μετὰ τὰ Θεοφάνεια.

Τῇ πέμπτῃ Πέμπτῃ ἑσπέρας, σύναξις ἐν τῇ Σιών. Τροπάριον ἦχος η΄. «Ὁ πολεμῶν ἡμῶς ἐχθρός». Ἀ-

φώτισμα εὐτρεπιζομένων ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου, εἶτα ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐγένετο ἡ κατήχησις ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, ὅστις ἀνέπτυσεν αὐτοῖς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν καὶ τὸ σύμβολον τῆς πίστεως. Ἡ κατήχησις διήρκει τρεῖς ὥρας καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπὶ ἑπτὰ ἐβδομάδας. Κατὰ τὴν ὀγδόην ἐβδομάδα τῆς νηστείας ἔληγεν ἡ διδασκαλία τῆς κατηχήσεως, ὅπως ἐκπληρώσῃσι τὸ σπουδαιότερον. Ἐν ἀρχῇ τῆς ἐβδομάδος ταύτης ἐν τῷ Μαρτυρίῳ οἱ κατηχούμενοι ἀπήγγελλον τῷ ἐπισκόπῳ τὸ σύμβολον, τὸ δὲ Σάββατον ἐτελείτο τὸ βάπτισμα αὐτῶν (Ὁδοιπ. τῆς Ἀγ. Γῆς, σελ. 75—76). Περὶ τῶν κατηχουμένων ἀναφέρεται καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ μνημείῳ, ἀλλ' ἐν γενικαῖς γραμμαῖς. Τί συνέβαινε μέχρι τῆς πέμπτης ἐβδομάδος, περὶ τούτου τὸ μνημεῖον οὐδὲνα λόγον ποιεῖται, ἀπὸ δὲ τῆς Δευτέρας τῆς πέμπτης ἐβδομάδος (ὅταν κατὰ τὴν Σιλβίαν «συμπληρωθῶσιν πέντε ἐβδομάδες»), παρὰ τῇ ἐξωτερικῇ πύλῃ τῆς ἐκκλησίας (κατὰ τὴν Σιλβίαν ἐν τῷ Μαρτυρίῳ), ἀρχεται ἡ κατήχησις.

νάγνωσμα τῆς Γενέσεως: «Ἐγένετο δὲ μετὰ τὰ ρήματα ταῦτα ἡμαρτεν ὁ ἀρχιεπινοχόος τοῦ βασιλέως Αἰγύπτου» (40, 1),— (ἐλλιπές).

Τῇ πέμπτῃ Παρασκευῇ, ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τῆς τρίτης ὥρας, ἐπὶ τῶν Κατηχουμένων. Πρῶτον ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου: «Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν».— Εὐρήσεις εἰς τὴν Μ. Παρασκευὴν ἐν τῷ ἐννάτῳ ἀναγνώσματι. Δεύτερον ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Ἑβραίους: «Ἔστι δὲ πίστις ἐλπίζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων» (11, 1),— (ἐλλιπές).

Τῇ ἕκτῃ Κυριακῇ. Εἰς τὴν λειτουργίαν, προκείμενον ἦχος ς'. «Ἐβόησα ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου». Στιχ. «Ἐκέκραξα πρὸς σε». Ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου: «Ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς καὶ οὐκ ἔστιν ἔτι, ἐγὼ ὁ κατασκευάσας φῶς καὶ ποιήσας σκοτός... οὐδὲ μετὰ δώρων εἶπε Κύριος Σαβαώθ» (45, 6, 13). Δεύτερον ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Ἑφεσίους: «Διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος.... καὶ θυσίαν τῷ Θεῷ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας» (4, 25. 5, 2). Ἀλληλουῖα ἦχος α'. «Ὁ Θεὸς εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχες». Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ: «Ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος... πεισθήσονται» (16, 19 – 30). Εἰς τὴν *νίψιν* τῶν χειρῶν, ἦχος ς'. «Ὁ συνάγων πλοῦτον».

Τῇ Κυριακῇ ἐσπέρας. Προκείμενον ἦχος ε'. «Ἀγάθυνον, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιών.... ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν σου μύσχους». Στιχ. «Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου».

Τῇ ἕκτῃ Δευτέρᾳ, ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τῆς τρίτης ὥρας, ἐπὶ τῶν Κατηχουμένων. Ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου: «Ἐγκαινίσεις με πρὸς με νῆσοι» (41, 1),— (ἐλλιπές).

Τῇ ἕκτῃ Δευτέρᾳ ἐσπέρας, σύναξις ἐν τῇ Σιών. Τροπάριον ἦχος ε'. «Ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ». Ἀνά-

γνωσμα τῶν Κριτῶν: «Καὶ πνεῦμα Κυρίου ἐνέδυσσε τὸν Ἰδεδὼν καὶ ἐσάλπισεν ἐν κερατίνῃ» (6, 34)....

Τῇ ἕκτῃ Τρίτῃ, ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τῆς τρίτης ὥρας. Εἰς τὴν λειτουργίαν πρὸς διδασκαλίαν τῶν Κατηχουμένων, Ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Δανιὴλ: «Ἐγὼ Δανιὴλ ἐθεώρουν... καὶ τὸ ῥῆμα ἐν τῇ καρδίᾳ μου διετήρησα» (7, 2—26). Δεύτερον ἀνάγνωσμα τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ: «Τάδε λέγει Κύριος, Κύριος· καὶ συνάξω τὸν οἶκον Ἰσραὴλ... καὶ ὁ Θεὸς τῶν πατέρων αὐτῶν» (28, 25—26).

Τῇ ἕκτῃ Τετάρτῃ, ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τῆς τρίτης ὥρας, ἐπὶ τῶν Κατηχουμένων. Ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ἰερεμίου: «Ὁ Θεὸς ὁ μέγας ὁ Παντοκράτωρ... ἵνα πληρωθῶσιν αὐτοῖς πάντα τὰ κακὰ ταῦτα...». Δεύτερον ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Ἑβραίους: «Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως». — Εὐρήσεις εἰς τὴν παραμονὴν τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως.

Τῇ Τετάρτῃ ἑσπέρας. Ἀνάγνωσμα τῆς Ἐξόδου: «Εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν, λέγων, εἴσελθε πρὸς Φαραῶ· ἐγὼ γὰρ ἐσκήρυνα αὐτοῦ τὴν καρδίαν» (10, 1), — (ἐλλείπει τὸ τέλος τῆς Προφητείας).

Τῇ Πέμπτῃ, ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τῆς τρίτης ὥρας, σύναξις. Ἐπὶ τῶν Κατηχουμένων ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Τιμόθεον: «Ταῦτα γράφω σοι ἐλπίζων ἐλθεῖν πρὸς σε τάχιον... ἀνελήφθῃ ἐν δόξῃ» (Α'. Τιμοθ. Γ'. 14, 16).

Τῇ Πέμπτῃ ἑσπέρας, σύναξις ἐν τῇ Ἀναστάσει. Τροπάριον ἡχος η'. «Τὸ μυστήριον τοῦ Πάθους». Ἀνάγνωσμα τῶν Βασιλειῶν: «Καὶ ἐπορεύθη Σαοὺλ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ ζητεῖν αὐτὸν (Δαυΐδ)... καὶ Δαυΐδ καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοῦ ἀνέβησαν εἰς τὴν Μεσσαρὰν στενὴν» (Α'. Βασιλ. 23, 25—24—23). Δεύτερον ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ἰεζεκιήλ: «Υἱὲ ἀνθρώπου, σκοπὸν δέδωκά σε τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ... ὁ δίκαιος ζῶν ζήσεται» (3, 17—21). Προκεί-

μενον: «Κύριε εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου». Στιχ. «Ταχὺ εἰσάκουσόν μου, Κύριε, ἐξέλιπε τὸ πνεῦμά μου».

Τῇ Παρασκευῇ, ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ εἰς τὴν λειτουργίαν. Ἀνάγνωσμα ἐπὶ τῶν *Καιηχομένων* τοῦ Προφήτου Ἰεζεκιήλ: «Ἐγένετο ἐπ' ἐμὲ χεὶρ Κυρίου». Εὐρήσεις εἰς τὸ Μέγα Σάββατον ἐν τῷ ἐννάτῳ ἀναγνώσματι Παύλου πρὸς Κορινθίους: «Περὶ τῆς βρώσεως οὖν τῶν εἰδωλοθύτων, οἶδαμεν ὅτι οὐδὲν εἶδωλον ἐν κόσμῳ.... πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενοῦσιν» (Α΄ Κορινθ. 8, 4—9).

Τῇ Παρασκευῇ ἐσπέρας ἐν τῇ ἐννάτῃ ὥρᾳ, σύναξις ἐν τῇ Σιών, στιχηρὰ τοῦ Λαζάρου. Τροπάριον ἡχος β΄. «Δόξα, δόξα Σοι, δόξα». Πρῶτον ἀνάγνωσμα τοῦ Δευτερονομίου: «Φυλάσσου καὶ ἄκουε καὶ ποιήσεις πάντα τοὺς λόγους, οὓς ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι.... οὐ φάγεσθι πᾶν βδέλυγμα» (12, 28—13—14, 3). Δεύτερον ἀνάγνωσμα τοῦ Ἰωβ: «Ἀκούσατε, ἀκούσατέ μου τῶν λόγων.... ὁ δὲ τελευτᾷ ὑπὸ πικρίας ψυχῆς» (21, 2—25). Ἀνάγνωσμα τοῦ προφήτου Ἡσαΐου: «Γίνεσθέ μοι μάρτυρες καὶ ἐγὼ μάρτυς...» (43, 10).—Εὐρήσεις εἰς τὴν ἀγρυπνίαν τῶν Θεοφανείων. Προκείμενον: «Εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ἡ προσευχή μου». Στιχ. «Κύριε ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου».

Τῇ αὐτῇ Παρασκευῇ τῶν Βαΐων, σύναξις ἐν τῇ Σιών, μνήμη Ἰωάννου Ἀρχιεπισκόπου καὶ Μοδέστου, τοῦ ἀνακαινίσαντος τὴν Ἱερουσαλήμ. Εἰς τὴν Λειτουργίαν, προκείμενον ἡχος β΄. «Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει». Στιχ. «Ἀγαθὸν τῷ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ»*. Ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Ἐφεσίους: «Ἐνὶ δὲ ἐκάστῳ ἡμῶν».—Εὐρήσεις εἰς τὰ ἀναγνώσματα τῆς πέμπτης ἡμέρας μετὰ τὰ Θεοφάνεια**. Ἀλληλουϊα ἡχος α΄. «Ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι ἐν Κυρίῳ».

*) Ἐν τῷ χειρογράφῳ Κάλσυχας: Τῇ αὐτῇ Παρασκευῇ τῶν Βαΐων, σύναξις ἐν τῇ Σιών μετὰ ταῦτα ἀρχοῦνται τῆς λειτουργίας, διότι τελεῖται ἡ μνήμη τῶν Ἀγίων Ἱεραρχῶν Ἰωάννου καὶ Μοδέστου, τῶν ἀνακαινισάντων τὴν Ἱερουσαλήμ. Τροπάριον τῶν Ἱεραρχῶν. . . .

**) Ἐν τῷ Κ. χειρ. πρὸ τοῦ ἀποστόλου τίθεται ἀνάγνωσμα τοῦ Ἡ-

Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου: «Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν» (10, 11 —16). Εἰς τὴν νύκτιν τῶν χειρῶν ἡχος δ'. «Μακαρία ἡ μνήμη». Τῶν Ἀγίων δώρων, —τῶν Ἀγίων.

Τῷ ἑκτῷ Σαββάτῳ, σύναξις ἐν Βηθανίᾳ¹, μνήμη τοῦ Λαζάρου. Εἰς τὴν λειτουργίαν τροπᾶριον ἡχος η'. «Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε, ὁ ἐλθὼν εἰς Βηθανίαν». Προκείμενον ἡχος στ'. «Κύριε, ἐξήγαγες ἐξ Ἄδου τὴν ψυχὴν μου». Στιχ. «Ὑψώσω σε, Κύριε, ὅτι ὑπέλαβές με». Ἀνάγνωσμα τῶν Παροιμιῶν: «Φόβος Κυρίου προστίθισιν ἡμέρας... ἀποθανῶν δίκαιος ἔλιπε μετὰμελον» (10, 27—164). Ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Ἐφεσίους: «Τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται... τί τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου» (5, 13 —17). Ἀλληλουῖα ἡχος β'. «Ἐπίστρεψον τὴν ψυχὴν μου». Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου: «Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ Πάσχα τῶν Ἰουδαίων... καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν» (11, 55-12, 11). Εἰς τὴν νύκτιν τῶν χειρῶν ἡχος α'. «Μαρία καὶ Μάρθα». Τῶν Ἀγίων Δώρων: «Λαοὶ προΐστανται».

σαῖον: «Ὑμεῖς δὲ ἱερεῖς Κυρίου κληθῆσεσθε» (41, 6). Εὐρῆσαι εἰς τὴν δευτέραν Σεπτεμβρίου.

1) Ἡ Βηθανία, ἔνθα ἔζη ὁ τετραήμερος Λαζάρου, ἀπέχετο τῆς Ἱερουσαλήμ, κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην (11, 18), 16 σταδίων, κατὰ τὴν Σολζιαν τῆς Ἀκρυτανίας (Ὁδοιπορ. σελ. 62) καὶ τὸν Προσκυνητὴν Θεοδόσιον (Tobler, I, σελ. 67) ὁὗο μῖλια. Ἐνταῦθα κατὰ τὸ Ὁδοιπορικόν τῶν Βυρδигάλλων, «Est crypta, ubi Lazarus positus fuit», κατὰ τὸν Ἀντωνίου τὸν Μάρτυρα (Monimentum Lazari, αὐτόθι σελ. 100), ὁ Ἀρχιεπίσκοπος δεῖκνυσιν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Λαζάρου μεγάλην Βασιλικὴν (Ὁδοιπ. σελ. 160). Κατὰ τὴν Σολζιαν, εἰς τὴν Βηθανίαν ἐτελειετο λειτουργία τῷ Σαββάτῳ τῶν Βαίων. Κατὰ δὲ τὸν Θεοδόσιον καὶ μοναχὸν Ἐπιφάνιον, κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαίων. Τὸ ἡμέτερον μοναστεῖον πληρέστατα συμφωνεῖ πρὸς τὴν μαρτυρίαν τῆς Σολζίας τῆς Ἀκρυτανίας. Τὸ μοναστεῖον τοῦτο, τὸ ὀρίζον «σύναξιν» κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης τοῦ Λαζάρου εἰς Βηθανίαν, μετὰ τῆς ὑποδείξεως διαφορῶν ἀναγνωσμάτων κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, παρέχει ἡμῖν θετικὰ πληροφορία, ὅτι καὶ κατὰ τὸν ἑβδόμον καὶ ὄγδον αἰῶνα ἐτελειετο λειτουργία κατὰ τὸ Σάββατον τῶν Βαίων, ὡς καὶ κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα συννοῶν τῇ ἀνακαινώσει τῆς Σολζίας.

Τῇ ἐβδόμῃ Κυριακῇ τῶν Βαΐων. Τῇ τρίτῃ ὥρᾳ ἐξέρχονται εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος τῶν Ἑλαιῶν¹, ψάλλοντες ἦχος α΄. «Χαῖρε θύγατερ», ἦ,—«Τὸν Θεὸν ἐν δούλῳ μορφῇ». Ὅταν φθάσωσιν εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος τῶν Ἑλαιῶν, ἀπαγγέλλουσιν ἑκτενῇ καὶ εὐχὴν καὶ ψάλλουσι τὴν ὑπακοήν: «Ἀγάλλονται τὰ μεγάλα ὄρη». Εἶτα ἀπαγγέλλουσιν εὐχὴν καὶ λέγουσι τὸ προκείμενον ἦχος α΄. «Τὰ ὄρη ἀγαλλιάσονται ἀπὸ προσώπου Κυρίου». Στιχ. «Ἄσατε τῷ Κυρίῳ, ἕσμα καινόν». Ἀλληλουῖα δὲν λέγεται εἰς τὰ τρία ταῦτα εὐαγγέλια. Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου: «Τῇ ἐπαύριον ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἐορτήν, ἀκούσαντες ὅτι ἐρχεται Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα..... πεποιηκέναι τὸ σημεῖον» (12, 12—18). Μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἀπαγγέλλουσιν ἑκτενῇ καὶ εὐχὴν καὶ κατευθύνονται εἰς **Γεθσημανήν**², ψάλλοντες ἦχος

1) Ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν οἱ ἀρχαῖοι ἐκ τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς ἐπισκέπται διακρίνουσι δύο κύρια μέρη: Τὸ σπηλαῖον, ἐνῷ ὁ Χριστὸς πρὸ τοῦ Πάθους ἐδίδασκε τοὺς μαθητάς αὐτοῦ, καὶ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ἐξ ὧς ὁ Κύριος ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα **Ἐμβώμιον** καὶ **Ἀνάληψις**. Κατὰ τὸ Ὀδοιπορικὸν τῶν Βορροεγγάλλων καὶ τὸ τῆς Σουλδίας τῆς Ἀρμενίας, ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς Ἀναλήψεως ὑπῆρχε «θαυμαστὸν κάλλος θαυμαστόν», ἥτις ὁλοδομήθη κατεῖχε τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου. Ὁ ἐπίσκοπος Εὐχέρους ἐν τῇ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν πρεσβύτερον Φαρστίνον, περὶ τοῦ 440, ἀναφέρει δύο περιφημιστάτας ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς Ἀναλήψεως καὶ ἐπὶ τοῦ σπηλαίου, ἐνθα ὁ Κύριος συνωμίλει μετὰ τῶν μαθητῶν πρὸ τοῦ Πάθους (Ὀδοιπορικὰ σελ. 94). Αἱ ἐκκλησίαι αὗται κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν Περσῶν. Ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Μοδέστου, ἀνεκαίνισθη μόνον ὁ ναὸς ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς Ἀναλήψεως (Βασίλειον, Παλ. Σουλ. τόμ. Δ', σελ. 209) καὶ πάντες οἱ μετὰ ταῦτα ἐπισκέπται, ὡς ὁ Ἀρκαδιῶς, Βέδας, Βίλλιβάλδος, Βερνάρδος, Μοναχὸς Ἐπιφάνιος καὶ Δανιὴλ ἔχουσιν ὑπ' ὄψιν τὸν ναὸν τούτον. Ἐν τῷ ἐκδιδομένῳ μνημείῳ τὸ Ὅρος τῶν Ἑλαιῶν ἀναφέρεται ὡς ἑκτάκις τρις ἄνευ ἐνοδείσεως ὁρισμένου σημείου τοῦ ὄρους τούτου, πεντάκις δὲ ὑποδεικνύεται ὁ τόπος τῆς Ἀναλήψεως.

2) Ἐν τῷ ἡμετέρῳ μνημείῳ ἡ Γεθσημανὴ ἀναφέρεται τετράκις: Τῇ Κυριακῇ τῶν Βαΐων, τῇ Μ. Παρασκευῇ, τῇ 15 Αὐγούστου καὶ τῇ 22 Ὀκτωβρίου. Ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει ἐννοεῖται ὁ κήπος τῆς Γεθσημανῆς, ἐν ᾧ παρεδόθη ὁ Κύριος εἰς τοὺς Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους, ὅτι: ἡ λιτανεία

δ': «Ὁ καθήμενος ἐν θρόνῳ δόξης ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς», ἢ «Σήμερον ἐπληρώθη». Ὅταν φθάσωσιν εἰς *Γεθσημανήν*, λέγουσιν ὑπακοήν: «Τὰ ὄρη ἀγαλλιάσονται». Ἀπαγγέλλουσιν ἐκτενῇ καὶ εὐχὴν, ψάλλουσι τὸ αὐτὸ προκείμενον καὶ ἀναγινώσκουσι τὸ αὐτὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ: «Καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθσφαγὴ καὶ Βηθανίαν, πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον Ἑλαιῶν..... εἰρήνη ἐν οὐρανῷ καὶ δόξα ἐν Ὑψίστοις» (19, 29—38). Μετὰ ταῦτα ἀπαγγέλλουσιν ἐκτενῇ καὶ εὐχὴν καὶ ἔρχονται εἰς τὴν *Προβατικὴν Κολυμβήθραν*, ψάλλοντες: «Ὁ καθήμενος ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς», ἢ «Σήμερον ἦλθεν ὁ Σωτὴρ». Εἴτα λέγουσι τὴν ὑπακοήν: «Ἀγάλλονται τὰ μεγάλα ὄρη», ψάλλουσι τὸ αὐτὸ προκείμενον καὶ ἀναγινώσκουσιν εὐαγγέλιον τοῦ Μάρκου: «Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ, εἰς Βηθσφαγὴ καὶ Βηθανίαν.... εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου» (11, 1—10). Μετὰ ταῦτα ἀπαγγέλλουσιν εὐχὴν καὶ ἐπιστρέφουσι ψάλλοντες: ἡχος δ'. «Εὐλογητὸς ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης, ὁ καθήμενος ἐπὶ πύλου Ὡσαννὰ τῷ Υἱῷ Δαυὶδ». Καὶ ὅταν φθάσωσιν εἰς τὴν *Καθολικὴν Ἐκκλησίαν*, συμπληροῦσι τὴν ἀκολουθίαν ταύτην. Εἴτα τελοῦσι τὴν λειτουργίαν. Τροπάριον ἡχος α'. «Τὴν κοινὴν ἀνάστασιν πρὸ τοῦ

κατὰ τὴν Μ. Παρασκευὴν ἡδύνατο νὰ λάβῃ τὴν ἐκείσε κατεβύθυσιν, κατὰ δὲ τὰς ἄλλας περιπτώσεις ἐννοεῖται ὁ ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Τὸ ἡμέτερον μνημεῖον παρέχει τὸ δυνατὸν τοῦ καθορισμοῦ τοῦ χρόνου τῆς ἐκδηροῦς τῆς Βασιλικῆς ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ τόπῳ τῆς ταφῆς τοῦ παναρχάντου αὐτῆς σφραγίς. Τῇ 15 Αὐγούστου ἐν αὐτῷ ἀναγινώσκουμεν: «Ἐν Γεθσημανῇ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Ἀποστόλου Μαρκανοῦ, μνημὲ τῆς Θεοτόκου». Τῇ δὲ 22α Ὀκτωβρίου: «Μεγάλα ἐγκαίνια ἐν Γεθσημανῇ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Ἀποστόλου Μαρκανοῦ». Τοιοῦτοτρόπως κτίτωρ τῆς ἐν Γεθσημανῇ Βασιλικῆς, κατὰ τὸ μνημεῖον τοῦτο, τοιχάζει ὁ Ἀποκράτωρ Μαρκανός, ὅστις ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 450—457. Τὴν Βασιλικὴν ταύτην ἀναφέρει καὶ ὁ Θεοδόσιος, ἐπισκεψθεὶς τοὺς Ἁγίους Τόπους περὶ τὸ 530: «Καὶ ἐνταῦθα ὑπάρχει ἡ Βασιλικὴ τῆς Ἁγίας Μαρίας, μητρὸς τοῦ Κυρίου, καὶ ἐνταῦθα ὑπάρχει ὁ τάφος αὐτῆς» (Ὁδοιπορ. σελ. 100), ὡς καὶ Ἀντωνίνος ὁ Μάρτυς (570): «Καὶ ἐν τῇ κοιλίᾳ ταύτῃ τοῦ Ἰωσαφάτ, λέγεται, εἶσιν ἡ Βασιλικὴ τῆς Ἁγίας Μαρίας» (Αὐτοῖσι σελ. 129).

σου πάθους». Προκειμενον ἦχος α'. «Τὰ ὄρη ἀγαλλιάσονται ἀπὸ προσώπου Κυρίου». Στιγ. «Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν». Ἀνάγνωσμα τῶν Παροιμιῶν: «Ὡς κέδρος τοῦ Λιβάνου ὑψωθήσομαι καὶ ὡς κυπάρισσος τῶν ὀρέων Ἑρμών, ὡς φοῖνιξ μεγαλυνθήσομαι..... οἱ ἐπαινοῦντές με οὐχ ἁμαρτήσουσιν»(:). Δεύτερον ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Σοφονίου: «Χαῖρε θύγατερ Σιών, κήρυσσε θύγατερ Ἱερουσαλήμ..... ὡς ἐν ἡμέρᾳ ἐορτῆς» (3, 14—18). Τρίτον ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ἠσαΐου: «Ἐξεγείρου, ἐξεγείρου Σιών, ἔνδυσαι τὴν ἰσχύν σου Σιών.....» (52,1), — (Τὰ περαιτέρω φύλλα ἀπωλέσθησαν)¹.

Τῇ Δευτέρᾳ, Τρίτῃ καὶ Τετάρτῃ τῶν Παθῶν. Μετὰ

1) Ἐν τῷ χειρογράφῳ Κάλσκης ἡ ἀκολουθία τῆς ἐορτῆς τῶν Βαθῶν ἐκτίθεται οὕτω: «Τῇ Κυριακῇ τῶν Βαθῶν, τῇ τρίτῃ ὥρᾳ εἰσέρχονται εἰς τὴν Ἀγίαν Ἐκκλησίαν καὶ φάλλουσι ψαλμὸν. **Λαμβάνουσι κλάδους καὶ τιθέασιν αὐτοὺς παρὰ τῇ εἰσόδῳ τοῦ Ἱεροῦ, θυμιῶσι σταυροειδῶς, ἀνάπτουσι κηρία, ἀπαγγέλλουσιν ἐκτενὴ καὶ εὐχὴν καὶ λέγουσιν τὸ προκειμενον, ἦχος α'.** «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου». Στιγ. «Θεὸς Κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν». Ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ τὰ Βαθὰ καὶ μετὰ τὴν εὐλόγησιν διανέμει τῷ λαῷ τοὺς κλάδους, ἐφ' ᾧ φάλλουσι τὸν ψαλμὸν: «Τὰ ὄρη ἀγαλλιάσονται ἀπὸ προσώπου Κυρίου». Στιγ. «Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν». Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου (12, 12-23). Εἶτα φάλλουσι τὴν ὑπακοήν: «Χαῖρε θύγατερ Σιών». Τὸ αὐτὸ προκειμενον, καὶ ἀναμνήσκουσι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Λουκά (19, 29-38). Εἶτα ἀπαγγέλλουσιν ἐκτενὴ καὶ εὐχὴν καὶ ἐκεῖθεν κατευθύνονται εἰς τὴν **Προβατικὴν Κολυμβήθραν** φάλλοντας: «Σήμερον ἐπληρώθη τὸ ρηθὲν ὑπὸ τοῦ Προφήτου Ζαχαρίου». Καὶ ὅταν φθάσωσιν ἐκεῖ, φάλλουσι τὴν ὑπακοήν: «Σιχαίῳσι τὰ μεγάλα ὄρη». Λέγουσι τὸ αὐτὸ προκειμενον καὶ ἀναμνήσκουσι τὸ αὐτὸ εὐαγγέλιον τοῦ Μάρκου (11, 1—10). Μετὰ ταῦτα ἀπαγγέλλουσιν ἐκτενὴ καὶ εὐχὴν καὶ ἐπιστρέφουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν φάλλοντας: «Σοὶ πρέπει ὕμνος ὁ Θεὸς ἐν Σιών». Ὅταν φθάσωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἄρχονται τῆς λειτουργίας. Τροπάριον: «Τὴν κοινὴν ἀνάστασιν». Προκειμενον: «Τὰ ὄρη ἀγαλλιάσονται». Ἀνάγνωσμα τοῦ προφήτου Σοφονίου (3, 14—20), καὶ Ἠσαΐου (52, 1). — (Περαιτέρω καὶ ἐνταῦθα ἐκλείπει). Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου: «Καὶ ἀναθεῖνον ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱερουσόλυμα..... λέγων ἀντὶ πόλεων» (20, 17—28), φάλ-

τὸ Εὐαγγέλιον, λέγε τὴν παροῦσαν ὑπακοήν· ἦχος ε΄. «Πρὸ τοῦ πάθους ἔλεγεν ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἀναβαίνω εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται».

Τῇ Μ. Τρίτῃ τῶν Παθῶν, σύναξις ἐν τῷ ὄρει τῶν Ἑλαιῶν. Τροπάριον ἦχος ζ΄. «Παράδοξος ἡ ἐπερώτησις τοῦ Κυρίου». Ἀνάγνωσμα τῆς Γενέσεως: «Αὗται αἱ γενέσεις τῶν υἱῶν Νῶε..... ἐπὶ τῆς γῆς μετὰ τὸν κατακλυσμὸν» (10, 1—32). Δεύτερον ἀνάγνωσμα τῶν Παροιμιῶν: «Ἡ σοφία ὠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον καὶ.... ἔτη ζωῆς σου» (9, 1—11). Τρίτον ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου: «Ἴδου ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἰδου Κύριος, Κύριος μετὰ ἰσχύος ἔρχεται... καὶ εἰς οὐδὲν ἐλογίσθησαν» (40, 10—17). Μετὰ ταῦτα ψάλλουσιν τὸ τροπάριον: «Προσέλθωμεν, πιστοί». Εἶτα εἰσέρχονται εἰς τὸ βῆμα, ἀπαγγέλλουσι τὸ προκείμενον: «Πρὸς σέ, Κύριε, ἦρα τὴν ψυχὴν μου», καὶ ἀναγινώσκουσι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου καλούμενον τῶν Ταλάντων¹: «Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν....» (24, 3—26, 2),— (ἐλλείπει ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τὸ τέλος τῆς περικοπῆς).

Τῇ Μ. Τετάρτῃ τῶν Παθῶν. Εἰς τὸν ὄρθρον Εὐαγ-

λοῦσι τὸ «Φῶς ἱλαρόν» καὶ λέγουσιν: «Ἰψώσωμεν τὰ ὄμματα ἡμῶν». Εἰς τὸ «Κύριε ἐκέκραξα» ψάλλουσι στιχηρὰ καὶ τελειοῦσι τὸν ἐσπερινόν.

1) Ἡ ἀκολουθία τῆς Μ. Τρίτης ὁρίζεται, κατὰ τὸ ἐκδιδόμενον μνημεῖον, ἐν τῷ ὄρει τῶν Ἑλαιῶν, ὡς τοῦτο ἀπαντῶμεν παρὰ τῇ Συλβίᾳ τῆς Ἀκυτανίας καὶ ἐν τῷ Τυπικῷ τοῦ 1122. Τὰ ἀναγνώσματα εἰς τὴν Λειτουργίαν τῆς ἡμέρας ταύτης καὶ αἱ προσχρεταὶ καὶ τὰ εὐαγγέλια εἰσι τὰ αὐτά. Ἐξαιρέσει τῆς πρώτης προσχρεταίς, ὡς καὶ ἐν τῷ Τυπικῷ τοῦ 1122. Τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐφελκεῖ ἡ ἐπιγραφή τοῦ Εὐαγγελικοῦ ἀναγνώματος τῶν «Ταλάντων», προφανῶς διότι ἐνταῦθα λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν πρὸς τοὺς ἀλλοὺς ἡ παραβολὴ τῶν Ταλάντων (Ματθ. 25, 14—30). Ἐκτός τῆς Μ. Τρίτης, ἐν τῷ χειρογράφῳ Λιτάσκης ἡ λέξις αὕτη ἀπαντάται ἔτι δις, τῇ 23ῃ Ἰανουαρίου καὶ τῇ 7ῃ Μαΐου. Προφανῶς τὸ Εὐαγγέλιον τῆς Μ. Τρίτης ἔφερε ἰδιαιτέραν ὀνομασίαν τῶν «Ταλάντων», ὡς τὸ πρῶτον εὐαγγέλιον τῶν Παθῶν ἦτο γνωστόν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Διαθήκη».

γέλιον τοῦ Μάρκου: «Ἦν δὲ τὸ πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας....καὶ ἐξήτει πῶς εὐκαίρως αὐτὸν παραδῶ» (14, 1—11).

Τῇ Τετάρτῃ ἑσπέρας. Τροπάριον ἦχος α'. «Ὅτε ἡ ἁμαρτωλὸς προσέφερε». Ἀνάγνωσμα τῆς Γενέσεως: «Ὡφθη ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ πρὸς τῇ δρυὶ τῇ Μамβρεῇ» (18, 1—19). Δεύτερον ἀνάγνωσμα τῶν Παροιμιῶν: «Υἱέ, μὴ σε πλανήσωσιν ἄνδρες ἀσεβεῖς.... τῇ γὰρ ἀσεβείᾳ τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν ἀφαιροῦνται» (1, 10—19). Τρίτον ἀνάγνωσμα Ζαχαρίου τοῦ Προφήτου: «Καὶ γνώσονται οἱ Χαναναῖοι» (11, 11).—Εὐρήσεις εἰς τὴν Μ. Παρασκευὴν ἐν ἀρχῇ τῆς ἀκολουθίας τῶν 12 τροπαρίων. Μετὰ τὰ ἀναγνώσματα, τροπάριον: «Ὅτε ἡ ἁμαρτωλὸς». Προκείμενον: «Ἐξελεύσεται καὶ ἔρεϊ περὶ ἐμοῦ». Στιχ. «Μακάριος ὁ συνιών». Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου: «Τότε συνήχθησαν οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ.... ἵνα αὐτὸν παραδώσωσιν» (26, 3—16).

Τῇ Μ. Πέμπτῃ ἑσπέρας, σύναξις ἐν τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ¹. Μετὰ τὸ «Φῶς ἱλαρὸν» γίνονται ἀναγνώσματα. Πρῶτον, τῆς Γενέσεως: «Καὶ ἐγένετο μετὰ τὰ ρήματα ταῦτα, ὁ Θεὸς ἐπείρασεν τὸν Ἀβραάμ».—Εὐρήσεις

1) Πάσαι αἱ τελεταὶ τῆς Μ. Πέμπτης, κατὰ τὸ Τυπικὸν τοῦ 1122, ὁρίζονται εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, εἰς τὸ Κρανίον, καὶ τὴν Σιών. Ἀπαξ ἀναφέρεται καὶ ἡ Βασιλικὴ τοῦ Κωνσταντίνου, δηλ. «ὁ Πατριάρχης κατεσθύνεται εἰς τὴν Ἀγίαν Σιών ἢ εἰς τὴν Βασιλικὴν τοῦ Κωνσταντίνου, ἵνα ἀγιάσῃ τὸ μῦρον» (Ἀνάλεκτα, τόμ. Β', σελ. 99). Ἐν τῷ ἡμετέρῳ μνημείῳ πρόκειται μόνον περὶ τῆς Λειτουργίας τελομένης μετὰ τοῦ Ἑσπερινοῦ, ἐφ' ᾧ ἡ Λειτουργία αὕτη τελεῖται ἐν τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, τ. ἔ. ἐν τῇ Βασιλικῇ τοῦ Κωνσταντίνου. Ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει τὸ ἡμέτερον μνημεῖον συμφωνεῖ μετὰ τῆς Σιλβίας τῆς Ἀκτουάνιας, καθ' ἣν πάσαι αἱ τελεταὶ τῆς ἡμέρας ταύτης τελοῦνται ἐν τῇ Ἀναστάσει ἐξαίρεσει τῆς λειτουργίας. Ἡ τελευταία κατ' αὐτὴν τελεῖται ἐν τῷ Μαρτυρίῳ τ. ἔ. ἐν τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Κατὰ τὴν ὁρθόην ὅραν ἅπας ὁ λαὸς συνέρχεται, κατὰ τὰ εἰσθότα, ἐν τῷ Μαρτυρίῳ, ἐν ᾧ τελεῖται λειτουργία, ἀλλ' ἐνωρίτερον ἢ τὰς ἄλλας

εἰς τὸν ἐσπερινὸν τοῦ Μ. Σαββάτου. Δεύτερον, τῶν Παροιμιῶν: «Ἡ σοφία ὠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον.—Εὐρήσεις εἰς τὴν Μ. Τετάρτην. Τρίτον, τοῦ Ἑσαίου: «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ».—(ἐλλ.:πῆς). Προκείμενον: «Ἐνώτισαι τὰ ρήματα αὐτῶν». Στιγ. «Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου». Εἶτα ἀναγινώσκουσιν εὐχὴν, ἀπολύουσι τοὺς κατηχουμένους, καὶ ἄρχονται τῆς λειτουργίας. Τροπάριον ἤχος η'. «Ἡ μακροθυμία τοῦ Κυρίου». Ἀνάγνωσμα πρῶτον τῶν Πράξεων: «Ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν, εἶπεν... μετὰ τῶν ἑνδεκα ἀποστόλων» (1, 15—26). Δεύτερον ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Κορινθίους: «Ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν... ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν» (Α'. Κορ. 11, 23—32). Ἀλληλουῖα δὲν λέγεται, ἀπαγγέλλουσιν μόνον ἔκτενῃ. Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου: «Ὁψίας δὲ γενομένης ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα.... καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν» (26, 20—30). Εἰς τὴν νύκτιν τῶν χειρῶν: «Ἡ φωνὴ τοῦ Προφήτου ἐν παραβολαῖς ἀκουσθεῖσα». Μετὰ τὴν μετὰληψιν ἀπαγγέλλουσιν ἔκτενῃ καὶ εὐχὴν, καὶ ψάλλουσιν τὸ Προκείμενον: «Ἡτοίμασαν ἐνώπιόν μου». Στιγ. «Κύριος σώσει με». Εὐαγγέλιον τοῦ Μάρκου: «Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν Ἀζύμων.... ἵνα μὴ εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμὸν» (14, 12—38).

(Τὰ περαιτέρω φύλλα ἀπωλέσθησαν. Μετὰ ταῦτα εὐρίσκομεν συνέχειαν τοῦ πρώτου Εὐαγγελίου κατὰ Ἰωάννην τῶν Ἀγίων Παθῶν, μεθ' ὃ ἔπεται):

Εὐχὴ μετὰ γονυκλισίας. Δεύτερον ἀντίφωνον ἤχος ε'. «Λόγον παρὰ νομον κατέθεντο κατ' ἐμοῦ». Στιγ. «Μακάριος ὁ συνιών». Ὑπακοὴ ἤχος ε'. «Δαυτὶδ προεφήτευσεν». Ἐτέρα ἤχος ζ'. «ὦ τῆς Ἰούδα πλεονεξίας!». Εὐαγγέλιον τοῦ Λου-

κῆρας (Ὁδοπορ. σελ. 65). Τὸν ἀγασμὸν τοῦ μύρου ἀγνοεῖ ὅτι τὴ Σουλβία καὶ τὸ Κανονάριον. Ἐν τῷ Τυπικῷ τοῦ 1122 εἰσῆλθῃ κατὰ τὴν προϋπόθεσιν τοῦ Ν. Κρατσουλέτσσεφ, περὶ τὰ μέτρα τοῦ 10 αἰῶνος.

κᾶ: «Εἶπε δὲ ὁ Κύριος· Σίμων, Σίμων· ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ἐξηγήσατο ὑμᾶς..... συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον καὶ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχιερέως» (22, 31—54). Εὐχὴ μετὰ γονυκλισίας. Ἐκεῖθεν κατευθύνονται εἰς τὴν **Στοὰν**¹ καὶ λέγουσιν ἀντίφωνον τρίτον: «Ὁ μαθητὴς τοῦ διδασκάλου». Στιχ. «Ἐνώτισαι, ὁ Θεός, τὴν προσευχήν μου». Ὑπακοὴ ἤχος στ'. «Ὁ διδάσκαλος ἔκραξεν». Ἐτέρα ἤχος β'. «Ὁ ἐν τῷ δεῖπνῳ». Εὐαγγέλιον τοῦ Μάρκου: «Καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ..... ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγικε» (14, 33—42). Ἀπαγγέλλουσιν ἔκτενὴ καὶ εὐχὴν καὶ κατευθύνονται ἐκεῖθεν εἰς **Γεθσημανήν**. ψάλλοντες ἀντίφωνον τέταρτον, ἤχος ε'. «Σήμερον τὴν φωνὴν ἤκουσαν τοῦ Κυρίου». Στιχ. Ὁ Θεός, τὴν αἴνεσίν μου μὴ παρασιωπήσης». Ὑπακοὴ ἤχος β'. «Τί μελειᾷς, ὦ Ἰούδα». Ἐτέρα: «Ὅτε προσεκύνησαν». Μετὰ ταῦτα ἀναγινώσκουσι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου: «Τότε ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς χωρίον λεγόμενον Γεθσημανή..... ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον» (26, 36—56). Ἀπαγγέλλουσιν ἔκτενὴ καὶ εὐχὴν καὶ ἐκεῖθεν κατευθύνονται εἰς τὸν **Ἅγιον Πέτρον, ὅπου ἦν ὁ οἶκος τοῦ Καϊάφα**, ψάλλοντες τὸ πέμπτον ἀντίφωνον ἤχος ε'. «Σήμερον ὁ Ποιητής». Στιχ. «Σῶσόν με ὁ Θεός». Ὑπακοὴ ἤχος α'. «Γνοὺς ὁ Πέτρος». Ἐτέρα ἤχος ζ'. «Καϊάφας ἔχων». Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου: «Οἱ δὲ στρατιῶται κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον πρὸς Καϊάφαν τὸν Ἀρχιερέα.....

1) Ὑπὸ τὴν λέξιν ταύτην νοεῖται ὁ μέγας ναὸς ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν. Ἐξ οὗ ὁ Κύριος ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν. Ὁ ναὸς οὗτος, κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Ἀρχιδιάκου, εἶχε σχῆμα κυκλωτερεῖς, «ἔχων τρεῖς σπῆας κυκλωτερεῖς ἐσπερασμένας. Τοῦ ναοῦ τούτου τὸ ἐσωτερικόν, ἄνευ στέγης καὶ ἄνευ καμαρῶν, φαίνεται ὑπὸ γυμνῶν οὐρανῶν ἐν ὑπαίθρῳ». (Ὀδοιπορικὰ σελ. 157—158). Τοῦτο συνάδει καὶ πρὸς τὸ Ὀδοιπορικόν τῆς Σιθίας καὶ πρὸς τὸ Τυπικόν τοῦ 1122, ἐν οἷς κατὰ τὴν «Μ. Παρασκευὴν ἀναζέρονται δύο σημεῖα τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν: Τὸ σπήλαιον, ἐν ᾧ ὁ κύριος ἐδίδασκε τοὺς μαθητάς αὐτοῦ, καὶ τὸ μέρος τῆς Ἀναλήψεως, καλούμενον Ἐμβώμιον,

Ποντίῳ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι» (26, 57—27, 2). Εὐχὴ μετὰ γονυκλισίας. **Κατευθύνονται εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, ὅπου ἦν ὁ οἶκος τοῦ Πιλάτου**¹, καὶ ψάλλουσι τὸ στί. ἀντίφωνον, ἦχος ε΄. «Εἶπατε τῷ Θεῷ, ὃ Ἰουδαῖοι». Στιγ. «Δίκασον, Κύριε, τοὺς ἀδικοῦντάς με». Ὑπακοὴ ἦχος ε΄. «Σέ, τὸν λόγον τοῦ Πατρός». Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου: «Ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα εἰς τὸ Πραιτώριον.... ἵνα σταυρωθῇ» (12, 28—19, 16). Εὐχὴ μετὰ γονυκλισίας. Ἔρχονται **πρὸ τοῦ ἁγίου Γολγοθᾶ** καὶ ψάλλουσι τὸ ἔβδομον ἀντίφωνον: «Σταυρωθήτω, ἔκραζον». Στιγ. «Θεέ, Θεέ μου». Ὑπακοὴ ἦχος β΄. «Ὅτε παρέστις τῷ Καϊάφῃ ὁ Θεός». Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ: «Συλλαβόντες δὲ τὸν Ἰησοῦν ἡγαγον.... ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται;» (22, 54—

1) Ἐνταῦθα νοεῖται ὁ περίφημος ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας, οἰκοδομηθεὶς ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ μεταξὺ τοῦ 530 καὶ 542. Ὁ ναὸς οὗτος καλούμενος «Νέα Ἐκκλησία τῆς Πανορνήτου Θεοτόκου» καὶ «Μαρία Νέα», διεσώθη μέχρι τοῦ νῦν ἐν τῷ τεμένει "Ελ."Αχσα. Ὁ ναὸς οὗτος ἀναφέρεται ἔτι ἐν τῷ ἡμετέρῳ μνημείῳ τετρακτίς: Τῇ 3ῃ Αὐγούστου ὑπὸ τὸ ὄνομα «τῆς Νέας Ἐκκλησίας τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ», τῇ 7ῃ «τῆς Ἀγίας Σοφίας τῆς Νέας», τῇ 12 7/ῆρίου, «τῆς Ἀγίας Μαρίας, οἰκοδομηθείσης ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ», καὶ τῇ 21 τοῦ αὐτοῦ μηνός, «Σοφίας τῆς Νέας, ὅπου ἦν ὁ οἶκος τοῦ Πιλάτου». Ὁ ναὸς οὗτος, κατὰ τὸ Κανονάριον, εὐρίσκετο ἐκεῖ, «ὅπου ἦν ὁ οἶκος τοῦ Πιλάτου», ἢ, κατὰ τὸ Τυπικὸν τοῦ 1122, «εἰς τὸ Λιθόστρωτον». Περὶ τοῦ τοπογραφικοῦ συνδέσμου τῆς Ἀγίας Σοφίας μετὰ τοῦ Πραιτωρίου τοῦ Πιλάτου μαρτυροῦσιν οἱ τῆς Δύσεως προσκυνηταὶ ἐπισκεψθέντες τὴν Ἱερουσαλὴμ ἢ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τούτου, ἢ μετὰ τινα χρόνον. Ἐν τῇ «Ἐπιτομῇ περὶ τῶν Ἱεροσολύμων» (530) ἀναφέρεται: «Ἐντεῦθεν (ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Καϊάφα) μεταβαίνεις εἰς τὸν οἶκον τοῦ Πιλάτου,.... ἔνθα ὑπάρχει μεγάλη βασιλική.... καὶ καλεῖται Ἀγία Σοφία» (Ὁδοιπορικὰ σελ. 97). Τὰ αὐτὰ γράφει καὶ ὁ Θεοδόσιος: «Ἐνταῦθα ὑπάρχει Ἐκκλησία τῆς Ἀγίας Σοφίας» (σελ. 100), ὡς καὶ Ἀντωνῖνος ὁ Μάρτυς: «Καὶ προσερχόμενοι εἰς τὸ Πραιτώριον... ὅπερ πρὸ μικροῦ ἐστὶ Βασιλικὴ τῆς Ἀγίας Σοφίας» (σελ. 132). Πᾶσαι αὗται αἱ μαρτυρίαι περὶ τοῦ συνδέσμου τῆς Ἀγίας Σοφίας μετὰ τοῦ Πραιτωρίου τοῦ Πιλάτου εἰσι σπουδαῖαι, καθότι παρέχουσι τὸ δυνατόν νὰ καθορισθῇ ἀκριβῶς ἡ τοπογραφικὴ θέσις τοῦ Πραιτωρίου. (Α. Δημητριάδης, — Τελευτὰ τῆς ἐβδομάδος τῶν Παθῶν καὶ τοῦ Πάσχα σελ. 364-390).

—23, 31). Μετὰ ταῦτα λήγει ὁ ὄρθρος¹. Μετὰ τὸν ὄρθρον λέγουσιν ἀντίφωνον, ἦχος ε'. «Συλλαβόντες τὸν Κύριον ἐν τῷ μέσῳ τῶν μαθητῶν». Στιγ. «Συνέλαβον τὴν δικαίαν ψυχὴν». Δόξα, ὑπακοή: «Σὺ ὁ διὰ φθόνον». Ἐτέρα: «Ὅτε παρέρστης»,—λέγε ἐκ τῶν δύο τούτων, οἷαν γινώσκεις. Ἀναγινώσκουσι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ: «Ὅτε ἐξήγαγον αὐτόν»· εὐρήσεις ἀνωτέρω, καὶ ἀπολύουσι τὸν λαόν.

1) Ἡ Ἀκολουθία τῶν ἁγίων Παθῶν συνίσταται ἐκ λιτανειῶν εἰς διαφόρους ἁγίους τόπους μετ' ἀναγνωσμάτων καταλλήλων εὐαγγελικῶν περικυπῶν ἐπὶ τῶν τόπων τούτων, καὶ ἐξ ἀντιφώνων. Κατὰ τὴν Συλβίαν, ἡ Ἀκολουθία τῶν Παθῶν ἤρχετο ἀπὸ τοῦ ὅρου τῶν Ἑλαιῶν, ἐκ τοῦ σπηλαίου ἐκείνου, ἐν ᾧ ὁ Κύριος ἐδόδασκε τοὺς μαθητάς αὐτοῦ· ἐκεῖθεν ἡ πρώτη λιτανεὶα κατηρθύνετο εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, εἰς τὸν τόπον τῆς Ἀναλήψεως. Κατὰ τὸ Τυπικὸν τοῦ 1122, ὡς κύριον σημεῖον τῆς πρώτης λιτανείας, κατευθυνομένης εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν, εἰς τὸ σπήλαιον, ὀρίζεται ἡ ἀγία Σιών. Ἐν τῷ ἐκδιδομένῳ μνημείῳ ἡ ἀρχὴ τῆς Ἀκολουθίας δὲν διεσώθη, καὶ διὰ τοῦτο συγγάνει ἄγνωστον πόθεν ἤρχετο ἡ πρώτη λιτανεὶα καὶ ποῦ κατηρθύνετο. Ἡ δευτέρα λιτανεὶα, κατὰ τὴν Συλβίαν καὶ τὸ Τυπικὸν τοῦ 1122, κατηρθύνετο εἰς τὸν τόπον τῆς προσευχῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν Γεθσημανῇ, ἥ «ἐπὶ τὴν Ἀγίαν Προσκύνησιν». Κατὰ τὸ ἡμέτ. μνημεῖον εἰς τὴν **Στοάν**, ἦτοι εἰς τὸν τόπον τῆς Ἀναλήψεως. Ἡ τρίτη λιτανεὶα, καὶ κατὰ τὰ τρία μνημεῖα κατηρθύνετο εἰς Γεθσημανήν, εἰς τὸν τόπον τῆς συλλήψεως τοῦ Ι. Χριστοῦ.

Ἡ τετάρτη λιτανεὶα, τελευταία κατὰ τὴν Συλβίαν, κατηρθύνετο εἰς τὸν Γολγοθᾶν, κατὰ δὲ τὸ Κανονάριον «εἰς τὸν Ἅγιον Πέτρον», ὅπου ἦν ὁ οἶκος τοῦ Καϊάφα, τ. ἔ. εἰς τὸν τόπον τῆς ἀρνήσεως τοῦ Πέτρου, κατὰ δὲ τὸ Τυπικὸν τοῦ 1122, «εἰς τὴν μετάνοιαν τοῦ Ἁγίου Πέτρου» (Ἀνάλεκτα Β', σ. 126). Ἡ πέμπτη λιτανεὶα, κατὰ τὸ ἡμέτ. μνημεῖον καὶ κατὰ τὸ Τυπικὸν τοῦ 1122, κατηρθύνετο εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, εἰς τὸ Πραιτώριον τοῦ Πιλάτου. Ἡ ἕκτη, κατὰ τὸ Τυπικὸν τοῦ 1122, «εἰς τὸ κέντρον τῆς Γῆς, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἁγίου κήπου», ἐν τῷ ἡμέτ. μνημείῳ δὲν ἀναφέρεται.

Παραθέτομεν ἐνταῦθα πίνακα τῶν Εὐαγγελικῶν ἀναγνωσμάτων κατὰ τὰ τρία μνημεῖα, ἐπισυνάπτοντες καὶ τὸ Συναγικὸν εὐαγγελιστᾶριον 9—10 αἰῶνος, ἀριθμ. 20, ἐν ᾧ διετηρήθη κυρίως ἡ Ἱεροσολυμιτικὴ διάταξις τῶν ἀναγνωσμάτων (Καραβινώφ—Τριφίδιον σελ. 85—86).

17ῃ μεγάλῃ ἐβδόμῃ Παρασκευῇ τῶν Παθῶν. Ἀπὸ

Συλβία.	Κανονάριον.	Συναῖ. Εὐαγγελιστάριον	Τυπικὸν τοῦ 1122
1) Ἰωάν. 13, 31-18, 1.	Τὸ αὐτὸ	Τὸ αὐτὸ	Τὸ αὐτὸ
2) —	Λουκ. 22, 31-54	Λουκ. 22, 30-46	Ἰωάν. 18, 1-28
3) Μάρκ. 14, 33-42	Τὸ αὐτὸ	Τὸ αὐτὸ	Ματθ. 26, 53-65
4) Ματθ. 26, 47-56	Ματθ. 26, 36-56	Τὸ αὐτὸ	Ἰωάν. 18, 28-19, 16
5) Λουκ. 23, 1-26	Ματθ. 26, 57-27, 2	Λουκ. 22, 54-23, 1	Ματθ. 27, 3-32
6) —	Ἰωάν. 18, 3-19, 16	Ματθ. 26, 57-27, 2	Μάρκ. 15, 16-32
7) —	Λουκ. 22, 54-23, 31	Ἰωάν. 18, 28-19, 16	Ματθ. 27, 33-54
8) —	—	—	Λουκ. 23, 32-49
9) —	—	—	Ἰωάν. 19, 25-37
10) —	—	—	Μάρκ. 15, 43-47
11) —	—	—	Ἰωάν. 19, 38-42

Ὡς βλέπομεν, ὁ Γεωργιανὸς πίναξ σχεδὸν συμπίπτει μετὰ τοῦ Συναϊτικοῦ Εὐαγγελισταρίου, προσεγγίζει δὲ μάλλον πρὸς τὸν τῆς Συλβίας ἢ πρὸς τὸ Τυπικὸν τοῦ 1122, ἀναπαράγων τὴν σύγχρονον ἡμῶν διάταξιν τῶν εὐαγγελικῶν ἀναγνωσιμάτων. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς Συλβίας καὶ τοῦ Κανοναρίου συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι ἐν τῇ Συλβίᾳ δὲν ὑπάρχουσι τὰ ἀναγνώσματα, 5

τῆς ἑκτῆς ὥρας¹ συναθροίζονται πρὸ τοῦ Ἁγίου Γολγοθαῖ,

καὶ 6, ἐπειδὴ αὕτη ἀρροεὶ τὰς λιτανείας εἰς τὸς τόπους ἐκεῖνους, ἐν οἷς ἀνεργάζοντο αἱ περικοπαὶ αὐταί, ἦτοι εἰς τὴν Βασιλικὴν τοῦ Πέτρου καὶ τὴν Ἀγίαν Σοφίαν.

Ἐν τῷ Τυπικῷ τοῦ 1122 ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἀντιφώνων εἶνε ὁ αὐτὸς οἷος καὶ νῦν. "Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ τροπάρια, ταῦτά εἰσι πλείονα. Τὰ Ἀντίφωνα τῶν Ἀγίων Παθῶν ἀποδίδονται τῷ Πατριάρχῃ Ἱερουσαλὴμων Σωφρονίῳ, καίτοι ἀκριβῶς δὲν εἶνε δυνατόν νά καθορίσῃ τις ποῖα κυρίως ἀνέχουσιν αὐτῷ. Πρὸς τούτους ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἢ κατὰτάξει τῶν τροπαρίων κατὰ τὰ ἀντίφωνα ἦτο διάφορος ἢ νῦν. Ἐν ἐνὶ λόγῳ τὰ Ἀντίφωνα τῶν Ἀγ. Παθῶν ὑπεβάλλοντο εἰς διαφορούς καὶ πολυεθεῖς μεταβολάς, καὶ ἐλάμβανον ἐν τῷ ἀπαρτισμῷ αὐτῶν στοιχεῖα διαφορῶν ἐποχῶν καὶ αἰώνων (Καραβινῶφ, ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 87—89). Ἐν τῷ ἡμετέρῳ μνημείῳ ὑπάρχουσιν ἑπτὰ μόνον ἀντίφωνα, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν Εὐαγγελίων. Ὁ ἀπαρτισμὸς αὐτῶν τυχάνει ἀπλούστατος. Μεταξὺ αὐτῶν ἀπαντῶμεν ἐν τῷ πρώτῳ Ἀντιφῶν «λόγον παράνομον» (νῦν πρῶτον ἀντίφ.), ἐν τῷ δευτέρῳ «ὁ μαθητὴς τοῦ διδασκάλου συνεφωνεὶ τὴν τιμὴν» (νῦν πέμπτον ἀντίφ.). Ἐν τῷ ἕκτῳ «Σταυρωθήτω ἔκχαζον» (δεύτερον τροπάριον, ἄγδιον ἀντίφωνον νῦν), καὶ: «Ὅτε παρέστης τῷ Καίσαρι ὁ Θεός» (νῦν κάθισμα τοῦ διωδεκάτου ἀντιφώνου). Τὰ λοιπὰ ἐλλείπουν καὶ ἐν τῷ Τυπικῷ τοῦ 1122 ὡς καὶ νῦν. Φηροῦμεν, ὅτι ἐν τῷ ἐκδιδομένῳ μνημείῳ διετηρήθη ἡ ἀρχαιοτάτη σύνταξις τῶν Ἀντιφώνων τῶν Ἀγίων Παθῶν ἀποδομένη τῷ Σωφρονίῳ.

1) Ἡ διάταξις τῶν 12 τροπαρίων, ἧ, ὡς συνήθως καλοῦσιν τὸν ὥρων τοῦ Πατριάρχου Σωφρονίου, συνδέεται στενῶς μετὰ τῆς Ἀκολουθίας τῶν Ἀγίων Παθῶν. Τινὰ ἐκ τῶν τροπαρίων τούτων ἀπαντῶνται καὶ εἰς τὰ Ἀντίφωνα τῶν Ἀγίων Παθῶν, καὶ τὸ σπουδαιότερον, ἐν ταῖς ὥραις διεσώθησαν ἔτι καὶ μέχρι τοῦ νῦν στίχοι τῶν ψαλμῶν παραλειφθέντες ἐν τῇ Ἀκολουθίᾳ τῆς νυκτός. Ἡ διάταξις τῶν ὥρων τούτων εἶνε ἡ αὐτή, ὅα καὶ ἡ Ἀκολουθία τῶν Ἀγ. Παθῶν.—Ἀντίφωνα, Εὐαγγέλια, οἷς ἐνταῦθα προσετίθεντο ἔτι Ἀπόστολοι καὶ Προφητεῖαι. Τὸ Κανονάριον διετήρησε τὴν διάταξιν τῆς Ἀκολουθίας τῆς ἡμέρας τῆς Μ. Παρασκευῆς, ἐν τῇ συντάξει ἐκείνῃ, ὅποτε αὕτη δὲν ἀπετέλει εἰσέτι τὰς συνήθεις ὥρας. Ἐνταῦθα δὲν ἀπαντῶμεν ὁλοκλήρους ψαλμούς. Ὑπάρχουσι μόνον στίχοι ἐκ τῶν ψαλμῶν πρὸ τῶν τροπαρίων. Ἀναγνώσματα τῶν Εὐαγγελίων, τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Προφητειῶν ἐν τῷ Κανονίῳ ὑπάρχουσιν εἴκοσι, εἰς ὧν 12 τὰ αὐτά, ὡς καὶ νῦν, 8 νέα, ἦτοι: Ἠσαῖου (9, 9—15), Φιλιππησίους (2, 5—11), Ἀμώς (8, 9—11), Α'. Κορινθίους (1, 18—25), Ἠσαῖου (63, 1—6), Ἐβραίους (9, 11—15), Ζαχαρίου (14, 5—9), (Α'. Τιμοθ. 6, 13—16). Ἀλλὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἀναγνώσματα ὑπάρχουσι καὶ ἐν τῷ Τυπικῷ τοῦ 1122 μετὰ μικράς διαφοράς,

ἀπαγγέλλουσιν ἑκτενῇ καὶ εὐχὴν καὶ λέγουσιν τὰ δώδεκα τροπάρια. Πρῶτον τροπάριον, ἦχος στ'. «Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου». Στιχ. «Μακάριος ἀνὴρ ὃς οὐκ». Δεύτερον τροπάριον, ἦχος η'. «Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη». Στιχ. «Ἵνα τί ἐφρούαξαν ἔθνη». Τρίτον τροπάριον, ἦχος η'. «Τάδε λέγει Κύριος τοῖς ἰουδαίοις». Στίχ. «Κύριε τί ἐπληθύνθησαν οἱ θλίβοντές με». Τέταρτον τροπάριον, ἦχος η'. «Διὰ τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων». Στιχ. «Ἐν τῷ κεκραγέναι με, τὰ ρήματά μου». Ἀπαγγέλλουσιν ἑκτενῇ καὶ εὐχὴν μετὰ γονυκλισίας καὶ ἄρχονται τῆς ἀναγνώσεως. Πρῶτον ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ζαχαρίου: «Καὶ γινώσκονται οἱ Χαναναῖοι τὰ πρόβατα τὰ φυλασσόμενά μοι..... καὶ ἀνὰ μέσον Ἰσραὴλ» (11, 11—14). Δεύτερον ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Γαλάτας: «Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι... μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν ἀδελφοί» (6, 14—18). Καὶ λέγουσι Προκείμενον: «Ἵνα τί ἐπανεστήσαν ἐπ' ἐμέ». Στιχ. «Δίκασον, Κύριε, τοὺς ἀδικοῦντάς με». Πέμπτον τροπάριον, ἦχος η'. «Τοῖς συλλαβοῦσί σε παρανόμοις». Στιχ. «Τὰ ρήματά μου ἐνώτισαι, Κύριε». Εὐχὴ μετὰ γονυκλισίας. Τρίτον ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου: «Οὐαὶ τῇ ψυχῇ αὐτῶν.....» (9, 9—15). Τέταρτον ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Φιλιππησίους: «Τοῦτο φρονείσθω ἐν ὑμῖν..... Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν, Ἀμήν» (2, 5—11). Λέγουσι Προκείμενον: «Ἡ καρδιά αὐτοῦ συνέλεξεν ἀνομίαν ἑαυτῷ». Στιχ. Μακάριος ὁ συνιών», Ἐκτον τροπάριον ἦχος η'. «Οἱ νομοθέται τοῦ Ἰσραὴλ». Στιχ. «Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου». Εὐχὴ μετὰ γονυκλισίας. Πέμπτον ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου: «Κύριος Κύριος δίδωσί μοι γλῶσσαν παιδείας..... τίς κακώσει με;» (50, 4—9). Ἐκτον ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Ρωμαίους: «Ἔτι γὰρ Χριστός, ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν..... ἰδοὺ νῦν τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν» (5, 6—11).—Εὐρήσεις ἐν τοῖς Κυριακοῖς ἀναγνώσμασι τῇ δευτέρᾳ Κυριακῇ μετὰ τὴν Πεντηκοστήν. Προκείμενον: «Ὅτι ἐγὼ εἰς μάστιγας ἑτοιμος». Στιχ. «Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου». Ἑβδομον τροπάριον, ἦ-

χος στ'. «Θάμβος ἦν κατιδεῖν». Στιχ. «Κύριε ὁ Θεός μου, ἐπὶ σοὶ ἤλπισα». Εὐχὴ μετὰ γονυκλισίας. Ἔβδομον ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ἀμώς: «Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, λέγει Κύριος Κύριος, δύσεται ὁ ἥλιος μεσημβρίας.... καὶ οὐ μὴ εὗρωσιν» (8, 9—12). Ὁγδοον ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Κορινθίους: «Ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστὶ.... ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ» (Α'. Κορ. 1, 18—25). Προκείμενον: «Εἰς χειρὰς σου παρὰ θῆσομαι τὸ Πνεῦμά μου». Στιχ. «Ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα». Ὁγδοον τροπάριον, ἦχος ε'. «Ὅτε ἐν Σταυρῷ προσήλωσαν παράνομοι». Στιχ. «Κύριε Θεέ μου, ὡς θαυμαστά». Εὐχὴ μετὰ γονυκλισίας. Δέκατον ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου: «Ἴδού, συνήσει ὁ παῖς μου... καὶ Κύριος βούλεται καθαρῶς αὐτὸν τῆς πληγῆς» (52, 13—53, 10). Δέκατον ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Ἑβραίους: «Ὅτε γὰρ ὁ ἀγιάζων καὶ οἱ ἀγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες.... τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι» (2, 11—18). Ἐννατον τροπάριον, ἦχος η'. «Πρὸ τοῦ τιμίου σου Σταυροῦ». Στιχ. «Ἐξομολογήσομαί Σοι, Κύριε». Λέγουσι προκείμενον: «Διμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς». Στιχ. «Κύριε ὁ Θεός μου». Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου: «Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδὼς αὐτὸν... καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου» (27, 8, 56). Εὐχὴ μετὰ γονυκλισίας. Δέκατον τροπάριον, ἦχος ε'. «Δεῦτε, Χριστοφόροι λαοί». Στιχ. «Ἐπὶ Κύριον ἤλπισαν, ὡς εἶπατε». Ἐνδέκατον ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου: «Τίς οὗτος ὁ παραγενόμενος ἐξ Ἑδὼμ.... καὶ κατήγαγον τὸ αἷμα αὐτῶν εἰς γῆν» (63, 1—6). Δωδέκατον ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Ἑβραίους: «Χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν.... τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι τῆς αἰωνίου κληρονομίας» (9, 11—15). Προκείμενον: «Ἐδωκαν εἰς τὸ βρῶμά μου». Στιχ. «Σῶσόν με ὁ Θεός». Εὐχὴ μετὰ γονυκλισίας. Εὐαγγέλιον τοῦ Μάρκου: «Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὃ ἐστὶ πραιτώριον.... αἱ συναναβᾶσαι αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα» (15, 16

—41). Εὐχὴ μετὰ γονυκλισίας. Ἐνδέκατον τροπάριον, ἦχος η΄. «Σήμερον τοῦ ναοῦ τὸ καταπέτασμα». Στιχ. «Σῶσόν με ὁ Θεός, ὅτι ἐκλέλοιπεν ὅσιος». Δέκατον τρίτον ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ἰερεμίου: «Κύριε, γνώρισόν μοι καὶ γνώσομαι.... ἀπεκάλυψα τὸ δικαίωμά μου» (11, 18—20). Δέκατον τέταρτον ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Ἑβραίους: «Ἐρχοντες οὖν ἀδελφοὶ παρρησίαν.... βλέπετε ἐγγίζουσιν τὴν ἡμέραν» (10, 19—25). Προκείμενον: «Ἐγενόμην ὥσει ἄνθρωπος». Στιχ. «Κύριε ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου». Εὐχὴ μετὰ γονυκλισίας. Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ: «ἽΠγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι.... ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον» (23, 32—55). Δωδέκατον τροπάριον, ἦχος ε΄. «Κρεμάμενος ἐπὶ Σταυροῦ οὕτως ἐβόας». Στιχ. «Ἔως πότε, Κύριε, ἐπιλήση μου». Δέκατον πέμπτον ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ζαχαρίου: «Καὶ ἦξει Κύριος ὁ Θεός μου καὶ πάντες οἱ Ἅγιοι μετ’ αὐτοῦ.... ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν» (14, 5—9). Δέκατον ἕκτον ἀνάγνωσμα Παύλου πρὸς Τιμόθεον: «Παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.... ἡ χάρις μετὰ σοῦ, ἀμήν» (Α΄ Τιμοθ. 6, 13—21). Προκείμενον: Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου». Στιχ. «Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου». Εὐχὴ μετὰ γονυκλισίας. Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου: «Οἱ δὲ στρατιῶται ἤγαγον τὸν Ἰησοῦν.... καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ... ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν» (19, 16, 37). Εὐχὴ μετὰ γονυκλισίας.

Μετὰ ταῦτα ψάλλουσι τὸ «Κύριε ἐκέκραξα», στιχηρὸν καὶ τὰ λοιπά. Λέγουσιν τροπάριον, ἦχος ς΄. «Ἡ ἐλευθερία αὕτη ἡμῶν». Προκείμενον: «Ἐθεντό με ἐν λάκκῳ». Στιχ. «Κύριε ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου». Καὶ γίνονται ἀναγνώσματα. Πρῶτον ἀνάγνωσμα: «Ἐνεδρεύσωμεν δὲ τὸν δίκαιον.... καὶ ρύσεται αὐτὸν Κύριος ἐκ χειρὸς ἀνθεστηκότων» (Σοφία Σολομ. 2, 12—18). Δεύτερον ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου: «Ἴδετε ὡς ὁ δίκαιος ἀπώλετο... οὐκ ἔστιν χαίρειν τοῖς ἀσεβέσιν, εἶπεν ὁ Θεός» (57, 1—21). Τρίτον ἀνάγνωσμα τοῦ Προφήτου Ἰερεμίου: «Θηρεύ-

οντες ἐθήρευσάν με ὡς στρουθίον πάντες οἱ ἐχθροί μου
 δωρεάν.... καὶ ἐξαναλώσης ὑποκάτωθεν τοῦ οὐρανοῦ, Κύ-
 ριε» (Θρηνοὶ Ἱερ. 3, 52—66). Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου:
 «Μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησε τὸν Πιλᾶτον, Ἰωσήφ.... ὅτι ἐγ-
 γὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν» (19, 38—42).
 Εἶτα λέγουσι τὸ «Φῶς Ἰλαρὸν» καὶ καθολικὴν ἐκτενῆ καὶ
 τελειοῦσι τὸν Ἑσπερινόν. Μετὰ τὸ «Πάτερ ἡμῶν» ὁ διάκο-
 νος λέγει: «Ἐν εἰρήνῃ ᾤσωμεν, καὶ **ἄρχονται πλύνειν τὸν
 Σταυρόν**. Ὑπακοὴ εἰς τὴν πλύσιν τοῦ Σταυροῦ: «Ὅτε ἐνε-
 πήχθη τὸ ξύλον τοῦ Σταιροῦ σου, Κύριε». Πλύνουσι τὸν
 Σταυρὸν καὶ **κοινωνοῦσι τὸν λαὸν ἐν τῇ λειτουργίᾳ**.
 Ἀπαγγέλλουσιν εὐχὴν καὶ ἀπολύονται.

1) Μετὰ τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Μ. Παρασκευῆς, ὠρί-
 ζετο ἡ πλύσις τοῦ Σταυροῦ, κατὰ τὸ παρὸν μνημεῖον. Τὴν τελετὴν ταύτην
 ἀπαντῶμεν καὶ ἐν τῷ Συγγραμμῷ τοῦ Θ'. αἰῶνος ἀριθμ. 11 τῆς Αὐτοκρατο-
 ρικῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης ἐν Πετροπολὶ (Κεκελιδῆς, λειτουργικά Γεωρ-
 γιανὰ μνημεῖα, σελ. 366). Ἡ τελετὴ τῆς πράξεως ταύτης ἐν τῷ μνημείῳ
 δὲν ἀναφέρεται. Ἡ Συμβία λεπτομερῶς περιγράφει τὴν τελετὴν τῆς προσκυ-
 νήσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ κατὰ τὴν Μ. Παρασκευήν, καθ' ἣν ἐξήγγετο ἐξ
 ἀρχαίας κεχρυσωμένης θύκης καὶ ἐξετίθετο εἰς προσκύνησιν τῷ λαῷ, ἀπὸ
 τῆς δευτέρας μέχρι τῆς ἑκτης ὥρας (Ὁδοιπορικά σελ. 67-69). Κατὰ μίμησιν
 τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων ἐν Κωνσταντινουπόλει, κατὰ τὴν περιγραφὴν
 Βεδδὰ τοῦ Αἰδεσίμου (720), κατὰ τὴν Μ. Πέμπτην, Παρασκευὴν καὶ Σάβ-
 βατον τῆς Μ. Ἑβδομάδος, ἐξήγγον εἰς προσκύνησιν τῷ αὐτοκράτορι, τῷ κλη-
 ρῳ καὶ παντὶ τῷ λαῷ τὰ τεράγια ἐκεῖνα τοῦ τιμίου καὶ Ζωοποιοῦ Σταυροῦ,
 ἅπανα ἐκόμισεν εἰς Κων. πόλιν ἡ ἁγία Ἐλένη. (Ὁδοιπορικά, ἐνθα ἀνωτέρω
 σελ. 204—205). Ἀλλὰ μετὰ τὴν μεταφορὰν ἐκείσε τῇ 28 Ὀκτωβρίου, τῷ
 614 τῆς ἁγίας Λόγχης, δι' ἧς ἐκευτήθη ἡ πλευρὰ τοῦ Σωτῆρος, ἡ τελετὴ
 αὕτη ἀντικατεστάθη δι' ἄλλης—τῆς ἐκθέσεως εἰς προσκύνησιν τῷ λαῷ κατὰ τὰς
 ἡμέρας ταύτας τῆς ἁγίας Λόγχης (Βασιλεύσασκη ὁρθοδ. Παλαιστ. Συλλογὴ
 τῶν. Δ'. σελ. 53). Ἐν τῇ αὐτῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Ἱεροσολύμων, ὡς δεῖκνυται ἐκ
 τοῦ ἡμετέρου μνημείου, κατὰ τὴν Μ. Παρασκευήν, ἐτελεῖτο καὶ ἄλλη τελε-
 τή, ἡ πλύσις τοῦ Ζωοποιοῦ Σταυροῦ. Ἡ τελετὴ αὕτη, μετὰ τῆς προσκυνή-
 σεως τοῦ Σταυροῦ, εἰσήχθη καὶ εἰς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν καὶ ἐκείθεν εἰς τὴν
 Ρωσικὴν ἐκκλησίαν, ἐνθα τελεῖται καὶ ἡ πλύσις τῶν ἁγίων λειψάνων.

2) Ἐκ τῆς ἐκφράσεως ταύτης δηλοῦται, ὅτι κατὰ τὴν Μ. Παρα-

Τῷ Μεγάλῳ Σαββάτῳ εἰς τὸν ὄρθρον¹. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ὄρθρου, τελοῦσιν εἰσοδὸν εἰς τὸ ἅγιον βῆμα καὶ

σκευὴν ἐτελείτο λειτουργία, ἐννοεῖται, τῶν Προηγιασμένων, καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις. Μέχρι τοῦδε ἦτο γνωστὸν, ὅτι ἡ λειτουργία τῶν Προηγιασμένων ἐτελείτο μόνον ἐν τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ Κων/πόλεως κατὰ τὴν Μ. Παρασκευὴν. (ὁπότε εἰσῆλθῃ καὶ εἰς τὸ Τυπικὸν τῶν Στουδιτῶν. (Ἰδε περὶ τούτου Πρωθ. Αυσίτσιν, «Ἀρχικὸν Σλαβοφρονικὸν Τυπικόν, σελ. 56—69). Ἀλλὰ πῶθεν τὸ ἔθος τοῦτο παρελήφθη ἐν τῇ πράξει τῆς ἐκκλησίας ταύτης; Πρέπει ἀράγε νὰ θεωρηθῇ ὡς ὕδωρ ἔθους ἐν τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ, ἣ ἡρώσθη τοῦτο ἐκ τῆς πράξεως τῆς ἀρχαίας Σιωνιτιδος Ἐκκλησίας ὡς καὶ πολλὰ ἄλλα ἐν τῷ Τυπικῷ αὐτῆς; (Δημητρίεβσκη «Τὰ ἀρχαιότατα Πατριαρχικά Τυπικά» σελ. 114—213). Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι τὸ ἔθος τοῦτο εἰσῆλθῃ ἐκ τῆς πράξεως τῆς Σιωνιτιδος Ἐκκλησίας, οὕτως πρὸ τοῦ 614 πρότυπον διὰ τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἐτελείτο ἀράγε ἐν τῇ Σιωνιτιδῇ Ἐκκλησίᾳ λειτουργία κατὰ τὴν Μ. Παρασκευὴν; Ἡ Σύββια τῆς Ἀστυνίας ἀναφέρει, ὅτι μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν προφητειῶν καὶ τῶν εὐαγγελικῶν περιχοπῶν ἐτελείτο λειτουργία κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἔμπροσθεν τοῦ Σταυροῦ (Ὁδοπορικά τῆς Ἀγίας Γῆς, σελ. 69). Κατ' ἄλλην ὁμῶς μαρτυρίαν τοῦ Τυπικοῦ τοῦ 1122, ἡ τέλεσις τῆς λειτουργίας κατὰ τὴν Μ. Παρασκευὴν ἀπαγορεύεται: «Ἐν ταύτῃ τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ ἡμέρᾳ οὐ δεῖ τελεῖσαι λειτουργίαν εἰς τὴν Ἀνάστασιν καὶ μόνον» (Ἀνάλεκτα, τόμ. Β', σελ. 155). εἰς τοῦτο ὁ Π. Κεκελιτζε ἀποδίδει ἀντίθετον ἔννοιαν, καθ' ἣν κατὰ τὴν Μ. Παρασκευὴν μόνον ἐν τῇ Ἀναστάσει δὲν τελεῖται λειτουργία. Ἐπομένως εἰς τοὺς ἄλλους ναοὺς τελεῖται (σελ. 226). Τὴν τέλεσιν τῆς λειτουργίας κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ρητῶς ἀπαγορεύει καὶ τὸ μοναστηριακὸν Τυπικὸν τοῦ ἀγίου Σάββα: «Δεῖ δὲ καὶ ταῦτα εἰδέναι, ὡς παρελάβομεν ἐν Παλαιστίνῃ, κατὰ ταύτην τὴν ἀγίαν ἡμέραν τῆς Μ. Παρασκευῆς μὴ τελεῖν Προηγιασμένον, μήτε αὐθις ἐπιτελεῖν λειτουργίαν».

1) Μετὰ τὸν ὄρθρον τοῦ Μ. Σαββάτου, κατὰ τὸ ἡμέτερον μνημεῖον, συνωδᾷ τῷ Τυπικῷ τοῦ 1122, τελεῖται εἴσοδος (μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου), μετ' αὐτὴν δὲ τρία ἀναγνώσματα, δύο Προφητεῖαι καὶ ἓν Εὐαγγέλιον. Ὁ Ἐσπερινὸς ἀρχόμενος τῇ δεκάτῃ ὥρᾳ τελεῖται ἐν τῇ Ἀναστάσει. Κατὰ τὸ Τυπικὸν τοῦ 1122, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν 15 Προφητειῶν, ὁ Πατριάρχης εἰσέρχεται εἰς τὸ ἅγιον Βῆμα καὶ διανέμει θυμίαμα τοῖς Μητροπολίταις, τοῖς Ἐπισκόποις, τοῖς πρεσβυτέροις καὶ αὐτοῖς μετ' αὐτῶν θυμῷ τὸν ναὸν ἔξωθεν τοῦ Ἀγ. Τάφου, περιερχόμενοι αὐτὸν τρίς, ἐπειδὴ τυγχάνει κεκλεισμένος (Ἀνάλεκτα 183—184). Τὸ αὐτὸ τελεῖται καὶ κατὰ τὸ ἡμέτερον μνημεῖον, μετὰ μόνον τῆς διαφορᾶς, ὅτι τοῦτο γίνεται μετὰ τὴν Εἴσοδον καὶ τὰς Προφη-

ψάλλουσι τὸ τροπάριον, ἦχος β'. «Κύριε ὠφθης ἐν μέσῳ λαοῦ». Λέγουσι τὸ Προκείμενον, ἦχος β'. «Ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς Ἄδου». Στιγ. «Σῶσόν με ὁ Θεός». Καὶ ἀναγινώσκουσι τὸν Ἱσαΐαν: «Κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν» (53, 1).— Εὐρήσεις εἰς τὴν Μ. Παρασκευὴν ἐν τῷ ἐννάτῳ ἀναγνώσματι. Δεύτερον ἀνάγνωσμα, τοῦ Προφήτου Ἱσαΐου: «Κύριε ἐλέησον ἡμᾶς..... οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν ὄψονται γῆν πόρρωθεν» (33, 2—17). Ἀπαγγέλλουσιν ἐκτενῆ καὶ εὐχὴν καὶ ἀναγινώσκουσι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου: «Συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλᾶτον.... λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας» (27, 62—66). Λέγουσιν ὑπακοήν: «Τὰς ψυχὰς τῶν βασιλέων προσέβαλον», καὶ ἀπολύουσι τὸν λαόν.

(ἀπολύουσι)

ΑΡΧΙΜ. ΚΑΛΛΙΣΤΟΣ

τείας, ἀλλ' ἔτι πρὸ τοῦ «Κύριε ἐκέκραξα». Μετὰ τὸν ἀμικθῆν ἀσπασμὸν τῶν ἱεροσολυτῶν, ὁ Ἐπίσκοπος ψάλλει: «Κύριε ἐκέκραξα», γίνεται εἴσοδος εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα, εἶτα δὲ καθέδρα τοῦ Ἐπισκόπου, ὅστις ψάλλει τὸ Προκείμενον: «Ἀνάστα ὁ Θεός». Ἀμέσως μετὰ ταῦτα εἰσέρχονται οἱ κατηχούμενοι εἰς τὸ Βαπτιστήριον καὶ ἀρχεται ἡ ἀνάγνωσις τῶν Προφητειῶν. Μετὰ τὰς Προφητείας εἰσάγουσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοὺς νεοβαπτισθέντας καὶ ἐξακολούθει ἡ λειτουργία.

ΜΕΛΕΤΗ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ
ΑΠΟΛΥΤΟΥ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΕΝΩΝ.

Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία, ἥτις ἀπεκαλύφθη καὶ ἰδρύθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, τοῦ Θεανθρώπου, δὲν ὁμοιάζει πρὸς τὰς ἄλλας θρησκείας ἢ τὰ συστήματα τῶν φιλοσόφων. Ταῦτα ἐξεταζόμενα μετὰ βαθύτητος εὐρίσκονται ἐλλιπῆ, ἅτε ἀνθρώπινα, τῶν δὲ φιλοσόφων ἕκαστος, ὡς δείκνυσι τρανῶς ἡ ἱστορία τῆς φιλοσοφίας, δέχεται δόξας, αἵτινες οὐ μόνον εἶνε ὅλως διάφοροι τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν οὐσιωδῶς ἀντίθετοι, διότι εἶνε παράστασις, ὡς εἰπεῖν, τῆς ἐμφύτου ιδέας, ἥτις ἀμυδρῶς ὑπάρχει ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἀνθρώπου, ὡς καὶ αὐτὰ αἱ θρησκείαι τῶν ἐθνικῶν, ὧν τινες ἦσαν καταγελάστοις τελεταῖς συνεξυφασμέναι. Ἡ Χριστιανικὴ ὅμως θρησκεία, ὡς ἀποκάλυψις αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, τῆς αὐτοαληθείας, δὲν μεταβάλλεται, ὡς αἱ ἀνθρώπιναι ιδέαι καὶ τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα, ἀλλ' εἶνε πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἡ αὐτή, καθαρὰ καὶ ἀδόλωτος. Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία διαδίδεται μὲν πανταχοῦ τοῦ κόσμου καὶ ἀνακαινίζει τὰς ψυχὰς καὶ τὰς κοινωνίας, ἀναπτύσσεται δὲ καὶ διατυπῶται ἐπιστημονικῶς, ἥκιστα ὅμως διαφθείρεται ἢ ἀλλοιοῦται, ὅν τρόπον τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἀναπτύσσεται ἄνευ οὐσιώδους μεταβολῆς. Ἀτυχῶς ὅμως, ἐκ τῆς μὴ ὀρθῆς κατανοήσεως τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος, εἴτε τῶν καθ' ἕκαστον προσώπων εἴτε καὶ Ἐκκλησιῶν ὅλων, μία καὶ ἡ αὐτὴ ἀλήθεια παρίσταται πᾶσιν ὡς διάφορος ἢ καὶ ἀντίθετος. Ἐντεῦθεν

ἐγεννήθησαν αἱ πολυώνυμοι αἱρέσεις ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησίας, αἵτινες τὸν ἄνωθεν ὕφαντὲν τῆς ἀποκεκαλυμμένης ἀληθείας ἔσπευσαν νὰ διαρρήξωσιν, εἰ καὶ πᾶσαι στηρίζονται ἐπὶ τῆς αὐτῆς θάσεως, τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως.

Οἱ Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι τῆς θεοτεύκτου Ἐκκλησίας, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ αὐτῆς Ἰδρυτοῦ, ἡρέυνησαν καὶ ἐξέθηκάν τὴν οὐρανόπεμπτον διδασκαλίαν καὶ διὰ πολεμοῦντες κατὰ Ἀρειανῶν, Μονοφυσιτῶν, Νεστοριανῶν, Μονοθελητῶν καὶ ἄλλων μετὰ ὀρθονοίας καὶ φιλοσοφικῆς λεπτότητος καὶ ἀκριβείας. Οἱ δὲ Πατέρες οὗτοι ἀνεπτύχθησαν κυρίως ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἐν ἣ ὑπερεῖχεν ὁ Ἑλληνισμός, ὅστις, θεωρητικὸς ὢν, ἐζήτησε νὰ ἐρευνήσῃ, καὶ ἡγωνίσθῃ νὰ καθυποβάλλῃ τὸ δόγμα εἰς τὸν ἐλεγχον τῆς καθαρᾶς διανοίας. Αἱ θεολογικαὶ συζητήσεις, ἀσχοληθεῖσαι εἰς τὴν ζήτησιν τῆς Θείας φύσεως καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῶν μυστηρίων τῆς Θεότητος, λαμβάνουσιν ἐν τῇ Ἀνατολῇ χαρακτῆρα ἐξόχως ἐπιστημονικόν. Οὕτω ἐν αὐτῇ ἀνεπτύχθησαν αἱρέσεις πολλαὶ καὶ διὰ θεωρητικά, ἐνῷ ἐν τῇ Δύσει ἐλίγαι, αἵτινες ἦσαν μᾶλλον πρακτικά, συμφώνως τῷ χαρακτῆρι τῶν Δυτικῶν. Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἐφρόντιζε μᾶλλον, ὥπως ἐπεκτείνῃ τὸ κράτος αὐτῆς, καὶ ἐπεζήτει, λέγει ὁ Villemain, μᾶλλον νὰ κυβερνᾷ τοὺς ἀνθρώπους ἢ καλῶς λέγειν καὶ γράφειν.

Ἐν τῇ Δύσει ἐγεννήθη ἡ αἵρεσις τοῦ Πελαγίου, ἥτις ἀνύψωνε τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ, διότι ἐδίδοσκεν, ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκην τῆς Θείας χάριτος καὶ δυνάμεως πρὸς πραγμάτων τοῦ ἀγαθοῦ καὶ σωτηρίας. Κατὰ τῆς αἱρέσεως ταύτης γενναίως ἡγωνίσθη ὁ βαθὺς Ἐπίσκοπος τῆς Ἰππῶνος, ὁ Ἱ. Αὐγουστῖνος, ὅστις, καταστρέφων τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὴν πτώσιν αὐτοῦ, περιέπεσε παραδόξως εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον, τὸν ἀπόλυτον προορισμόν. Τὸ ζήτημα τοῦτο, συνταράξαν κυρίως τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν, ἀνεφάνη καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Μεταρρυθμίσεως καὶ ὑπεστηρίχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Λουθήρου καὶ τῶν ὁπαδῶν του, εἶτα δὲ κυρίως ὑπὸ

τοῦ Καλθίνου¹. Ἀτυχῶς παρεγνώρισαν τὴν σοφὴν ἀρχὴν τοῦ σοφοῦ Ἀριστοτέλους: «Τὰ δύο ἄκρα οὗτ' ἀγαθὰ οὗτ' ἐπαινετά, ἀλλὰ ψεκτὰ» (Ἠθικ. Νικομ. Β', 9). Ἐν τῇ Ἀνατολῇ καθωρίσθησαν σαφῶς καὶ καθαρῶς τὰ ζητήματα καὶ δὴ περὶ τῆς σχέσεως τῆς ἐλευθερίας πρὸς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν προορισμόν, διότι ἐν τῇ Ὀρθόδοξῃ Ἐκκλησίᾳ, διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, διειτηρήθη καθαρὰ καὶ ἀμόλυντος ἡ Χριστιανικὴ ἀλήθεια ἐν μέσῳ τόσων κλυδωνῶν καὶ κατακλυσμῶν. «Καθὼς δὲ ποταμοῦ, λέγει ὁ γλαφυρὸς καὶ σοφὸς Κωνστ. Οἰκονόμος ἐξ Οἰκονόμων, καθαροῦ καὶ διαυγεστάτου δύο τινα ρεύματ' ἀποσχισθέντα, τὸ μὲν εἰς ὑγρὰ καὶ μαλακὰ χωρὶς προσπεσὸν ἐμαλῶς λιμνάζει πλατυνόμενον, τὸ δ' εἰς ἀντίτυπα καὶ σκληρὰ προσβαλὼν ἀφρίζει καὶ φλεγμαίνει καὶ διαρρήγνυται πάλιν εἰς μυρίας ἄλλας ἀπορροάς, μηδεμίαν ἐχούσας φανεράν συναφείας ἀρχήν· τοιαῦτά τινα συνέβησαν καὶ εἰς τὴν διαίρεσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, τὸ μὲν περὶ τὸν μόναρχον Παπισμόν, τὸ δὲ περὶ τὴν ἀναρχον Ἀναμόρφωσιν»². Ἐνταῦθα προτιθέμεθα ν' ἀνασκοπήσωμεν τὴν πλάνην τῶν Διαμαρτυρομένων περὶ τοῦ ἀπολύτου προορισμοῦ, ἐξ οὗ δειχθήσεται, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι ἡ ἀλήθεια, καθαρὰ καὶ ἀνόθευτος, εὐρίσκεται μόνον ἐν τῇ Ὀρθόδοξῃ Ἑλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ. Πρὸς τοῦτο δὲ θὰ ἐξετάσωμεν καὶ τὰ αἷτια, ἕνεκα τῶν ὁποίων περιέπεσον εἰς ταύτην τὴν πλάνην.

«Προορισμόν, λέγει ὁ Καλθίνος, ἀποκαλοῦμεν τὴν αἰωνίαν ἐκείνην ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ, καθ' ἣν ὥρισε τί περὶ ἐκάστου ἀνθρώπου ἵνα γένηται, διότι οὐκ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς δημιουργοῦνται πάντες οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ' ἄλλοις μὲν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἄλλοις δὲ ἡ κόλασις ἡ αἰώνιος προορίζεται. Ὅθεν καθ' ὃ τέλος ἕκα-

1) Περὶ τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως τῆς αἵρέσεως ταύτης πρὸς. Πολυκάρπου Ζάχου «περὶ προορισμοῦ» ἐν Ἀθήναις 1911, καὶ Πολυκάρπου Συνοδικοῦ βιβλιοκρισίαν τῆς μελέτης ταύτης ἐν «Ἐκκλησιαστικῇ Φάτρει».

2) Κ. Οἰκονόμου. Περὶ τῶν τριῶν βοηθῶν τῆς ἐρωσύνης σελ. 302.

στος πλάττεται προσρίζεσθαι, τοῦτον λέγομεν ἢ εἰς ζωνὴν ἢ εἰς θάνατον». (Institu. 11, 23). Οὕτω ἀποφαίνεται καὶ ἡ πρὸς τὸν Κύριλλον τὸν Λούκαριν, Πατριάρχην Κων/πόλεως, ἀποδιδομένη Ὁμολογία: «Πιστεύομεν τὸν ἄκρως ἀγαθὸν Θεὸν πρὸ καταβολῆς κόσμου, οὗς ἐξελέξατο, εἰς δόξαν προσρίσαι, μηδαμῶς εἰς τὰ ἔργα ἀποβλέποντα αὐτῶν· οὔτε μὴ ἔχοντα ἑτέραν τινὰ αἰτίαν εἰς τὴν ἐκλογὴν ταύτην κατεπείγουσαν, εἰ μὴ τὴν εὐδοκίαν, τὸ θεῖον ἔλεος ὡσαύτως, πρὸ τὸν αἰῶνα γενέσθαι, ἀποβεβληκέναι, οὗς ἀποβέβληκε· τῆς δὲ ἀποβολῆς ταύτης ἦν τις ἐπίδη ἐπὶ τὴν τοῦ Θεοῦ αὐθεντίαν καὶ κυριότητα, εὐρήσει ἀναμφιβόλως αἰτίαν εἶναι τὴν θεῖαν θέλησιν». (§ Γ'. σελ. 26 κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Kimmel.).

Ὁ Λούθηρος ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς Μεταρρυθμίσεως ἐνεκεν τῶν πολυωνύμων καταχρήσεων τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐξ ἀντιθέσεως πρὸς ταύτην. Βάσις τῆς ὅλης Προτεσταντικῆς διδασκαλίας εἶνε ἡ περὶ δικαιώσεως τοῦ ἀνθρώπου θεωρία, καθ' ἣν μόνον διὰ τῆς πίστεως δικαιούται ὁ ἄνθρωπος, διότι ἠθέλησε ν' ἀντιταχθῇ κατὰ τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἀντελαμβάνετο τοῦ Χριστιανισμοῦ ὀλιστικῶς καὶ καθώριζε τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῇ βάσει μόνον τῶν ἐξωτερικῶν ἔργων. Ἐντεῦθεν εἰ Διαμαρτυρόμενοι ἐξεμνηστέοντες, ὡς εἶπεν, τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀποδίδοντες τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ μόνον εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν χάριν αὐτοῦ, ὁ ἄνθρωπος δηλονότι, μετὰ τὴν πτώσιν, ἀπώλεσε τελέως τὴν ἐλευθερίαν, τὸ αὐτεξούσιον, διότι ἡ ἁμαρτία οὕτω ἐξησθένισε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ὥστε ὁ ἄνθρωπος ἥκιστα δύναται νὰ πράξῃ τι ἐλευθέρως. Διὰ τοῦτο παρωμοιάζον τὸν ἄνθρωπον πρὸς ξύλον ἢ λίθον ἢ, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Λουθήρου, πρὸς «στήλην ἄλβος», εἰς ἣν μετεβλήθη ἡ γυνὴ τοῦ Λῶτ. «Πιστεύομεν, διδάσκομεν καὶ ὁμολογοῦμεν ὅτι τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα δὲν ὑπῆρξεν ἐλαφρόν, ἀλλὰ τοιαύτη βαθεῖα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως διαφθορά, ὥστε δὲν ἔμεινεν ἐν τῇ φύσει οὐδὲν ὑγιές, οὐδὲν ἀδιάφθορον»¹. Ὁ δὲ

1) Confessio August. III πρὸς τὸν Εἰσαγ. Λόγον τοῦ Διομήδ. Κυριακοῦ εἰς τὴν Συμβολ. ἐν Εὐαγγελ. Κήρυκι ἐτ. ΙΑ'. σελ. 23. Ὁ Λούθηρος ἐξήτει ν'

Καλῆτινος καὶ οἱ ὑπαδοὶ αὐτοῦ, ἐρμώμενοι ἐκ τῆς σφαλέρᾳς ἀρχῆς, ὅτι ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου εἶνε πάντῃ ἀσυμβίβαστος πρὸς τὸ ἀπόλυτον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀνεξάρτητον θέλησιν καὶ κυριότητα αὐτοῦ, ἡρνήθησαν καὶ οὗτοι ταύτην. Ἡ διδασκαλία ὁμῶς αὕτη οὐ μόνον ἀντιφάσκει πρὸς τὴν ψυχολογίαν καὶ τὴν ἱστορίαν καὶ δὴ καὶ μάλιστα τὴν Ἀγίαν Γραφήν, ἥτις διαπρυσίως διδάσκει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου ἢ προϋποτίθηναι αὐτήν¹, ἀλλὰ καὶ ἄγει φυσικῶς εἰς συμπεράσματα ὅλως σφαλερὰ καὶ δὴ ἀντιχριστιανικά. Ἐκ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης ἀληθῶς σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν ἢ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἐξαρτᾶται ἡ ἀληθὴς ἢ μὴ ἔννοια τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἄν δεχθῶμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ πράξῃ τι ἐλευθέρως, ἀλλ' ἐνεργεῖ κατ' ἀνάγκην ἀδύρητον καὶ ὑπὸ τὴν τοῦ Θεοῦ δεσποτείαν, καταστρέφομεν τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις εἶνε φύσει ἐλεύθερος, ὡς πλάσθεις «κατ' εἰκόνα Θεοῦ», καὶ μεταποιῶμεν αὐτὸν ἑτεροκίνητον ὄργανον καὶ οὐδὲν περισσότερον. Ἄν δέ, τοῦναντίον, δεχθῶμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐνεργεῖ ἐλευθέρως μὲν, ἀλλ' ἀνεξαρτήτως τελέως τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς θείας χάριτος, ὡς ἐδέχοντο οἱ Πελαγίανοι, τότε δὲν ἔχομεν τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ Θεοῦ, καθ' ἣν, ὡς ἀπολύτως ἀγαθός, εἶνε ἡ ἀένναος πηγὴ παντὸς ἀγαθοῦ. Οὕτω δὲ περιπίπτομεν εἰς τὴν δόξαν τῶν Ἐπικουρείων, καθ' οὓς οἱ θεοί, εὐρισκόμενοι ἐν τοῖς **μετακοσμίαις** (internundiis), ἀδιαφοροῦσι τελέως περὶ τοῦ κόσμου καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἢ εἰς τὴν δόξαν τοῦ νεωτέρου φιλοσόφου Καντίου, καθ' ἣν ὁ

ἀποδείξῃ ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ἄνευ τῆς θείας χάριτος, εἶνε ἐστερημένος καὶ αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας, καὶ δὴ ἔλεγεν ὅτι τὸ περὶ ἐλευθερίας δόγμα μετηνέχθη ὑπὸ τῶν Σχολαστικῶν ἐν τῇ θεολογίᾳ ἐκ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος. («Vocabulum arbitrii perniciosissimum e Platone additum»). Ὅτε ἐναντίον τοῦ Λουθήρου ἀντιπεξήλθεν ὁ γνωστός Ἑρασμος ὁ Ροττερδάμιος διὰ τοῦ συγγράμματός του «De libero arbitrio», τότε ὁ Λουθήρος ἀντέταξεν ἴδιον σύγγραμμα «De servo arbitrio» τ. ἔ. περὶ δούλης θελήσεως, ἐν τῇ ἐπαίῳ, κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς θεωρίας του, χωρεῖ εἰς τὸ ἔτερον ἄχρον. Ἐν τούτῳ προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ, ὅτι τὸ ἀποδέχεσθαι τὴν ὑπερβίαν ἐλευθερίας βουλήσεως, σημαίνει ἐξαφανίζειν τὴν ἰδέαν τῆς τοῦ Προνοίας καὶ τῆς Ἀπολυτερώσεως.

1) Ἑβρ. γ'. 7. Ιακ. δ'. 8. Β'. Κορινθ. ε'. 29. Ματθ. ζ'. 38. Α'. Κορινθ. ιε'. 58. Ἦσα' ε'. 4. Ἰερμ. ζ'. 13. λα'. 18. Ζαχ. α'. 3.

προσωπικὸς Θεὸς εἰς οὐδεμίαν ζῶσαν κοινωνίαν καὶ σχέσιν ἔρχεται μετὰ τοῦ ἀνθρώπου.

Οἱ Διαμαρτυρόμενοι, στερήσαντες τὸν ἄνθρωπον πάσης ἐλευθερίας, περιέπεσαν φυσικῶς εἰς τὴν πλάνην, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐνεργεῖ ὑπὸ τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐν τῷ ἔργῳ τῆς σωτηρίας ἡκιστα συνεισφέρει τι. Μόνον ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ τὴν σωτηρίαν. Ὑποθέσωμεν ὅτι δύο ἄνθρωποι, ζῶντες ἐν τῷ παχυλῷ τῆς ἀπιστίας καὶ ἁμαρτίας σκότει, ἀκούουσι τὸν θεῖον λόγον καὶ ὅτι ὁ μὲν εἰς προσέρχεται προθύμως καὶ πιστεύει εἰς τὴν Χριστιανικὴν ἀλήθειαν καὶ ζωὴν, ὁ δὲ ἕτερος μένει εἰς τὸ σκότος, ἀποκρούων καὶ μισῶν τὸ φῶς. Πῶς πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ τοῦτο, ἐν ᾧ ἀμφότεροι στεροῦνται τῆς ἐλευθερίας; Πάντως δεόν νὰ ἀποδοθῇ εἰς αὐτὸν τὸν Θεόν, ὅστις προώρισε τὸν μὲν εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν, τὸν δὲ εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν. Ὁ ἀπόλυτος ἄρα προσορισμὸς εἶνε φυσικὴ ἀκολουθία τοῦ συστήματος τῶν Διαμαρτυρομένων, οἵτινες ἀπεμακρύνθησαν τῆς μᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας¹.

Εἶνε ἀληθῶς ἄπορον ὅτι, ἄνθρωποι λογικοὶ καὶ ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς θείας Ἀποκαλύψεως ἐλλαμπόμενοι, περιέπεσον εἰς τοιαύτην φοβεράν πλάνην. Πρὶν ἢ δὲ προβῶμεν εἰς ἀνασκευὴν ταύτης, θεωροῦμεν ἐπάνανγκες νὰ εἰπωμεν ἐλίγα τινά, ἅτινα εἶνε διδάγματα ὑγιᾶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Οὕτω δὲ ὁ ἀναφανῆ λαμπροτέρα ἢ ἀλήθεια τῆς Ὁρθοδόξιας.

Ὁ ἄνθρωπος ἀληθῶς, ἁμαρτήσας, ἡχρεώσεν τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, διότι ἐπεσκοτίσθη τὴν διάνοιαν καὶ ἐκλίνε μᾶλλον εἰς τὸ κακὸν ἢ εἰς τὸ ἀγαθόν. Ἡ πτώσις τοῦ ἀνθρώπου, ἥτις ἦτο ἀποτέλεσμα κυρίως τῆς ἐλευθερίας του, δὲν ἦτο τελεία καταστροφὴ τῶν ἡθικῶν καὶ πνευματικῶν αὐτοῦ δυνάμεων. Ἐγένετο

1) Λέγομεν, ἀκριβεῖας χάριν, ὅτι ὁ Λούθηρος καὶ οἱ ὁπαδοὶ του, ἀντιφάσκοντες πρὸς τὰς ἀρχὰς αὐτῶν, ἀπέρριψαν ἐπισήμως διὰ τῆς Formulae concordiae τὴν δόξαν τοῦ ἀπολύτου προσορισμοῦ, ἐνῶ, τούναντίον, ὁ Καλθέινος ὑψώσεν αὐτήν, ὡς τὴν οἰμαίαν τῆς Ἐλβετικῆς Θεολογίας. Τὸν ἀπόλυτον προσορισμὸν ἐξήγησαν νὰ μετριάσωσιν οἱ Infralapsario καλούμενοι, ἀποδεχόμενοι τὴν μὲν πτώσιν τοῦ ἀνθρώπου παραχωρηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὑποκείμενον δὲ τοῦ ἀπολύτου προσορισμοῦ τὸν πεσόντα ἄνθρωπον.

μὲν ἀκάθαρτος καὶ μεμολυσμένος, ἀλλ' εἶχε συναίσθησιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ καὶ ἐπραττέ πως τὸ ἀγαθόν. Ἡ Ἀγία Γραφή διακρίνει ἐν τῇ πτώσει δικαίους καὶ ἀδίκους ἀνθρώπους καὶ ὁμιλεῖ περὶ καλῶν ἔργων τῶν ἐθνικῶν¹. Ἡ δὲ θεωρία τοῦ φυσικοῦ ἀγαθοῦ, ὡς λάμποντος ἐγκλήματος (*splendidum vitium*), ὡς εἶπεν ὁ Αὐγουστίνος, καὶ τῆς ὅλης φυσικῆς ζωῆς, ὡς ξένου τινὸς καὶ ἀδιαφόρου διὰ τὴν θρησκείαν, εἶνε πάντῃ ἀπόβλητος. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος πεσὼν δὲν ἠδύνατο νὰ σωθῇ διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων καὶ νὰ τύχῃ τῆς αἰωνίου μακαριότητος. Διὰ τοῦτο ὁ ὕψιστος Θεὸς ἠλέησε τὸ πλάσμα αὐτοῦ. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγένετο καὶ υἱὸς ἀνθρώπου, ἵνα σώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ αἰωνίου θανάτου, ἵνα καθαρίσῃ καὶ ἀγιάσῃ αὐτόν. Ἡ σωτηρία ἄρα τοῦ ἀνθρώπου εἶνε δῶρον τῆς ἀπείρου τοῦ Θεοῦ ἀγάπης καὶ ἀγαθότητος, διότι ἐσώθη διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ δὲ θεία χάρις, δυνάμει τῆς ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ θυσίας τοῦ Κυρίου, δίδεται εἰς τοὺς πιστεύοντας εἰς Αὐτόν. Ἡ θεία χάρις εἶνε ἀπολύτως ἀναγκαία εἰς τὴν δικαίωσιν καὶ σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ διδασκαλία αὕτη κατανοεῖται μὲν εὐκόλως ἐκ τῆς βαθείας ἐξετάσεως τοῦ ἀσθενοῦς ἀνθρώπου, διδάσκεται δὲ σαφέστατα ἐν τε τῇ θεοπνεύστῳ καὶ Ἀγίᾳ Γραφῇ καὶ τῇ Ἱ. Παραδόσει. Ἡ θεία χάρις λαμπρύνει μὲν τὸν νοῦν τῇ λαμπηδόνι τῆς θείας ἀληθείας, συνέχει καὶ συγκρατεῖ τὸ πεπτωκὸς τῆς θελήσεως, καὶ ἀναγεννᾷ καὶ δικαιοῖ καὶ καθαγιάζει τὸν ἄνθρωπον, εἰρηνικαῖς καὶ πραεῖαις αὔραις προπέμπουσα ἀσφαλῶς καὶ διακομίζουσα πρὸς τὸν ἀκύμενα λιμένα τῆς μελλούσης μακαριότητος. «Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν», λέγει ὁ Σωτὴρ ἡμῶν². Ἡ θεία χάρις εἶνε ἀναγκαία καὶ ἐν ταῖς πρώταις ἀρχαῖς τῆς ἡμετέρας πίστεως· εἶνε δηλονότι ἀναγκαία οὐ μόνον ἢ συνεργοῦσα καὶ τὴν ἀγαθὴν πρᾶξιν συνοδεύουσα

1) Ρωμ. β'. 14—15. Ἑβρ. α'. 17. Ἰησ. Νανη στ'. 24. Ματθ. ε'. 46, ζ'. 9, ιθ'. 17. Πράξ. κη'. 2.

2) Ἰωάν. ιε'. 5. Ἰωάν. γ'. 5. Τιτ. ζ'. 5. Ἑβρ. α'. 7. β'. 5, 8. Α'. Κορινθ γ'. 5. Ἑβρ. ιγ'. 20.

καὶ ἐνδυναμοῦσα χάρις, ἀλλὰ καὶ ἡ προκαταρκτική, ἡ πρώτη φωτιζοῦσα καὶ πρὸς τὸ καλὸν διεγείρουσα. «Οὐδεὶς δύναται ἔλθειν πρὸς με, ἐὰν μὴ ὁ Πατὴρ ὁ πέμψας με ἑλκύσῃ αὐτόν»¹. Καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μυριολέκτως περὶ τοῦτου ἀπεφάνθησαν καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐπισήμως κατεδίκασε καὶ φρικτοῖς ἀναθέμασι καθυπέβαλε τὴν ἀντευαγγελικὴν διδασκαλίαν τοῦ Πελαγίου².

Ἡ δὲ θεία χάρις εἶνε καθολικὴ, ἀλλ' οὐχὶ ἀναγκαστικὴ (Irresistibilis). Εἶνε θέβαιον ὅτι ὁ Θεός ἐστίν ὁ ἐνεργῶν ἐν ἡμῖν, καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας³, ἀλλ' ὅμως ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις, ἡ ἐν ἡμῖν καὶ δι' ἡμῶν εἰς τὸ ἀγαθὸν συνεργοῦσα δὲν βιάζεται, οὐδὲ ἀναγκαστικῶς ἔλκει τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν πρὸς τὸ ἀγαθόν. Ἰέμει ἡ θεία Γραφὴ ρήσεων σαφεστάτων, τὸ ἐλεύθερον τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως μαρτυρουσῶν. «Σήμερον, ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσῃτε, μὴ σκληρύνῃτε τὰς καρδίας ὑμῶν»⁴. Ὁ πράττων δὲ τὸ ἡθικὸν καλὸν εὐχερέστερον δέχεται τὴν προκαταρκτικὴν λεγομένην χάριν ἣ ὁ ἐν ἁμαρτίαις ζῶν, ὡς φαίνεται ἐν τῇ ἐπιστροφῇ τοῦ ἑκατοντάρχου Κορνηλίου⁵, καὶ ἐπικυροὶ ἡ Ἐκκλ. κτ. ἱστορία πολλῶν μὲν Πλατωνικῶν, οὐδενὸς δὲ Ἐπικουρείου τὴν ἐπιστροφὴν μνημονεύουσα. Ὁρθῶς ἄρα ὁ Ἰ. Θεοδώρητος λέγει: «Δῶρα Θεοῦ κέκληκε καὶ τὸ πιστεῦσαι καὶ τὸ λαμπρῶς ἀγωνίσασθαι, οὐ τὸ αὐθαίρετον τῆς γνώμης ἐκβαλὼν, ἀλλὰ διδάσκων ὡς αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ γνώμη γεγυμνωμένη τῆς χάριτος, οὐδὲν δύναται κατορθῶσαι τῶν ἀγαθῶν ἀμφοτέρων γὰρ χρεῖα καὶ τῆς ἡμετέρας προθυμίας καὶ τῆς θείας ἐπικουρίας· οὔτε γὰρ τοῖς τὴν προθυμίαν οὐκ ἔχουσιν ἐπαρκεῖ τοῦ πνεύματος ἡ χάρις, οὔτ' αὖ πάλιν ἡ προθυμία ταύτης, ἐστερημένη τῆς ἀρετῆς, δύναται

1) Ἰωάν. στ'. 44. πρὸς. καὶ Ματθ. ιστ'. 17. Ρωμ. ιβ'. 3. Α'. Κορινθ. ιβ'. 35. Β'. Κορινθ. δ'. 6. Ἐφεσ. α'. 17, β'. 8.

2) Πρὸς τὸν 5 Καν. τῆς ἐν Κερθαρ. Συνόδ. Καν. ρη'. καὶ ἐξῆς.

3) Φιλιπ. β'. 13.

4) Ἐβρ. γ'. 7. πρὸς. Ἦσα. ε', 4. Παροιμ. α'. 21. Ἱερειμ. ζ'. 13. Πράξ. ζ'. 51.

5) Πράξ. ι'. 35.

συναθροῖσαι τὸν πλοῦτον»¹. «Ἐννοοῦμεν δέ, λέγει ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσίθεος, τὴν χρῆσιν τοῦ αὐτεξουσίου οὕτως ὥστε τῆς θείας καὶ φωτιστικῆς χάριτος, ἣν καὶ προκαταρκτικὴν προσ-
αγορεύομεν, εἶον φῶς τοῖς ἐν σκότει, παρὰ τῆς θείας ἀγαθό-
τητος πᾶσι χορηγουμένης τοῖς δουλομένοις ὑπεῖξαι ταύτη· καὶ
ἦν ὁ εὐ τοὺς μὴ θέλοντας, ἀλλὰ τοὺς θέλοντας ὠφελεῖ – καὶ
συγκατατεθῆναι ἐν οἷς ἐκείνη ἐντέλλεται πρὸς σωτηρίαν, οὗσιν
ἀναγκαιοτάτοις, δωρεῖσθαι ἐπομένως καὶ εἰδικὴν χάριν»². Ἐκ
τούτων ἔπεται ὅτι ἂν δὲν ἐπιστρέψωσι τινες εἰς τὴν ζῶσαν ἀ-
λήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου, ἀποδοτέον τοῦτο οὐχὶ εἰς τὸν Θεόν,
ἀλλ' εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ, διότι, ὡς θὰ
ἴδωμεν, «ὁ Θεὸς πάντας θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀλη-
θείας ἐλθεῖν»³, καὶ ὁ Κύριος «ἀπέθανεν ὑπὲρ πάντων» καὶ ἐξέ-
χεε τὸ αἷμα αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου ὅλου⁴.

Ἦδη ἐρχόμεθα εἰς ἀνάκρισιν τῆς περὶ ἀπολύτου προορι-
σμοῦ πλάνης τῶν Διαμαρτυρουμένων, ἰδίᾳ δὲ τῶν Καλθινιστῶν.

«Ὅ,τι δῆποτε συμβαίνει, λέγει ὁ Καλθίνος, συμβαίνει κατὰ
θείαν διάταξιν, εἰ καὶ φαίνεται ἐνίοτε τυχερόν. Ὅθεν ὅ,τι δῆ-
ποτε ὁ ἄνθρωπος πράττει, πράττει τοῦτο οὐχὶ ἐλευθέρως, ἀλλ'
ἐλαυνόμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ὅταν λοιπὸν ἁμαρτάνῃ, πράττει
τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτοῦ τεταγμένον, πράττει ἐκεῖνο, ὅπερ
ἐπίκειται εἰς αὐτὸν ἵνα πράξῃ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεὸς καὶ οὐχὶ ὁ
ἄνθρωπος ἐστὶν ὁ ποιῶν, διὰ τοῦτο οὐχὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ μηδεμίαν
ἔχων ἐλευθερίαν, ἀλλ' ὁ Θεὸς μόνον ὀρίζει καὶ ἀποφαίνεται περὶ
τῆς αἰώνιου καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου εἴτε μακαρία ἔσεται
αὕτη εἴτε ἀθλία. Ἡ θεία αὕτη ἀπόφασίς ἐστὶν ὁ προορισμὸς
(*prædestinatio*). Ὅθεν ὁ εἰς αἰώνιον καταδίκην προωρισμένος
σκληρύνεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ θεία ὀργὴ ἐνεργεῖ ἐν αὐτῷ
τὸ κακόν»⁵. Κατὰ τοὺς λόγους τούτους αὐτοῦ τοῦ Καλθίνου, ὁ
Ἱψιστος καὶ Ἁγιος Θεὸς ἀρνεῖται μὲν τὴν θείαν Αὐτοῦ

1) Ἑρμην. εἰς Φιλ. π. 1, 30.

2) Ὁρ. 3.

3) Α'. Τιμ. β'. 4.

4) Α'. Τιμ. β'. 6. Β'. Κορινθ. ε'. 15, Α'. Ἰωάν. β'. 2.

5) Institut. 1, 16, III, 23. Commentar. in Epist. ad Roman. 9, 18.

χάριν εἰς τοὺς προωρισμένους εἰς τὴν αἰώνιον καταδίκην, σκληρύνονται δὲ ὑπ' αὐτοῦ, ὥπως μὴ ἐνεργῶσι τὸ ἀγαθόν. Ἡ διδασκαλία αὕτη εἶνε παντὶ φανερόν ὅτι εἶνε καὶ παράλογος καὶ ἀντιχριστιανική. Ὁ Θεὸς εἶνε ὃν ἀνώτατον καὶ ἀπόλυτον, πάνσοφον καὶ πανάγαθον καὶ δίκαιον. Αὐτὸς ἐξ ἀγαθότητος ἐν χρόνῳ, ἢ ἐρρότερον, μετὰ τοῦ χρόνου ἐδημιούργησε τὸν τε ἄρατον καὶ ἁόρατον κόσμον. Αὐτὸς ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον, τὸν μικρόκοσμον τοῦτον ἐν τῷ μεγάλῳ κόσμῳ «κατ' εἰκόνα Αὐτοῦ καὶ καθ' ὁμοίωσιν», ὥπως ἀπέβῃ μέτοχος τῆς δόξης καὶ μακαριότητος. Μεταξὺ δὲ Θεοῦ ἀπείρου καὶ ἀπολύτου καὶ ἀνθρώπου πεπερασμένου ὑπάρχει σύνδεσμος καὶ τάσις τις: «Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν». Ὁ μὲν Ἰψίστος Θεὸς θέλει νὰ εἶνε ὁ Θεὸς τοῦ λογικοῦ καὶ ἐλευθέρου ἀνθρώπου, ὅστις εἶνε ἡ ὑψίστη τῆς σοφίας καὶ ἀγαθότητος αὐτοῦ ἔκφανσις, ὁ δὲ ἄνθρωπος θέλει νὰ εἶνε ἄνθρωπος Θεοῦ ἀπείρου καὶ παναγάθου, πρὸς ὃν σπεύδει, ὡς εἰς κέντρον θαρύτητος. Ἀλλ' ἄνθρωπον λέγοντες δὲν ἐννοοῦμεν ἐν ἡ, δύο ἢ καὶ περισσότερα πρόσωπα, ἀλλὰ πάντα ἄνθρωπον, ὅστις ἔχει ὑψηλὸν σκοπὸν καὶ προορισμὸν ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ Θεὸς εἶνε ὁλως ἀγάπη¹. Ἡ δὲ ἀγάπη Αὐτοῦ καὶ ἀγαθότης εἰς πάντα ἄνθρωπον καὶ αὐτὸν τὸν ἁμαρτωλόν, διότι καὶ αὐτὸς εἶνε εἰκὼν αὐτοῦ, εἶνε, ἄπειρον ὅσον, ἀνωτέρα καὶ τρυφερωτέρα καὶ αὐτῆς τῆς μητρικῆς ἀγάπης, ἣτις ἀληθῶς εἶνε ἰσχυρά. «Μὴ ἐπιλήσεται γυνὴ τοῦ παιδίου αὐτῆς ἢ τοῦ ἐλεῆσαι τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς· εἰ δὲ καὶ ταῦτα ἐπιλάβοιτο γυνή, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαί σου, λέγει Κύριος»². Ὁρθῶς δὲ καὶ ὁ Χρυσορρήμων Πατὴρ λέγει πρὸς: «Οὐ γάρ ἐστίν, οὐκ ἔστιν οὐδεὶς, κἂν πατὴρ ἡ, κἂν μήτηρ, κἂν φίλος, κἂν ὁστισοῦν, ὃς οὕτως ἡμᾶς ἡγάπησε, καὶ ὁ πεινῶν ἡμᾶς Θεός»³. Ναί· ὁ Θεός, «ὅστις μᾶλλον, κατὰ τὸν αὐτὸν Πατέρα, ἡμᾶς φιλεῖ ἢ ἡμεῖς ἑαυτούς», καὶ παρέδωκε τὸν Ἰῶν αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ κόσμου, ἡκιστα ἀρνεῖται τὴν θείαν Του χάριν εἰς τινὰς ἀνθρώπους πρὸς σωτηρίαν,

1) Α'. Ἰωάν. ἡ. 8.

2) Ἠσαϊ. μθ'. 15.

3) Χρυσοστ. Ὁμλ. ΙΘ'. καὶ Κ'. εἰς Ματθ.

Ἀνατρέπεται δὲ ἄρξην ἅπαν τὸ οἰκοδόμημα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἂν δεχθῇ τις, ὅτι ὁ Ἅγιος Θεὸς σκληρύνει τινάς, ὅπως ἐμμένωσιν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἣν μισεῖ. «Ἡ ἄπειρος ἀγάπη, λέγει καὶ ὁ φιλόσοφος Πέτρος Βράιλας, εἶνε τὸ τελευταῖον πόρισμα τῆς φιλοσοφικῆς ἀναλύσεως τῆς ἐννοίας τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ πρῶτον θεμέλιον τῆς χριστιανικῆς πίστεως, διότι μόνῃ ἐξηγεῖ τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου λύτρωσιν καὶ σωτηρίαν»¹.

Ἡ θεωρία τῶν Καλβινιστῶν ἀντίκειται καὶ εἰς τὴν θείαν Δικαιοσύνην. Ὁ Ὑψιστος Θεὸς εἶνε ἅγιος καὶ «δίκαιος καὶ δικαιοσύνας ἡγάπησε»², καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐκάστῳ ἀποδίδωσι συμφώνως τῷ νόμῳ τῆς δικαιοσύνης. Ἀλλ' ἐὰν ὁ Θεὸς προορίζῃ τοὺς μὲν εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν, τοὺς δὲ εἰς τὴν αἰώνιον καταδίκην, ἀσχέτως τῆς ἡθικῆς των καταστάσεως, πάντως καταστρέφωμεν τὴν θείαν δικαιοσύνην καὶ δημιουργοῦμεν οὕτω Θεὸν αὐθαίρετον καὶ δὴ ἄδικον. Οἱ ἄνθρωποι κατακρίνομεν τοὺς ἐπιγεῖους ἐκείνους δικαστάς, οἵτινες, προσωπολῆπτai ὄντες, δὲν ἀποδίδουσι δικαίως ἐκάστῳ τὸ ἀνήκον, καὶ πῶς εἶνε δυνατόν νὰ δεχθῶμεν τοιοῦτόν τι περὶ τοῦ ἀπολύτως δικαίου Θεοῦ; Οὐδὲ δύναται τις νὰ χωρίσῃ τὰς θείας ιδιότητας ἐν τῷ Θεῷ, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, καὶ νὰ εἴπῃ ὅτι εἰς τοὺς μὲν εἶνε ἀγαθὸς καὶ σώζει αὐτούς, εἰς τοὺς δὲ εἶνε δίκαιος καὶ τιμωρεῖ. Πάντες εἴμεθα τέκνα ὀργῆς καὶ πάντες, κατὰ τὰς ἀνοθεύτους Χριστιανικὰς ἀρχάς, ἐνοχοὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, διότι πάντες ἡμάρτομεν ἐν τῷ Ἀδὰμ καὶ καταγόμεθα ἐξ αὐτοῦ. Πρέπει ἄρα δυοῖν θάτερον ἢ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς πάντας ὁ Θεός, ἢ τοὺς πάντας νὰ σώσῃ. Τρίτον τι δὲν ὑπάρχει. Tertium non datur.

Δυνάμεθα δὲ εὐλόγως νὰ ἐρωτήσωμεν τοὺς Καλβινιστάς: Τίνος ἔνεκεν εἶδον τὸ φῶς τῆς ἡμέρας τόσοι ἄνθρωποι, οἵτινες

1) Περί ψυχῆς, Θεοῦ καὶ κόσμου σελ. 110 ἐν ὑπόθεσιν. «Ἡ ἀγάπη εἶνε τὸ τέλος, εἰς ὃ ἀναφέρονται αἱ λοιπαὶ τοῦ Θεοῦ ιδιότητες, ὁ ἐσύνδεσμος τῆς τελειότητος», κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ὁ διὰ τῶν ἄλλων ιδιοτήτων διέκων καὶ εἰς ἐν ὅλον αὐτάς συνάπτων (Χρ. Ἀνδρόνικου Δογματ. σελ. 72).

2) Ψαλμ. γ'.

καὶ θέλοντες, οὐδόλως δύνανται νὰ πραγματώσωσι τὸν ὑφιστον αὐτῶν προορισμὸν, δι' ὃν ἐδημιουργήθησαν; Τίνος ἔνεκεν αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐνεφύτευσε τάσεις καὶ ἐπιθυμίας, αἵτινες μόνον ἐν αὐτῷ εὐρίσκουσι τὴν πλήρωσιν αὐτῶν; Ὁ ἄνθρωπος φύσει ἐπιθυμεῖ τοῦ ἄκρου ἀγαθοῦ. Πῶς ποτε λοιπὸν θὰ σπεύδῃ αὐτὸς καὶ θ' ἀγωνίζηται χωρὶς νὰ δύνῃται νὰ ἐπιτύχῃ αὐτοῦ ἢ χωρὶς νὰ βοήθῃ αὐτὸν ὁ Θεός; Μάτην ἐδόθησαν ὑπ' Αὐτοῦ τῷ ἀνθρώπῳ πνευματικαὶ καὶ ἡθικαὶ δυνάμεις; ἢ ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα αὐτοῦ καὶ καθ' ὁμοίωσιν, ἵνα προορίσῃ αὐτὸν αὐθαιρέτως εἰς τὴν αἰώνιον καταδίκην; Τοῦτο ὅμως θὰ ἦτο ἡ μεγίστη τῶν ὑβρεων κατὰ τῆς θείας Δικαιοσύνης καὶ τῆς Σοφίας, ἥτις οὐδὲν ἀλόγως καὶ αὐθαιρέτως πράττει¹.

Ἡ θεωρία τοῦ ἀπολύτου προορισμοῦ τῶν Διαμαρτυρομένων φέρει φυσικῶς εἰς πολλὰς καὶ ποικίλας πλάνας. Ἡ Μεγάλη Καθολικὴ Σύνοδος τῆς ἐν Δορτέχ, ἐν τῇ α'. §, λέγει τὰ ἐξῆς τερατώδη: «Ὅτι τινὲς μὲν παρὰ Θεοῦ λαμβάνουσι τὸ δῶρον τῆς πίστεως ἐν χρόνῳ, ἄλλοι δὲ δὲν λαμβάνουσιν αὐτό, τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς αἰωνίου αὐτοῦ βουλῆς, καθ' ἣν τὰς μὲν καρδίας τῶν ἐκλεκτῶν, ὅσον καὶ ἂν εἴνε σκληραί, ἐκμαλάσσει καὶ κλίνει πρὸς τὸ πιστεῦειν, τοὺς δὲ μὴ ἐκλεχθέντας δικαίως ἐγκαταλείπει εἰς τὴν πονηρίαν καὶ σκληροκαρδίαν αὐτῶν». Κατὰ τὴν διδασκαλίαν ταύτην ὁ ἅγιος Θεὸς παρίσταται ἐμμέσως αἷτις τῆς ἀθλίας ἀνθρώπων τινῶν καταστάσεως καὶ δὴ δημιουργεῖ αὐτούς, ὅπως ἐξασκήσῃ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. Αἷτις ἄρα τοῦ κακοῦ εἶνε αὐτὸς ὁ Θεός. Τὴν τερατώδη ταύτην διδασκαλίαν ρητῶς ἐδίδαξεν αὐτὸς ὁ Καλθίνος. «Προτροπῇ τοῦ Θεοῦ πράττει ὁ ἄνθρωπος τὰ αὐτῷ ἀπηγορευμένα»². Ὁ δὲ μα-

1) Παραπλήσια τούτοις εἶνε ὅσα ἐδίδασκον ἀρχαῖοι αἵρετικοί, οἷον οἱ Οὐαλεντιανοί, διεκρούοντες τὰς ψυχὰς εἰς ψύσει ἀγαθὰς καὶ ψύσει κακὰς, ὡς ἱστορεῖ ὁ Εἰρηγνίδης (α'. 7). Τὴν ἄνοιαν ταύτην στηλιτεύει καὶ ὁ Γρηγόριος Θεολόγος (Λογ. ΔΖ'), ἐν οἷς λέγει: «Εἰσὶ γὰρ οὕτω τινὲς διακείμενοι κακῶς, ὥστε οἶσθαι, τοὺς μὲν πάντῃ ἀπολλυμένους εἶναι ψύσεως, τοὺς δὲ σωζομένους». Ὁμοίαν νόσον ἐνόσθη καὶ ὁ Σατουρνίνος, διδάξας ὅτι δύο γένη ἀνθρώπων ἐπλάσθησαν ἀπ' ἀρχῆς, τὸ μὲν καλόν, τὸ δὲ πονηρόν.

2) Institut. 1, IV § 2.

θητῆς καὶ φίλος τοῦ Βέζας σαφέστερον λέγει ὡδέ πως: «Ὁ Θεὸς ὥθει καὶ παροτρύνει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ κακόν, καὶ ἐν μέ-
 ρος τῶν ἀνθρώπων διὰ τοῦτο ἐποίησεν, ὅπως μεταχειρισθῇ αὐ-
 τοὺς ὡς ὄργανα τῆς κακίας καὶ πονηρίας»¹. Καὶ αὐτῇ δὲ ἡ
 πτώσις τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἦτό τι ἀναπόφευκτον, διότι προ-
 αιωνίως ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ: («Cedit igitur homo Dei
 providentia sic ordinante»)². Εἶνε ὅντως φοβερὰ καὶ ἀπαι-
 σία ἡ πλάνη αὕτη, ἥτις ἄλλως εἶνε φυσικὴ ἀκολουθία τῆς
 περὶ ἀπολύτου προσορισμοῦ, ἣν εἶχον ὡς ἄρθρον πίστεως οἱ αὐ-
 στηρότεροι τῶν Καλβινιστῶν. Θεωροῦμεν δὲ πάντῃ περιττὸν ἢ
 ἀνασκευάσωμεν, διότι εἶνε φανερόν παντὶ λογικῷ ἀνθρώπῳ, ὅτι
 ὁ Θεός, ἀπολύτως ἀγαθός, εἶνε ἡ πηγὴ παντὸς ἀγαθοῦ, τοῦ δὲ
 κακοῦ δημιουργὸς εἶνε οὐχὶ ὁ Θεός, ἀλλ' ὁ ἐλεύθερος ἄνθρω-
 πος. Ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου ἐνέχει ἐν ἑαυτῇ τὴν δυνατό-
 τητα τοῦ κακοῦ, τὸ ὅποιον δὲν εἶνε μόνον στέρησις τοῦ ἀγα-
 θοῦ, ἀλλὰ καὶ θετικόν τι καὶ πραγματικόν. Ἡ διδασκαλία αὐ-
 τη, τόσον καθαρὰ καὶ ἀληθὴς, θαυμασίως ἐξηγεῖ τὴν ὑπαρξιν
 τοῦ κακοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, ἐν ᾧ οἱ μὴ δεχόμενοι ταύτην, περιέ-
 πεσον, πάλαι τε καὶ νῦν, εἰς τὴν φοβεράν πλάνην ἣ τῆς διαρ-
 χίας ἡ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀγίου Θεοῦ δημιουργίας τοῦ κακοῦ. Οὕτω
 δὲ ἡ περὶ ἀπολύτου προσορισμοῦ τῶν Καλβινιστῶν κακοδοξία
 εἶνε ἐν βῆμα πρὸς τὴν πανθεϊστικὴν διδασκαλίαν καὶ μοιρο-
 λατρείαν, τῆς, οὕτως ὀνομαζομένης, ἀνάγκης τῆς ζωῆς ἐν τῷ κό-
 σμῳ, καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς ἐκφάνσεις. Ὄντως δὲ ὁ Καλβίνος
 καὶ ὁ Τβίγγλιος ἡμισυναισθίτως ἡλλοίωσαν τὴν περὶ Θεοῦ πα-
 ράστασιν, προσεγγίσαντες αὐτὴν πρὸς τὴν Πανθεϊστικὴν ἀντίλη-
 ψιν, διότι, κατ' αὐτούς, ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου καταρρέει καὶ
 ὁ μὲν ἄνθρωπος ἀπόλλυται ἢ σώζεται, συμφώνως πρὸς τὸν ἴδιον
 αὐτοῦ προσορισμόν, ὁ δὲ Θεὸς ἐλεεῖ ἢ κολάζει, οὐχὶ κατὰ τὸν νό-
 μον τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῆς Ἀγαθότητος, ἀλλὰ κατ' ἄλλον τινὰ
 ἀκατανόητον καὶ σκοτεινὸν νόμον τῆς ἰδίας Αὐτοῦ βουλῆσεως.

Τοιαῦται πλάναι ὑπεστηρίχθησαν ὑπὸ τῶν λεγομένων Με-

1) Bejae Aphorism. xx. 11.

2) Instit. I, 111, § 8.

ταρρυθμιστῶν, εἰ καὶ οἱ νεώτεροι προσεπάθησαν νὰ μετριάσωσι πως αὐτάς. Εἰς ἐνίσχυσιν δὲ αὐτῶν φέρουσι καὶ ἄλλα καὶ δὴ τὸ ἀπολύτως ἐλεύθερον καὶ παντοδύναμον τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἤκιστα περιορίζεται ὑπὸ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων τοῦ ἀνθρώπου. Ἀληθῶς ὁ ὕψιστος Θεὸς εἶνε παντοδύναμος καὶ ἀπολύτως ἐλεύθερος, ἀλλ' αἱ ιδιότητες αὗται ἀκριβῶς ἀποκλείουσι τὸ παράλογον καὶ τὸ κακόν. Τρία τινὰ ἀποκλείονται ἀπὸ τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ: ἡ ἀδυναμία, ἡ ἀμαθία καὶ ἡ κακία· διότι ἀντιβαίνουσι πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς τελειότητος, ἄρα ἀποκλείονται· δυνάμει τῆς ἀρχῆς τῆς ἀντιφάσεως. Ἄν δὲ ὁ Θεὸς *moveat* τινὰς τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ κακόν, δὲν εἶνε ἀπολύτως παντοδύναμος καὶ ἐλεύθερος. Ὁρθῶς δὲ ὁ βαθὺς Αὐγουστίνος λέγει: «*Deus omnipotens est, et, cum sit omnipotens, mori non potest, falli non potest, mentiri non potest. Quam multa non potest..... facit quod vult, ipsa est omnipotentia: facit qui quid bene vult, qui quid autem male fit non vult*»¹. Αὐτῇ ἡ ἀπύλυτος ἐλευθερία τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ ἀποκλείει τὸ κακόν, ὥς καὶ περὶ τοῦ ἀνθρώπου δύναται νὰ ρηθῇ, ὅτι τότε εἶνε ἐλεύθερος, ὅταν ὑποτάσσεται τῇ ἡθικῇ νόμῳ, ὥς λέγει ὁ αὐτὸς συγγραφεύς: «*Haec est libertas nostra cum isti subdimini veritati*»², ἢ ὥς λέγει ὁ μέγας τῆς Γερμανίας ποιητῆς Γοίθιος: «Ἐλεύθερος εἶνε οὐχὶ ὁ μὴ ἀναγνωρίζων τι ὑπεράνω τῆς θελήσεως αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ ὑποτάσσων τὴν ἐχυτοῦ θέλησιν εἰς ὑψηλότεραν καὶ ὑπερτέραν θέλησιν». Ὁ Θεὸς ἄρα βούλεται μὲν πάντα, ὥς λέγει ὁ Ὀριγένης, ἀλλ' οὐδὲν βούλεται «παρὰ φύσιν οὔτε τὰ ἀπὸ κακίας, οὔτε τὰ ἀλόγως γινόμενα»³. διότι τὸ λέγειν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶνέ τι παθητικὸν καὶ ἐνεργεῖ ὁ Θεὸς τὰ πάντα καὶ αὐτὸ τὸ κακόν, εἶνε τὸ αὐτὸ καὶ ν' ἀρνῆται τις αὐτόν. Ὡς δὲ ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ δὲν εἶνε αὐθαίρετος, ἀλλὰ σύμφωνος πρὸς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, οὕτω καὶ ἡ παντοδυναμία. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ἐνδειξις περιορισμοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δυνάμειος. Ἡ ἐκ-

1) Serm. ad catech. de Symbolo.

2) De lil. arlit. ch. 11.

3) Κατὰ Κέλσον βλ. ε'.

δοχή δέ, καθ' ἣν χωρίζεται ἡ θεία ῥενέργεια τῆς θελήσεως, ὑποδιβάξει τὸν Θεὸν ἀπὸ προσωπικοῦ Θεοῦ εἰς δύναμιν αὐθαιρέτως ἐνεργοῦσαν καὶ φέρει εἰς τὸν Πανθεϊσμόν. Ὁρθῶς δὲ ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις Σύνοδος κατὰ τῆς Καλδινιζούσης Ὁμολογίας, τῆς ἀποδιδομένης τῷ Πατριάρχῃ Κυρίλλῳ Λουκάρει, ἀπεφάνθη οὕτω: «Τὸ τὴν θείαν θέλησιν αἰτίαν εἶναι τῶν κατακρινομένων οὕτως ἀπλῶς καὶ ἀναιτίως, ποίαν οὐκ ἐπιφέρει κατὰ τοῦ Θεοῦ συκοφαντίαν; καὶ ποίαν εἰς τὸ ὕψος οὐ λαλεῖ ἀδικίαν καὶ βλασφημίαν; Ἀπείραστον μὲν γὰρ τῶν κακῶν τὸ θεῖον καὶ πάντων ἐξ ἰσοῦ ἐθέλον τὴν σωτηρίαν, εἰ μὴ ἐχούσης χώραν τῆς προσωποληψίας παρ' αὐτῷ, οἷδαμεν, καὶ τοῖς βεβήλοις γενομένοις σκεύεσι διὰ μοχθηρὰν αὐτῶν προαίρεσιν καὶ ἀμετανόητον καρδίαν, ὡς δίκαιον, παραχωρεῖν τὴν κατάκρισιν, ὁμολογοῦμεν. Κελεύσεως δ' αἰωνίου ωμότητός τε καὶ ἀσπλαγχνίας καὶ μισανθρωπίας αἵτιον, οὐ ποτε, οὐ ποτε φαιμέν τὸν Θεόν, τὸν χάριν γίνεσθαι ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ μετανοοῦντι ἁμαρτωλῷ ἀποφηνάμενον»¹.

Ἀληθῶς ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ ἀπαντῶσι χωρία τινά, τὰ ὅποια φαίνονται πως ὑποστηρίζοντα τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀπολύτου προορισμοῦ: «καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζῶν ἁἰῶνιν», «καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ἡμῶν, Θεοῦ τὸ δῶρον», «καὶ οὐ μὴ ἀπόλυνται εἰς τὸν αἰῶνα»², καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλὰ ταῦτα δὲν πρέπει νὰ ἐξετάζωνται ἀσχέτως πρὸς ἄλλα σαφεῖ χωρία. Ἐκεῖνα ὁμιλοῦσι περὶ ἐκλογῆς τινος εἰς σωτηρίαν ἢ ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, χωρὶς ν' ἀποκλείηται ρητῶς ὁ ὑποκειμενικὸς ὅρος τῆς ἐνεργείας, ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλως τε πολλαχοῦ ἡ θεόπνευστος Ἀγία Γραφή ὁμιλεῖ περὶ συνεργείας τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ ἔργῳ τῆς σωτηρίας. «Συνεργοῦντες δὲ καὶ παρκαλοῦμεν μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς», «τὸ Πνεῦμα μὴ σβέννυτε», «τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς»³. Μυρίαὶ δὲ κεῖνται ἐν ταῖς Ἀγίαις Γραφαῖς ἐπαγγελίαι καὶ ἀπειλαὶ καὶ λόγοι

1) Σελ. 430, κατὰ τὴν ἐκδ. Kimmel.

2) Πράξ. γ', 14. Ἑφεσ. β' 9. Ἰωάν. ι', 28.

3) Β'. Κορ. στ'. 1. Α'. Θεσ. ε'. 20. Ρωμ. β'. 4-5.

προτρεπτικοὶ μὲν εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀποτρεπτικοὶ δὲ ἀπὸ τῶν φαύλων. Ταῦτα θὰ ἦσαν παντάπασι περιττά, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἠδύνατο ν' ἀντιστῇ ἐκουσίᾳ βουλήῃ καὶ προαιρέσει εἰς τὸ ἀγαθόν καὶ νὰ προτιμᾷ, ἀντὶ τοῦ φαύλου, τὸ ἀγαθόν. Ἦ βαθυτέρα ἄρα ἔρευνα δείκνυσι σαφῶς ὅτι ὁ Θεός, ὡς παντογνώστης, προορίζει, διότι γνωρίζει «τὰ τ' ἐόντα, τὰ τ' ἐσόμενα, πρὸ τ' ἐόντα», καθ' Ὅμηρον εἰπεῖν, ἦ, ὡς λέγει Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς: «πάντα εἶδεν οὐ μόνον τὰ ὄντα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐσόμενα καὶ ὡς ἔσται ἕκαστα»¹. Παρὰ τῷ Θεῷ, κυρίως εἰπεῖν, δὲν ὑπάρχει πρόγνωσης, ἀλλὰ γνῶσις, δὲν ὑπάρχει οὔτε παρελθὼν οὔτε μέλλον, ἀλλὰ παρόν. Ἦ γνῶσις τοῦ Θεοῦ εἶνε ἀπόλυτος καὶ ἐπομένως γινώσκει τὰ πάντα ἀχρόνως, τελείως καὶ ἀμέσως. Καὶ καθὼς ἡ τάξις τῶν αἰτιῶν κατ' οὐδένα τρόπον καταστρέφει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὅτε οὖσαν οὐχὶ αἰτιατόν, ἀλλ' αἰτίαν πρωτίστην πᾶσιν τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, οὔτω καὶ ἡ πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ δὲν εἶνε αἰτία τῶν ἀγαθῶν ἢ τῶν κακῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Θεός «οὐς προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε, καὶ οὓς ἐκάλεσε τούτους καὶ ἐδικαίωσεν, οὓς δὲ ἐδικαίωσε τούτους καὶ ἐδόξασεν»². ἀλλὰ ταῦτα εἶνε ἀκολουθία τῆς ἀλαοήτου προγνώσεως Αὐτοῦ, ὡς ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος λέγει: «οὓς προέγνω». Ὁ Κύριος προεῖπεν ἀληθῶς ὅτι θὰ παραδώσῃ αὐτὸν ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, Ἰούδας, ὅστις καὶ ἔπραξε τοῦτο, ἀλλὰ προεῖπε τοῦτο, διότι ἔμελλε, χρώμενος τῇ ἰδίᾳ ἐλευθερίᾳ, νὰ παραδώσῃ αὐτόν³. Ὁ ἀστρονόμος προλέγει τὴν ἐκλειψὶν τοῦ ἡλίου ἢ τῆς σελήνης καὶ ὀρίζει τὸν χρόνον ἀσφαλῶς, κατὰ τοὺς μαθηματικοὺς ὑπολογισμοὺς, ἀλλ' ἡ πρόγνωσις τοῦ ἀστρονόμου δὲν εἶνε, πολλοῦ γε δεῖ, αἰτία τοῦ φαινομένου. Ὁ ἀστρονόμος προεῖπε, διότι ἔμελλε νὰ συμβῇ κατὰ τοὺς αἰωνίους νόμους τῆς φύσεως. Περὶ

1) Στρωμ. VI, 17.

2) Ρωμ. γ', 29.

3) Ὑπῆρξαν ἐν τοῖς ὁρθοῖς χρόνοις κακόδοξοι φρονούντες ὅτι ὁ Ἰούδας ἐγένετο κακὸς καὶ προδότης, οὐχὶ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλὰ διότι οὔτω προέγνω καὶ προεῖπε περὶ αὐτοῦ ὁ Θεός. Τούτους ἀπορραπίζει ὁ Ὁριγένης (παρὰ τῷ Εὐσεβίῳ, Εὐαγγελ. Προπαρ. βιβλ. στ', § 11), ὁ Εἰσηγός (Τόμ. Α' σελ. 281) καὶ ὁ Χρυσόστομος: «Προεῖπε, φησὶν, ὅτι προδότης ἔσται καὶ διὰ τοῦτο προδότης ἐγένετο· ὡς τῆς ἀνοίας, ὡς τῆς ἀνασχυντίας· οὐδὲ γάρ ἡ πρόγνωσις, ἄνθρωπε, τῆς πονηρίας αἰτία»

τούτου ἐρθῶς μὲν ἀποφαίνεται ὁ θαυδὺς Ὁριγένους¹, ὁμιλεῖ δὲ σαφῶς καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός: «Καὶ ἡ μὲν πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ..... οὐκ αὐτῇ ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ γενέσθαι πάντως τὸ ἐσόμενον· ἀλλ' ὅτι μέλλομεν ποιεῖν τόδε ἢ τόδε προγινώσκει..... ὡς οὐδὲ ἱατρὸς αἷτιος τῆς νόσου, εἰ προέγνω, ὅτι μέλλει τις νοσεῖν, ἀλλὰ τὸ μὲν νοῆσαι ἄλλης αἰτίας, τῆς ποιούσης τὴν νόσον, ἡ δὲ πρόγνωσις τοῦ ἱατροῦ, τῆς ἐν αὐτῷ τέχνης»². Ἐκ τούτων γίνεται φανερὰ καὶ ἀρίδῃλος λάμπει ἡ περὶ τὸ δόγμα τοῦ προσορισμοῦ Ἀποστολικὴ διδασκαλία. Ὁ προσορισμὸς εἶνε οὐχὶ ἀπόλυτος καὶ ἀuthάρετος, ὡς κακῶς διδάσκουσιν οἱ Καλβινισταί, ἀλλὰ σχετικὸς. Βεβαίως ἡ σχέσις τῆς προγνώσεως τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἐλευθερίαν εἶνε μυστήριον, ἀλλ' ἡ διδασκαλία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς στύλος ἐλέφωτος καὶ περιλαμπής, φεγγεβολεῖ καὶ ποδηγετεῖ εἰς τὰς ἀπλανεῖς τρίβους καὶ προφυλάττει ἀπὸ τῶν βαράθρων τῆς πλάνης, τῶν ἐκατέρωθεν τῆς βασιλικῆς ὁδοῦ ὀλεθρίως χαινόντων. «Προγινώσκει ὁ Θεός, λέγει ὁ Ἱ. Θεοφύλακτος, εἰθ' οὕτω προσρῖξει προτέρα οὖν ἢ πρόγνωσις, εἴτα ὁ προσορισμὸς»³. Ἀλλ' εἶνε ἀνάγκη ἀκόμη περισσότερον νὰ βασανίσωμεν τὴν διδασκαλίαν ταύτην τῶν Καλβινιστῶν.

(ἀκολουθεῖ)

Ἀρχιμ. ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ ΣΥΝΟΔΙΚΟΣ

μὴ γένοιτο· οὐ γὰρ ἐστὶν ἀναγκαστικὴ τῶν μελλόντων ἐσσεῖσθαι, ἀλλὰ προγνωστικὴ μόνον· οὐκ ἐπειδὴ προσέειπεν ὁ Χριστός, διὰ τοῦτο ἐγένετο ἐκεῖνος προδότης· ἀλλ' ἐπειδὴ προδότης ἔμελλε γενέσθαι, διὰ τοῦτο προσέειπεν ὁ Χριστός» (Τόμ. στ'. σ. 201).

1) Ἐν τῇ Φιλοκαλίᾳ § 23.

2) Ἰωάν. Δαμασκ. Διαλ. κατὰ Μανγ. 79. Ἡρῶλ. καὶ τὴν μελέτην τοῦ αἰετίμου καὶ σοφοῦ Δ. Κλεόπα περὶ θείας προγνώσεως καὶ προσορισμοῦ ἐν Εὐαγγελικῇ Κήρυκι, ἔτος Α'. σελ. 300.

3) Κ. Διαθ. Τόμ. γ'. σελ. 356, ἐκδ. Φαρμακ. Τὴν κακοδοξίαν τοῦ ἀπολύτου προσορισμοῦ, πλὴν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, κατεδείκνυε καὶ ἡ Δυτικὴ, ἥτις, διὰ τῆς ἐν Τριζέντῃ Συνόδου, ἀνεθεμάτισε τοὺς διδάσκοντας, ὅτι «ἡ θεία χάρις προσφέρεται μὲν, δὲν λοιδόρουνσιν ὅμως τὴν χάριν ὡς προσορισμένοι· διόθεν οὐκ δύναται πρὸς ἑλθεῖν» (Sess. VI. Can. 17). Σαφέστερον δὲ κατέκρινε ταύτην διδασκαλίαν ὁπὸ τῶν Ἰανσενιστῶν. (Ἡρῶλ. τὴν Βούλαν Ὑπὸ τῆς Κλήμεντος XI τῇ 1713). Καὶ οἱ Σομαριανοί, ὡς καὶ οἱ Ἀρμενιανοί, κατεδίκασαν ταύτην, λέγοντες ὅτι διὰ ταύτης ἀνατρέπεται πᾶσα θεολογία. (Ἡρῶλ. Χρήστ. Ἀνθρόπουλου, Συμβολ. σελ. 208).

ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Οἱ ἀρχαῖοι Ἰουδαῖοι τάφοι καὶ ὁ Τάφος τοῦ Κυρίου.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἰουδαῖοι κατεσκεύαζον τοὺς τάφους αὐτῶν ἐν σπηλαιοῖς λελαξευμένοις ἐντὸς βράχων. Τὰ σπήλαια ταῦτα ἦσαν λελαξευμένα ἢ ἐπὶ ἐδάφους ἐπιπέδου ἢ ἐπὶ ἐδαίρους κατωφεροῦς. Τὰ πρῶτα ἐγίγνοντο σπανίως, διότι ἀπῆλθον ἐργασίαν καὶ διπλὴν μεγάλην. Ὁ λίθος κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἔπρεπε νὰ λαξευθῇ καθέτως καὶ εἰς μέγα βάθος, ἵνα σχηματισθῇ διάφραγμα κάθεικτον, ἐν ᾧ ἄλλοτε ἦτο δυνατόν νὰ λαξευθῇ καθέτως μικρὸς τοῦχος βράχου. Ἀλλ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ὥς καὶ ἐν τῇ πρώτῃ, ἀπαιτεῖται νὰ ὑπάρχῃ πάντοτε θέσις τις ἐκ τῶν ἔμπροσθεν τοῦ τάφου. Ἢ ἐν τῇ πέτρᾳ λελαξευμένη αὕτη θέσις περιεβάλλετο λανταχύθεν διὰ φραγματίων καὶ ἔμεινεν ἀσκεπῆς εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ἀποτελῇ πρῶτον σπήλαιον ἀνεωγμένον.

Ἢ εἴσοδος τοῦ ἐσωτερικοῦ σπηλαίου ἦτο σχεδὸν πάντοτε τετραγώνος, ἀλλὰ πολὺ διαίρορος, ἄλλοτε μὲν μεγάλη, εὐρεῖα, ὑψηλή, κεκοσμημένη, ἄλλοτε δέ, συνηθέστερον, ἦτο στενὴ μέχρι τριῶν ποδῶν ὕψους καὶ τῶσων σχεδὸν πλάτους· ἦτο δὲ συνηθὺς κεκλεισμένη πρὸς ἀποφυγὴν πάσης βεβηλώσεως καὶ ἐκλείετο ὑπὸ λίθου ἔχοντος σχῆμα μὲν ὠσειδές, πύχος δὲ περίπου τριάκοντα ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου. Καὶ σήμερον βλέπει τις πρὸ τῶν τοιούτων σπηλαίων τοιούτους λίθους, καὶ μάλιστα παρὰ τὰς θύρας, ἔχοντας σχῆμα τετραγώνον. Ἢ εἴσοδος αὐτῇ ὠδήγει εἰς τοὺς ἐνταφίους θαλάμους, οἵτινες ἦσαν τετραγωνικοί, διὲ μὲν εὐμεγέθεις, διὲ δὲ μικροί. Ἐν τοῖς ἐνταφίοις τούτοις θαλάμοις εὐρίσκομεν τέσσαρα εἶδη τάφων: α'.) Εὐρίσκομεν εἶδος τάφων ἐχόντων σχῆμα κατακόρυφον καὶ ὅπερ εἶνε σπανιώτατον. β'.) Εἶδος τάφων ὀριζοντίων, ὅπερ τυγχάνει κοινούτατον. γ'.) Εἶδος τάφων ἐχόντων κρηπίδωμα ἐκίπεδον. Τὸ σῶμα τότε, ἐν τοιούτῳ τάφῳ, δὲν ἦτο ἐναποτεθειμένον ἐντὸς τύμβου κατακορύφου ἢ ὀριζοντίου, ἀλλ'

ἐπὶ ἐδωλίῳ λελαξευμένου ἐντὸς ἐνὸς διαφράγματος τοῦ βράχου, παραλήλως τοῦ διαφράγματος τούτου, εἰς ὕψος δύο ποδῶν. Ἐνίοτε εὐρίσκονται τοιούτου εἶδους διαφράγματα μήκους τριῶν μεσοτοίχων, ἐνίοτε δὲ ἐνὸς καὶ μόνου καὶ δ.) Εἶδος τάρων εὐρίσκονται ἐν ἐπιπέδῳ ἐδωλίῳ, οὔτινες ἔχουσιν ὕψος δύο ποδῶν καὶ ἡμίσεως καὶ εἰσι λελαξευμένοι τετραγωνικῶς εἰς βάθος ἐνὸς ποδός. Τοιούτου εἶδους τάραι σπανίως ἀπαντῶσιν. Περὶ τούτων καὶ μάλιστα περὶ τοῦ τάρου τοῦ Κυρίου ἔχομεν πολλὰς ἀμέσους τε καὶ ἐμμέσους ἀποδείξεις.

Οἱ Εὐαγγελισταὶ Ματθαῖος, Λουκᾶς καὶ Ἰωάννης λέγουσιν, ὅτι τοῦτο ἦν «μνημεῖον καινὸν» (Ματθ. κζ'. 60), «οὐ οὐκ ἦν οὐδεὶς οὐδέπω κείμενος» (Λουκ. κγ'. 53 καὶ Ἰωάν. ιθ'. 41). Ὁ Ματθαῖος, ὁ Μάρκος καὶ ὁ Ἰωάννης λέγουσιν, ὅτι ἦτο λελατομημένον ἐν τῇ πέτρᾳ (Ματθ. κζ'. 60)· «ὁ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας» (Μάρκ. ιε'. 46)· «καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνήματι λαξευτῷ» (Λουκ. κγ'. 53). Ἀλλαχοῦ ὁ Ματθ. γράφει: «καὶ προσκυλίσας λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου ἀπῆλθεν» (ὁ Ἰωσήφ) (Ματθ. κζ'. 60)· «καὶ προσεκύλισε λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου» (Μάρκ. ιε'. 46)· καί: «ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου» (Ματθ. κζ'. 61)· «ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ Ἰωσὴ ἐθεώρουν ποῦ τίθεται» (Μάρκ. ιε'. 47)· «ἐθεύσαντο τὸ μνημεῖον καὶ ὥς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ» (Λουκ. κγ'. 55). Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος διηγεῖται ἀργότερον, ὅτι ἄγγελος Κυρίου ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας καὶ ἐκάθησεν ἐπὶ αὐτοῦ (Ματθ. κη'. 2)· ὁ δὲ Μάρκος, ὅτι αἱ εἰσεβεῖς γυναῖκες «ἦλθον ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείναντες τοῦ ἡλίου, καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς· τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου. . . καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιῷς» (Μάρκ. ισι'. 3.—6)· ὁ Λουκᾶς, ὅτι «εὗρον τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου καὶ εἰσελθοῦσαι οὐχ εἶρον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ» (κδ'. 2-4)· καὶ τέλος ὁ Ἰωάννης, ὅτι «Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔρχεται πρῶτ' σκοτίζεις ἔτι οὔσης εἰς τὸ μνημεῖον καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠομένον ἐκ τοῦ μνημείου» (Ἰωάν. κ'. 1)· καὶ ὅτι ὁ σύντροφος τοῦ Πέτρου «προέδραμε τάχιον τοῦ Πέτρου καὶ ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ ὀδόνια, οὐ μέντοι εἰσῆλθεν»· καὶ ὅτι «ὁ Πέτρος εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον καὶ θεωρεῖ τὰ ὀδόνια κείμενα, καὶ τὸ σουδάριον, ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀδονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένων εἰς ἓνα τόπον» (Ἰωάν. κ'. 5—8).

Πλὴν τῶν λόγων τούτων ἔχομεν καὶ ἄλλους, οὓς λαμβάνομεν ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας. Εἶνε γνωστόν, ὅτι ὁ Εὐσέβιος ἄφ-

ηγούμενος τὰ ἔργα, τὰ ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου συντελεσθέντα διὰ τὴν ἀποκάθαρσιν τοῦ τόπου, ἐν ᾧ εὐρίσκεται σήμερον ὁ τάφος τοῦ Κυρίου καὶ ὁ φρικτὸς Γολγοθᾶς ἀναφέρει, ὅτι, ὅτε ἀφηρεθήσαν τὰ χώματα, δι' ὧν ἐκαλύπτετο ὁ τύπος τῆς ταφῆς τοῦ Κυρίου, ἐφάνη ὁ Γολγοθᾶς καὶ πλησίον αὐτοῦ ὁ τάφος τοῦ Κυρίου, ἔχων σχῆμα σπηλαίου. Αἱ ἀφηγήσεις τοῦ Εὐσεβίου λέγουσιν ἡμῖν, ὅτι τοῦτο ἦν ἄντρον (σπήλαιον) καὶ ἀρχόμενος ὁ Μ. Κωνσταντῖνος τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Ἀγίου Τάφου, ἐκόσμησεν αὐτὸ ὡς ὃν ἡ κεφαλὴ τῆς ὅλης οἰκοδομῆς. Ἐκόσμησεν αὐτὸ διὰ κίωνων ἐκλεκτῶν καὶ πολυαρίθμων κοσμημάτων καὶ ἐξωραΐσε διὰ παντοειδοῦς μεγαλοπρεπείας. Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ οἰκοδομήματος ἀπετέλει ἡμισφαίριον καὶ ὁ ἐν αὐτῷ Τάφος ἦτο οἶονεὶ ἐστεφανωμένος ὑπὸ δώδεκα κίωνων, ὄντων σύμβολον τῶν δώδεκα Ἀποστόλων. Οἱ κίονες οὗτοι ἔφερον κιονόκρανα μεγάλα, δοχεῖα ἀργυρᾷ, ἑξαίρετος προσφορά τοῦ Αὐτοκράτορος πρὸς τὸν Θεόν¹.

Ὁ Tobler ὁμιλεῖ ἀπλῶς περὶ τοῦ σπηλαίου, ἐν ᾧ ἐναπετέθη τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, ὡς εὐρισκομένου εἰς ἀπόστασιν λίθου βολῆς ἀπὸ τὸν Γολγοθᾶν, καὶ ἐπιπροστίθισιν, ὅτι ἐκεῖ ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ᾠκοδόμησε βασιλικὴν ἐξόχου καλλονῆς.

Ἐν ταῖς Κατηγήσεσι τοῦ ἱεροῦ Κυρίλλου, Ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων (ἀπὸ τοῦ ἔτους 350), αἵτινες ἐξεφωνήθησαν μάλιστα ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως, λέγεται σαφῶς ὅτι ὁ Τάφος τοῦ Κυρίου ἦν λελατομημένος ἐν πέτρᾳ (μνήμα πέτρας, Κατηχ. IV, 11. XIII, 35). Ἀλλοχού λέγει ὁ αὐτὸς πατὴρ, ὅτι ὑπῆρχεν ἐν πρώτοις σπήλαιον πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ μνημείου τοῦ Σωτῆρος, ἀποτελοῦν μέρος τοῦ βράχου, ἐν ᾧ εὐρίσκετο ὁ Τάφος, καὶ ὅτι τὸ σπήλαιον τοῦτο ἐτροποποιήθη ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ὅπως διευκολύνῃ τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ ἐπ' αὐτὸν ἀνεγερθέντος Ναοῦ². Ὡσαύτως λέγει, ὅτι ἔβλεπέ τις πλησίον τοῦ Τάφου τὸν λίθον, τὸν ὁποῖον ἐβίηκαν ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ Τάφου μετὰ τὸν ἐνταφιασμόν³.

1) «Πρῶτον ὑπάντων τὸ ἱερὸν ἄντρον ἐκόσμη, μνήμα ἐκεῖνο θεσπέσιον, πικρὸν ᾧ φῶς ἐξαστράπτων ποτὲ ἄγγελος, τὴν διὰ τοῦ Σωτῆρος ἐνδεικνυμένην παλιγγενεσίαν τοῖς πᾶσιν εὐηγγελίζετο» (Vie de Constantin. III. 33).

2) «Σκέπην τῆς πέτρας εἶπε τὴν τότε πρὸ τῆς θύρας τοῦ Σωτηρίου μνημματος οὖσαν σκέπην καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς πέτρας, καθὼς σὺνήθες ἐνταῦθα γίνεσθαι πρὸ τῶν μνημάτων, λελαξενμένων. Νῦν γὰρ οὐ φαίνεται, ἐπειδὴ τότε ἐξεκολάρθη τὸ προσκέπασμα διὰ τὴν παροῦσαν εὐκοσμίαν. Πρὸ γὰρ τῆς βασιλικῆς γιλοτιμίας τῆς κατασκευῆς τοῦ μνημματος, σκέπη ἦν ἔμπροσθεν τῆς πέτρας» (Κατηχ. XIV, 9).

3) «Καὶ ὁ ἐπιτιθεὶς τῇ θύρᾳ λίθος, ὁ μέχρι σήμερον παρὰ τῷ μνημείῳ κείμενος» (Κατηχ. XIII, 39 καὶ X, 19. XIV, 22).

Ἀντωνῖνος ὁ ἐκ Πλακετίας, ὁ ἐπισκερθεὶς τὴν Ἱερουσαλήμ 250 περίπου ἔτη μετὰ τὸν Ἐπίσκοπον Κύριλλον (ἦτοι περὶ τὸ 600 μ. Χ.) λέγει, ὅτι ὁ Τάφος τοῦ Κυρίου ἦν λελαξευμένος ἐν πέτρᾳ καὶ ἐπιπροστίθισιν, ὅτι ὁ βράχος οὗτος ἦν ὅμοιος τὸ σχῆμα μυλοπέτρᾳ καὶ ἀμέτρως κεκοσμημένος καὶ ὅτι σιδηραῖ ράβδοι ἐκρέμαντο ἀπὸ ψελλίων, περιδεραίων, κρίκων χρυσῶν στεφαίνων ἢ ἐκ λίθων πολυτίμων κτλ. καὶ ὅτι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ μνημεῖον ὠμοίαζεν Ἐκκλησίᾳ, κεκαλυμμένη ἀργύρῳ καὶ ἐχούσῃ πρὸ αὐτῆς θυσιαστήριον¹. Ἔτι τινὰ ἀπὸ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Ἀντωνίνου, κατὰ τὸ 614, οἱ Πέρσαι ἐπὶ Χοσρόου τοῦ Β'. ἐκυρίευσαν τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἐπιρρόλησαν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Τάφου. Ἐξήκοντα δὲ ἔτη μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Περσῶν, ὁ λίθος, ὅστις ἄλλοτε, κατὰ τὸν Ἱερὸν Κύριλλον, ἔκλειε τὴν θύραν τοῦ μνημείου, ἀνευρέθη, καθ' ἣ ἀφηγγεῖται ὁ Ἀρχοῦλφος (περὶ τὸ 670), διηρημένος εἰς δύο τεμάχια, ἀποτέλεσμα ὧν τῆς τοιαύτης ἐπιδρομῆς. Μεταξὺ δὲ τῶν ἐτῶν 616 καὶ 626, μάλιστα τῇ προτροπῇ τοῦ Ἁγίου Μοδέστου, νέαι οἰκοδομαὶ ἐγένοντο ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ῥεπιών. Τὸ ταξείδιον τοῦ Ἀρχοῦλφου ἐγένετο κατὰ τὸ 670 περίπου ἔτος, ὅπερ δίδωσιν ἡμῖν τὰς ἀρχαιοτάτας λεπτομερείας περὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ σπηλαίου. Ἐπειδὴ δὲ αἱ λεπτομέρειαι αὗται συμφωνοῦσι πρὸς τὰς ἀφηγήσεις τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων καὶ πείθουσιν ἡμᾶς νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι εἰ καὶ οἱ Πέρσαι κατέστρεψαν τὸν θείον Ναόν, ἐν τούτοις ἐπεσκευάσθη τοιοῦτος, οἷος ἦν πρότερον, τότε ἀναντιρρήτως δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν νέον φῶς ἐπὶ τοῦ σχήματος τοῦ Τάφου ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Μ. Κωνσταντίνου· «ἐν μέσῳ τοῦ θολωτοῦ οἰκοδομήματος, γράφει ὁ Adamar ὁ ἀφηγούμενος τὸ ταξείδιον τοῦτο, εἶνε λελαξευμένον ἐν τῇ βράχῳ μικρὸν κυκλοιερὲς ἄδυτον, ἐν ᾧ ἑνέα ἄνδρες ὄρθιοι δύνανται νὰ προσενηθῶσιν· καὶ τὸ ὕψος αὐτοῦ μέχρι τοῦ θόλου εἶνε ἐνὸς καὶ ἡμίσεως ποδὸς ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν ἀνθρώπου, ἔχοντος ἀνάστημα σύνηθες. Ἦ εἴσοδος τοῦ ἱεροῦ τούτου ἀδύτου βλέπει πρὸς ἀνατολὰς, τὸ δὲ ἔξωτερικὸν αὐτοῦ κεκόσμηται ἐκλεκτοῖς μαρμαροῖς· ἢ δὲ κορυφὴ αὐτοῦ εἶνε κεχρυσωμένη καὶ ἐπ' αὐτῆς σταυρὸς χρυσοῦς. Ἐν τῇ ἀρχικῇ μέρει τοῦ ἱεροῦ τούτου ἀδύτου εὗρίσκεται ὁ Τάφος τοῦ Κυρίου, λελαξευμένος ἐν πέτρᾳ καὶ ὑψού-

1) «Petra vero monumenti velut molaris est et infinite ornata: virgis ferreis pendent brachilia, dextrocceria, murenac, monilia annuli capitulares cingella, baltei coronae imperium ex auro, vel gemmis et ornamenta plurima, et ipsum munimentum in modum ecclesiae coopertum ex argento, et ante monumentum altare positum». (Itiner. XVIII. Sept. Jerus. r. 386).

μενος ὑπὲρ τὸ ἔδαφος τρεῖς παλάμιας. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀδύτου εἶνε ἄνευ κόσμου, συνίσταται δ' ἐκ λίθου ἀπλοῦ ξυλθροῦ καὶ λευκοῦ».

Ὁ Tobler σημειοῖ ὅτι τὸ ἐνδον τοῦ σπηλαίου καὶ αὐτὸς ὁ Τάφος διέμειναν ἐπὶ αἰῶνας ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει, ἣν ὁ Ἀρκοῦλφος περιέγραψεν ἐν τῷ Ὀδοιπορικῷ αὐτοῦ (σελ. 183). Ὁ Ἐπίσκοπος Willivalde περὶ τὸ 728 λέγει περὶ τοῦ μνημείου: «Τοῦτο εἶνε λελαξευμένον ἐν ἡ πέτρᾳ, ἔχον σχῆμα τετραγωνικὸν κατὰ τὴν βύσιν καὶ ὁξὺ κατὰ τὴν κορυφήν. Ἡ εἴσοδος εἶνε ἐστραμμένη πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸ αὐτῆς ὑπάρχει λίθος κατὰ ἀπομίμησιν τοῦ λίθου, ὅστις ἔκλειε τὸ μνημεῖον. Ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἦτο κατακεκλιμένος ὁ Κύριος, κεῖται ἐν τοῖς δεξιούσι τοῦ σπηλαίου». Ἐν ἔτει 865 ὁ μοναχὸς Βαρνάβας ἐπίσκερθεὶς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐπαναλαμβάνει τὰ αὐτὰ (σελ. 182). Ἐν ἔτει 1010 ὁ Καλὶρης El—Hakem διέταξε νὰ κρημνισθῇ ὁ Ναὸς τοῦ Ἀγίου Τάφου ἐκ θεμελίων. Ὁ συγγραφεὺς Adamar ἀναφέρει, ὅτι ὁ Π. Τάφος συνετρίβη, ὁ δὲ Glaber γράφει τοῦναντίον. Ἐν ἔτει 1244, ὅτε κατελήρθη διὰ τελευταίαν φρορὸν ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων, ἐγένετο νέα καταστροφὴ τοῦ Ναοῦ, οὐχὶ ὁμοῦ καὶ τοῦ Τάφου (Tobler σελ. 134, 185, 192, 193).

Ἐχοντες δὲ ὑπ' ὄψει τὰς μαρτυρίας, τὰς ὁποίας παρέχει ἡμῖν ἡ ἱστορία, περὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἀνευρεθέντος σπηλαίου, καὶ τὰς ὁποίας ἐξηγώμεν καὶ ἐκ τῶν Εὐαγγελίων καὶ ἐκ τῶν μελετῶν τῶν ἀρχαίων τάφων τῶν εὗρισκομένων περὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ, λέγομεν, ὅτι ὁ Τάφος τοῦ Κυρίου ἦν σπήλαιον ἐντάφιον ὑπὸ χειρὸς ἀνθρώπων λελαξευμένον ἐπὶ ἐπικλινούσις μέρους, ὅτι ἡ εἴσοδος εἰς τὸ ἐντάφιον διαμέρισμα εὗρίσκετο εἰς τὸ βάθος εἰδὸς σπηλαίου ἀνταγμένον, ὥς ἀφηγεῖται Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων, ὅτι ἔδει νὰ κύβη τις, ὅπως ἴδῃ εἰς τὸ βάθος τοῦ τάφου εὗρισκόμενος ἐν τῇ εἰσόδῳ, ὅτι ἡ εἴσοδος αὕτη ἔκειτο πρὸς ἀνατολὰς, ὅτι τὸ ἄχραντον σῶμα τοῦ Κυρίου ἦν τεθειμένον ἐπὶ ἐδράνου λελαξευμένον εἰς σχῆμα μικρᾶς κλίνης, καὶ ὅτι τοῦτο εὗρίσκετο πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος τῷ εἰσερχομένῳ εἰς τὸν Τάφον. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι οὐδὲν ἀναφέρεται ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις, ὅπερ νὰ μαρτυρῇ ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ τὸ σπήλαιον τοῦτο ἀπεκόπη καὶ ἀπεμονώθη ἀπὸ τοῦ ὅλου βράχου, ἐν ᾧ ἐλαξεύθη, ἀλλὰ καὶ οὐδὲν ὑπάρχει διὰ τὸ ἐναντίον διότι γνωρίζομεν ὅτι ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἰωσαφατ εὗρίσκονται καὶ σήμερον τάφοι παρουσιάζοντες εἰς μέγαν βαθμὸν τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα.

Ἀρχιμ. **ΙΑΚΩΒΟΣ ΑΡΧΑΤΖΙΚΑΚΗΣ**

† « *Καλλινίκου Ἱερομονάχου εἰς τὸν ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει
γεγονότα Μακαριώτατον καὶ σοφώτατον Πατριάρχην
Ἱεροσολύμων κὺρ Δοσίθεον, οὗ ἡ ἀκροστιχίς* »¹.

« *ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΥ* ».

« Κεύθει ἦδε σοφὸς θεοειδέα ἔξοχον ἦρω.
Αἰλῆς ἱρᾶς ποιμένα κάλλιστον
λάχε δὲ τῆς λυκάβαντας ἐπὶ τριάκονθ' ἓνα κ' ὀκτώ·
λαμπρῶς παρ' ταύτῃ λάμπας ἥλιος ὤς.
Ἱσραρχῶν κλέος, οὔνομα Δευσίθεος πάμιμεγας ἀνὴρ
νέκταρ ἄρ' οὗ γλώττης βλύζε μάλα γλυκερόν.
ἱρῶν νουθεσιᾶν δέλτον καινουπαλαιῆς
καὶ πολλέων ἄλλων πολλέας σῶσε λείως.
οὗ φήμη περιγείοιο πείρατα λήξις ἅπτα
ὑπὲρ δὲ τρισσοφαῖ μελπει αἰγλῆντα ».

« *Ἔτερον τοῦ αὐτοῦ* ».

« Γλῶττα μὲν ἡρωϊκὴ σεσίγῃται θαυμασείοιο
Δευσιθέου ἱροῦ ποιμένος Αἰλῆς·
ἵστατο δ' ἥς ἔπι θώκυιο τοῖς δέκα ἡ δὲ ἐνεῖα
ἡελίους φαινοῦς, οὗ ἄρετὴ δέδρομε
πείρατα γαίης· ψυχῆς δ' ἀγλαὰ πάντα μένουσιν
ἔργα λαλεῖν τ' ἀλάφω φωνῇ καὶ γλώσσει ».

† « *Ἐπιγράμματα εἰς τὸν Μακαριώτατον καὶ ἀοίδιμον Πατριάρ-
χην Ἱεροσολύμων κύριον Δοσίθεον καὶ εἰς τὸν νῦν ἐλέω Θεοῦ
Μακαριώτατον καὶ σοφώτατον Πατριάρχην τῆς ἁγίας πόλεως
Ἱερουσαλὴμ κύριον κύριον Χρῦσανθον* ».

« Μὴ κλαῖε πυκινὰ χωρμένη πτόλις ἱρὰ σολύμων.
Δευσίθεον λαοῦ ποιμένα ἱρὸν σεῦ.

1) Τὰ ἀνωτέρω ἐπιγράμματα ἐποιήθησαν ὑπὸ τοῦ λογίου Ἱερομονάχου Καλλινίκου, ὅστις ἦν διδάσκαλος τῆς Ἀγιοταγματικῆς Ἀδελφότητος ἐπὶ τῶν μεγάλων καὶ σοφῶν αὐτῆς Πατριαρχῶν Δοσιθέου καὶ Χρυσάνθου· ἐλήφθησαν δ' ἅπ' ἀρχαίου χειρογράφου κώδικος, ἀποκειμένου ἐν τῷ Ἀρχεῖφ τοῦ Ἱεροῦ ἡμῶν Κοινοῦ, καὶ διετηρήθησαν τὰ πρωτότυπα κείμενα αὐτῶν ὡς ἔχουσιν.

εἰ γὰρ ἔκοιμήθη πόνον ἄμιν ἀνῆκεν ἅπασι
 πολύν· τὸν λαοὶ ἀνσθενάχουσι πικρῶς.
 ἄρξας σεῖο χρόνων που τετταράκοντ' ὄχ' ἄριστος·
 ἀλλὰ γε ἐκ γενεῆς κείνου νῦν ἄλλος
 οὖνομα χρυσοῦς Χρῦσανθος, λογίων ὑπατος καὶ ἄριστος.
 ἔξετο ὑψηλῆς ἔδρας σεῖο ἔπι
 εὐχολίᾳ κῦδος μέγα, ἥ δὲ κλέος καὶ ὄνειαρ
 θυμύρης θυμῷ σὺν χ' ὁμίλῳ τε ὄλῳ
 ἔρκος ἐχρὸν ξὼν παντὸς πληρώματος ἱροῦ.
 λύων θ' ἦντιναοῦν λύσιν ἀλυτοτάτην
 παντοίης ἀπορίας αὐδαῖς θεσπεσίησι.
 περὶδων μουσῶν ἐκκλησιῶν θ' ἱρῶν·
 τοῖνεκα ἄφθιτος Θεὸς ἔην περιχνεύων ἀλοιφήν,
 χρίσας τερπωλῆς σὴν ἐλαίῳ κορυφήν
 ὅς σοι δοίη εἴγε παρὰ γλοέοντι πάτερ σὸν
 ποίμνιον ἰθύνειν ἱνεκέως χώρῳ
 κελίδι σίνης ἱράς ἔξέμμεν ἀταρποῦς
 λαοὺς εὐσεβέων δεξιτερῇ θεῇ
 ἀλλὰ μὴν αἰεὶ βαίνειν θέσπισαι σῆσι κελεύθοις
 ὧ ἄνα τῖέ Θεοῦ, ἄλλαρ ἕμὸν κρατερὸν
 μῆδ' εἶο σὴν χαρίεσσαν ἀποκλίνειας ὀπωπὴν
 μηδὲ πάσης βιοτῆς σταίης σῶτερ ἄπο
 πέσματά τε στήριζον ἅπ' εὐρυγώροιο κελεύθου
 ἀθανάτων αἰεὶ χεῖρ' ἐπιτάρροδον οἱ
 πέμψας φέγγος ἀληθείην τειν λαμπετόεσσαν,
 πνεῦμά τε ἰθύνων ἐϋσταθεῇ ἔγκισι σόν·
 τῷ γε μάκαρταθ' ὀδηγηθεῖς, καταθύμιος εἴη
 σοί τε Θεῷ μούνῳ ἥ δὲ λεῶ παντὶ
 κέκλυθί μευ πανυπέρτατε κοίρανε μῆδ' ἐμεθεῖς
 καὶ νῦν καὶ αἰ γήραος ἄγχι οὐδῶ ».

ΚΛΕΟΠΑΣ Μ. ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΟΣ

Παλλαδίου Ἐπισκόπου Ἐλενουπόλεως

Δύο νέα διηγήματα.

Ὁ Παλλάδιος πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ εἰς Αἴγυπτον διέμεινεν ἐν τῷ ὄρει τῶν Ἑλαιῶν μετὰ Ἰννοκεντίου τοῦ πρεσβυτέρου ἐπὶ τριετίαν (386-388). Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο συνέγραψε καὶ μετὰ

Ἐλπίδιον τοῦ ἐνασκουμένου ἐν τοῖς ἄνωθεν τῆς Ἱερικοῦντος σπηλαίοις τοῦ Δούκα, ἐνθα ἐγνώρισε τὸν Αἰνέσιον, Εὐστάθιον καὶ Σισίννιον. Πλὴν τούτων ἐγνώρισε καὶ δύο ἐτέρους Λεόντιον καὶ Ὀλύμπιον, ἀμφοτέρους Ποντικούς, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἐνησκέιτο ἐν τῇ πανερήμῳ τῆς Ἀραβίας, ὁ δὲ διαμείνας ἐν τινὶ κήπῳ τῆς Ἱερικοῦντος ἐπὶ ἑξαετίαν, ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη ἐκεῖ, καὶ οὗτινος τὸ μνημεῖον ἐθεράπευε τοὺς ριγιάζομένους, ὥς τὸ τοῦ Ἀμμωνίου ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Τὰ δύο νέα ταῦτα διηγήματα περὶ Λεοντίου καὶ Ὀλυμπίου ἀπαντῶμενα ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 112 χειρογράφῳ τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς βιβλιοθήκης δημοσιεύομεν ἐνταῦθα, διότι δὲν ἀπαντῶνται ἐν ἐτέραις ἐκδόσεσιν.

NE'. Περὶ Λεοντίου.

(Φύλ. 82α—82β). «Ἐγνων τινὰ Λεόντιον ὀνόματι Ποντικὸν τῷ γένει, σὺν τῇ ἰδίᾳ μητρὶ Ριγιανῇ μετὰ υἱοῦ Ἀτρέου τῶν εὐγενῶν ἐν κόσμῳ. Οὗτοι ἀνελιγρότες τὸν μονήρη βίον, κατέλαβον τὰ Ἱεροσόλυμα, ὅλη δυνάμει Χριστὸν ἀγαπήσαντες διένειμαν τὰ ἑαυτῶν χρήματα τοῖς πένησιν· ὁ δὲ υἱὸς αὐτῆς Λεόντιος, φιλολογώτατος ὑπάρχων καὶ ἀσκητικώτατος, ἀγαπήσας τὴν ἡσυχίαν τῆς ἐρήμου, ἀξιώθεις δὲ πρεσβυτερίον, εἰς τοσοῦτον ἦλσεν ἀκτημοσύνης ὥς μὴ κιᾶσθαι δύο χιτῶνας, μηδὲ μεριμνῆσαι περὶ τῆς αὔριον. Οὗτος πολλὰ πειρασθεὶς ὑπὸ τῶν δαιμόνων ἐνίκησε τὰ τρία πνεύματα ταῦτα· τὸ πνεῦμα τῆς γαστριμαργίας καὶ τῆς πορνείας καὶ τῆς φιλαργυρίας, καὶ ἀγαπήσας τὴν ταπείνωσιν ἐπάτησε τὴν κενοδοξίαν διαπτύσας τὸν τύπον. Τινὲς τῶν ἐπισκεπτομένων αὐτὸν διηγίσαντο, ὅτι τὸ ἀφρόδευμα αὐτοῦ χόρτινον ἦν, διὰ τὸ ἐσθίειν αὐτὸν ρίζας χόρτου. Οὗτος εἰς τὸ ὕστερον κατηξιώθη χαρίσματος ἱαμάτων καὶ προγνώσεως ἐπιτάσσωσιν τοῖς δαίμοσιν ὥς ἀλόγοις ζῴοις. Οὗτος πολλάκις νηστεύσας καὶ ἐν προσευχῇ ἀγρυπνήσας εἶδε τὸν ἑαυτοῦ καὶ τὸν τῆς μητρὸς τόπον ἐν δόξῃ μετὰ τῶν ἁγίων. Μιᾶς οὖν τῶν ἡμερῶν ἐστῶτος αὐτοῦ ἐν τῇ προσευχῇ ὁ ἀντίζηλος γέγονε δράκων πύρινος, ζώσας αὐτὸν τῇ οὐρᾷ ἀπὸ ποδῶν ἕως τραχήλου, τὸ στόμα αὐτοῦ προσενέγκας τῷ στόματι αὐτοῦ, ὁ δὲ ψάλλων εἰσίστηκει ἀναβλέπων εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ στεναζὼν ἀπὸ ὥρας ἑκτῆς ἕως ὥρας ἐννάτης, καὶ ἦν οὕτω τὸ κελλίον αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ὥς λαμπὰς καιομένη· καρτερήσαντος δὲ αὐτοῦ ἐν τῇ προσευχῇ ὥς καπνὸς διαλυθεὶς ὤχετο. Λέγεται δὲ περὶ αὐτοῦ ἕως τοῦ νῦν οἰκεῖν τὴν πανέρημον Ἀραβίαν, ἐνθα πολλὰ καὶ μεγάλα θαύματα γίνεται διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης αὐτῷ, ἀλλὰ νῦν οὐ δυνάμεθα κατὰ λόγον διη-

γίγασθαι, ἐπειδὴ περ ἐστὶν ἐν τῷ σώματι πολεμιῶν καὶ πολεμούμενος, τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐτοῦ τοὺς πόρους».

ΠΘ'. Περὶ Ὀλυμπίου.

(Φύλ. 108β—109α). «Ὁλύμπιον ἔγνων Ποντικὸν τῷ γένει, ἀπὸ οἰκετικῆς τάξεως γενόμενον· οὗτος λαθραίως διαδράσας παρὰ τοῦ ἰδίου δεσπότου, κατέλαβε τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ κατελθὼν ἐπὶ τὴν Ἱερικὴν εὐχῆς ἕνεκα, ἐκαθέσθη εἰς ἕνα παραδείσον, οὕτως ἀποσκληρῶς ἀσκήσας ὥς μὴ μόνον τοὺς δαίμονας φροβεῖσθαι αὐτόν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν διάβολον φριξαι αὐτοῦ τὴν πολιτείαν. Οὗτος ἐνδυσάμενος σάκκον ἀπηνῆ καὶ σίδηρα περιθέμενος, ἀπὸ Θεοφανείων ἕως Πασχῶν ἡσθιε διὰ πέντε ἡμερῶν, τὸν δὲ ἄλλον χρόνον μίαν παρὰ μίαν καὶ διὰ τεσσάρων. Τοῦτο δὲ αὐτοῦ θαῦμα φέρεται, ὅτι ἐξαετίαν ἀσκήσας ἐν Ἱερικῇ, οὐκ ἄντου ἡψατο, οὐκ ὁσπρίου, οὐκ ἐλαίου, οὐκ ὀπώρας, οὐκ ὕδατος, οὐ παντὸς χλωροῦ, πλὴν κολοकाσίων μόνων ἐν τοῖς ἑξ ἔτεσιν, οἷον ἐγεύσατο ἄλλον τινός, ἐργαζόμενος ἔργον πλεῖστον ἐκ θαλλῶν, ποιῶν μινζίκας, καὶ ταῦτα κελεύων πωλεῖσθαι, διεδίδει τοῖς δεομένοις πτωχοῖς· καὶ ἐν τοῖς ἑξ ἔτεσι τελειωθείς, ἐτέθη ἐν αὐτῷ τῷ παραδείσῳ ἕως τοῦ νῦν. Εἴ τις ριγιάζεται ἢ πυρεκτιᾷ καὶ ἄψεται τοῦ μνήματος, ἀπαλλάττεται πάσης ἁρρωστίας· καὶ τῶν μὲν ἰάσεων πολλοὶ ἀπολαίουσιν, οὐκ εἰδότες δὲ πόθεν».

ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ ΜΟΝΑΧΟΣ

Ἰορδανίτης

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

*Ἐφοδιασμὸς τῆς πόλεως δι' ὕδατος πηγαίων, διὰ Τράμ καὶ
ἡλεκτρικῶν φωτισμὸς αὐτῆς.*

Ἡρέμα καὶ ἡσυχῶς καὶ ἡ Ἁγία πόλις μετέχει τῆς γενικῆς κινήσεως τῆς ἀνθρωπότητος ἐν ταῖς τρίβοις τοῦ πολιτισμοῦ καὶ βαιβηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἀποτινάσσει τὴν ἀρχαιολογικὴν κατάστασιν αὐτῆς. Σιδηρόδρομον ἀπέκτησεν ἤδη, ὅστις συνδέει τὴν Ἱερουσαλήμ μετὰ τοῦ ἐπινείου αὐτῆς, τῆς Ἰόπτης. Ὁ σιδηρόδρομος οὗτος, ἔχων μῆκος 87 χιλιομ., ἔχει ἐν τοῖς ὅρεσι τῆς Ἰουδαίας ἐλιγμοὺς πολλοὺς καὶ τολμηροὺς καὶ εἶνε στενὸς ἐνὸς μέτρου πλάτους μεταξὺ τῶν σιδηρῶν γραμμῶν. Οἱ μηχανικοί, ἵνα ἀπορύγῃσι τὴν διάτρησιν ὁρέων καὶ τὴν κατασκευὴν σηράγγων, ὅπερ θὰ ἦτο λίαν δοπανηρὸν καὶ χρόνον θὰ ἀπῆγει μακρόν, ἠκολούθησαν τὰς κλιτύας τῶν ὁρέων καὶ ἐλικοειδεστάτην ἀπέδωκαν εἰς τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν μορφήν. Παραδόξως δὲ ἔχει δύο μόνον θέσεις, πρώτην καὶ δευτέραν, ὥσπερ προῖκετο περὶ συρμοῦ express, ὧν αἱ τιμαὶ οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀναλογίαν, διότι ἡ μὲν πρώτη θέσις τιμᾶται 15 φρ., ἡ δὲ δευτέρα 5 φρ. καὶ 30 ἐκ. περὶ πον. Τὸ ἀπλούστερον θὰ ἦτο, ἂν προσετίθετο πρώτη θέσις, καὶ ἡ μὲν τὰ νῦν πρώτη ἀποβῇ δευτέρα, ὁριζομένης ἀναλόγου τιμῆς, καὶ ἡ δευτέρα τρίτη. Ὑπάρχει ὁμως στέρεσις μέσων ταχείας καὶ προσιτῆς πᾶσι συγκοινωνίας μετὰ τῶν περιχώρων καὶ ὕδατος. Εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι ἀπὸ τινων ἐτῶν ἤχθησαν εἰς Ἱερουσαλήμ τὰ ὕδατα τὰ ὀλίγα, τὰ παρὰ τὰς δεξαμενὰς τοῦ Σολομώντος, ἀλλ' ἡ ποσότης αὐτῶν δὲν εἶνε ἀρκετή, ὅπως ἱκανοποιήσῃ τὰς ἀνάγκας πληθυσμοῦ 100 χιλ. ψυχῶν.

Τελευταίως ἡ Γαλλικὴ τράπεζα Pétier ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀντιπρόσωπον, τὸν Κ. Μαυρομιάτην, ὅπως ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς σεβαστῆς Κυβερνήσεως καὶ τύχῃ προνομίου πρὸς ἀγωγὴν ὑδάτων ἀφθόνων εἰς Ἱερουσαλήμ, πρὸς κατασκευὴν

ἡλεκτρικῶν Τράμ καὶ φωτισμὸν διὰ ἡλεκτρισμοῦ τῆς πόλεως. Ἡ Ἰερουσαλὴμ δὲν στερεῖται δαψιλῶν πηγῶν ἐν τοῖς περιχώροις. Τὰ ὕδατα τοῦ Ἀρροῦν ἐγγὺς τῆς εἰς Χεβρώνα ἀγοῦσης ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, αἱ πηγαὶ Ἀῖν Φάρα καὶ Ἀῖν Φαονάρ, αἵτινες κεῖνται ἐν τῇ βαθείᾳ κοιλάδι, ἵτις ἀρχομένη ἐκ τῆς Ἀῖν Φάρα, ἐν ἣ ἡ πρώτη ἰδρυθῆι τοῦ ἀββᾶ Χαρίτωνος μοναστικὴ καλιὰ, οὐ μακρὸν τοῦ χωρίου Ἀνάτα, τῆς ἀρχαίας Ἀναβώθ, πατρίδος τοῦ προφήτου Ἰερεμίου, ἐκτείνεται μέχρι τοῦ εὐρέως τῆς Ἰεριχοῦντος πεδίου καὶ καταλήγει εἰς τὸν Ἰορδάνην, ὑπεραρκοῦσιν εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων τῆς Ἀγίας Πόλεως. Ἐκ τῶν δύο δὲ τελευταίων τούτων πηγῶν ἡ δευτέρα εἶνε δαψιλεστάτη. Τὸ ζήτημα τοῦ ἐφοδιασμοῦ τῆς πόλεως διὰ ἀφθόνων ὑδάτων εἶνε σποινδαιότατον, ἄπτεται δὲ στενῶς τῆς ὑγιεινῆς τῆς πόλεως καταστάσεως, διότι οἱ κάτοικοι ποιοῦνται χρῆσιν τῶν ἐν ἐκάστη σχεδὸν οἰκίᾳ δεξαμενῶν, ὁμβρίων πληρουμένων ὑδάτων, ὧν αἱ πλεῖσται κενοῦμαι κατὰ τὸ τέλος τοῦ θέρους, συντελοῦσι, διὰ τῶν ἐκ τῆς ἐν τῷ πυθμένι αὐτῶν ἱλὸς ἀναπειρομένων ἀναθυμιάσεων, εἰς ἀνάπτυξιν ἐλωδῶν πυρετῶν ὑπὸ ὅλας αὐτῶν τὰς μορφάς. Ὁ δὲ ἡλεκτροφωτισμὸς τῆς πόλεως ἔσται πολυτέλεια, article de luxe, δι' ἡμᾶς, ὀλίγοι δὲ τῶν κατοίκων θὰ προσφύγωσιν εἰς αὐτόν.

Κατὰ σύμβασιν ὑπογραφείσαν κατὰ Ἰανουάριον ὁδεύοντος ἔτους μεταξὺ τῆς σερβαστῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Κ. Μαίρομμάτη, οὗτος ὀφείλει, ἵνα ὑποβάλλῃ τῇ Κυβερνήσει ἐντὸς ἑξ μηνῶν τὰ ἐκπονηθησόμενα σχέδια τῆς ἐργασίας. Μετὰ ἑξ δὲ μηνῶν ἰδρυθῆσεται Ἐταιρίᾳ ἀνώνυμος Ὀθωμανικὴ, αἱ δὲ ἐργασίαι θὰ ἀποπερατωθῶσιν ἐντὸς δύο ἔτων, ἀπὸ τῆς τελευταίας χρονολογίας. Ἐκ τῶν κερδῶν τῶν Τράμ καὶ τοῦ φωτισμοῦ 20 % θὰ λαμβάνῃ ἡ Δημαρχία καὶ 10 % ἡ ἐγγύχωρος Διοίκησις, ἐκ δὲ τῶν κερδῶν τοῦ ὕδατος 30 % θὰ λαμβάνῃ ἡ Δημαρχία. Ἡ Ἐταιρία ὑποχρεοῦται, ἵνα ἔχῃ καὶ συντηρῇ ὠρισμένον ἀριθμὸν λυχνίων ἡλεκτρικῶν 400—500 κηρῶν. Ἡ δὲ Δημαρχία ὑποχρεοῦται, ἵνα καταβάλλῃ ἐνιαυσίως 60 χιλ. φρ. πρὸς κάλυψιν τῶν δαπανῶν τῆς δωρεάν διανομῆς 350 μέτρων κυβικῶν ὕδατος καθ' ἐκάστην χάριν τοῦ δημοσίου καὶ πρὸς ἄρδενσιν τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως, ὡς καὶ πρὸς ἀποζημίωσιν τῆς Ἐταιρίας διὰ τὰς δαπάνας τῆς οἰκοδομῆς καὶ συντηρήσεως εἴκοσι κρηνῶν δημοσίων. Περὶ δὲ τὰς ἀρχάς τοῦ μηνὸς Μαρτίου ἀφίκετο ὁ μηχανικὸς Guerby, ἵνα καταρτίσῃ τὸ διάγραμμα τῶν γραμμῶν τῶν Τράμ.

Προσκυνηταὶ καὶ Περιηγηταί.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἔκτακτος ἐγένετο συρροὴ προσκυνητῶν καὶ

περιηγητῶν, ὧν ἀκριβὴς κατάλογος δημοσιευθήσεται ἐν τῷ προσήκοντι χρόνῳ. Ἡ συρροὴ τῶν περιηγητῶν κατὰ μῆνα Φεβρουάριον ἦν μεγίστη. Ὁ ὅμιλος ὁ καταρτισθεὶς ὑπὸ τοῦ Κ. Clark ἠρίθμει 800 Ἀμερικανούς, ἐπιβαίνοντας τοῦ ὠραίου ἀτμοπλοίου Rotterdam 26 χιλ. τόννων. Ὁ ὅμιλος οὗτος διηρέθη εἰς δύο τμήματα, ὧν τὸ μείζον ἐπεσκέψατο κατ' εὐθείαν τὴν Ἱερουσαλήμ, 150 δὲ μετέβησαν πρῶτον εἰς τὴν Γαλιλαίαν καὶ Σαμάρειαν καὶ εἶτα ἀφίκοντο εἰς Ἱερουσαλήμ.

Μεταξὺ τῶν περιηγητῶν, τῶν κατὰ Φεβρουάριον ἐπισκεψαμένων τὴν Ἀγίαν Γῆν, ἦν καὶ ὁ Βαρόνος Ἐδμόνδος Ρότζχιλδ μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ ἐπιβαίνων ἰδίας θαλαμηγοῦ. Ἄπαντες οἱ Ἰουδαῖοι κάτοικοι τῆς πόλεως ἐξῆλθον πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ μέχρι τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ. Αὐθημερὸν δ' ἐπεσκέψατο τὴν Α. Ἐξοχότητα τὸν Διοικητὴν τῆς πόλεως καὶ τὸν Γενικὸν Πρόξενον τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας. Τὴν ἐπιούσαν ἐπεσκέψατο τὸ Ὁμάρειον τέμενος καὶ τὰς ἐπὶ τοῦ λόφου Ὁπέλ, πρὸς νότον τοῦ Χάραμ ἐσ-Σερίφ, γινομένης ἀνασκαφῆς ὑπὸ τοῦ Γάλλου λοχαγοῦ Raymond Weill, ὧν καταβάλλει τὴν δαπάνην. Τὴν τρίτην δὲ ἡμέραν ἀπῆλθε τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὁ Ρότζχιλδ ἐπεσκέψατο ἀπάσας τὰς Ἰουδαϊκὰς ἐν Παλαιστίνῃ ἀποικίας, ὡς καὶ τὴν οὐ μακρὰν τῆς Καισαρείας τῆς παραλίου ἀποικίαν **Ζαμμαρίν**, ἣν καλοῦσιν οἱ Ἰουδαῖοι **Σιχρὼν Γκακὸπ** (ἀνάμνησις τοῦ Ἰακώβ) καὶ ἥτις εἶνε ἀνθηροτάτη καὶ ἰδρῦθη τῷ 1882 παρὰ τοῦ Ρότζχιλδ τούτου, ἀριθμεῖ δὲ περὶ τοὺς 900 κατοικοὺς, ἀσχολουμένους περὶ ἔργα γεωργικὰ καὶ περὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου.

Ὁ Ρότζχιλδ προσήνεγκε διάφορα ποσὰ εἰς τὰ ἐνταῦθα φιλανθρωπικὰ Ἰουδαϊκὰ ἰδρύματα, λέγεται δέ, ὅτι ἔδωκε τῇ Δημαρχίᾳ τῆς Ἀγίας Πόλεως 20 χιλ. φράγκων, ἵνα διανεμηθῶσιν εἰς τοὺς πτωχοὺς Μωαμεθανοὺς τῆς πόλεως καὶ ὅτι ὑπέσχετο τῇ Δημαρχίᾳ, ἵνα καταβάλλῃ τὰς δαπάνας γηροκομείου ἐγερθησομένου ὑπὲρ τῶν Μωαμεθανῶν τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ ὅτι παρέσχε δάνειον 12 ἑκ. φρ. ὑπὲρ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ Ἰουδαίων γεωργῶν, ἐκάστῳ τῶν ὁποίων δοθήσεται ποσὸν οὐχὶ ὑπέρτερον τῶν 8000 φρ., ἅπερ παρεχόμενα ἀτόκως ἐξοφληθήσονται εἰς 24 δόσεις.

Εὐρισκόμενος δὲ ἐν τῇ ἀποικίᾳ **Χεδερᾶ**, οὐ μακρὰν τῆς Ζαμμαρίν, ἔθετο τὸν θιμέλιον λίθον τοῦ μικροῦ λιμένος, ὅστις θὰ κατασκευασθῇ χάριν αὐτῆς. Τὸ συμβούλιον τῆς μεγάλης Σιωνιστικῆς Ἐταιρίας Ὀδησοῦ πρόκειται, ἵνα ἰδρύσῃ γεωργικὴν ἀποικίαν ἐν Παλαιστίνῃ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ρότζχιλδ τούτου πρὸς ἀνταμειβὴν τῶν μεγάλων αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἀποικισμοῦ ἐνεργειῶν.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο περιμένονται δέκα περίπου ὄμιλοι ἐξ Εὐρώπης διαφόρων ἐθνικότητων, ἐν αἷσι καὶ Αὐστριακός, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1911 ἔπαυσεν ἐρχόμενος ἐνταῦθα.

Διαλέξεις ἀρχαιολογικαί.

Τὴν 27 Ἰανουαρίου ὁδεύοντος ἔτους ὁ Γάλλος λοχαγὸς Raymond Weill ὠμίλησεν ἐν τῇ εὐρείᾳ αἰθούσῃ τῶν διαλέξεων τῆς Ἀγιογραφικῆς Σχολῆς τῶν Δομινικανῶν Πατέρων τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἐν μέσῳ πυκνῆς ὁμιηγύρεως, ἐν ἣ διεκρίνετο ὁ Λατῖνος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων καὶ οἱ Πιόξανοι Γαλλίας καὶ Γερμανίας, περὶ τῶν *ὑπογείων ὕδραγωγῶν τῆς Ἱερουσαλήμ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν βασιλέων τοῦ Ἰούδα*. Ὁ λοχαγὸς οὗτος προέβη, ὡς γνωστόν, εἰς ἀνασκαφὰς ἐπὶ τοῦ πρὸς νότον τοῦ Χάραμ ἐσ-Σερῖφ λόφου Ὁπέλ, ἐφ' οὗ ὑποτίθεται παρὰ τινων νεωτέρων ἀρχαιολόγων, ὅτι ἔκειτο ἡ πόλις τῶν Ἰεβουσαίων ἢ καὶ πόλις Δαβὶδ μετὰ ταῦτα, ὡς καὶ οἱ τάφοι τῶν Βασιλέων Δαβὶδ καὶ Σολομῶντος. Ὁμίλησε δὲ ἰδίᾳ περὶ τοῦ ὑπογείου ὕδραγωγοῦ, λελαξευμένου ἐπὶ τοῦ βράχου, ὅστις ἀποδίδεται εἰς τὸν Βασιλέα Ἐζεκίαν, τοῦ μετοχετεύοντος τὰ ὕδατα τῆς πηγῆς τοῦ Σιλωὰμ εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωὰμ καὶ περὶ τῆς μὴ κατ' εὐθεΐαν γραμμὴν διατρήσεως αὐτοῦ. Λίαν δὲ προσεχῶς δημοσιευθήσεται τὸ πόρισμα τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ.

Ὁ λοχαγὸς οὗτος ὠμίλησε περὶ τῆς *Πόλεως τοῦ Δαβὶδ καὶ τῶν ἀνασκαφῶν αὐτῆς* καὶ ἐν τῇ εὐρείᾳ αἰθούσῃ τῆς Ἰσραηλιτικῆς ἐνταῦθα Ἐνώσεως ἐν μέσῳ πυκνοῦ ἀκροατηρίου (25 Φεβρουαρίου).

Ἐνεργεῖα δὲ τοῦ Καθηγητοῦ K. Dalman, διευθύνοντος τὸ ἐνταῦθα Γερμανικὸν Εὐαγγελικὸν Ἰνστιτοῦτον, ἐγένοντο αἱ ἑξῆς διαλέξεις: 1) Ἡ πόλις Δαβὶδ, ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ Dalman. 2) Τὸ Ἅγιον Φῶς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Τάφου, ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ Schmidt. 3) Οἱ Ἀβυσσῖνοι ἐν Ἱερουσαλήμ, ὑπὸ τοῦ ἱερέως Dnensing καὶ 4) Ὁ ἑλληνισμὸς ἐν τῇ Ἰουδαϊκῇ Παλαιστίνῃ μετὰ προβολῶν, ὑπὸ τοῦ ἱερέως Klingenburg.

Ὁ νέως Ἐγούμενος τοῦ Λατινικοῦ Μοναστηρίου τῶν Φραγγισκανῶν Πατέρων. ἐν Ἱερουσαλήμ.

Ἀποφάσει τοῦ γενικοῦ συνεδρίου τῶν Φραγγισκανῶν Πατέρων ἐξελέγη τὴν 13 Ὀκτωβρίου 1913 Ἐγούμενος τοῦ Μοναστηρίου τῶν Φραγγισκανῶν Πατέρων καὶ «Φύλαξ τῆς Ἀγίας Γῆς» ὁ σεβασμιώτατος Πατὴρ Σεραφεῖμ Σιμινὸ (Séraphin Cimini). Ἡ ἐλλογὴ δ' αὖ-

τη ἐπεκυρώθη ὑπὸ τοῦ συλλόγου τῆς Προπαγάνδας διὰ διαγγέλματος τῆς 29 Ὀκτωβρίου. Ἦλθε δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ τὴν 16 Μαρτίου ὁδεύοντος ἔτους ἀντικαταστήσας τὸν Πατέρα Honoré Carcaterra, ὅστις ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Ἀριάνου. Ὁ Πατήρ Σεραφεῖμ ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ Καπρέα (Capri) τὴν 3 Ὀκτωβρίου 1876. Ἀνῆλθεν εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα τοῦ τάγματος τῶν Φραγγισκανῶν, ἐδίδασκε δὲ ἐπὶ πολὺ ἐν τῷ διεθνεί τῆς Ρώμης Κολλεγίῳ καὶ θεωρεῖται ὡς ἀνὴρ εὐρυμαθὴς καὶ βαθὺς τῶν ἀγιογραφικῶν σπουδῶν γνώστης. Κατετάχθη δὲ ἐν τῷ τάγματι τοῦ ἁγίου Φραγγίσκου κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1893, τῷ δὲ 1898 ἐχειροτονήθη ἱερεὺς. Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος μετέβη εἰς Ρώμην, ἵνα παρακολουθήσῃ εἰδικὰ μαθήματα ἀγιογραφικῶν σπουδῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ σοφοῦ Π. Λαβιδ Φλέμιγκ. Ἀνυδειχθεὶς δὲ καθηγητὴς τῆς ἁγίας Γραφῆς κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1900, διωρίσθη ἐν τῷ ἐν Ρώμῃ Κολλεγίῳ τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου, ἐν ᾧ ἐπὶ ἑνδεκα ἔτη ἐδίδασκεν, ἐπιδειξάμενος ἔνθερμον ζῆλον πρὸς τὰς ἀγιογραφικὰς σπουδὰς, διὰ δὲ τοῦ μειλίχιου αὐτοῦ τρόπου καὶ τῆς μεγάλης εὐσεβείας ἐπεσπάσατο τὴν ἀγάπην πάντων. Τῷ 1908 διωρίσθη γενικὸς σύμβουλος, ἦτοι μέλος τοῦ συμβουλίου τοῦ Στρατηγοῦ (ἀρχηγοῦ) τοῦ τάγματος (Définitéur général). Τὴν θέσιν δὲ ταύτην διεφύλαξε μέχρι τοῦ 1911, ὁπότε μετέβη εἰς τὰ Ἑνωμένα Κράτη τῆς Ἀμερικῆς, ἔνθα εἰργάσθη λυσιτελῶν ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἱεραποστολῆς.

Ὁ Σεβασμιώτατος Σεραφεῖμ ἀγαπᾷ τὰς ἀνατολικὰς σπουδὰς, ἐπεσκέψατο δὲ ἤδη τοὺς Ἁγίους Τόπους τῷ 1909 καταλιπὼν ἀρίστας ἀναμνήσεις παρὰ τοῖς ἐνταῦθα Φραγγισκανοῖς Πατράσι.

Ἰ. Φωκυλίδης.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Οι Συνωμόται.— Ἀποκαλυφθέντες οἱ πρὸ ἔξαετίας πονηχαλκεῖται τοῦ στυγεροῦ ἐγχειρήματος κατὰ τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ ἔργῳ διατυμπανισθείσης τῆς πλεκτάνης, ἣν δι' ἄλλον μὲν τεληέντως πάνυ παρεσκεύασαν, οἱ ἴδιοι δ' ἐπαγιδεύθησαν, ἔμποροι γενόμενοι ἀπενεκρώθησαν ἀπὸ τῆς αἰσίας ἐκβάσεως τῶν ἀπασχολησάντων τὸ ἡμέτερον Πατριαρχεῖον σοβαρῶν ζητημάτων, καὶ δι' ἅπερ ὁ Μακαριώτατος ἡμῶν Πατὴρ μετὰ τῆς περὶ Αὐτὸν Ἀγιοταφίτικῆς Ἀδελφότητος ἡρέμα, μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπιτηδειότητος καὶ νομιμοφροσύνης εἰργάσθη ἐν τῇ συνέσει τῶν χειρῶν Αὐτοῦ.

Τὴν σωτήριον ταύτην λύσιν, δι' ἣν ἀγῶνες μεγάλοι κατεβλήθησαν, καὶ ἣτις ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον καὶ περιφανέστερον γεγονός ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ τοῦ Ἀγιοταφισμοῦ, δειλὴ ἀπεσιώπησαν καὶ ἀντιπαρῆλθον, ἀλλ' ἅψα καὶ ἐφινώθη τὸ ἀπύλωτον αὐτῶν στόμα, ὅπερ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐξηρεῖξεν λόγον πονηρόν, καὶ διὰ τοῦτο περιεβλήθησαν νῦν ὡς διπλοῖδα τὴν αἰσχύνην αὐτῶν.

Τὸ κατόρθωμα μέντοι τοῦτο οὐκ εἶασεν αὐτοὺς ἡσυχίαν ἄγειν, «αἱ γὰρ ἐπιφανεῖς καὶ παράδοξοι πράξεις, βαρεῖς μὲν τοὺς φθόνους, ὀξείας δὲ τὰς διαβολὰς γεννῶσιν», καὶ ὥσπερ ἐγγὺς ἀγαθοῦ παραπεφυκε τὸ κακόν, οὕτως καὶ φθόνος ἔρπει ἐν ὄλβῳ. Ἐντεῖθεν ἐλαυνόμενοι καὶ μὴ ἀνευρίσκοντες ἀφορμὰς ἐν τῷ ζητήματι τῶν ἀξιώσεων τῶν Ἀραβοφόνων, κατιδόντες δὲ καὶ οἱ ἴδιοι μετ' ὅλην τὴν ἐπιτετηδευμένην αὐτῶν ἀμβλυωπίαν, ὅτι τὰ ἐπ' αὐτῶν πυροτεχνηθέντα ἐπιχειρήματα περὶ πνευματικῆς ἀνικανότητος, περὶ ἐλλείψεως ἐμπιστοσύνης καὶ περὶ ἀπεμπολήσεως ἐθνικῶν δικαιωμάτων, χωλαίνουσιν ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις, καὶ ὅτι ἀστήρικτα καὶ ἀνυπόστατα ἐκ τῶν πραγμάτων ἀποδείκνυνται, σπουδῇ ἐγράφησαν φρένα καὶ ἀνερυνθιάστως ἐμισθώσαντο ἐγκάθετον ἐν αὐτῇ τῇ ἀγίᾳ καὶ ἱερᾷ Συνόδῳ τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, οὗ τὸ εὐπαθεῖς Μέγεθος, συνωμοσίας

οἷστρον ἀγόμενον, μεταβιβάζει συζητήσεις Συνοδικῶν συνιδρυάσεων, ἃς διαστρεβλοὶ καὶ μετασχηματίζει κατὰ τὸ δοκοῦν, παῖρα μὲν καὶ σαπρὰ ἐν τῷ στόματι καὶ τῇ χειρὶ τοῦ Μακαριωτάτου τιθέμενον, τίμια δὲ καὶ τηλαυγῇ ἐν τῇ γλώσσει ἐνίων τῶν Συνοδικῶν ὑπαγορεύον (Πάνταινος 1914 σελ. 148), ἅπερ οὗτοι ἐπερωτώμενοι εἶτα ἐν τῇ Συνόδῳ διαρρήδην διαψεύδουσιν, ὥσπερ καὶ ὁ Σεβασμιώτατος Γάβριελ Σωφρόνιος ἐν πλήρει Συνοδικῇ συνεδρίᾳ μετ' ἀγανακτικῆς διεψεύσεως ἀπέκρουσε τὰ ὑπὸ τοῦ ἐγκαθέτου ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ τεθέντα.

Καὶ οὐκ ἤρκεσεν αὐτοῖς τοῦτο. Ὅξεῖς γὰρ καταστάντες εἰς τὸ αἰεὶ τι ἐπινοῆσαι ὑπὲρ τῆς τοῦ Θρόνου ἀνατροπῆς, μηχανῶνται πάσῃ θυσίᾳ τ' ἀμήχανα, καὶ ἐξ ἄλλου κύκλου τὰς ἀφορμὰς λαμβάνοντες διασπείρουσιν, ψευδόμενοι, ὅτι ἐπίσημοι καὶ ὑψηλοὶ ξένοι ζητοῦντες τὴν ἀπόκτησιν δικαιωμάτων ἐν τῷ Παναγίῳ Τάφῳ ὑπέβαλον τῷ Μακαριωτάτῳ γραπτὰς προτάσεις περὶ παραχωρήσεων (Νέα Ἡμέρα 1914, ὁ Ἀπρίλ. σ. 3). Ἀλλ' ἐῴμεν τοὺς συνωμώτας νέας πλεκτάνας τυρβεῖν, καὶ θηρεύειν μεταμῶνιά ἀκράντοις ἐλπίσιν.

Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως. — Ἡ Παρρησία τῆς Γ'. Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν ἐτελέσθη ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως ὡς εἰθισται μεγαλοπρεπῶς, τῆς λειτουργίας τελεσθείσης ἐν τῷ Ἱερῷ Κοινοβουλίῳ ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου συμπαραστατομένου ὑπὸ τῶν Σεβασμιωτάτων Ἀρχιερέων Ἰορδάνου Μελετίου καὶ Σεβαστείας Ἰλνκερίου. Ἐν τῇ λιτανείᾳ μετέσχον 15 διάκονοι καὶ 72 κληρικοί, ἐν δὲ τῷ Ἑσπερινῷ 46 κληρικοὶ μετὰ 9 διακόνων. Ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ Ἑσπερινοῦ παρέστη ὁ Ἐξοχώτατος Διοικητὴς Ἱεροσολύμων συνδεδεμένος ὑπὸ τοῦ Διερχομένου αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἀστυνομίας.

Ἑορτὴ ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Σταυροῦ. — Κατὰ μετὰθεσιν, ἡ ἑορτὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως τελεῖται ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ τοῦ Σταυροῦ τῇ Δ'. Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν πάντοτε διὰ τὴν ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως τελουμένην μεγάλην Παρρησίαν κατὰ τὴν Γ'. Κυριακὴν τῆς Νηστείας. Τῆς ἑορτῆς προέστη ὁ Σεβασμιώτατος Θαβωρίου Σωφρόνιος τελέσας μετὰ τὴν θείαν μυσταγωγίαν Τρισάγιον ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ μακαριστοῦ Σχολάρχου Φωτίου. Τὸν δὲ πανηγυρικὸν τῆς ἡμέρας ἐξήγγειλεν ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος ὁ Σχολάρχης Ἀρχιμ. Ἰάκωβος Ἀρχαΐζικακης.

Ἀφίξεις. — Περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος διμήνου ἐπανῆλθεν αἰσίως εἰς τὴν Ἱερὰν ἡμῶν Μετόχιον ὁ Ἀρχιμανδρίτης Βασίλειος ὑπηρετήσας ἐπὶ πολλὰ ἔτη κατὰ σειρὰν ἐν ταῖς Ἐξαρχίαις Σμύρνης καὶ Κρήτης, ἀμφοτέραις νῦν συνοδικῇ ἀποφάσει καταργηθείσαις.

Νέος Reverendissimus.—Τῇ 16 Μαρτίου ἀφίκετο εἰς Ἱερουσαλὴμ ὁ νέος Ἰγούμενος τῆς Φραγκισκανικῆς Κουσιωδίας R. P. Serafino Cimino καὶ ἐν τῷ σιδηροδρομικῷ σταθμῷ πρὸς ὑποδοχὴν ἐκ μέρους τῆς Α. Θ. Μακαριότητος παρέστη ὁ Ἀρχιμ. Ἰάκωβος μετὰ τοῦ Παραδραγονιάνου Χριστοδούλου Ἱερομονάχου. Τῇ 18 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ὁ νέος Ἰγούμενος μετὰ συνοδείας ἀνῆλθεν εἰς τὰ ἡμέτερα Πατριαρχεῖα πρὸς ἐπίσκεψιν, καὶ τῇ 20 Μαρτίου ἐγένετο ἡ ἀντεπίσκεψις ἐπὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐπιτρόπου Σεβασμιωτάτου Ἰορδάνου Μελετίου μετὰ τῶν Σ. Ἀρχιερέων Θαβωρίου Σωφρονίου καὶ Κυριακουπόλεως Βασιλείου, συνεδευομένων ὑπὸ τοῦ Γ. Δραγονιάνου Ἀρχιμ. Εὐδώρου καὶ τῶν Ἀρχιμανδριτῶν Εἰρηναίου καὶ Δοσιθέου.

Ἀγιοταφικὴ Ἐπιτροπὴ εἰς Ἀλεξάνδρειαν.—Οἱ ἐκπρεπέστεροι τῶν Ἀγιοταφιτῶν, ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἰωσήφ Ἐπίτροπος τῶν Οἰκονομικῶν καὶ ὁ Γέρον Ἀρχιγραμματεὺς Ἱερολογιώτατος Διάκονος Ἰππόλυτος, συνοδικῇ ἀποφάσει τῇ 17 Μαρτίου ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ, ἀνεχώρησαν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐπὶ διενεθῆσει ὑποθέσεως χρηματικῆς φύσεως μετὰ τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ τοῦ αἰοδίμου Γ. Ζερβουδάκη, καὶ μετὰ ἑφθήμερον ἀπονοίαν ἐπανῆλθον αἰσίως πρὸς ἡμᾶς.

Ἀγγλοι ἐπισκέπται εἰς Μαδρηβάν.—Οἱ περιηγηταὶ Allan Gaunt καὶ J. C. Ormerod ἡ ἦσαντο Πατριαρχικὸν γεράμια τῇ 18 Μαρτίου καὶ ἐπεσκέφθησαν τὸν ἐν τῇ πόλει τῶν Μαδρόβων καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἱερᾷ Ἐκκλησίᾳ περιεμβανόμενον περὶ ἑρημον γεωγραφικὸν Χάρτην ἐκ μουσαϊκοῦ.

Δομινικανοὶ ἐπιστήμονες.—Τῇ 20 Μαρτίου ἡμέρᾳ Πέμπτῃ οἱ ἐκ τῶν Δομινικανῶν Πατέρων Raph. Savignac Καθηγητὴς καὶ ὁ Antonin Jaussin, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Μακαριωτάτου, ἐπεσκέφθησαν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τὸν Πατριαρχικὸν Ἐπίτροπον καὶ ἠτήσαντο ἄδειαν, ὥπως φωτογραφήσωσιν ὠρεσμένα χειρόγραφα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Κεντρικῇ Βιβλιοθήκῃ, ἣτις καὶ ἀσμένως ἐχορηγήθη.

Ἑορτὴ τοῦ Ἀκαθίστου.—Ἡ ἀκολουθία τῶν Χαιρετισμῶν τῆς Παναγίας ἐν ἰσχυρῇ ἐσπέρας ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως (21 Μαρτίου), προεξάρχοντος τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐπιτρόπου Σεβασμιωτάτου Ἰορδάνου Μελετίου, ὃς καὶ ἀνέγνω τὴν πρώτην στάσιν, τῶν λοιπῶν ἀναγνωσθῆσαι κατὰ σειράν ὑπὸ τῶν Ἀρχιμανδριτῶν Καλλίστου Ρωσιστί καὶ Δοσιθέου Ἀραβιστί, τῆς τελευταίας ἀναγνωσθείσης Τουρκιστί ὑπὸ τοῦ Λαμπαδαρίου τοῦ Νικοῦ τῆς Ἀναστάσεως Ἱερομ. Χρυσοστόμου διὰ τὸ πολὺ γλωσσὸν τοῦ ἐκκλησιάσματος τῶν προσκυνητῶν.

Ἀπονομὴ ὀφφικίου.—Πατριαρχικῇ φιλοτιμίᾳ καὶ Συνοδικῇ ἀποφάσει ἐκρίθη (τῇ 23 Μαρτίου) δικαία ἡ ἀπονομὴ τοῦ ὀφφικίου

ου «Ἀρχων Πρωτεύδικος» τοῦ Ἀγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ τῶν Ἱεροσολύμων Θρόνου τῷ ἐντιμοτάτῳ δικηγόρῳ κ. Βλαδιμίρῳ Μιρμίρογλου διὰ τὰς πρὸς τὸν Πανάγιον Τάρον ὑπηρεσίας αὐτοῦ.

Συλλυπητήρια.—Ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς εὐγενεστάτης Μαρίας (29 Ἰανουαρίου), μητρὸς τοῦ Ἐξοχωτάτου Παύλου Βορίσοβιτς Μανσούρωφ, διευθυντοῦ τοῦ ἐν Μόσχῃ Ἀρχείου τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ἐξεφράσθησαν Πατριαρχικά συλλυπητήρια καὶ ἐτελέσθη, αἰτήσας τοῦ πενθοῦντος υἱοῦ, μνημόσυνον ἐπὶ τοῦ φρικτοῦ Γολγοθᾶ ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς κοιμηθείσης.

Οἱ Πνευματικοὶ ἀρχηγοὶ τῶν Ρωμαίων.—Συνφθὰ ἐγκυκλίῳ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργείου ἀπὸ 10 8 βρίου ἐπιτασσούσῃ, ὅπως ἐν τοῖς ἐκασταχῶν Διοικητικοῖς Συμβουλίοις ὁ τῶν Ρωμαίων Πνευματικὸς Ἀρχηγὸς προηγήται τῶν ἄλλων παρακαθημένων πνευματικῶν ταγῶν, καὶ ἐν περιπτώσει ἀπουσίας ἀντιπροσωπεύηται δι' ἐπιτρόπου, ἀνεκωνόμῃ ἢ ὑψηλῇ αὐτῇ διαταγῇ πρὸς γνῶσιν καὶ ἐφαρμογὴν πᾶσι τοῖς Μητροπολίταις καὶ Ἰγούμενοις τοῦ κλίματος τοῦ Θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων.

Ποιμαντορικὴ πρόνοια.—Ἐγκαίρως ἐτοιμασθέντα ἀπελύθησαν διὰ τῶν Ἰγουμενῶν τὰ διὰ τὸ περιούσιον ἡμῶν ποίμνιον ἐτησίως ἀπολυόμενα Ποιμαντικά γράμματα πρὸς εἴλαβὴν ἐπόμνησιν τῆς μεγάλης σημασίας τῶν ἡμερῶν τοῦ Πάθους τοῦ Λυτρωτοῦ ἡμῶν καὶ τῆς ζωηφόρου αὐτοῦ Ἀναστάσεως.

Οἱ Χοροὶ τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως.—Ἐπὶ διαρρηθμίσει καὶ βελτιώσει τῶν Χορῶν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, μὴ ἀνταποκρινομένων πρὸς τοὺς Ὁρθοδόξους χοροὺς τῶν μεγαλοπόλεων, προνία Πατριαρχικὴ διωρίσθη εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ ἐκ τοῦ Σεβασμιωτάτου Κυριακονπόλεως Βασιλείου, τῶν Ἀρχιμανδριτῶν Ἀγαθαγγέλου, Καλλίστου καὶ Γρηγορίου καὶ τοῦ Μουσικοδιδασκάλου Ἑμμανουὴλ Βαμβουδάκη, ὅπως συσκεφθῇ καὶ ὑποδείξῃ τὰ κατάλληλα μέτρα διὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς Ἑκκλησιαστικῆς Μουσικῆς ἐν τῷ Πανιέρῳ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως. Καὶ ἐν πρώτοις ὁ χώρος τοῦ Χοροῦ διερρηθμίσθη ἐν εἵδει ἀμφιθεάτρου, ὥστε οἱ τὸν χορὸν συγκροτοῦντες δύνανται ἀνετιώτερον ἐκκληροῦν τὰ αὐτῶν καθήκοντα, ἐλήφθη δ' ἅμα πρόνοια καὶ περὶ τῆς ἀμριέσεως τοῦ Χοροῦ, ἀποτελεσθεΐσης ἐκ λευκοῦ ποδύρους χιτῶνος καὶ ἐνὸς ἐπενδύτου, σχεδιασθέντος μὲν ἐπὶ τῇ βύσει τῆς τηβέννης τῆς Ἀργολίδος, τροποποιηθέντος δὲ κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἀντίληψιν, ὥστε παρεμφερῆ εἶναι καὶ πρὸς τοὺς φρουητικούς μανδύας, τοὺς ἐν χορῷ ὄντας ἔν τισι τῶν Ἀγγλικῶν Πανεπιστημίων. Ἀνεξορήτως τῶν ἐξωτερικῶν τούτων βελτιώσεων, προσπάθεια κατεβλήθησαν, ἵνα καὶ ἐν τῇ ψαλμῳδίᾳ παρουν-

σιασθῇ ἀνάλογος πρόοδος κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς τοῦ Πάσχα, καθ' ἃς τὰ φιλόθεα τῶν Προσκυνητῶν πλήθη πρόστρέχουσιν εἰς τὴν Ἀγιοτάτην Ἀνάστασιν, καὶ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαΐων ἐσημειώθη ζωηρῶς ἢ ἐπιποθουμένη βελτίωσις, καθὼς καὶ τὴν Μεγάλην Τρίτην κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἵσματος τῆς Κασσιανῆς, ψαλέντος μελωδικῶς ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν Κατηχομένων, ὅπισθεν τοῦ Κεντρικοῦ ἄμβωνος, ὡς ἀπὸ ‘ὄρθαδίου πύργου’ τῆς Ἀγίας Σοφίας. Ὑφίσταται ὅμως εἰσέτι σταθερὰ ἐλπίς, ὅτι ἡ διορισθεῖσα Ἐπιτροπὴ ἐπιτελέσει πᾶν ὅ,τι ἀπαιτεῖται πρὸς τὸν τελειότερον τῶν χορῶν καταρτισμὸν.

Διευθυντὴς τοῦ Τυπογραφείου.—Συνοδικῇ ἀποφάσει ὁ Ἀρχιμανδρίτης Παντελεήμων διορίσθη Διευθυντὴς τοῦ Τυπογραφείου.

Ἀγιοταφίτης ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ.—Ἀπὸ τῶν χρόνων Διονυσίου Κλεόπα τοῦ πάντι, νῦν τὸ δεύτερον Ἀγιοταφίτης, ὁ Ἀρχιμανδρίτης Χρυσόστομος Α. Παπαδόπουλος, διορίζεται Καθηγητὴς τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου. Σὺν τοῖς θερμοῖς συγχαρητηρίοις ἐπὶ ἐπαινοῖς, ὅπως καταστῇ ὑπέρτερος τῶν προγεγενημένων, ὑπόδειγμα δὲ ζήλου τὸν τοῖς ἐπιγιγνομένοις.

Περιοδεία Ἐπόπου.—Ἐντολῇ τοῦ Μακαριωτάτου, ὁ ἐπόπτης τῶν Σχολῶν Διάκονος Ἰσίδωρος κατὰ τὸ διάστημα τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ἀνέλαβε μακράν, πέραν τοῦ Ἰορδάνου περιοδείαν, ἵνα ἐπιθεωρήσῃ τὰς Σχολὰς τοῦ Παναγίου Τάφου, καὶ ἴδῃ κατὰ πόσον ἐφαρμόζονται τὰ ὁρισθέντα προγράμματα καὶ αἱ δοθεῖσαι ζώσῃ τῇ ῥωνῇ ὁδηγίαι. Ἐπανελθὼν δὲ καὶ λογοδοτήσας μετὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ θείου Πάσχα, κατέδειξεν, ὅτι ἱκανοποιητικὴ πρόοδος παρατηρήθη ἐν πλείσταις τῶν ἡμετέρων Σχολῶν.

Αἵησις Μητροπολίτου Βόστρας καὶ Αὐρανίτιδος.—Ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης Βόστρας καὶ Αὐρανίτιδος Ζαχαρίας ἡγήσατο, ὅπως ὁ ἐκ τῶν δοκίμων αὐτοῦ Ἰωάννης Δαυὶδ παραμείνῃ ἐν τῷ ἐν Βασιλευούσῃ ἡμετέρῳ Μετοχίῳ πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Μουσικῇ καὶ εὐμενῶς παρεχωρήθη ἡ ἄδεια.

Βουλευταὶ Παλαιστίνης.—Τῇ ζ'. Ἀπριλίου ἔληξαν αἱ Βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ καὶ ἀνεδείχθησαν διὰ τὴν Παλαιστίνην ὁ Φεῖζ Ἐφένδης Ἀλεμης, ὁ Ράγελ Βέης Νασασίπης καὶ ὁ Σαῖδ ἐφένδης Χουσεῖνης, οἵτινες καὶ ἀνεχώρησαν τῇ ιγ'. τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, εἰς Βασιλεύουσαν προπεμφθέντες εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν μετὰ μεγάλων τιμῶν.

Κυριακὴ τῶν Βαΐων.—Ἐν τε μεγαλοπρεπείᾳ καὶ σπουδαίᾳ πιστῶν ὑπερέβη ἡ ἑορτὴ αὕτη πάσας τὰς προηγηθείσας. Ἐν τῷ Ἐσπερινῷ μετέσχον 12 διάκονοι καὶ 74 κληρικοί, οἵτινες ὑποβοηθοῦμε-

νοι καὶ ὑπὸ τῶν Χορῶν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως κατὰ τὴν ψαλμωδίαν τοῦ «Φῶς ἱλαρόν», ἐκίνησαν τὰ φιλόθεα τῶν προσκυνητῶν πλήθη εἰς δάκρυα συγκινήσεως καὶ θαυμασμοῦ. Ἐν τῇ λειτουργίᾳ, τελεσθεύσῃ ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου, μετέσχον 7 Ἀρχιερεῖς καὶ ἐν τῇ λιτανείᾳ 16 διάκονοι καὶ 72 κληρικοί.

Ἀφίξεις.— Ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τοῦ θείου Πάσχα καὶ ἐπὶ προσκυνήσει τῶν ἁγίων Τόπων ἀφίκοντο εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Βηρυτοῦ Γεράσιμος καὶ ὁ ἐκ Ρωμουνίας Κάλλιστος Ἐπίσκοπος Arges τῇ 29 Μαρτίου. Ὁ Ἀμίδης Μελέτιος τῇ 31 τοῦ αὐτοῦ μηνός, ὁ Δέρκων Καλλίνικος καὶ Βάρνης Νικόδημος τῇ 2 Ἀπριλίου, προὔπανθηθέντες ἐν τῷ σιδηροδρομικῷ σταθμῷ ὑπὸ τοῦ Σεβαστείας Γλυκερίου καὶ τοῦ Γ. Δραγουμάνου.

Διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀφίκοντο εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ ἐν Πόρτ-Σαῖτ Ἑλλήν Προξενος κ. Ξενοφῶν Στελλάκης τῇ 30 Μαρτίου καὶ ὁ ἐν Βηρυτῷ Γενικὸς Προξενος τῆς Ἑλλάδος κ. Πέτρος Δελιγιάννης τῇ 2 Ἀπριλίου γενόμενοι δεκτοὶ μετὰ πολλῶν τιμῶν.

Ὅμοιως διεκρίνοντο μετὰ τῶν ἐπισήμων ἐπισκεπτῶν ὁ ἔσχωτάτος Ἀλέξανδρος Νικολάγιεβιτς Βεζὰκ Σταυλάρχης τοῦ Μ. Αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας· ὁ Ρῶσος Ὑποπρόξενος Κάϊφας Πέτρος Σεκρετάριος μετὰ τῆς Ἑλληνίδος συζύγου αὐτοῦ Ἀνθῆς, ὁ Βουλευτὴς Νικόλαος Μάρκοβιτς καὶ ἄλλοι πολλοί.

Τῇ Ἀγίᾳ δὲ καὶ Μεγάλῃ Πέμπτῃ ἐκ καθυστερήσεως ἀφίκετο ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἐντιμοτάτου κ. Γρηγορίου Στυλιανίδου ὁμιλος προσκυνητῶν ἐξ Ἑλλάδος, ἐν οἷς διεκρίνετο ὁ ἐπίτιμος Καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου κ. Ζήκος Ρώσης, ὁ ἱεροκῆρυξ Βόλου Ἀρχιμ. Πολύκαρπος Ζάχος καὶ ἱκανοὶ φοιτηταὶ τῆς Θεολογίας καὶ τῆς Ριζαρείου Σχολῆς.

Πρώτην δὲ φορὰν παρουσιάσθησαν ὡς προσκυνηταὶ ἐκ Ρωσίας καὶ δύο Ρασκόλνικοι Ἐπίσκοποι ὁ Ἀλέξανδρος Ρυζανιεκίη καὶ Εγορβενεκίη καὶ ὁ Μελέτιος Σαρατοβεκίη καὶ Αστραχανεκίη. Πάντες οἱ ἀνωτέρω καὶ ἰδίᾳ οἱ Ἱεράρχαι ἐφιλοξενήθησαν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, ἐξαναγίθησαν ἀπὸ τὰ Προσκυνήματα καὶ μετὰ τὰς ἑορτάς προὑπέμφθησαν ἐν εὐλογίαις καὶ ταῖς προσηκούσαις τιμαῖς.

Ζεῦγος Δουκῶν ἐν τοῖς Ἀγίοις Τόποις.— Τῇ Ἀγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Δευτέρᾳ 31 Μαρτίου ἀφίκετο εἰς Ἱεροσόλυμα ἡ Ὑψηλοτάτη Δούκισσα Εἰρήνη Ἀλεξάνδροβνα, Κόμισσα Σουμαρόκοβα—Ἐλστον μετὰ τοῦ συζύγου Αὐτῆς Ἐκλαμπροτάτου Δουκὸς Φέλικοις Φελίξοβιτς Ἰουσουπόβ, Κόμιστος Σουμαρόκοβ—Ἐλστον, προὔπανθηθεῖσα ἐν τῷ σιδηροδρομικῷ σταθμῷ ἐντολῇ τοῦ Μακαριωτάτου ὑπὸ τοῦ Σεβασμι-

ωτάτου Ἰορδάνου Μελετίου καὶ τοῦ Γέροντος Δραγουμάνου Ἀρχιμ. Εὐδώρου, οἵτινες καὶ ὠδήγησαν τὸ νεαρὸν ζεῦγος κατ' εὐθείαν εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, ἔνθα πρὸ τῆς πύλης τοῦ Ναοῦ ἐδεξιώθη τοὺς ἐπισήμους ξένους, συνοδευομένους καὶ ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Προξένου τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Κυρίας αὐτοῦ, ὁ Γέρων Σκευοφύλαξ Ἀρχιμανδρίτης Εὐθύμιος. Ὑπ' αὐτοῦ ὠδηγήθησαν εἰς τὸ Προσκύνημα τῆς Ἀποκαθιλώσεως, ὅπου τὸ Ἱερατεῖον τοῦ Ναοῦ ἀνέμενεν ἐν στολῇ, ἡγουμένου τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Καλλίστου καὶ κρατοῦντος πολυτελὲς Εὐαγγέλιον. Ἀφοῦ γονυκλιῶς προσεκύνησαν τὸν ἅγιον Τύπον, κατηιθύνθησαν εἰς τὸν ἅγιον Τάφον, καὶ πρὸ τοῦ ἱεροῦ Κουβουκλίου ἱσταμένων, ὁ Ἀρχιμ. Κάλλιστος ἀνέγνω Ρωσιστὶ τὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον τῆς Ἀναστάσεως (κεφ. ΙΣΤ'. 1--8). Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου ἐγένετο ἡ προσήκουσα δέησις ὑπὲρ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Οἰκογενείας καὶ τοῦ παρισταμένου ζεύγους, καὶ εἶτα ὁ Σ. Ἰορδάνου Μελέτιος προσεφώνησεν Ἑλληνιστί, ὁ δὲ Ἀρχιμ. Κάλλιστος Ρωσιστὶ τὸ αὐτὸ προσφώνημα, ὅπερ καὶ δημοσιεύομεν ἐνταῦθα.

Ὑψηλοτάτη, Ἐκλαμπρότατε,

Ὁ Πολυεύσπλαγχρος Κύριος ἡξίωσεν ὑμᾶς μετὰ μακρὰν ἀποδημίαν φθάσαι εἰς τὴν Ἀγίαν Πόλιν Ἱερουσαλήμ, ἐν ἣ ἐτελέσθη τὸ μέγιστον θαῦμα τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἰστασθε πρὸ τοῦ μεγίστου παγκοσμίου Προσκυνήματος, τοῦ Ζωοδόχου Τάφου τοῦ Κυρίου. Ἰδε ὁ τύπος, ὅπου ἔθηκαν οἱ δίκαιοι Ἰωσήφ καὶ Νικόδημος τὸ πανάχραντον σῶμα τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου, ἀφ' οὗ ὑπέστη ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ τὸν μαρτυρικώτατον σταυρικὸν θάνατον· ἀλλ' ἐκ τοῦ Τάφου τούτου τῇ παντοδυνάμῳ Αὐτοῦ ἰσχυρῇ ἀνέστη καὶ ἡμῖν ἐδωρήσατο ζωὴν τὴν αἰώνιον.

Μετὰ τὸ μέγιστον τοῦτο γεγονός, ἡ τοῦ Χριστοῦ δύναμις εἴλκε καὶ ἐλκύει εἰς τὴν Ἀγίαν ταύτην Πόλιν Ἱερουσαλήμ ἀπὸ τῶν περάτων τοῦ κόσμου ἑκατομμύρια εὐσεβῶν χριστιανῶν, βαθέως πιστευόντων εἰς τὸν Σωτῆρα ἡμῶν, οἵτινες ἀκράτητοι συρρέουσιν εἰς τὴν Ἀγίαν ταύτην Γῆν, διακαῶς ποθοῦντες ἰδεῖν ποῦ μὲν ἐτέχθη, ποῦ δὲ ἐσταυρώθη, ποῦ δὲ ἐτάφη, ἵνα προσκυνήσωσι τοὺς Ἀγίους τούτους Τόπους καὶ λάβωσι παρ' αὐτῶν εὐλογίαν καὶ ἀγιασμόν. Τοιαύτη βαθεῖα πίστις ἐκίνησε

καὶ τὸν Σεπτὸν Ὑμῶν Γεννήτορα πρὸς ἐπιτέλεισιν τῆς ἱερᾶς ἀποδημίας εἰς τὰ μέγιστα ταῦτα Προσκυνήματα, οὕτινος τὸ ἀξιέπαινον παράδειγμα μιμούμενοι καὶ Ὑμεῖς, ἐμφανίζεσθε πρὸς προσκύνησιν τῶν παγκοσμίων Προσκυνημάτων. Εἰσέλθετε εἰς τὸ Ἱερὸν τοῦτο Κυβούκλιον καὶ προσκυνήσατε τὸν Ζωοδόχον Τάφον τοῦ Κυρίου.

Μετὰ τὸ προσφώνημα ἐν συγκινήσει ἀμφότεροι εἰσῆλθον εἰς τὸν Ἅγιον Τάφον καὶ ἐν εὐλαβείᾳ προσεκύνησαν τὸν Τόπον, ὅπου ἔβηκαν τὸν Κύριον ἡμῶν. Ἐκ τοῦ Κυβουκλίου διὰ τοῦ ἡμετέρου Καθολικοῦ ὡδηγήθησαν εἰς τὸν φρικτὸν Γολγοθᾶν, ἐνθα γενομένης ὡσαύτως ἐν τάξει τῆς ὀρισθείσης προσκυνηματικῆς διατυπώσεως, καὶ τοῦ Γ. Προξένου ἐπεξηγήσαντος τὴν ἱερὰν τοῦ Τόπου σημασίαν, κατήλθον καὶ ἀνεχώρησαν ἐκ τοῦ Ναοῦ πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐγένετο λίαν τιμητικὴ ὑποδοχὴ καὶ ἐν μὲν τῇ Πατριαρχικῇ Σάλλῃ παρετάχθησαν εἰς ὑποδοχὴν οἱ Ἀρχιμ. Παντελεήμων, Δοσίθεος καὶ Τιμόθεος μετὰ τοῦ Γ'. Ἀρχιεραγματέως Ἰππολύτου, ἐν δὲ τῇ Αἰθούρῃ τῶν ὑποδοχῶν ἡ Α. Θ. Μακαριότης φιλοφρονέστατα ἐδεξιώθη τὸ ὑψηλὸν ζεῦγος καὶ προσεφώνησεν Ἑλληνιστὶ ὡς ἑξῆς:

Ὑψηλοτάτη, Ἐκλαμπρότατε,

Ἡ Ἀγιωτάτη τῶν Ἐκκλησιῶν Μήτηρ ἐγκάρδιον ἀναφέρει τῷ Θεῷ τὴν εὐχαριστίαν, εὐτυχοῦσα καθορᾶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐν τοῖς ἀπὸ περάτων γῆς συνειλεγμένοις ἐπὶ προσκυνήσει εἰς τὴν χώραν ταύτην τῶν θαυμασιῶν τοῦ Θεοῦ εὐσεβέσι προσκυνηταῖς ὑψηλὰ καὶ μεγάλιμα τέκνα τῆς μεγάλης καὶ εὐκλεοῦς Ρωσσίας, τῆς κραταιᾶς τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Παναγίου Τάφου Προστάτιδος.

Ἡ ἔλευσις τῆς Ὑμετέρας Ὑψηλότητος, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ σεπτοῦ Ἀυτῆς πατρός, Μεγάλου Δονκὸς Ἀλεξάνδρου Μιχαήλοβιτς, σὺν τῇ Αὐτοῦ Ἐκλαμπρότητι τῷ προσφιλεῖ Ἀυτῆς συζύγῳ, εἰς τὴν Ἀγίαν Πόλιν Ἱερουσαλήμ, τὴν ὑπὸ Θεοῦ ὥρισμένην πηγὴν τῆς ἀγίας καὶ ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως, τὸ Προσκύνημα τοῦ ὅλου κόσμου, ἐνθα Βασιλεῖς ἐπὶ πρόσωπον τῆς γῆς προσκυνήσουσι καὶ τὸν κοῦν τῶν πο-

δῶν Κυρίου λείξουσιν, περιφανὲς μὲν ἔστι δεῖγμα τῆς θερμῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἀκμαζούσης πίστεως, ἐφ' ἣ καυχᾶται καὶ σεμνύνεται ὁ ἔνδοξος τῆς Ρωσσίας Αὐτοκρατορικὸς οἶκος, καὶ ἐφ' ἣ ἐδραζομένη ἐπὶ τηλικούτον ἀνῆλθε μεγαλεῖον καὶ ἐπὶ τοσαύτην ἐξίζετο δόξαν ἢ ἰσχυρὰ καὶ παρὰ Θεοῦ ἡὺλογημένη Ρωσσία, αἰτίαν δ' ἀποτελεῖ χαρᾶς καὶ παραμυθίας διὰ τὴν Γερασμιωτίτην τῆς Σιών Ἐκκλησίαν, εἰθισμένην ἐνορᾶν ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Ρωσικῷ Οἴκῳ κραταιότατον ἐν παντὶ καὶ πάντοτε πρόμαχόν τε καὶ ἀντιλήπτορα.

Ἐρμηνεύων τὴν χαρὰν ταύτην τῆς Ἐκκλησίας Σιών, τῇ στιγμῇ ταύτῃ, καθ' ἣν ἀξιοῦμαι δέξασθαι ἐν τῷ ταπεινῷ τούτῳ οἰκῷ τὴν Ὑμετέραν Ὑψηλότητα σὺν τῇ Αὐτοῦ Ἐκλαμπρότητι τῷ προσφιλεῖ Αὐτῆς συζύγῳ, δέομαι ὁλοθύμως τοῦ Βασιλέως τῶν Βασιλευόντων διαιτηρεῖν ὑγιαίνοντα καὶ εὐημεροῦντα καὶ δόξης ἀεὶ μείζονος ἀπολαύοντα τὸν Μεγαλειότατον καὶ Θεοστεφῆ Αὐτοκράτορα πασῶν τῶν Ρωσσιῶν Νικόλαον τὸν Β', δαφιλεῖς ἐπικαταπέμπειν τὰς εὐλογίας Αὐτοῦ ἐπὶ τὴν Σεπτίην Αὐτοκράτειραν, τὸν εὐσεβέστατον Μέγαν Δοῦκα Διάδοχον Καισαρίδην καὶ πάντα τὸν ἔκλαμπρον Αὐτοκρατορικὸν Οἶκον, περισκέπειν δὲ καὶ διαφυλάττειν τὴν Ὑμετέραν Ὑψηλότητα καὶ τὸν Ἐκλαμπρότατον Αὐτῆς σύζυγον σὺν τοῖς σεπτοῖς Αὐτῆς γονεῦσι, καὶ ἀξιῶσαι Ὑμᾶς ἐν ὑγείᾳ καὶ εὐαρέστως συντελέσαι τὴν ὅλην προσκύνησιν καὶ ὁδοιπορίαν.

Κύριος κατευθύνει τὰς ὁδοὺς Ὑμῶν ἐν εὐλογίαις. Ἀμήν.

Μετὰ τὸ προσφώνημα παρετέθησαν διάφορα ἀναψυκτικὰ καὶ διεξήχθη συζήτησις φιλόφρων καὶ εὐπροσήγορος, ὅτε ὁ Μακαριώτατος ἀναστάς καὶ λαβὼν πολύτιμον χρυσὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος ἡὺλόγησε τὸ ζεῖγος ἐπειξάμενος αὐτῷ ἀγάπην, ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην ἐν τῷ συζυγικῷ βίῳ καὶ τὴν ἀπόκτησιν ἐιδόξων καὶ εὐσεβῶν νύων καὶ ἐκγόνων, δωρησάμενος εἴτα τὴν εἰκόνα ταύτην εἰς φυλακτήριον κατὰ παντὸς λυπηροῦ καὶ εἰς εὐλαβῇ ἀνάμνησιν τῆς ἐπισκέψεως ταύτης. Ἡ εἰκὼν ἔφερε τὴν ἑξῆς ἐπιγραφὴν: «*Ἡ ἱερὰ αὕτη εἰκὼν τῆς Θεομήτορος, καθηγιασμένη ἐπὶ τοῦ Παναγίου Τάφου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, προσφέρεται εἰς εὐλογίαν καὶ ἀγιασμόν τῇ Αὐ-*

τῆς Ὑψηλότητι, τῇ Δουκίσσῃ Εἰρήνῃ Ἀλεξάνδροβνα, Δουκίσσῃ Ἰουσούποβα, Κομίσσῃ Σουμαρόκοβα—Ἐλσιν.

Ἐν τῇ Ἀγίᾳ Πόλει Ἱερουσαλὴμ
ἐξ ἑορ. Μαρτίου λα΄.

Τῇ ἀγίᾳ καὶ Μεγάλῃ Τρίτῃ ἐπεσκήφθησαν τὴν ἀγίαν Βηθλεέμ, τῇ δ' ἐπιούσῃ τὸν Τάφον τῆς Θεοτόκου ἐν Γεθσημανῇ, γενόμενοι δεκτοὶ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς Προσκυνήμασι μετὰ πολλῆς τιμῆς. Τῇ ἀγίᾳ καὶ Μ. Πέμπτῃ παρηκολούθησαν μετ' ἐνδιαφέροντος τὴν συγκινητικωτάτην τελετὴν τοῦ ἱεροῦ Νιπτήρος. Τὸς τελετὰς τοῦ ἀγίου Φωτὸς καὶ τῆς Ἀναστάσεως παρηκολούθησε μόνος ὁ Δοῦξ, τῆς Ὑψηλοτάτης Δουκίσσης μὴ δυνηθείσης ἵνα παραστῇ ἐξ ἀδιαθεσίας. Ἐν τῇ τελετῇ τῆς Ἀναστάσεως ὁ Μακαριώτατος ἀνηγόρευσε τὸν Ἐκλαμπρότατον Δοῦκα Ἰππότην τοῦ Παναγίου Τάφου, καὶ εἶτα ἀπένειμε τὸ αὐτὸ ὑψηλὸν παράσημον καὶ τῇ Ὑψηλοτάτῃ Δουκίσσῃ. Μετὰ τὴν λειτουργίαν ὁ Μακαριώτατος παρέθετο ἐν τοῖς Πατριαρχείοις πλούσιον Πασχάλιον πρόγευμα, διὸ καὶ ἡ αἵθουσα διεσκευάσθη μεγαλοπρεπῶς ἐξαγγέλλουσα τὸ πανηγυρικὸν δι' ὥραίων ἀψίδων ἐκ θαλαρῶν κλάδων καὶ ἀνθέων. Ἐν τῷ προγεύματι, προκαθημένου τοῦ Μακαριωτάτου, μετέσχον ὁ Ἐκλαμπρότατος Δοῦξ, ὁ Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ρωσίας μετὰ τῆς Κυρίας καὶ τῶν Δεσποινίδων αὐτοῦ, ὁ Ἕλλην πρόξενος Βηρυτοῦ κ. Πέτρος Δελιγιάννης, ὁ Σεβασμιώτατος Ἰορδάνου Μελετίος καὶ ὁ Γ. Δραγουμάνος Ἀρχιμ. Εὐδωρος. Τῇ Δευτέρᾳ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα ὁ Μακαριώτατος μετὰ τοῦ Σ. Ἰορδάνου Μελετίου ἐπεσκήφθησαν τοὺς ὑψηλοὺς ξένους καὶ τῇ Πέμπτῃ τῆς Διακαινησίμου προσκυνήσαντες τὸν ἅγιον Τάφον καὶ ἐπισκερθέντες τὸν Μακαριώτατον πρὸς εὐλογίαν, ἀνεχώρησαν αὐθιμερὸν προπεμφθέντες ἐν τῷ σιδηροδρομικῷ σταθμῷ καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ Σ. Ἰορδάνου Μελετίου καὶ τοῦ Γ. Δραγουμάνου.

Ἑορταί.—Πᾶσαι αἱ μεγάλαι τελεταὶ τῆς ἀγίας Ἑβδομάδος καθὼς καὶ ἡ ὑπερλαμπρὸς τελετὴ τῆς Ἀναστάσεως διεξήχθησαν, παρὰ τὴν μεγάλην συρροὴν προσκυνητῶν, ἐν τάξει καὶ ἡσυχίᾳ, προνοίᾳ πάντως καὶ τῆς Σεβαστῆς ἡμῶν Κυβερνήσεως, πρὸς ἣν εὐχαρισταί μετ' εὐγνωμοσύνης ἐξεφράσθησαν.

Ἀδελφικὸς ἀσπασμός.—Τὴν Δευτέραν ἡμέραν τοῦ Πάσχα μετὰ τὴν κεκανονισμένην λειτουργίαν ἐν τῇ Ἑκκλησίᾳ τῶν ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης, ἐν ἣ ἑχοροστάτησεν ἡ Α. Θ. Μακαριότης, πάντες οἱ Πατέρες καὶ ἀδελφοὶ τῆς ἀγιωτάτης ἡμῶν Μονῆς ἀνῆλθον εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, ὅπου ἐγένετο ὁ Πασχάλιος ἀδελφικὸς ἀσπασμός καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου διανομὴ τῶν ὧων.

Ἐπισκέψεις.—Τὴν Δευτέραν καὶ Τρίτην ἡμέραν τοῦ Πάσχα ἐξηκολούθησαν αἱ εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἐπισκέψεις τῶν Πολιτικῶν καὶ Στρατιωτικῶν ἀρχῶν τῆς Ἁγίας Πόλεως. Πάντες οἱ πρόξενοι, οἱ πνευματικοὶ ἀρχιερεῖς τῶν διαφόρων Χριστιανικῶν ἐθνοτήτων καὶ οἱ τὰ πρῶτα φέροντες ἐν ταῖς διακονίαις τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν Μοναστηρίου ἐπεσκέφθησαν τὴν Α. Θ. Μακαριότητα ἀπονέμουςαν δαψιλῇ Πασχάλιον εὐλογίαν.

Πασχάλιος Ἐγκύκλιος.—Μετὰ τῆς Πασχαλίου εὐλογίας ὁ Μακαριώτατος διένειμε τοῖς εὐλαβέσι προσκυνηταῖς καὶ τήνδε τὴν Πατριαρχικὴν ἐγκύκλιον.

Ἀριθμ. Πρωτ.

680

Εὐλαβέστατοι τοῦ Παναγίου καὶ Ζωοδόχου Τάφου προσκυνηταί, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ καὶ περισπούδαστα τῆς Ἡμῶν Μετριότητος. Χάρις ὑμῖν καὶ ἔλεος καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς πληθυνθείη.

Αἶνον ἀναπέμψατε εὐχαριστήριον τῷ Οὐρανίῳ Πατρί, ὑμνήσατε καὶ εὐλογήσατε τὸ ἅγιον Αὐτοῦ ὄνομα, πεπληρωμένους ὑμῶν τοὺς πόθους βλέποντες καὶ τὰς εὐχὰς κεκυρωμένους. Ἀκολουθοῦντες τῷ παραδείγματι τῶν ἀειμνήστων ὑμῶν πατέρων ἐδράμετε ἐνταῦθα, ἡσυχίας τε καὶ ἀνέσεως ὀλιγωροῦντες καὶ πόνων τε καὶ μόχθων κατάφρονοῦντες, καὶ εἶδετε καὶ προσεκυνήσατε πᾶσι τοῖς Πανσέπτοις καὶ Πανιέροις Τύποις, οὓς περικλείει ἡ σεπτιοτάτη καὶ ἱερωτάτη αὐτὴ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν καὶ ἀμωμήτου πίστεως κοιτίς, καὶ ὧν τὸ κεφάλαιον ἀποτελεῖ ὁ Πανάγιος καὶ Ζωήρροτος τοῦ Κυρίου Τάφος, παρηκολοθήσατε δὲ καὶ ἐλαμπρύνετε διὰ τῆς παρουσίας ὑμῶν καὶ τῆς ὁρμῆς τοῦ ἱεροῦ καὶ εὐσεβοῦς ὑμῶν ζήλου πάσας τῆς Ἀγιωτάτης τῶν Ἐκκλησιῶν Μητροῦς τὰς ἱερὰς τελετὰς καὶ ἡνέσατε σήμερον μεθ' Ἡμῶν ὑπερχαρῶς καὶ ἐδοξάσατε Χριστὸν ἐκ τοῦ Τάφου Ἀναστάντα καὶ ζῶντα τῷ κόσμῳ παντὶ χαρισάμενον. Οὕτως ἐπεράνατε σήμερον, χάρις τῷ Θεῷ, τὰ τῆς προσκυνήσεως ὑμῶν ἐν τῇ Ἀγίᾳ ταύτῃ Γῇ, τῆς ἐορτῆς τῆς Ἀ-

ναστάσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ τὴν κατακλείδ' ἀπο-
τελούσης, λαμπροτάτην ὄντως, πασῶν τῶν ἱερῶν τῆς Γερα-
σμιωτάτης τῶν Ἑκκλησιῶν Μητρὸς τελετῶν καὶ τὴν ἐπισφρά-
γισιν, ἀρίστην, τοῦ ἐνθέου καὶ δαικαοῦς τοῦ εὐσεβοῦς προσ-
κυνητοῦ πόθου. Ἐστὲ εὐτυχεῖς, ὅτι, μετὰ τὸ προσκυνῆσαι
πᾶσι τοῖς σεπτοῖς ἔχρεσι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, ὃν
πλήρης ἡ ἱερὰ αὕτη Γῆ, ἐν ἣ τὸν βίον αὐτοῦ διῆλθεν ὁ Θε-
άνθρωπος, τὴν σωτηρίαν ἀπεργαζόμενος τοῦ πεπτωκότος ἀν-
θρώπου, μετὰ τὸ ἰδεῖν ἀναπαριστάμενα τοσοῦτω ζωηρῶς κατὰ
τὰς προλαβούσας ταύτας ἡμέρας τὰ φοικτὰ τοῦ Σωτῆρος ἡ-
μῶν πάθη, ἠγνωτίσθητε, ὥς αἱ Μυροφόροι γυναῖκες, παρὰ
τὸν τόπον αὐτὸν τῆς Ταφῆς, τῶν εὐαγγελίων τῆς Ἀναστάσεως
τοῦ Κυρίου, κύκλῳ αὐτοῦ ἄσαντες μεθ' ἡμῶν τὸν χαρμόσυ-
νον καὶ θεῖον ὕμνον: **«Χριστὸς Ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θά-
νάτῳ θάνατον πατήσας καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζω-
ὴν χαρισάμενος»**. Ἐστὲ μακάριοι, ὅτι ἠξιώθητε ἰδίῳις ὀ-
φθαλμοῖς θεάσασθαι τὴν ἐπίφθονον καὶ περιμάχτην τοῦ εὐ-
σεβοῦς ἡμῶν Γένους ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γῇ δόξαν, ὑπὲρ ἧς πάντα
παθεῖν ἢ ταύτης στερηθῆναι ἔτοιμοι ἦσαν οἱ ἀείμνηστοι ὑμῶν
πατέρες καὶ ἥτις διὰ τοῦτο ἐν πᾶσι τοῖς αἰῶσιν ἀπετέλεσε καί,
χάριτι θεῷ, παρ' ἧς καὶ δέδοται, εἰς τὸ διηρηκὲς ἀποτελέσει
θησανρὸν αὐτοῦ ἀσύλητον καὶ κληρονομίαν ἀναφαίρετον. Μέ-
γα ἔτι τὸ ἀγαθὸν ἐκτήσασθε, ὅτι ἐδεήθητε ὑπὲρ ὑμῶν τε ἐ-
αυτῶν καὶ ὑπὲρ τῶν προσφιλῶν ὑμῶν οἰκείων παρὰ τὸν Πα-
νάγιον Τάφον καὶ τὸν Φοικτὸν Γολγοθᾶν καὶ τὰ ἄλλα Πάν-
τιμα Σεβάσματα καὶ ἐγγύθεν ἀπηλαύσατε τῆς ἀπ' αὐτῶν ἀ-
ναβλυζούσης ἀκενώτου χάριτος καὶ εὐλογίας καὶ ὅτι κατεγρά-
ψατε τὰ ὀνόματα ὑμῶν τε καὶ τῶν συγγενῶν ὑμῶν, ζώντων
τε καὶ κεκοιμημένων, ἐπὶ μνημοσύνῳ αἰώνιῳ, ἐν ταῖς ἱεραῖς
δέλτοις τῆς Ἀγιωτάτης τῶν Ἑκκλησιῶν Μητρὸς, ἥτις ἐξ ἐτέ-
ρου παραμυθίαν εἶρε καὶ παράκλησιν ἐν τῇ προσφορᾷ ὑμῶν
καὶ τῇ ἐλεημοσύνῃ καὶ θάρρους ἠντλήσῃ καὶ δύναμιν ἐκ τῆς
παρουσίας ὑμῶν καὶ τοῦ ζήλου ἐν τῷ ἀγῶνι, ὃν βασιάζει, ὥς
εἶδετε καὶ ἐπέγνωτε, ἰδρῶσι περιορῶν καὶ πόνων ὑπερμύστω.

Νῦν οὖν τὸν πόθον ὑμῶν πληρώσαντες καὶ τὸ ἔργον περύναντες τὸ ἱερόν, εἰς τὰς πατρίδας ὑμῶν καὶ τοὺς οἴκους ἀπολύεσθε, εὐλογίας πεπληρωμένοι καὶ χάριτος Κυρίου. Εὐχαῖς ὑμᾶς ἀπερχομένους προπέμποντες πατριχαῖς καὶ ἐγκαρδίοις, ταύτην ὑμῖν ὑποθήκην ὑποτιθέμεθα ἱερὰν καὶ ὁσίαν μέμνησθε ἀεὶ τῆς ἐνδημίας ὑμῶν ἐν τῇ Ἀγίᾳ ταύτῃ Γῇ καὶ ὧν ἐθεάσασθε καὶ ἠγνωτίσθητε ἐνταῦθα ἐμφορεῖσθε τοῦ αὐτοῦ ζήλου, οὗ ἐνεφοροῦντο οἱ ἀοίδιμοι ὑμῶν πατέρες, ὑπὲρ τοῦ διαφυλάξαι ἄδικτον καὶ περιφρουρῆσαι ἀλώβητον τὴν παρακαταθήκην ἐκείνων τὴν τιμαλφεστάτην καὶ ἱερωτάτην ζῶντα διατηρεῖτε τὸν μετὰ τῆς Ἀγιωτάτης τῶν Ἐκκλησιῶν Μητροῦς, θείᾳ χάριτι, συναφθέντα ἱερόν ὑμῶν σύνδεσμον, ἔχοντες ἐν νῶ πάντοτε τὰς ἀνάγκας αὐτῆς καὶ τὰς χρείας, τοὺς πόρους καὶ τοὺς μόχθους, καὶ καθήκον ἡγούμενοι προσαναπληροῦν αὐτῆς τὸ ὑστέρημα διὰ τῆς προσφορᾶς ὑμῶν καὶ τῆς λογίας καὶ ὑποβασιάζειν τὸν ἄγωνα διὰ τοῦ ἀπαύστου ὑμῶν ἐνδιαφέροντος καὶ τῆς ἀδελφικῆς παραθαρρύνσεως· κτερεῖτε δὲ καὶ ἄλλους εἰς μίμῃσιν τοῦ ἀγαστοῦ ὑμῶν παραδείγματος, κακέκτους εὐτυχεῖς, ὥς ἡμεῖς, καὶ μακαριστοὺς καθιστάντες καὶ κοινωνοὺς ποιοῦντες τῆς ἐκτελέσεως τῶν πατρικῶν Ἡμῶν παραγγελμάτων.

Ὁ δὲ Θεὸς καὶ Πατήρ, ὁ ἐγείρας ἐκ νεκρῶν τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ τὸν Μονογενῆ, κατενοδώσαι ὑμᾶς ὑγιεῖς εἰς τὰς πατρίδας ὑμῶν καὶ τοὺς οἴκους, φυλάττοι ὑμᾶς ὑπερτέρους πάσης ἐπιηρείας, πληροῖ τῶν θείων Αὐτοῦ εὐλογιῶν καὶ χαρίτων καὶ ἱκανώσαι εἰς ἐκπλήρωσιν ἀνελλιπῇ τῶν χρῶν ὑμῶν καὶ καθηκόντων πρὸς τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου Τάφον, οὗ ἡ χάρις καὶ ἡ εὐλογία εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

Ἐν τῇ Ἀγίᾳ Πόλει Ἱεροσολέμῃ αἰετῶς. Ἀπριλίῳ πτ'.

Ὁ Ἱεροσολύμων ΔΑΜΙΑΝΟΣ διάπυρος ἐν Χῶ εὐχέτης.

Ἀνάρρησις Ἀνακτος. — Ἐπὶ τῇ ἐκστῇ τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Γαλινοτάτου καὶ εὐσπλαγχνικωτάτου ἡμῶν Ἀνακτος Γεσάτ εἰς τὸν ἔνδοξον τῶν Ὁσμανιδῶν θρόνον ἐψάλη τῇ 14 Ἀπριλίου μεγαλοπρε-

πὴς δοξολογία ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Διερχομένου τῆς ἑνταῦθα Κυβερνήσεως καὶ ἀνεγνώσθη εὐχὴ ὑπὲρ μακρότητος ἡμερῶν ἐν ὧν καὶ πάσῃ εὐδαιμονίᾳ. Τῷ δὲ συγχαρητικῷ τηλεγραφήματι τῆς Α. Θ. Μακαριότητος ἐδόθη εὐμενεστάτη τηλεγραφικὴ ἀπάντησις πλήρης ὑψηλῆς εὐαρεσκείας.

Ὁνομαστήρια Αὐτοκρατείας καὶ Διαδόχου.—Ἀγομένων τῶν ὀνομαστηρίων ἑορτῶν τῆς Μ. Αὐτοκρατείας τῆς Ρωσίας Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς Α. Β. Ὑψηλότητος τοῦ Διαδόχου τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου Γεωργίου, ἐτελέσθη μεγαλοπρεπὴς λειτουργία καὶ δοξολογία ἐπὶ τοῦ φρικτοῦ Γολγοθᾶ καὶ δεήσεις ἀνεπέμφθησαν Θεῷ τῷ τελειωτῇ παντὸς ἀγαθοῦ ὑπὲρ εὐδωσέως τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν βουλευμάτων. Τοῖς δ' ὑποβληθεῖσι Πατριαρχικοῖς συγχαρητηρίοις ἐδόθησαν εὐμενέσταται ἀπαντήσεις μετ' ἐνθέρμων ἐλθαριστιῶν.

Ἀρχαιολογικὴ ἐκδρομή.—Ὁ Ἐξοχώτατος τῆς Ἀγγλίας Πρόξενος McGregor, κατ' ἐκφρασθεῖσαν αὐτοῦ ἐπιθυμίαν, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμ. Τιμοθέου Π. Θέμελη, ἐξέδραμε τῇ 20 Ἀπριλίου μέχρι τῶν κτημάτων τῆς Νικηφορίας καὶ ἐπεσκέφθη τοὺς περιφύμιους Τάφους τοῦ Ἱωάννου, οὓς καὶ περιεργάσθη μετὰ ζωηροῦ Ἀρχαιολογικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Ἀΐτισις Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας.—Ὁ Μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας Κόνων δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ συνέστησε τῷ Μακαριωτάτῳ ἡμῶν Πατρὶ τὴν Ἐπιτροπὴν ἐκ τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Βουκουρεστίου Δραγομῖρ Δημητρώσκου νομοφύλακος τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Ἀρχιμανδρίτου μιτροφόρου Διονυσίου ἡγουμένου τῆς μονῆς Σινάγιας, τοῦ κ. Γκίκα Μπουντέστι ἀρχιεπίσκοπος καὶ τοῦ κ. Θεοδώρου Μπονραντᾶ ἀφιερωσάν εἰς Ἱεροσόλυμα τῇ 22 Ἀπριλίου δι' ἀνέγερσιν Ἐκκλησίας ἐν τῇ ἀγίᾳ Πόλει μετὰ καταλημάτων διὰ τοὺς Ρουμουνους προσκυνητάς εἰς ἀνάμνησιν καὶ διαιώνισιν τῆς κατὰ τὸ 1916 συμπληρουμένης ἐνδόξου πεντηκονταετοῦς ἡγεμονίας τοῦ Σεπτοῦ τῆς Ρουμανίας Ἀνακτος. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐγένετο δεκτὴ μετὰ τιμῆς καὶ φιλοξενεῖται ἐν τοῖς Πατριαρχείοις.

Ἀγγλικανὸς Ἐπίσκοπος.—Ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Χαρτοῦμ τῇ 28 Ἀπριλίου ἀνῆλθεν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα καὶ ἐπισκέφθη τὸν Μακαριώτατον, ἀνακοινώσας πολλὰ τὰ ἐνδιαφέροντα ὡς πρὸς τὰς προόδους τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῷ ἑσπρωτικῷ τῆς Ἀφρικῆς.

Ἐπιτιμήμων Ἀγιοταφίτης.—Ὁ Ἱερομόναχος Ἰουβενάλιος Ἐλευθεριάδης μέλος τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Ἀδελφότητος ὑπέστη ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ Ἰνστιτούτῳ Μόσχας τὰς νενομισμένας ἑξετάσεις ἐπὶ διατρι-

βῆ: « ἼΙ Ἀγιοταφικὴ Ἀδελφότης » ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως, καὶ ἀπῆντησεν εὐστόχως εἰς πάσας τὰς ἐνστάσεις, ὥστε μετὰ πολλῶν ἐπαίνων ἐτιμῆθη διὰ χρυσοῦ μεταλλίου, καὶ ἡ ἐναίσιμος διατριβὴ ἐκρίθη ἀξία δημοσιεύσεως. Συγγαίρομεν αὐτῷ καὶ εὐχόμεθα μείζονα καὶ γονιμωτέραν τὴν ἐπίδοσιν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ.

Κουραί.—Ἐκάρησαν εἰς Μοναχοὺς οἱ δόκιμοι Νικόλαος, Χρῆστος, Χρηστός, Εὐάγγελος καὶ Ἀναγνώπτης μετονομασθέντες κατὰ σειρὰν Νεῖλος, Χριστόφορος, Μόδεστος, Εὐστάθιος καὶ Ἀμφιλόγιος.

Κωνσταντῖνος Ε'.

πρώην Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ὁ ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ ἀπὸ δωδεκαετίας ἐρησι-χάζων πρώην Πατριάρχης Κων/πόλεως Κωνσταντῖνος Ε'. ὁ Βαλλιάρχης ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον τῇ 27 Φεβρουαρίου ἄγων τὸ ὀγδοηκοστὸν τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος. Ὁ ἀείμνηστος Πατριάρχης ἐγεννήθη ἐν Χίῳ κατὰ Νοέμβριον τοῦ σωτηρίου ἔτους 1833 ἐκ γονέων εὐσεβῶν Νικολάου ἱερέως καὶ Μαρίας. Τὰ πρῶτα γράμματα ὡς καὶ τὰς γυμνασιακὰς αὐτοῦ σπουδὰς ἐν τοῖς σχολείοις τῆς Πατρίδος αὐτοῦ διαπεράνας, ἀπεστάλη πρὸς ἑξακολούθησιν τῶν σπουδῶν ὑπὸ τοῦ προστάτου αὐτοῦ Μητροπολίτου Χίου Σωφρονίου, τοῦ κατόπιν Ἀμασίας, εἶτα δὲ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης, ὅπου ἐν ἀπεφοίτησε τῷ 1867. Ἐν ἔτος βραδύτερον ἀπεστάλη εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστήμιον, ἔνθα διήκουσε θεολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν μαθημάτων, μετὰ τὸ πέραν τῶν ὁποίων ἐπιστρέψας εἰς Ἀμύσειαν παρὰ τῷ προστάτῃ αὐτοῦ ἠκολούθησεν αὐτῷ, μετατεθέντι εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον καὶ διέμεινεν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐπὶ τριετίαν ὡς ἰδιαιτερος γραμματεὺς τοῦ Πατριάρχου. Μετὰ τὴν παραίτησιν δὲ τοῦ προστάτου αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὀρεγόμενος ἀνωτέρας μαθήσεως μετέβη εἰς Ἑσπερίαν τῷ 1868 καὶ διήκουσε μαθημάτων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Στρασβούργου τῆς Γαλλίας καὶ εἶτα ἐν Γερμανίᾳ. Μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν ἐν Ἑσπερίᾳ ἐπιστρέψας εἰς Κων/πολιν τῷ 1872 προσελήφθη ὡς ἰδιαιτερος γραμματεὺς τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Β'. τοῦ ἀπὸ Κυζίκου καὶ τῷ 1874 διωρίσθη Ἀρχιγραμματεὺς τῆς ἱερᾶς Συνόδου. Μετὰ διετὴ εὐδόκιμον ὑπηρεσίαν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἐξαιρετονηθῆναι Μητροπο-

λίτης Μυτιλήνης τῷ 1876 καὶ τῷ 1893 μετετέθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἑρέσου. Ἐπαξίως δὲ καὶ τὰς δύο ταύτας Μητροπόλεις ποιμάνας, ἐκλήθη τῇ 2 Ἀπριλίου τοῦ 1897 εἰς διακνύβέρνησιν τοῦ κλυδωνιζομένου τότε σκάφους τῆς Ἐκκλησίας Κων/πόλεως, ὃ ἐπὶ τετραετίαν μόνον πηδαλιονήσας, πολλαχῶς περὶ ἐξυγιώσεως τῶν τε ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐθνικῶν ἡμῶν πραγμάτων ἐμερίμνησε. Τοὺς ὑπὲρ τοῦ Ἑθνοῦς δὲ καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀγῶνας καὶ ὑπηρεσίας τοῦ ἀειμνήστου τιμῶσα ἡ Ἐκκλησία Κων/λεως, ἀνταξίως αὐτὸν ἐκίδευσσε τῇ 2 Μαρτίου ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ, προεξάρχοντος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρ. Γερμανοῦ μετὰ τῶν μελῶν τῆς Ἀγίας Συνόδου καὶ πολλῶν ἄλλων ἐπισήμων. Τὸν ἐπικήδειον ἐκαλλιτέχνησεν ὁ Σχολάρχης τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης Μητροπολίτης Σελευκείας κυρ. Γερμανός, φαιενῷ χρωστῆρι ὑποτυπώσας ἐξαίρετον εἰκόνα τοῦ κοιμηθέντος. Ἦ δὲ ἡμετέρα Ἐκκλησία τοῦ πένθους μετασχούσα ἐμνημόνευσσε τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀειμνήστου ἐν μνημοσύνῳ ἐπὶ τοῦ φρικτοῦ Γολγοθᾶ καὶ ἀπηνέμινε τόδε τὸ συλλυπητήριον τηλεγράφημα τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ.

«Ἐγκαρδίως συλλυπούμενοι Ὑμετέρα Γερασμιοτάτη Παναγιότητι ἐπὶ τελευτῇ ἀειμνήστου Πατριάρχου Κωνσταντίνου, εὐχὰς ἀναφερόμεν θερμὰς ὑπὲρ ἀναπαύσεως ψυχῆς αὐτοῦ ἐν σκηναῖς δικαίων, δεόμεθα ὁλοθύμως Κυρίου χαρίζεσθαι Αὐτῇ μακρότητα ἡμερῶν ἐν υἡγείᾳ καὶ πάσῃ εὐδηνίᾳ ἐπ' ἀγαθῷ Ἐκκλησίας» **Πατριάρχης Δαμιανός.**

† Μοναχὸς Νικόδημος Βάλαμος

Ὁ κατὰ κόσμον Νικόλαος Βάλαμος γεννηθεὶς ἐν Σάμῳ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1832 ἀφίκειο εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ περιεβλήθη τὸν τοῦ μοναχοῦ τρίβωνα ὑπηρετήσας μετὰ ζήλου καὶ φιλοπονίας περισσῆς ἐν ταῖς Μοναῖς τοῦ Προφήτου Ἰλίου καὶ Ἀβραάμ, ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ, ἐν τοῖς Οἰκονομικοῖς Γραφεῖσις ἐπὶ μακρὰ ἔτη καὶ τελευταῖον ἐν τῇ Καμαρασίᾳ ὡς γραμματεὺς αὐτῆς. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα ἐργάζετο ἀόκνως συντάξας Κτηματολόγιον καὶ Χρονικὰ τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων ἀπὸ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1896 μέχρι τῆς 5 Ἰανουαρίου 1913 καὶ οὐκ ἐπαύσατο ἔργῳ ἐπιδεικνύμενος τὴν πρὸς τὴν ἱερὰν αὐτοῦ Μετόνοιν ἀγάπην ἐν ὥραις χειμερίαις. Καταβληθεὶς δ' ὑπὸ τῆς γεροντικῆς μάστιγος καὶ τέλεον ταῖς δυνάμεσιν ἐξαντληθεὶς, ἐκοιμήθη ἐν Κῷ τῇ 10 Ἀπριλίῳ ἡμέρᾳ Πέμπτῃ, κηδευθεὶς κατὰ τὰ νόμιμα τῶν Ἀγιοταφιστῶν Πατέρων. Λόγῃ αὐτῷ Κύριος εὐρεῖν τὴν ἐν Χριστῷ μακαρίαν τελείωσιν.

